

ਸਮਾਗਮ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ – ਵੱਖ–ਵੱਖ ਬੁਲਾਰੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਸਾਲ-ਪੱਚੀਵਾਂ, ਮਹੀਨਾ - ਦਸੰਬਰ, 2019 ਗਰਦਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਸੰਚਾਲਕ

ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸੰਤ ਮਾਤਾ (ਬੀਜੀ) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ

ਚੇਅਰਮੈਨ**ਂ** ਐਡੀਟਰ-ਇਨ-ਚੀਫ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ ਚੀਫ ਐਡੀਟਰ ਭਾਈ (ਡਾ.) ਸਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸਬੰਧੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਜੇਕਰ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 15 ਤਾਰੀਖ ਤੱਕ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਹੀਂ ਪਹੰਚਦਾ ਅਤੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸਬੰਧੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੱਛਗਿੱਛ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੰਬਰਾਂ ਤੇ ਦਫਤਰੀ ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 10.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 5.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ਫੋਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ।

ਫੋਨ :- 84378-12900, 94172-14391, 94172-14379,

Email:atammarg1@yahoo.co.in

Postal Address for any Enquiry, Money Order, Cheque and drafts: 'ATAM MARG' MAGAZINE Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib (New Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas, Teh. Kharar, Distt. S.A.S. Nagar (MOHALI) - 140901, Pb. India

SUBSCRIPTION – ਚੰਦਾ – (ਦੇਸ਼)

ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਫੀ ਕਾਪੀ ਸਾਲਾਨਾ 300/-3000/-30/-320/-**3020/**- (For outstation cheques)

SUBSCRIPTION FOREIGN (feeth)

Annual Life U.S.A. 60 US\$ 600 US\$ U.K. 40 £ 400 £ Canada 80 Can \$ 800 Can \$ Australia 80 Aus \$ 800 Aus \$

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੇ ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ। ਪ੍ਰਿੰਟਰ, ਪਬਲਿਸ਼ਰ ਤੇ ਐਡੀਟਰ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਜੈ ਆਫਸੈਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, 905 ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਏਰੀਆ, ਫੇਜ਼-2, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਡਪਵਾ ਕੇ ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ', ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਡਾਕਖਾਨਾ ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ ਗਰੀਬਦਾਸ, ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ (ਮੋਹਾਲੀ) ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।

Please visit us on internet at :-For Atam Marg Email: atammarg1@yahoo.co.in, Website & Live video www.ratwarasahib.in } (Every sunday) لwww.ratwarasahib.org

Email :sratwarasahib.in@gmail.com

ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਕੇਂਦਰ

ਅਮਰੀਕਾ - ਭਾਈ ਅਮਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ 001-408-263-1844 ਕਨੇਡਾ - ਭਾਈ ਸਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਪਨੂੰ, ਵੈਨਕੂਵਰ 001-604-433-0408 ਭਾਈ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ 001-604-862-9525 ਭਾਈ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਣੂ 001-604-589-9189 ਇੰਗਲੈਂਡ – ਬੀਬੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਕੋਰ ਅਤੇ ਭਾਈ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ 0044-121-200-2818 ਭਾਈ ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਰਾਜ)

0044-7968734058

ਆਸਟਰੇਲੀਆ– ਬੀਬੀ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ :

0061-406619858

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ (ਪੰਜਾਬੀ)

9417214391, 84378-12900, 9417214379,

2. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਸ.ਸ.ਸਕੂਲ (CBSE) 0160-2255003

3. ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਸਿਲਾਈ ਸੈ^{*}ਟਰ : 96461-01996

4. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਸ.ਸ.ਸਕੂਲ (P.B.) 95920-55581

5. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ : 92176-93845

6. ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਵਾਇਨ ਸਕੂਲ ਆਫ ਨਰਸਿੰਗ

94172-14382

7. ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਵਾਇਨ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ

94172-14382

8. ਅਕਾਲ ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ : 98157-28220

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ

ਸ਼ੀ ਮਾਨ ਜੀ 98551-32009 ਸ਼ੀ ਅਖੰਡਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਸੇਵਾ -94647-12900 ਆਡੀਓ-ਵੀਡੀਓ ਲਾਇਬੇਰੀ -98728-14385 98555-28517

ਕੇਬਲ ਟੀ.ਵੀ ਨੈਟਵਰਕ 94172-14385

ਹੋਰ ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ

98889-10777, 96461-01996, 9417214381

ਤੱਤਕਰਾ ਸੰਪਾਦਕੀ 1. 5 (ਡਾ.) ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ 2. 7 ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਧਰਮ ਹੇਤ ਸਾਕਾ ਜਿਨ ਕੀਆ 3. 11 ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ 4. 23 ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ 5. 32 ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਭ ਤੇ ਵੱਡਾ ਸਤਿਗਰ ਨਾਨਕ ਜਿਨਿ ਕਲ ਰਾਖੀ ਮੇਰੀ 36 6. ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਨਿਵੇਕਲੀ ਛਾਪ 7. 38 –ਸੰਖੇਪ ਰਿਪੋਰਟ (डा.) डाष्टी मुधर्सिसन मिथ 8. ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ 44 ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ 9. 48 ਗ੍ਰਬਾਣੀ ਅਰਥ ਭੰਡਾਰ 10. 50 ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ' ਸੁਆਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾਤਮਕ ਵਿਚਾਰ 11. **53** ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ :- ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ, 12. 55 ਇੰਟਰਨੈਟ ਵੈਬਸਾਈਟ, ਕੀਰਤਨ ਲਾਈਵ ਟੈਲੀਕਾਸਟ, ਬੈਂਕ ਅਕਾਉਂਟ, ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਫਾਰਮ, ਹਸਪਤਾਲ ਅਤੇ ਪੁਸਤੱਕ ਸੂਚੀ

'ਮਰਣੁ ਮੁਣਸਾ ਸੂਰਿਆ ਹਕੁ ਹੈ ਜੋ ਹੋਇ ਮਰਨਿ ਪਰਵਾਣੋ ॥

ਅੰਗ− ਪ੮੦

'ਸ਼ਹੀਦ' ਅਤੇ ਸ਼ਹਾਦਤ ਸ਼ਬਦ ਸਣਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੂਰਮਾ ਜਿਸਨੇ ਸੱਚ ਦੇ ਰਸਤੇ ਚਲਦਿਆਂ ਚਾਅ ਨਾਲ ਮੌਤ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲਿਆ ਹੋਵੇ। ਭਾਵੇਂ ਸ਼ਹੀਦ ਸ਼ਬਦ ਅਰਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਰਸਤੇ ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਕੌਮੀ ਮਰਜੀਵੜਿਆਂ ਨੇ ਐਸੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾ ਦਿਤੀ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣਾ ਭਾਸਣ ਲਗ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਘਾੜਤ ਕੌਮੀ ਮਰਜੀਵੜਿਆ ਅਤੇ ਪਰਵਾਨਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਘੜੀ ਗਈ ਹੈ। ਸੱਚ ਦੇ ਰਾਹ ਤੇ ਕਰਬਾਨ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਮੌਤ ਨੂੰ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਮੱਤ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਸਹਿਮਤ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਦਨੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮਜ਼ੂਬਾਂ (ਧਰਮਾਂ) ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਰਥ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਪਸ਼ਟੀ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪਮਾਨ ਹੁੰਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਦਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਚਾਈਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਿਆਂ ਕਰਕੇ ਜੇਕਰ ਨਿਚੋੜ ਕੱਢਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ੳਹ ਨਿਕਲੇਗਾ ਕਿ '**ਜੋ ੳਪਜਿਓ ਸੋ ਬਿਨਸਿ ਹੈ ਪਰੋ ਆਜ ਕੈ** *ਕਾਲਿ ॥ (ਅੰਗ−1429)* ਭਾਵ ਮਰਨਾ ਸੱਚ ਤੇ ਜਿਉਣਾ ਝੂਠ। ਦੂਸਰਾ ਦੂਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਤਮਾਮ ਡਰ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੇ ਫਿਰ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਡਰ ਨਿਕਲੇਗਾ ਉਹ ਹੋਵੇਗਾ 'ਮੌਤ' ਦਾ ਡਰ। ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਆਪਣੇ ਨਿਵੇਕਲੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਿਰਜਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਜੀਵਣ ਦੀ ਆਸ ਤੇ ਮੌਤ ਦੇ ਡਰ ਤੇ ਗਰਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਫਤਹਿ ਪਾ ਲਈ ਹੈ' *ਪਹਿਲਾ ਮਰਣ* ਕਬੂਲਿ ਜੀਵਣ ਕੀ ਛਡਿ ਆਸ ॥ (ਅੰਗ–1102) ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਹੈ। **ਜਉ ਤਉ ਪ੍ਰੇਮ ਖੇਲਣ ਕਾ** ਚਾਉ ॥ ਸਿਰ ਧਰਿ ਤਲੀ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਆਉ *॥'(ਅੰਗ−1412) '* ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ ਆਪਣਾ ਆਪ ਕਰਬਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਜਜ਼ਬਾ ਹੈ –

ਕਬੀਰ ਮੁਹਿ ਮਰਨੇ ਕਾ ਚਾਉ ਹੈ ਮਰਉ ਤ ਹਰਿ ਕੈ ਦੁਆਰ ॥ ਮਤ ਹਰਿ ਪੂਛੈ ਕਉਨੁ ਹੈ ਪਰਾ ਹਮਾਰੈ ਬਾਰ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੬੭

ਨਿਰਭਉ ਤੇ ਨਿਰਵੈਰ ਨੂੰ ਜਪ ਕੇ ਆਪ ਗੁਰਸਿੱਖ

ਨਿਰਭਉ ਤੇ ਨਿਰਵੈਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ' ਕਬੀਰ ਜਿਸੂ ਮਰਨੇ ਤੇ ਜਗੂ ਡਰੈ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਆਨੰਦੂ ॥ ਮਰਨੇ ਹੀ ਤੇ ਪਾਈਐ ਪੂਰਨੁ ਪਰਮਾਨੰਦੂ ॥' ਗੁਰਸਿੱਖ ਇਹ ਪਰਮ ਅਨੰਦ ਮਨ ਤੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਮੌਤ ਦੋਨਾਂ 'ਤੇ ਫਤਹਿ ਪਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਅੰਦਰ ਪਹਿਲੇ ਉਹ ਸ਼ਹੀਦ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਧਰਮ, ਦੇਸ਼ ਤੇ ਕੌਮ ਦੇ ਸੱਚੇ ਅਤੇ ਸੁੱਚੇ ਆਦਰਸ਼ ਲਈ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਰਹਿ ਕੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਦੁਖ ਤੇ ਤਕਲੀਫਾਂ ਸਿਦਕ ਨਾਲ ਝਲਦੇ ਹਨ। ਦੂਸਰੇ ਸ਼ਹੀਦ ਉਹ ਹਨ ਜੋ ਮੈਦਾਨ-ਏ-ਜੰਗ ਅੰਦਰ ਜ਼ੁਲਮ ਅਤੇ ਜਾਲਮ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜੂਝਦੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਅਹੂਤੀ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਤੀਸਰੇ ਸ਼ਹੀਦ ਉਹ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੂਸਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਰਬਾਨੀ ਅਤੀ ਮਹਾਨ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਐਸੇ ਸ਼ਹੀਦ ਨੂੰ ਵਕਤੀ ਹਕੁਮਤ ਵਲੋਂ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਲਾਲਚ ਤੇ ਧਮਕੀਆਂ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਬਿਖੜੇ ਤੇ ਔਖੇ ਰਸਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਮਜ਼ਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਲੋਭ, ਲਾਲਚ ਤੇ ਡਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚ ਦੇ ਮਾਰਗ ਤੋਂ ਡੂਲਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਉਹ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਚਣੌਤੀ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਆਪਣੀ ਕਰਬਾਨੀ ਰਾਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਰਬਾਨੀ ਅਜਾਈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਰਹਿੰਦੀ ਦਨੀਆਂ ਤਕ ਉਹ ਅਮਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਵਲੋਂ ਸਾਹਸਹੀਨ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਰੂਹ ਫੂਕ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਢਹਿੰਦੀ ਕਲਾ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦਲੇਰੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। 'ਸ਼ਹੀਦ' ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੱਚ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਅਸੂਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਧਰਮ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪਮਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਬਰ, ਸੰਤੋਖ, ਸਤਿ, ਧੀਰਜ, ਖਿਮਾ, ਆਦਿਕ ਧਰਮ ਦੇ ਸਦਗੁਣ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਅਸੂਲਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦਾ। ਧਰਮ ਦੇ ਅਸਲਾਂ 'ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣਾ ਧਰਮ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਤੇ ਪਰਾ ਹੋ ਨਿਬੜਨਾ ਹੈ। *'ਮਰਦਾ ਹੋਇ* ਮਰੀਦ ਨ ਗਲੀ ਹੋਵਣਾ। ਸਾਬਰ ਸਿਦਕਿ ਸਹੀਦ, *ਭਰਮ ਭਉ ਖੋਵਣਾ।'* ਸਬਰ ਤੇ ਸਿਦਕ ਸ਼ਹੀਦ ਦੇ ਦੋ ਗਹਿਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਐਸੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਖਨ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦਾ ਡੁੱਲਿਆ ਖੂਨ ਕਦੇ ਵਿਅਰਥ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਸ਼ਹੀਦ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਵੀ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਨਸਲਾਂ ਉਸ ਪਾਵਨ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਸਿਜਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸ਼ਹੀਦੋ ਕੀ ਚਿਤਾਉ ਪੇ ਲਗੇਂਗੇ ਹਰ ਬਰਸ ਮੇਲੇ ਵਤਨ ਪੇ ਮਿਟਨੋਂ ਵਾਲੋਂ ਕਾ ਜਿਹੀ ਨਿਸ਼ਾਂ ਹੋਗਾ।

ਸ਼ਹੀਦ ਕੌਮ ਨੂੰ ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਔਖੀਆਂ ਘੜੀਆਂ ਸਮੇਂ ਸਾਹਸ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ, ਸਹੀ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਹੀਦ ਦਾ ਇਹ ਗੌਰਵਮਈ ਇਤਿਹਾਸ ਕੌਮ ਲਈ ਇਕ ਅਮੀਰ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਵੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ '**ਜਦ ਡੁੱਲਦਾ ਖੁਨ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦਾ, ਤਕਦੀਰ** *ਬਦਲਦੀ ਕੋਮਾਂ ਦੀ।*' ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਕੌਮ ਹੈ। ਸ਼ਹੀਦੀ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਰਸੇ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਬਹਾਦਰ ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਮਹੱਲ ਇੱਟਾਂ, ਸੀਮਿੰਟ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਉਸਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਸਗੋਂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ, ਖੂਨ ਤੇ ਮਿੱਝ ਨਾਲ ਉਸਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਇਹ ਮਹੱਲ ਝੱਖੜਾਂ, ਭਚਾਲਾਂ ਵਿਚ ਗਿਰਦੇ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਕੌਮ ਦੇ ਲਤਾੜੇ ਤੇ ਪਛਾੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਗੜ੍ਹੀ ਭਾਵੇਂ ਕੱਚੀ ਹੋਵੇ ਪਰ ਇਰਾਦੇ ਪੱਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਢਿੱਡੋਂ ਭਾਵੇਂ ਭੁੱਖੇ ਹੋਣ ਪਰ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਰੱਜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਥੇ ਭੁੱਖ, ਭੋਜਨ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸਤਾਉਂਦੀ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਪਿਆਰ, ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਹੀ ਆਧਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਿਆਸ ਗੁਰੂ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਤਾਂਹੀ ਸਵਾ–ਸਵਾ ਲੱਖ ਨਾਲ ਇਕ ਲੜਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਸਮਰੱਥ ਹੈ –

ਸਵਾ ਲਾਖ ਸੇ ਏਕ ਲੜਾਉ ਤਬੈ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਕਹਾੳਂ।

ਪੋਹ/ਮਾਘ ਭਾਵ ਦਸੰਬਰ/ਜਨਵਰੀ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਨਾਮ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਤਸਵੀਰ ਕਿਹੜੀ ਹੈ? ਇਸ ਤਸਵੀਰ ਵਿਚੋਂ ਕੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਸੀਸ ਧੜ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਹੋਇਆ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਵਿੱਤਰ ਸੀਸ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਧੜ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਰਕਾਬਗੰਜ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਹੁੰਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਮਤੀ ਦਾਸ ਆਰੇ ਨਾਲ ਚੀਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਸਤੀਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਰੂੰ ਵਿਚ ਲਪੇਟ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਦਿਆਲਾ ਜੀ ਦੇਗ ਵਿਚ ਉਬਾਲੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਘੇਰਾ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਸਵੀਰ ਵਿਚੋਂ ਬਾਈਧਰ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਤੇ ਔਰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਝੂਠ ਫਰੇਬ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚੋਂ

ਪਵਿੱਤਰ ਗੀਤਾ ਤੇ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਝੂਠੀ ਸਹੁੰ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਨੰਦਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡਣਾ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਰਸੇ ਤੇ ਵਿਛੋੜੇ ਪੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰਿਵਾਰ ਤਿੰਨ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਾਤ ਦੇ ਘੁੱਪ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ, ਬਾਰਸ਼, ਠੰਢੀ ਠਾਰ ਹਵਾ, ਸੀਨਿਆਂ ਨੂੰ ਚੀਰਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਐਸੇ ਔਖੇ ਪੈਂਡੇ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਨੇਮ ਟੁੱਟਣ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ। ਭਾਈ ਬਚਿੱਤਰ ਸਿੰਘ ਜ਼ਖਮੀ ਹੁੰਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਨਿਹੰਗ ਕੋਟਲਾ ਸਿਰ ਧੜ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਕੱਚੀ ਗੜ੍ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਦੋ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ, ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਤਿੰਨ ਪਿਆਰੇ ਤੇ ਹੋਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਦੇ ਜੰਗਲ, ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਜੋੜਾ ਨਹੀਂ, ਜਾਮਾ ਲੀਰੋ ਲੀਰ, ਨਾ ਤਾਜ, ਨਾ ਬਾਜ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਖੁਨ ਵੱਗ ਰਿਹਾ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਤੇ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰ ਕੌਰ ਦੇ ਠੰਢੇ ਬੁਰਜ ਦੇ ਤਸੀਹੇ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਛੋਟੀ ਉਮਰ 5 ਸਾਲ ਤੇ 7 ਸਾਲ ਪਰ ਗਿਆਨ, ਸਿਆਣਪ, ਨਿਡਰਤਾ ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮਾਤ ਪਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੱਚ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦਿੰਦੇ, ਸੂਬੇ ਸਰਹੰਦ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦੇ ਅਰਥ ਸਮਝਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਤਮਾਮ ਦਨੀਆਂ ਭਰ ਦੀਆਂ ਮਾਤਾਵਾਂ ਲਈ ਸਾਹਸ ਹੈ, ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤਸਵੀਰ ਵਿਚੋਂ ਮੋਤੀ ਮਹਿਰਾ ਜੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਪਿਆਰ ਬਦਲੇ ਪਰਿਵਾਰ ਕੋਹਲੂ ਨਾਲ ਪਿੜਵਾ ਲਿਆ। ਦੀਵਾਨ ਟੋਡਰ ਮੱਲ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਲੁਕੀ ਛਿਪੀ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਪਿਆਰ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਦੁਨਿਆਵੀ ਮੋਹਰਾਂ ਤੁਛ ਮਾਤਰ ਹਨ। 40 ਮੁਕਤੇ ਤੇ ਮਾਤਾ ਭਾਗੋ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਰਹਿੰਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤਕ ਪ੍ਰੇਰਨਾਦਾਇਕ ਰਹੇਗੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੀ ਕੌਮੀ ਤਸਵੀਰ ਪੋਹ/ਮਾਘ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਸਵੀਰ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਰਾਹੀਂ ਵੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

'ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਨੇ ਧਰਮ ਹੇਤਿ ਸੀਸ ਦਿਤੇ, ਬੰਦ-ਬੰਦ ਕਟਵਾਏ, ਖੋਪਰੀਆਂ ਲੁਹਾਈਆਂ, ਚਰਖੜੀਆਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ, ਸੀਸ ਆਰਿਆਂ ਨਾਲ ਚਰਵਾਏ, ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਹਾਰਿਆ, ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਨੂੰ ਮਿੱਠਾ ਕਰਕੇ ਮੰਨਿਆ' ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਸਾਰੀ ਕੌਮ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਸ਼ਹੀਦੀ ਮਹੀਨੇ ਸਾਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਗੌਰਵਮਈ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 10 'ਤੇ)

ਪੋਖਿ

ਪੋਖਿ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸੰਗਰਾਂਦ - 16 ਦਸੰਬਰ, ਦਿਨ ਸੋਮਵਾਰ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੁ. ਮਿਸ਼ਨ।

ਵਿਆਪਈ ਮਿਲਿਆ ਪੌਖਿ ਕੈਠਿ ਤੁਖਾਰ ਨ ਹਰਿ ਨਾਹੁ॥ *घे पि*आ ਚਰਨਾਰਬਿੰਦ ਦਰਸਨਿ ਮਨ ਲਗੜਾ ਸਾਹੂ॥ तिर ਗੋਵਿੰਦ ਰਾਇ ਸੇਵਾ ਗੋਪਾਲ ਸਆਮੀ ਲਾਹੁ॥ ਬਿਖਿਆ ਪੌਹਿ ਮਿਲਿ ਸਕਈ ਨ ਸਾਧੁ ਗਾਹੁ॥ ਤੇ ਉਪਜੀ ਤਹ ਮਿਲੀ ਸਚੀ युीडि ਜਹ ਸਮਾਹ॥ ਗਹਿ ਲੀਨੀ ਬਹੁ ੜਿ ਕਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ ਨ ਬਾਰਿ ਬੇਰੀਆ ਹਰਿ ਸਜਣ ਅਗਮ ਅਗਾਹੁ।। ਪਈ ਨਾਰਾਇਣੈ ਦਰਿ ਸਰਮ ਨਾਨਕ ਪੌਖ ਸੋਹੰਦਾ निम ਬਖਸੇ ਵੇਪਰਵਾਹੁ॥ ਸਰਬ ਸਖ ਅੰਗ – ੧੩੫

ਸਮਾਂ ਆਪਣੀ ਚਾਲ ਨਾਲ ਚਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਰੋਕਿਆਂ ਰੁਕਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਗੋਲ ਪਹੀਆ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਮਾਂ ਘੰਮਦਾ ਹੋਇਆ ਅੱਗੇ ਵਧਦਾ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਦੀ ਵੰਡ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਕਲਪਾਂ, ਜੁਗਾਂ, ਸਦੀਆਂ, ਸਾਲਾਂ, ਮਹੀਨਿਆਂ, ਹਫਤਿਆਂ ਅਤੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਭੂਤਕਾਲ ਨੂੰ ਇਹ ਪਿਛੇ ਛਡਦਾ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਵਿੱਖਤ ਨੂੰ ਫੜਨ ਦਾ ਇਹ ਬਹੁਤ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਭਵਿੱਖਤ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਉਣ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਪਲਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸਮਾਂ ਆਪਣੀ ਤੀਬਰ ਗਤੀ ਵਿਚ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਇਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਦ ਉਹ ਕੁਛ ਹੋਰ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਜੁਆਨੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੁਆਨੀ ਨੂੰ ਬੁਢੇਪਾ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਆਨੀ ਦਾ ਕਿਤੇ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਬਢੇਪਾ ਮੌਤ ਦੇ ਅਟੱਲ ਨਿਯਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 'ਆਇਆ ਗਇਆ ਮਇਆ ਨਾੳ' ਵਾਲੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਉਪਰ ਉਹ ਮਹਾਨ ਪੁਰਸ਼ ਵੀ ਆਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਡੌਲਿਆਂ ਦੇ ਬਲ ਕਰਕੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਚਾਹਿਆ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਰਿਸ਼ੀ-ਮਨੀ, ਗਰ, ਪੀਰ, ਪੈਗੰਬਰ, ਅਉਲੀਏ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਲੰਘ ਗਏ। ਧਰਤੀ, ਜਿਸ ਉਪਰ ਇਹ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਨਾਟ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ

ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਰਚਦੇ ਰਹੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਉਹ ਕਿਥੋਂ ਆਏ ਸਨ ਤੇ ਕਿਥੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਐਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਅਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ। ਗਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵਾਕ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਰਤੀ ਅਸਮਾਨ ਨੂੰ ਪੁਛਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ, ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਹਾਂ, ਮੇਰੀ ਗਿਣਤੀ-ਮਿਣਤੀ, ਨਾਪ, ਤੋਲ, ਠੰਢਾ, ਤੱਤਾ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਸਭ ਨਾਪ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਛੁਪਾਏ ਅਨੇਕ ਭੇਤਾਂ ਤੋਂ ਉਹ ਜਾਣੂੰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਵਾਲੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਆ ਕੇ ਆਪਣਾ ਨਾਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫੇਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਕਿਥੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਤੱਕ ਬਹੁਤ ਸਮਰਥਾਵਾਨ ਪੀਰ, ਪੈਗੰਬਰ, ਗੁਰੂ, ਸਾਧਕ, ਰਿਸ਼ੀ-ਮੂਨੀ, ਅਬਦਾਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਆ⁻ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਮੇਰੀ ਪਹੁੰਚ ਬਹੁਤ ਸੀਮਤ ਹੈ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿਥੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਹੇ ਅਸਮਾਨ! ਤੇਰਾ ਫੈਲਾਓ ਬੇਅੰਤ ਹੈ, ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ਤੂੰ ਵੀ ਨਾਲ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਥਾਵਾਂ ਦਾ ਜਾਣੂੰ ਹੈਂ, ਕੀ ਤੂੰ ਦਸ ਸਕਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਉਹ ਕਿਥੇ ਚਲੇ ਗਏ? ਅਸਮਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਮਾਤਾ ਧਰਤ ਮਹਤ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈਂ, ਤੇਰੇ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਬਨਸਪਤੀ, ਜੀਵ ਜੰਤੂ, ਸਮਰੱਥ ਪੂਰਸ਼, ਰਿਸ਼ੀ-ਮੂਨੀ, ਗੁਰੂ, ਪੀਰ, ਪੈਗੰਬਰ, ਅਉਲੀਏ ਰੂਪਮਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਖੁਰਾਕ ਲੈ ਕੇ ਵਧਦੇ ਫੂਲਦੇ ਹਨ, ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਲੈ ਕੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰਦੇ ਹਨ। ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਕੁਛ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਥੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜ਼ਮੀਨ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਐ ਅਸਮਾਨ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਭਲੀਭਾਂਤ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵ ਜੰਤੂਆਂ, ਰਿਸ਼ੀਆਂ-ਮੂਨੀਆਂ, ਪੁੰਨੀਆਂ-ਪਾਪੀਆਂ ਦਾ ਜੋ ਸਥੂਲ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਸਰੀਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਮਰਨ ਉਪਰੰਤ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਤੱਤਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾਅ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਜੋ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਸਮਰੱਥਾਵਾਨ ਅੰਸ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ ਜਿਉਂਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ ਰਾਹੀਂ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਉਸ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਉਹ ਕਿਥੇ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਤਾਂ ਜੜ੍ਹ ਤੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ ਬਣਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਪੰਜ ਤੱਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਹੇ ਅਕਾਸ਼, ਤੁੰ ਵੀ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸੋਝੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਅਸਲੀ ਨਾਟ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਹੱਸ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕੌਤਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਸਦੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਇਹ ਸਰੀਰ ਗਲੀ ਹੋਈ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਢੇਰੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਜੋ ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਅਸਲ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਮੈਂ ਉਸ ਬਾਰੇ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ -

ਬਾਬਾ ਬੋਲਤੇ ਤੇ ਕਹਾ ਗਏ ਦੇਹੀ ਕੇ ਸੰਗਿ ਰਹਤੇ॥ ਸੁਰਤਿ ਮਾਹਿ ਜੋ ਨਿਰਤੇ ਕਰਤੇ ਕਥਾ ਬਾਰਤਾ ਕਹਤੇ॥ ਅੰਗ– ੪੮੦

ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਸਮਾਨ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹੇ ਧਰਤੀ ਮਾਤਾ! ਜਦੋਂ ਆਦਮੀ ਸਰੀਰ ਛੱਡਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਆਪਣੇ ਤੱਤਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾਅ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੋਈ ਇਸ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਜਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਦਬਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਹੜ੍ਹਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੋ ਸਥੂਲ ਤੱਤ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿਤੇ ਉਹ ਨਾ ਹੀ ਕਦੇ ਘਟਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਧਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਅਸਲੀ ਅੰਸ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਭੋਗਣ ਲਈ ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਉਸਨੂੰ ਉਲਾਂਭੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਸਦਾ ਉਲਾਂਭੇ ਸਹਿੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਜਿਮੀ ਪੁਛੈ ਅਸਮਾਨ ਫਰੀਦਾ ਖੇਵਟ ਕਿੰਨਿ ਗਏ॥ ਜਾਲਣ ਗੋਰਾਂ ਨਾਲਿ ਉਲਾਮੇ ਜੀਅ ਸਹੇ॥ ਅੰਗ– 488

ਸੋ ਇਹ ਕ੍ਰਿਆ ਸਦੀਵ ਕਾਲ ਤੋਂ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਸ

ਚਾਲ ਵਿਚ ਕਦੇ ਸੂਖ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਦੇ ਦੂਖ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਦੇ ਖਸ਼ੀਆਂ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਦੇ ਗਮੀਆਂ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਦੇ ਮੇਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਦੇ ਵਿਜੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੀਵ ਜੁੜ-ਜੁੜ ਕੇ ਟੁਟਦੇ ਹਨ, ਵਿਛੜ-ਵਿਛੜ ਕੇ ਜੁੜਦੇ ਹਨ, ਅਨੇਕਾਂ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਕ੍ਰਿਤੀ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਰਪ ਵਟਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਮਾਘ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਬਨਸਪਤੀ ਵਿਚ ਰਸ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਹਰੀ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਸਮਾਂ ਲੰਘਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੱਘਰ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਪੋਹ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੱਕਰ ਤੇ ਬਰਫ ਦਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਬਨਸਪਤੀ ਨੂੰ ਸੂਕਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਤਝੜ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹਰਿਆਵਲ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਕੁਝ ਬਨਸਪਤੀ ਐਸੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਉਤੇ ਮੌਸਮ ਦਾ ਅਸਰ ਬਹੁਤ ਘਟ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਰਿਆਵਲ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖੀ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਰੂਤਾਂ, ਥਿਤਾਂ, ਵਾਰਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਉਤਰਾਅ ਚੜ੍ਹਾਅ ਆਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਦੇ ਆਦਮੀ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਹੁਲਾਰੇ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਅਨੰਦ ਦੇ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਟੱਭੀਆਂ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੁਝ ਵੀ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਕੇਵਲ ਅਨੰਦ ਮਾਨਣਾ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਧੇਅ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਸਮਾਂ ਬਦਲਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਇਹ ਖੁਸ਼ੀਆਂ, ਹੁਲਾਰ, ਚਾਓ, ਉਦਾਸੀਆਂ ਵਿਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਐਉਂ ਸਮਝੋ ਕਿ ਲਹਿ-ਲਹਾਉਂਦੀ ਬਨਸਪਤੀ ਮੌਸਮ ਦੇ ਕੋਪ ਦੇ ਸੰਤਾਪ ਨਾਲ ਉਦਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਤਝੜ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਦਮੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਮੇਂ ਦੀ ਚਾਲ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਉਦਾਸੀਆਂ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਬਾਰਾਮਾਹ ਵਿਚ ਪੋਹ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਤਾਂ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਕੱਕਰ ਤੇ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਥਪੇੜਾਂ, ਦੀਆਂ ਬਰਫਾਨੀ ਹਵਾਵਾਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ, ਤੋਟੇ, ਵਿਘਨ, ਆਪਣਾ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਦਮੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾਜਨਕ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਗਿਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਉਹ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿਸੇ ਸੂਘੜ ਮਾਲੀ ਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਵਿਚ ਪਲਮਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਮਾਲੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੀਤ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਨਿੱਘ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਠੰਢੀਆਂ ਹਵਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਰੋਕ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਜਿਹੇ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸੋਂ ਇਸ ਪੋਹ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਜਬਰਦਸਤ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਤਾਂ ਉਹ ਜੀਵਨ ਹਨ ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਹੀਣੇ ਹਨ, ਸੇਵਾ ਤੇ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹਨ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਛਿੰਨ ਭੰਗਰ ਸੁਖਾਂ ਵਿਚ ਪਰਚ ਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜਦੋਂ ਦੁੱਖਾਂ, ਘਾਟਿਆਂ ਦੇ ਝੱਖੜ ਝੁਲਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਹੋ ਕੇ ਨਿਰਾਸਤਾ ਦੀ ਖੱਡ ਵਿਚ ਗਿਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਹ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਲ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਸਦਕੇ, ਸਦਾ ਹੀ ਜੁੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠਦੇ ਹਨ, ਸਰੀਰ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਲਈ ਅਤੇ ਸਾਵਧਾਨਤਾ ਲਈ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਭਾਵਲੀਨ ਹੋ ਕੇ, ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਘੰਟਿਆਂ ਬੱਧੀ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਯਾਦ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਹ ਲਿਵ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਬਦਲ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਅਵਸਥਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਸਰੇ ਤਾਂ ਮੌਤ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸਮਝਦੇ ਹੋਣ। ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਉਸ ਮੱਛੀ ਵਰਗਾ ਹੋਵੇ ਜਿਹੜੀ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਵਿਛੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਾਣ ਤਜ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ –

ਜਿਉ ਮਛੁਲੀ ਬਿਨੁ ਪਾਣੀਐ ਕਿਉ ਜੀਵਣੁ ਪਾਵੈ॥ ਬੂੰਦ ਵਿਹੂਣਾ ਚਾਤ੍ਕਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ॥ ਨਾਦ ਕੁਰੰਕਹਿ ਬੇਧਿਆ ਸਨਮੁਖ ਉਠਿ ਧਾਵੈ॥ ਭਵਰੁ ਲੌਭੀ ਕੁਸਮ ਬਾਸੁ ਕਾ ਮਿਲਿ ਆਪੁ ਬੰਧਾਵੈ॥ ਤਿਉ ਸੰਤ ਜਨਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ ਦੇਖਿ ਦਰਸੁ ਅਘਾਵੈ॥ ਅੰਗ – ੭੦੮ ਆਖਾ ਜੀਵਾ ਵਿਸਰੈ ਮਰਿ ਜਾਉ॥ ਅੰਗ– ੯

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਝਰਨ੍ਹਾਟਾਂ ਦਿੰਦਾ, ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਛੌੜ ਕਟਦਾ ਪਿਆਰ, ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਸਦੀਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਰੱਤੇ, ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਜੁੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖਾਂ, ਤਕਲੀਫਾਂ, ਵਿਘਨਾਂ ਦੇ ਝੋਲੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਿਆ ਕਰਦੇ ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ –

ਪੌਖਿ ਤੁਖਾਰੁ ਨ ਵਿਆਪਈ ਕੈਠਿ ਮਿਲਿਆ ਹਰਿ ਨਾਹੁ॥ ਅੰਗ− ੧੩੫

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਦਿਖਾਵੇ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਦੇ ਅਣੀਆਂ ਵਾਲੇ ਤੀਰ ਲਗ ਕੇ ਛੇਕ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰ ਵਕਤ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਓਟ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਤ੍ਰਿਗਣੀ ਮਾਇਆ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਭੁਲਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਨੂੰ ਤੋੜ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਵੱਡੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਵੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸ੍ਵਾਸ ਵੀ ਭੁਲਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਮਨੂ ਬੇਧਿਆ ਚਰਨਾਰਬਿੰਦ ਦਰਸਨਿ ਲਗੜਾ ਸਾਹੁ॥ ਓਟ ਗੋਵਿੰਦ ਗੋਪਾਲ ਰਾਇ ਸੇਵਾ ਸੁਆਮੀ ਲਾਹੁ॥ ਬਿਖਿਆ ਪੋਹਿ ਨ ਸਕਈ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਗੁਣ ਗਾਹੁ॥

ਅੰਗ – ੧੩੫

ਉਹ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾ ਕੇ ਜੀਵਨ ਪਦਵੀ ਦੇ ਹੁਲਾਰੇ ਸਦੀਵੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਕਦੇ ਵੀ ਮੁਰਦਾਪੁਣਾ ਨਹੀਂ ਛਾਉਂਦਾ। ਪ੍ਰੀਤ ਵਿਹੂਣੇ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਪ੍ਰੀਤ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹੋਣਾ ਹੀ ਮੁਰਦਾਪੁਣ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ –

ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਕੁਲੀਨ ਚਤੁਰ ਮੁਖਿ ਙਿਆਨੀ ਧਨਵੰਤ॥ ਮਿਰਤਕ ਕਹੀਅਹਿ ਨਾਨਕਾ ਜਿਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀਂ ਭਗਵੰਤ॥ ਅੰਗ– ੨੫੩

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਵਿਛੜ ਕੇ ਇਹ ਜੀਵ 84 ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਘੁਮੇਟਣੀਆਂ ਖਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਹਉਮੈ ਤੱਤ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਛੋੜਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਦੁਖੀ ਹੋ ਹੋ ਕੇ ਰੋਂਦਾ–ਕੁਰਲਾਉਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਜਦੋਂ ਸੱਚੀ ਲਿਵ ਅਤੇ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮੀਤ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਪਿਆਰ ਐਨਾ ਪ੍ਬਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਉਮੈ ਦੇ ਬੰਧਨ ਕੱਟ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਐਉਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ –

ਜਿਉ ਜਲ ਮਹਿ ਜਲੁ ਆਇ ਖਟਾਨਾ॥ ਤਿਉ ਜੋਤੀ ਸੈਗਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਨਾ॥

ਅੰਗ- ੨੭੮

ਉਹ ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਇਸ ਨਿਮਾਣੇ ਨਿਤਾਣੇ ਆਪਣੇ ਅੰਸ, ਜਿਸਨੂੰ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ ਜਾਂ ਬਾਹੋਂ ਫੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਸਮਾਈ ਕਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਮ ਜੋਤ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਐਉਂ ਅਭੇਦ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਦਰਿਆਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਇਆ ਪਾਣੀ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਮੁੜ ਸਮੁੰਦਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਉਸ ਦਾ ਕਦੇ ਵੀ ਵਿਛੋੜਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਅੱਡ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿਤਾ, ਆਪਣਾ ਹੀ ਸਰੂਪ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਹੁਣ ਉਹ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਨਾ ਰਿਹਾ, ਹੁਣ ਉਹ ਨਾ ਮੈਂ ਰਿਹਾ, ਨਾ ਤੂੰ ਰਿਹਾ, ਉਹ ਆਪੇ ਆਪ

ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਾਅ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਉਠੇ ਬੁਲਬਲੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਾਅ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਇਆ ਇਹ ਜੀਵ ਆਪ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਬਣ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ –

ਕਬੀਰ ਤੂੰ ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਤੂ ਹੂਆ ਮੁਝ ਮਹਿ ਰਹਾ ਨ ਹੂੰ॥ ਜਬ ਆਪਾ ਪਰ ਕਾ ਮਿਟਿ ਗਇਆ ਜਤ ਦੇਖਉ ਤਤ ਤੂ॥ ਅੰਗ – ੧੩੭੫ ਜਹ ਤੇ ਉਪਜੀ ਤਹ ਮਿਲੀ ਸਚੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਮਾਹੁ॥ ਅੰਗ – ੧੩੫

ਹੁਣ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਐਸੇ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਲੱਖਾਂ ਵਾਰੀ ਵਾਰਨੇ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਕੁਰਬਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਗੰਮਤਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਥਾਹ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਪਰ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਅਸਥਿਤ ਹੋ ਕੇ ਆਪੇ ਆਪ ਆਪਣੀ ਮਹਿਮਾ ਵਿਚ ਆਪ ਹੀ ਅਨੇਕ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਇਸ ਜੀਵ ਕੋਲ ਕੋਈ ਐਸੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਉਸ ਦਾ ਥਾਹ ਪਾ ਸਕੇ।

ਕਰੁ ਗਹਿ ਲੀਨੀ ਪਾਰਬ੍ਹਿਮਿ ਬਹੁੜਿ ਨ ਵਿਛੁੜੀਆਹੁ॥ ਬਾਰਿ ਜਾਉ ਲਖ ਬੇਰੀਆ ਹਰਿ ਸਜਣੁ ਅਗਮ ਅਗਾਹੁ।। ਅੰਗ- ੧੩੫ ਨਹੀ ਜਾਨ ਜਾਈ ਕਛੂ ਰੂਪ ਰੇਖੰ॥ ਕਹਾ ਬਾਸ ਤਾਂਕੋ ਫਿਰੈ ਕਉਨ ਭੇਖੰ॥ ਕਹਾ ਨਾਮ ਤਾਕੋ ਕਹਾ ਕੈ ਕਹਾਵੈ॥ ਕਹਾ ਕੈ ਬਖਾਨੋਂ ਕਹੈ ਮੈਂ ਨ ਆਵੈ॥

ਜਿਹੜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰ ਆਣ ਢੱਠੇ, ਸਭ ਆਸਰੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਛੱਡ ਕੇ ਇਸ ਮਹਾਨ ਏਕੰਕਾਰ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪੀਘਾਂ ਪਾ ਲਈਆਂ, ਉਹ ਨਰਾਇਣ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਨਿਬੜਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਹੀ ਬਿਰਧ ਹੈ। ਇਹ ਜੀਵਨ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਦੀਵੀ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਪਿਓਂਦਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਰੇ ਸਮੇਂ ਪੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ ਕਰਦੇ। ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਪਾਤਰ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਹੀ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ –

ਸਰਮ ਪਈ ਨਾਰਾਇਣੈ ਨਾਨਕ ਦਰਿ ਪਈਆਹੁ।। ਪੌਖੁ ਸੁੌਹੰਦਾ ਸਰਬ ਸੁਖ ਜਿਸੂ ਬਖਸੇ ਵੇਪਰਵਾਹੁ॥

ਅੰਗ– ੧੩੫

(ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ)

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਰਦਾਸ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਤੇਰਾ ਪਿਆਰ ਛੱਡ ਕੇ ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪਾਇਆ ਜਿਸਦੀ ਹੋਂਦ ਛਿੰਨ ਭੰਗਰ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਦਿਲੋਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਕਿ ਤੂੰ ਸਦੀਵੀ ਹੈਂ, ਸਦਾ ਅਸਾਨੂੰ ਪਾਲਦਾ ਹੈਂ, ਵੇਖਦਾ ਹੈਂ, ਹਰ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈਂ। ਤੂੰ ਸਦੀਵ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਹੈਂ, ਜਿਸ ਦੇ ਬਿਪ੍ਰੀਤ ਮਾਇਆ ਸਦਾ ਹੀ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ। ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਅਸਾਡੀ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ? ਤੈਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਅਨੇਕ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਪਰਚੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਕਿਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਯੂਨੇਕ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਪਰਚੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਕਿਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਰੂਪ ਘਰ ਮੰਦਰ ਹਨ, ਨਾਮਣੇ ਹਨ, ਸਬੰਧੀ ਪੁਤ੍ਰ ਧੀਆਂ ਹਨ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ, ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਲੈ, ਅਸੀਂ ਭੀ ਤੱਤਿਆਂ ਝੋਲਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਤੇਰੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣ ਸਕੀਏ।

(ਪੰਨਾ 6 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਇਤਿਹਾਸ ਦਰਸਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਉ! ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਪਰਉਪਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੀਏ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਲੋਂ ਬਖਸ਼ੇ ਖੰਡੇ ਬਾਟੇ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਪਾਏ ਪੂਰਨਿਆਂ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀਏ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ਣ ਹਿਤ ਆਪਣੇ ਉਤੇ ਤਸੀਹੇ ਝੱਲੇ, ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ। ਆਉ! ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਸਿਜਦਾ ਕਰੀਏ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਈ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦੀ ਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ ਅਪਣਾਈਏ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਵੈਰਾਗ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਬਸਰ ਕਰੀਏ। ਇਹ ਮਹੀਨੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਹਨ। ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਬਾਣੀ, ਸੇਵਾ, ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਗੁਜਾਰੇ। ਇਹੀ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚੀ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਹ ਆਪ ਪਰਵਾਣ ਹਨ, ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਪਰਵਾਣਤ ਰਸਤੇ ਦੇ ਪਾਂਧੀ ਬਣਨ ਦਾ ਬਲ ਬਖਸ਼ਣ-

ਮਰਣੂ ਮੁਣਸਾ ਸੂਰਿਆ ਹਕੁ ਹੈ ਜੋ ਹੋਇ ਮਰਨਿ ਪਰਵਾਣੋ॥ ਸੂਰੇ ਸੇਈ ਆਗੈ ਆਖੀਅਹਿ ਦਰਗਹ ਪਾਵਹਿ ਸਾਚੀ ਮਾਣੋ॥

ਅੰਗ− ਪ੮੦

20-10-20-10

ਧਰਮ ਹੇਤ ਸਾਕਾ ਜਿਨ ਕੀਆ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੁਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ

ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀਓ ਮਹਾਰਾਜ! ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ॥ ਡੱਲਨ ਤੇ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕਿਰ ਹਥ ॥ ਅੰਗ – ੨੫੬ ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ॥ ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ॥

ਅੰਗ – ੨੮੯

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਗੱਜ ਕੇ ਬੋਲਣਾ ਸਤਿਨਾਮੁ ਸੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਕਾਰੋਬਾਰ ਸੰਕੋਚਦੇ ਹੋਏ ਆਪ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ 'ਚ ਪਹੁੰਚੇ ਓਂ। ਚਿੱਤ ਬਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕਾਂਗਰ ਕਰੋ, ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕੋ। ਅੱਜ ਦਾ ਜੋ ਦਿਨ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ, ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਸੰਸਾਰ ਰਚਿਆ ਹੈ, ਓਸ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਦਿਨ ਹੈ ਇਸਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕੇ ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸ ਨਹੀਂ ਸਕੇ, ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਅਸੂਲ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸੰਸਾਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾ ਨਹੀਂ ਸਕੇ। ਕੇਵਲ ਕੁਰਬਾਨੀ ਤੱਕ ਮਹਿਦੂਦ ਕਰ ਲਿਆ। ਗਰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬਲੀਦਾਨ ਦਿੱਤਾ। ਉਦੋਂ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਸਿੱਖਿਆ ਨਹੀਂ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਐਸੀਆਂ ਅਲੌਕਿਕ ਬਾਤਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਸਾਡੀ ਭੂਮੀ ਦੇ ਉਤੇ, ਮੰਚ ਦੇ ਉਤੇ ਕੀਤੀਆਂ ਨੇ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸੀਂ ਅਸਲੀ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕੇ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਪੜ੍ਹ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਗਰ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਨਵਾਬ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾ ਕੇ ਮਸਜਿਦ ਦੇ ਵਿਚ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਬਾਵਜੂਦ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਨਮਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹੀ, ਤੁਹਾਡੀ ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਵਿਚ ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗੀ। ਤੁਹਾਡੀ ਨਮਾਜ਼ ਖੰਡਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਕਜ਼ਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਲੇਖੇ 'ਚ ਨਹੀਂ ਪਈ। ਲੇਖੇ 'ਚ ਤਹਾਡਾ ਉਠਣਾ ਬੈਠਣਾ ਪਿਆ ਹੈ, ਮਸਜਿਦ 'ਚ ਆ ਜਾਣਾ ਪਿਆ ਹੈ।ਲੇਕਿਨ ਰੱਬ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡਾ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਜੁੜਿਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹਨੇ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨੀ ਸੀ ਉਹ ਘੋੜੇ ਖਰੀਦਦਾ ਫਿਰਦਾ ਸੀ। ਵਛੇਰੀ ਮੋੜਦਾ ਸੀ। ਅਨੇਕਾਂ ਫਰਨੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਸਾਡੇ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਜਾਣ ਗਏ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤਾਂ ਜਾਣਦਾ ਹੀ ਹੈ ਸਭ ਕੁਛ। ਜੇ ਭਲਾ ਅਸੀਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੌਰ ਵਾਸਤੇ ਮੰਨ ਲਈਏ ਕਿ ਹੁਣ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਇੱਥੇ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਘੱਟ ਹੈ, ਤਾਂ ਫੇਰ ਉਹ ਨਮਾਜ਼ ਨੂੰ, ਸਾਡੇ

ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕੌਣ ਵੇਖ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਪੜ੍ਹੀਂ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਮਨ ਕਿਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਟਿਕਦਾ, ਡਰ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਨ੍ਹਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਇਹ ਤਾਂ ਕਜ਼ਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਸਾਡਾ ਪਾਠ, ਕਿਸੇ ਲੇਖੇ 'ਚ ਨਹੀਂ ਪੈ ਰਿਹਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ ਜਪੂਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਸਤੇ, ਕੇਵਲ ਨਮਾਜ਼ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਲੰਘ ਸਕੇ। ਉਹਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਆਪਣੇ ਵਾਸਤੇ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਸੋ ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬੇਅੰਤ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ, ਬੇਅੰਤ ਐਸੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀਆਂ ਨੇ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੇ ਅਸੀਂ ਅਪਣਾਅ ਲਈਏ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਬਹਿਮੰਡੀ ਬੰਦੇ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਂਝੇ। ਸਾਰਾ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਸਾਡਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਸੋਚ ਸੀ ਗਰ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ। ਅਸੀਂ ਰੋਲ ਦਿੱਤੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਕਮਲਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਆ ਗਈ। ਆਪਣੀ ਜੋ ਸਾਡੀ ਸੋਚ ਸੀ, ਉਹਦਾ ਜਿਹੜਾ ਸੀਮਤ ਦਾਇਰਾ ਸੀ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਕੱਢ ਸਕੇ। ਇਥੇ ਤੱਕ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੁੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ 'ਤੇ ਵੀ ਅਸੀਂ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾ ਲਈ ਕਿ ਸਿਰਫ ਜਿਹਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੋਵੇ ਉਹ ਹੀ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਦੁਸਰਾ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦਾ। ਇੱਕ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇਖੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰੀ ਸੀ, ਕਿ ਦੁਜਿਆਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਉਚਾਰੀ ਸੀ। ਆਪੇ ਹੀ ਦੇਖੋ ਸੋਚ ਕੇ। ਉਹ ਤਾਂ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਿਖ ਲਈ ਹੋਵੇ ਉਹ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋਣ ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ 'ਚੋਂ ਗੁਟਕਾ ਖੋਹ ਲਵਾਂਗੇ, ਤੂੰ ਅਜੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਛਕਿਆ, ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦਾ ਇਹਨੂੰ। ਕਿੱਡੀ ਤੰਗਦਿਲੀ ਹੈ ਸਾਡੀ ਹਰ ਗੱਲ 'ਚ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਗੁੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਤਾਲੀਮ ਸੀ ਉਸ ਤੋਂ ਵਿਪਰੀਤ ਹੋ ਗਏ। ਅਸੀਂ 100%, ਟੱਟ ਗਏ ਉਹਦੇ ਨਾਲੋਂ, ਸਾਨੂੰ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਹੋਰ ਹੀ ਕੁਛ ਬਣ ਗਿਆ ਧਰਮ ਦਾ। ਉਹ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਸਾਡੀ ਬਹਿਮੰਡੀ ਸੋਚ ਨਹੀਂ ਰਹੀ, ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਸੀਮਤ ਸੋਚ ਹੋ ਗਈ ਸਾਡੀ। ਬਹਤ ਵੱਡਾ ਜੋ ਗਿਆਨ ਸੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਉਪਰ

ਬਹਤ ਵੱਡਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਕਰਿਆ ਸੀ, ਪਜਾਰੀ ਕਲਾਸ ਵਿਚੋਂ ਉਡਾ ਦਿਤੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਦੁਸ਼ਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਡੇ ਜਿਹੜੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸੀ, ਸਾਡੇ ਹੀ ਮਾਂ-ਬਾਪ, ਉਹ ਬੜੇ ਸਿਆਣੇ ਸੀ ਸਾਡੇ ਤੋਂ। ਬੜੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਵਰਗ ਬਣਾ ਰੱਖਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਭਾਈ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰੋ, ਕਛ ਨਾ ਕਰੋ। ਤਹਾਡੇ ਕੱਪੜੇ ਦਾ ਫਿਕਰ, ਤਹਾਡੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਫਿਕਰ, ਅਸੀਂ ਕਰਾਂਗੇ। ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਭਾਈ ਖੋਜ ਕਰੋ, ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਖੋਜੋ ਤੇ ਅਟੱਲ ਸਚਾਈਆਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਅੰਕਿਤ ਕਰੋ ਤੇ ਅਸਾਨੂੰ ਸਣਾਓ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਰੋਟੀ ਪਾਣੀ 'ਚ ਰੂਲ ਜਾਓਂਗੇ। ਉਸ ਕਲਾਸ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਲਾਸ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਜੇ ਤਾਂ ਬੰਦਾ ਠੀਕ ਚਲਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਜੇ ਗਿਰ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਹੇਠਲੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ 'ਚ ਉਹਨੂੰ ਦਾਖਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਫੇਰ ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿੰਦਾ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਜਿਹੜੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੋਏ ਨੇ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਸੀ, ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ ਜੀ, ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨਹੀਂ ਸੀਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਪਦਵੀ ਮਿਲੀ, ਉਹ ਆਪ ਅਛਤ ਸੀਗੇ। ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਜਾਤਾਂ 'ਚੋ~~ਂ~~ ੳਠ ਕੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਰੂਤਬੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇ। ਜਿਵੇਂ ਡਿਗਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪੀਐਚ.ਡੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਵੀ ਰਹੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਤਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਉਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਾਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ। ਲੇਕਿਨ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਕਲਾਸ ਬਣ ਗਈ, ਕਲਾਸ ਬਣ ਕੇ ਇਹ ਪਜਾਰੀ ਕਲਾਸ ਬਣ ਗਈ। ਤਰੱਕੀ ਰਕ ਗਈ।

ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਵੀ ਗੱਦੀ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਹ ਖਾਨਦਾਨੀ ਬਣ ਜਾਏਗੀ। ਦਾਤੂ, ਦਾਸੂ ਜੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਖਾਨਦਾਨੀ ਬਣ ਜਾਏਗੀ। ਜੋ ਦੂੰਥੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੋ[:] ਬਾਅਦ ਚੱਲਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਉਤਰਾਅਧਿਕਾਰੀ ਐਨੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਹੋਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਖੀਰ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੋ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰ ਗਏ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਚੋਣ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਫੇਰ ਪਰਿਵਾਰ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿਤੀ, ਜੇ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲੈਂਦੇ। ਕੋਈ ਔਖੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਕਰਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਇਹ ਦੋ ਸੌ ਸਾਲ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਭ ਕੁਝ ਸਮਝ ਗਏ। 238-39 ਸਾਲ ਰਹੇ ਨੇ ਗੁਰੂ। ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸਮਾਂ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਵਿਚ ਰਹੇ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ। ਲੇਕਿਨ ਸਮੇਂ ਦੇ ਫੇਰ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਫੇਰ ਉਥੇ ਹੀ ਗਿਰ ਗਏ ਜਿੱਥੋਂ ਕੱਢੇ ਸੀਗੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਥੱਲੇ ਜਾ ਗਿਰੇ।

ਸੋ ਅੱਜ ਦਾ ਜੋ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਅਸਲੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੋ, ਉਹਦੀ ਗੌਰਵਤਾ ਨਾ ਕਰੋ ਕਿ ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਦੇਖੋ ਕਿ ਸਾਡਾ ਕਿਰਦਾਰ ਕੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਇੱਕ ਲੀਹ ਖਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਅਸੀਂ ਉਸ ਲੀਹ 'ਤੇ ਚਲਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅੱਡ ਹੋ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਲਕੀਰ ਖਿੱਚੀ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੈ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇੱਕ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮੰਨਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੇ ਸੱਚ ਦੇ ੳਤੇ ਅਸੀਂ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਦਸਰਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਧੱਕਾ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਗਰੀਬ 'ਤੇ ਧੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਓਸ ਪਾਸੇ ਖੜ੍ਹੋ ਜਾਵੋ। ਜੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ 'ਚ ਤਾਕਤ ਹੈ ਤਾਂ, ਤਾਂ ਬਰਾਬਰ ਖੜ੍ਹ ਜਾਓ। ਜੇ ਐਨੀ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਭਾਈ ਫੇਰ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਹਮਦਰਦੀ ਰੱਖੋ। ਜੇ ਜ਼ਾਹਰਾ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਮਦਰਦੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਮਨ ਵਿਚ ਤਾਂ ਚਿਤਵਨੀ ਚਿਤੋ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ ਕਿ ਗਰੀਬ ਮਾਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ –

ਜੈਸਾ ਬਿਤੁ ਤੈਸਾ ਹੋਇ ਵਰਤੈ ਅਪਨਾ ਬਲ ਨਹੀਂ ਹਾਰੈ ॥ਅੰਗ – ੬੭੯

ਜਿੰਨੀ ਕੁ ਤਾਕਤ ਵਰਤੀ ਹੈ ਓਨੀ ਕੁ ਵਰਤੋ, ਆਪਣਾ ਬਲ ਨਾ ਹਾਰੋ। ਲੇਕਿਨ ਸੱਚ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰੋ। ਝੂਠ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾ ਕਰੋ। ਓਸ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੋ। ਇਹ ਬਹਤ ਵੱਡਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੀ। ਗਰ ਮਹਾਰਾਜ ਨਾ ਤਿਲਕ ਦੇ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਨਾ ਜੰਞੂ 'ਚ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਨਾ ਉਹ ਸੁੰਨਤਾਂ 'ਚ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਨਾ ਕਿਸੇ ਰਪ ਰੇਖਾ 'ਚ ਕਰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਆਹ ਭੇਖ ਧਾਰ ਲਓ, ਆਹ ਧਾਰ ਲਓ। ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ ਪਿਆ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲੇ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਜੋ ਚੌਰ ਤੇ ਤਖਤ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਓਹਦੀ ਬਾਤ ਚੱਲਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਹਿੰਦੇ ਓਂ ਰੋਜ਼ ਅਰਦਾਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿ ਚੌਰ ਤਖਤ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਜੋ ਤਖਤ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੋਏਗਾ, ਉਹਦਾ ਹਕਮ ਚੱਲੇਗਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਦਾ ਹੁਕਮ ਚੱਲਿਆ ਜੀ, ਫਲਾਣੇ ਦਾ ਚੱਲਿਆ, ਫਲਾਣੇ ਨੇ ਐਉਂ ਕਿਹਾ। ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਐਸੀ ਨਹੀਂ, ਜਿਹੜੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਨਕੁਲ ਨਾਂਹ ਹੋਵੇ। ਜਿਹੜੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾ ਰਲਦੀ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਰਨੀ ਤੇ ਕਥਨੀ ਦਾ ਸਮੇਲ ਸੀ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਆਪ ਕੁਛ ਹੋਰ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਕਵੀਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਕਵਿਤਾ ਬਣਾ ਕੇ ਦੇ ਦਿੱਤੀ, ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਵਾਂਗਣ ਕਿਤਾਬ ਬਣਾ ਕੇ ਦੇ ਦਿਤੀ। ਜਦੋਂ ਕਿਤਾਬ ਪੜਦੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਬੰਦਾ ਹੀ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਹੈ। ਐਡੇ ਉਚੇ ਖਿਆਲ, ਜਦੋਂ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਦੇਖਾਂਗੇ,

ਫੇਰ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਆਮ ਆਦਮੀ ਹੈ, ਇਹਨੇ ਤਾਂ ਚੋਰੀ ਕਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸੈਂਕੜੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਰੱਖ ਕੇ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਚੁਣ-ਚੁਣ ਕੇ ਗੁਲਦਸਤਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਗੁਲਦਸਤਾ ਖਬਸਰਤ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਜੀਵਨ ਖੂਬਸੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭੂਲੇਖਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਹ ਜ਼ਬਰਦਸਤ। ਗਰਆਂ ਦਾ ਅਜੇਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਗਰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਗੁੰਥ ਸਾਹਿਬ 'ਚ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਪਰੀਤ ਨਹੀਂ ਸੀਗੇ ਉਹ। ਉਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸੀ। ਜੇ ਲਿਖਾਰੀ ਦਾ ਮਨ ਵਿਪਰੀਤ ਹੈ, ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਗੱਲ ਲਿਖ ਦਿੱਤੀ, ਆਪਣਾ ਖਿਆਲ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ, ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਬੰਦੇ ਨੂੰ, ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਕੋਈ ਬੰਧਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਾਉਂਦੇ, ਜੇ ਲਾਉਂਦੇ ਸੀ ਤਾਂ ਆਚਰਣ ਦੀ ਲਾਉਂਦੇ ਸੀ। ਜੇ ਕੇਸ ਨੇ ਸਾਡੇ ਤਾਂ ਕੇਸ ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਆਏ ਹੋਏ ਨੇ। ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਐਸੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੇਸ ਉਗਾਓ ਦਵਾਈਆਂ ਲਾ-ਲਾ ਕੇ। ਹਾਂ, ਇਹਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਕਰਨਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈਗਾ, ਉਹਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿ ਜਿਹੋ ਜਿਹੇ ਕੁਦਰਤੀ ਤੁਸੀਂ ਆਏ ਹੋਂ, ਉਹੋ ਜਿਹੇ ਰਹੋ। ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਦਿੱਤੇ ਨੇ, ਕਦੇ ਖੋਜ ਹੋ ਜਾਏਗੀ, ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਏਗਾ ਕਿ ਇਹ ਕਿੰਨੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨੇ।

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਤਮੋ ਗੁਣੀ ਭੋਜਨ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ।

ਕਬੀਰ ਖੂਬੁ ਖਾਨਾ ਖੀਚਰੀ ਜਾ ਮਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਲੋਨੁ ॥ ਅੰਗ – ੧੩੭੪

ਸਾਦੀ ਰੋਟੀ ਖਾਓ -

ਹੇਰਾ ਰੋਟੀ ਕਾਰਨੇ ਗਲਾ ਕਟਾਵੈ ਕਉਨੂ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੭੪

ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਨਵਰ ਮਾਰ ਕੇ ਖਾਓ, 'ਹੇਰਾ' ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਕੇ ਖਾਣਾ। ਹੇਰ, ਬਿਰਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸ਼ਿਕਾਰ ਵਾਲੀ ਬਿਰਤੀ। ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਖਾਓ ਤੇ ਫੇਰ ਬਦਲੇ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਕਟਾਓ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦੂਸ਼ਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰਚਾਰ। ਗਲਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰਲੀ ਗੱਲ ਨਾ ਮੰਨੋਂ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ, ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਚਾਹੇ, ਕੁਛ ਕਹੀ ਜਾਵੇ। ਜੇ ਹਿੰਮਤ ਹੈ ਤਾਂ ਪੁੱਛ ਲਓ, ਗੁਰਬਾਣੀ 'ਚ ਪੁੱਛ ਲਓ ਕਿ ਕਿਤੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਇਹ ਗੱਲ, ਜਿਹੜੀ ਤੂੰ ਕਹੀ ਹੈ। ਰਲਦੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬੋਲਣਾ ਹੈ, ਬੋਲਣ ਵਿੱਚ ਬਾਣੀ ਤਾਂ ਆਉਂਦੀ ਨਹੀਂ, ਵਿਆਖਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਖਿਆਲਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਜੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਲ ਚਲਦੇ ਨੇ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ

ਸਮਾਉਂਦੇ ਨੇ ਤਾਂ ਠੀਕ, ਜਦੋਂ ਉਸ ਤੋਂ ਉਲਟ ਕਹੇ ਤਾਂ ਫੇਰ ਗੱਲ ਸਾਨੂੰ ਮੰਨਣੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੀ। ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਇਹ ਉਲਟ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਹੀ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਬਲ ਬਹੁਤ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਉਹ ਸਮਾਂ ਸੀ ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਨੀ ਪਈ। ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਪੌਣੇ ਦੋ ਸੌ ਸਾਲ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਚਲਿਆ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਭ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜਿਹਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਕਹਿ ਕੇ ਬੜਾ ਵਾ-ਵੇਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਵਿਚ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਓਸ ਸਮੇਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਧੱਕੇ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ, ਮਰਖਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ। ਐਉਂ ਕਹਿ ਲਓ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਤੋਂ ਪਾਗਲ ਹੋਏ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਨਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਭੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਉਹ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਅਸੀਂ ਪੰਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਜਿਵੇਂ ਭਮੀਆਂ ਡਾਕੇ ਮਾਰ ਕੇ ਦਾਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਦਾਨੀ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹ ਵੀ ਪੰਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ। ਪਾਪ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਰਹੇ। ਵਿਸ਼ਟਾ ਦੇ ਭਾਗੀ ਹੋ ਰਹੇ ਸੀ। ਕਿੰਨਾ ਜ਼ਲਮ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਹਮਲਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਪਾਲਪੋਰਸ ਦੇ ਉਤੇ, ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਬੰਦਾ ਲਾਈਨ 'ਚ ਖੜਾ ਕੇ ਕਤਲ ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ। ਅਯੱਧਿਆ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਚੌਦਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਬੰਦਾ ਫੜ ਲਿਆ ਤੇ ਲਾਇਨ ਲਾ ਲਈ ਤੇ ਚੌਦਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਦਾ ਸਿਰ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ। ਬਨਾਰਸ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਹੋਇਆ, ਉਥੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸੀ ਜਿਹਨੂੰ ਕਾਸ਼ੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਪੱਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਜੇ ਜਾਨ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਾਇਨ 'ਤੇ ਹੋ ਜਾਓ, ਇਸਲਾਮ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਓ। ਜੇ ਆਪਣਾ ਨਿਜ ਧਰਮ ਰੱਖਣਾ ਹੈ, ਇਹ ਤਿਲਕ 'ਤੇ ਜੰਞ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦੇਣਾ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ 'ਚ। 33 ਹਜ਼ਾਰ ਬੰਦਾ ਲਾਈਨ 'ਚ ਖੜ੍ਹਾ ਕੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ 'ਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਮੈਂ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਇਤਿਹਾਸਾਂ 'ਚ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ। ਉਹਦੇ ਅੱਗੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਬੜਾ ਸਵਾਬ (ਪੰਨ) ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ, ਪੁੰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਐਨੇ ਕਾਫਰ ਰੱਬ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚੋਂ ਚੁਣ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਐਨੇ ਮੋਮਨ ਬਣਾ ਲਏ। ਭਟਨੇਰ ਦੇ ਉਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ, 29000 ਬੰਦਾ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਲਿਆ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਬਹੁਤਾ ਨਹੀਂ, ਰੂੰ ਲਪੇਟ ਦਿੱਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ। ਦਰਖਤਾਂ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੇ, ਰੱਸਿਆਂ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੇ। ਲੱਕੜੀਆਂ ਗੱਡ ਦਿੱਤੀਆਂ, 29000 ਬੰਦੇ ਜਿਵੇਂ ਬੱਲੀਆਂ ਗੱਡ ਦੇਈਏ, ਸਭ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਦੇਈਏ ਬੱਲੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ। ਬਾਹਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੀਆਂ ਪਿੱਛੇ। ਹਿੱਲਣ ਜੁੱਲਣ ਤੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤੇ, ਰੂੰ ਵਲੇਟ ਦਿੱਤੀ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ। ਇਕ ਦਮ ਇੱਕ ਪਾਸਿਓਂ ਅੱਗ ਲੱਗਣੀ ਸ਼ਰ ਹੋਈ, 29000 ਬੰਦਾ ਜਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਚੀਕਾਂ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਿੰਨੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹੋਣੇ ਨੇ। ਜਾਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਮੈਂ ਬੜਾ ਭਾਰਾ ਪੰਨ ਕਰਿਆ ਹੈ ਤੇ ਬਹਿਸ਼ਤ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਜ਼ਰੂਰ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਣਗੇ ਤੇ ਇੱਕ ਲੱਖ 25000 ਬੰਦਾ, ਤੁਰਕੀ ਤੋਂ ਤੈਮੂਰ ਆਇਆ, ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਲੱਖ ਪੱਚੀ ਹਜ਼ਾਰ ਬੰਦਾ ਕਤਲ ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਹਦੀ ਫੌਜ ਸੀ ਡੇਢ ਲੱਖ ਦੀ. ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਦੇਖੋ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਆਏ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਦੌਲਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਬੱਚਾ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਲੜਕੀ ਨਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਚੰਗੀ ਰਹਿਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਸਭ ਲੈ ਜਾਓ ਤੁਹਾਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹ ਹੈ, ਡੇਢ ਲੱਖ ਬੰਦਾ ਲੁੱਟਣ ਲੱਗਿਆ ਹੈ, ਲੁਟੇਰਾ ਲੱਟਣ ਲੱਗਿਆ ਸੀ। ਕਿੰਨੀ ਕ ਦੌਲਤ ਲੈ ਗਏ ਇਹਦਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਹਿਸਾਬ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤੈਮੂਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਉਹਨੇ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ 'ਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦੇ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਪੰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਸੱਤ ਲੁੱਖ ਕਾਫਰਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਢਾਈ ਲੱਖ ਮੈਂ ਮੋਮਨ ਬਣਾ ਲਏ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜ਼ੁਲਮ ਹੁੰਦਾ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਮਹਿਮੂਦ ਆਇਆ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਮੰਦਰ ਬਣਿਆ ਸੀ ਉਥੇ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਿਲਡਿੰਗ ਨਾ ਕਿਤੇ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਆਉਂਦੀ ਸੀ ਨਾ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਮੰਦਰ ਦੇ ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ 80 ਕਰੋੜ ਮੋਹਰ ਲੱਗੀ ਸੀ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ। ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਰਪਏ ਦੇ ਨੌਂ ਮਣ ਛੋਲੇ ਆਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। 80 ਕਰੋੜ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਖਰਬਾਂ ਰੁਪਿਆ ਲੱਗਿਆ ਸੀ ਉਹਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ, ਪੰਜ ਸੌ ਰਾਜ ਲੱਗੇ ਰਹੇ, ਸੌ ਸਾਲ 'ਚ ਬਣਿਆ। ਮਿੰਟਾਂ 'ਚ ਹੀ ਉਹਨੇ ਬਾਰਦ ਪਾ-ਪਾ ਕੇ, ਜੜ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਹਟਾ ਕੇ ਮਸਜਿਦ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਇਹਦੇ ਥਾਂ 'ਤੇ। 1266 'ਚ ਇੱਕ ਬਹਤ ਵੱਡਾ ਮੰਦਰ ਸੀ, ਭਿਲਸਾ ਦਾ ਦੱਖਣ ਵਿਚ ਤੇ ਸਮਸ਼ਦੀਨ ਗੌਰੀ ਨੇ ਉਥੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ, 72 ਕਰੋੜ ਦੇ ਹੀਰੇ ਇਸ ਮੰਦਰ 'ਚੋਂ ਇਹਦੇ ਹੱਥ ਲੱਗੇ ਢਾਹੰਣ ਵੇਲੇ। 315 ਫੱਟ ਉੱਚਾ ਮੰਦਰ ਅੱਧੇ ਕੋਹ ਲੰਬਾ, ਤਿੰਨ ਸੌਂ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਬਣਿਆ ਸੀ। ਪੰਜਾਹ ਹਜ਼ਾਰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਉਥੇ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਮੰਦਰ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਹ ਹਜ਼ਾਰ ਬੰਦਾ ਮੂਰਤੀਆਂ ਦੇ ਉਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਕੇ ਕਤਲ ਕਰਿਆ। ਮੁਰਤੀਆਂ ਖੁਨ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬ ਗਈਆਂ। ਉਹਦੇ ਉਤੇ 25000 ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹੀ ਤੇ ਅੱਲਾਹ ਤਾਲਾਹ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ

ਹੇ ਅੱਲਾਹ ਤਾਲਾ! ਅੱਜ ਜਿੰਨਾਂ ਨੇਕ ਕੰਮ ਅਸੀਂ ਕਰਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਡਾ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਪਾ ਲੈ। ਮਹੰਮਦ ਕਾਸਮ ਆਇਆ, ਉਹਨੇ 11000 ਬੰਦਾ ਬਗਦਾਦ ਭੇਜਿਆ, ਖਲੀਫਾ ਹਰਨਸ਼ੀਦ ਦੇ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾ ਕੇ। ਅਹਿਮਨਾਬਾਦ 'ਚ ਗਿਆ, 16000 ਕਤਲ ਕਰਾਏ, ਅਬਦੱਲ ਰਜ਼ਾਕ ਆਇਆ 700 ਸੰਮਤ 'ਚ, ਉਹਨੇ ਜਾ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਤੁਰਕੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿ ਮੈਂ ਬਹਿਸ਼ਤ ਦੇਖ ਕੇ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਬਹਿਸ਼ਤ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ ਉਥੇ ਲੋਕ ਐਨੇ ਨੇ ਨਾ ਕੋਈ ਝੂਠ ਬੋਲਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਵਿਭਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਉਥੇ ਚੋਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਰਾਜ ਵਲੋਂ ਹਕਮ ਹੈ ਕਿ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨਹੀਂ ਬੰਦ ਕਰਨੇ, ਜੌਹਰੀਆਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਪਏ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੀਰੇ-ਮੋਤੀਆਂ ਦੇ ਢੇਰ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਜਿਵੇਂ ਆਪਣੇ ਦਾਣਿਆਂ ਦੇ ਢੇਰ ਲੱਗੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਕੋਈ ਚੋਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਐਸਾ ਧਰਮ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਹੈ ਉਹ। ਉਹਨੇ ਤਾਰੀਫਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਜਿੰਨੀਆਂ ਜੀਅ ਭਰ ਕੇ ਲਿਖਦਾ ਸੀ। ਇੱਥੇ ਦੇ ਸਾਧਆਂ ਦੇ ਬਚਨ ਲਿਖੇ ਨੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਕੰਦਰ ਲੋਧੀ ਆਇਆ ਜਿਹਨੇ ਨਾਮਦੇਵ ਦੇ ਕੋਲ ਗਉ ਮਾਰ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ। ਜਿਹਨੇ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਅੱਗ 'ਚ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ, ਪਾਣੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਡੋਬਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਿਆ-

ਗੰਗਾ ਕੀ ਲਹਰਿ ਮੇਰੀ ਟੂਟੀ ਜੰਜੀਰ ॥

ਅੰਗ – ੧੧੬੨

ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਮੈ~~ਂ~~ 4 ਲੱਖ 32 ਹਜ਼ਾਰ ਮੋਮਨ ਬਣਾਏ। ਜਿਵੇ[:] ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਐਨਿਆਂ ਨੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ ਤੇ ਦੋ ਲੱਖ 53 ਹਜ਼ਾਰ ਮੈਂ ਕਤਲ ਕਰਾਏ। ਇਸ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਐਸਾ ਯੁੱਗ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਨਾਮ ਧਰਮ ਦਾ ਸੀ, ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਧਰਮ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸਮਝਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਜਦ ਬੰਦਾ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ਮੈਂ ਧਰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਮਨਾਂ 'ਚ ਖਿਆਲ ਹੈ ਜੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਭਾਈ ਪੇਮੀਆਂ! ਤੂੰ ਕਾਹਨੂੰ ਬੱਕਰਾ ਮਾਰਦਾ ਹੈਂ? ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਬੱਕਰਾ ਮਰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹਦੀ ਮਕਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ? ਭਾਈ ਮੁਕਤੀ ਤਾਂ ਅਜੇ ਤੇਰੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਤੂੰ ਬਾਕੀਆਂ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਕੀ ਕਰ ਦਏਂਗਾ? ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਵਿੱਚ ਗਲਤ ਧਾਰਨਾ ਧਾਰ ਲਈ। ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਭਾਈ ਗਰਦਾਸ ਨੂੰ ਲਿਖਣਾ ਪਿਆ। ਇਹ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪ੍ਰੇਮੀਓਂ! ਗਲਤਫਹਿਮੀ 'ਚ ਨਾ ਰਹਿਓ। ਧੰਦ ਸੀ ਉਸ ਵੇਲੇ। ਧੰਦ ਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ। ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਸਵੇਰੇ ਗਏ, ਵੀਹ ਗਜ਼ 'ਤੇ ਵੀ ਨਾ ਨਜ਼ਰ ਆਵੇ। ਤਿੰਨ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਬਲਬ, ਤਿੰਨੋਂ ਜਾਲੇ ਹੋਏ, ਰੋਸ਼ਨੀ ਸਾਨੂੰ ਹੀ ਵਾਪਸ ਆਵੇ, ਬਦਲ ਦੇ ਵਿਚ ਰਲ ਕੇ। ਧੁੰਦ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਲੇਕਿਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆ ਕੇ ਧੁੰਦ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਇਆ।

ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਮਿਟੀ ਧੁੰਧੂ ਜਗਿ ਚਾਨਣੂ ਹੋਆ।

ਭਾਈ ਗਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੨੭/੧

ਚਾਨਣਾ ਲਿਆਂਦਾ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ। ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਜੋ ਦਸਦੇ ਨੇ ਕਿ ਦੁਖੀ ਰੋ ਰਹੇ ਸੀ, ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫਰਿਆਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸੁਣਦਾ। ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਨਾਮ ਦੇ ਉਤੇ ਵਾਸਤੇ ਪਾ ਰਹੇ ਸੀ। ਕੋਈ ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਮਝਣਾ ਕੀਹਨੇ ਸੀ ਸ਼ਾਸਕ ਵਰਗ ਨੇ। ਜਿਹੜਾ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹਨੇ ਸਮਝਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਤਾਂ ਵਿਚਾਰੇ ਬੇਬਸ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਵੀ ਮਾਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਜੋ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੀ, ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਪੜ੍ਹੋ ਪਿਆਰ ਨਾਲ–

ਧਾਰਨਾ – ਸਾਰੇ ਜਗ 'ਤੇ ਪਸਾਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਪਾਪ ਦਾ, ਰੋਣਾ ਕੌਣ ਸਣੇ ਦਖੀ ਦਾ।

ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਹੀ ਨਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਰਾਜ ਦਾ ਕੋਈ ਅਸੂਲ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਫੇਰ ਕੌਣ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਗਰੀਬ ਦੀ ਗੱਲ। ਨਾ ਕੋਈ ਕਚਹਿਰੀ ਸੁਣ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਚਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਵਿਚ ਕਾਨੰਨ ਹਟ ਗਏ ਸੀ। ਸਾਡੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਖੋਹ ਲਈਆਂ। ਜਦੋ[:] ਕੋਰਟ ਜਾਈਏ, ਕਹਿੰਦੇ ਜੀ ਕੋਈ ਰੱਖ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਹੀ ਐਸੇ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ। ਅਰਬਾਂ ਰਪਏ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਸੀਲਿੰਗ 'ਚ ਲਿਆ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜੇ ਕੋਈ ਆ ਕੇ ਫਰਿਆਦ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਕਹਿੰਦੇ ਨਾ ਜੀ ਕਾਨੰਨ ਤਾਂ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਹਣ ਤਾਂ ਅਖਤਿਆਰ ਹੋਰ ਚਲਦੇ ਨੇ। ਅੱਜ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ 'ਚ ਵੀ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਜਿਹਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਸਲਝੇ ਹੋਏ ਬੰਦੇ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਇਹਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਪਰ ਧੱਕਾ-ਧੋੜਾ ਹੀ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਅਣਜਾਣਪਣਾ ਹੀ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਭਾਈ ਗਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਉਹ ਸਮਾਂ ਐਸਾ ਸੀ, ਧਰਮ ਦੇ ਉਤੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਅਕੀਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿੰਨੇ ਬੰਦੇ ਸੀ ਓਨੇ ਧਰਮ। ਇੱਕ ਘਰ 'ਚ ਦਸ ਬੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕੋਈ ਸਰਜ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਚੰਦ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਦਰਖਤਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਕਬਰ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਰਾਮਚੰਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ, ਕੋਈ ਧਰਮਰਾਜ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦੇਵਤੇ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀਗਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਐਸੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ੳਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਚੱਲ ਪਈ।

ਉਸ ਸਮੇ⁻ ਦੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਵਿਅਕਤੀ ਆਏ ਜਿਸਨੂੰ ਮਹੁੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਬਹੁਤ ਸਲਝੇ ਹੋਏ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਜਾਗੇ ਹੋਏ ਪੂਰਸ਼ ਸੀਗੇ ਆਪ। ਤਪਸਿਆ, ਤਤਕਿਸ਼ਾ, ਤਿਆਗ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਕੁਛ ਲਿਖੀ ਜਾਣ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜੇ ਉਚੇ ਨਾ ਹੁੰਦੇ। 40 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਹੋਕਾ ਦੇਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਿਆ। ਇੱਕ ਧਰਮ ਚਲਾਇਆ ਜਿਸਨੂੰ ਪਿਆਰ ਤੇ ਮਹੱਬਤ ਦਾ ਧਰਮ, ਇਸਲਾਮ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਲੇਕਿਨ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਬਦਲਾਵ ਆ ਗਿਆ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਚੱਲਣ ਨਾ ਦਿੱਤਾ। ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਵੀ ਮਾਰ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ, ਦੂਜੇ ਵੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ। ਮਰਦਿਆਂ 'ਚੋਂ ੳਠ ਕੇ ਮਦੀਨੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ੳਥੇ ਜਾ ਕੇ ਇਹਨੇ ਕਿਹਾ, ਕਿ ਇਹ ਖਿਆਲਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਨੇਕੀ ਨੂੰ ਉਗਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਜੱਥੇਬੰਦੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜੱਥੇਬੰਦੀ ਹੋ ਗਈ, ਜਿਸ ਵਕਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਚ ਕਰਮਕਾਂਡ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਕੁਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਤਲਬ ਬਦਲ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਬੰਦੇ ਤਕੜੇ ਹੋ ਗਏ, ਦੂਜੇ ਹਾਰਨ ਲੱਗ ਗਏ, ਰਾਜ ਕਰਨ ਲਗ ਗਏ। ਬੰਦੇ ਓਹੀ ਸੀ, ਇਸਲਾਮ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ। ਲੋਕਿਨ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਦੀ ਜੋ ਤਸ਼ਰੀਹ ਸੀ, ਉਹਦੇ ਮਾਇਅਨੇ ਸੀ ਉਹ ਬਦਲ ਦਿੱਤੇ। ਕਾਫਰ ਉਹਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਗਏ ਜਿਹੜਾ ਇਸਲਾਮ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ। ਕਾਫਰ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ ਅਸੀਂ ਮਨਮੁੱਖ ਤੇ ਬੇਮਖ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਮਨਮੁੱਖ ਨੂੰ ਐਸਾ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ –

ਮਨਮੁਖੁ ਦੁਖ ਕਾ ਖੇਤੁ ਹੈ ਦੁਖੁ ਬੀਜੇ ਦੁਖੁ ਖਾਇ॥ ਦੁਖ ਵਿਚਿ ਜੰਮੈ ਦੁਖਿ ਮਰੈ ਹਉਮੈ ਕਰਤ ਵਿਹਾਇ॥

ਅੰਗ – ੯੪੭

ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲਗਣ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਚਾਹੇ ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨਮੁਖ ਹੋਏਗਾ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਉਤੇ ਯਕੀਨ ਨਾ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ, ਕਾਫਰ ਹੋਏਗਾ। ਸੋ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਗਲਤ ਹੋ ਗਈ, ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਜ਼ਬਰ ਨਾਲ ਬਣਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਹੋਏ ਤੇ ਚਾਰ ਯਾਰ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ – ਅੱਬੂਬਕਰ ਸਦੀਕ, ਉਮਰਫਾਰੂਕ, ਉਸਮਾਨ ਗਨੀ ਤੇ ਹਜ਼ਰਤ ਅਲੀ; ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਚਾਰ ਹਿੱਸਿਆਂ 'ਚ ਵੰਡੇ ਗਏ ਫੇਰ 72 ਖਿਆਲ ਹੋ ਗਏ ਜਿਵੇਂ ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮੰਨਦੇ ਨੇ, ਸਾਡੇ ਵੀ ਬੇਅੰਤ ਬਣਦੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਹੌਲੀ–ਹੌਲੀ। ਕੋਈ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਜਿਹੇ ਬਣਦੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਖਿਆਲ

ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦਾ ਖਿਆਲ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਰਲਦਾ ਨਹੀਂ। ਫੇਰ ਸੁੰਨੀ ਹੋ ਗਏ, ਹੋਰ ਦੂਸਰੇ ਹੋ ਗਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਹੀ ਰੌਲਾ ਪੈ ਗਿਆ।

ਕਉਮਿ ਬਹਤਰਿ ਸੰਗਿ ਕਰਿ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਵੈਰੁ ਵਿਰੋਧ ਪਸਾਰਾ। ਰੋਜੇ, ਈਦ, ਨਿਮਾਜਿ ਕਰਿ ਕਰਮੀ ਬੰਦਿ ਕੀਆ ਸੰਸਾਰਾ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧/੨੦

ਕਰਮਾਂ 'ਚ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੀਹ ਰੋਜ਼ੇ ਰੱਖੋ। ਕਹਿੰਦੇ, ਰੋਜ਼ੇ ਰੱਖਣੇ ਮਾੜੇ ਨੇ? ਨਹੀਂ ਮਾੜੇ ਨਹੀਂ। ਵਰਤ ਰਖਣੇ ਮਾੜੇ ਨੇ? ਕਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ ਮਾੜੇ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਕੋਈ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਰਖਵਾਏ ਉਹ ਗੱਲ ਮਾੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਭਾਈ ਮਨਸੁਖ ਜੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਲੰਕਾ 'ਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਰਾਜੇ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਨੇ ਕਿ ਇਸਨੇ ਵਰਤ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਵਰਤ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ, ਰੋਜ਼ ਵਰਤ ਰਖਦੇ ਹਾਂ। ਚਾਰ ਰੋਟੀਆਂ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਤਿੰਨ ਖਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਭੁੱਖ ਸਾਨੂੰ ਚਾਰ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਰੋਜ਼ ਦੇ ਵਰਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਹਾਂ –

ਅਲਪ ਅਹਾਰ ਸੁਲਪ ਸੀ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਦਇਆ ਛਿਮਾ ਤਨ ਪ੍ਰੀਤ।

ਤੁਸੀਂ 30 ਦਿਨ ਰਖਦੇ ਓਂ, ਅਸੀਂ ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਹੀ ਰਖਦੇ ਹਾਂ। ਬੰਧਨ ਪਾ ਦਿੱਤਾ, ਦੋ ਈਦਾਂ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਪੰਜ ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਪੰਜ ਵੇਲੇ ਰੱਬ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਚਾਹੇ ਭੁੱਲੇ ਰਹੋ ਸਾਰਾ ਦਿਨ। ਉਹ ਪੰਜ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰ ਲੈਣੀਆਂ ਨੇ। ਕਰਿਆ ਤਾਂ ਮੋਮਨ, ਨਾ ਕਰਿਆ ਤਾਂ ਕਾਫਰ। ਕਹਿੰਦੇ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਬੰਦੇ, ਸੰਗਲ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਤੇ।

ਰੋਜੇ, ਈਦ, ਨਿਮਾਜਿ ਕਿਰ ਕਰਮੀ ਬੰਦਿ ਕੀਆ ਸੰਸਾਰਾ। ਪੀਰ ਪੈਕੰਬਰ, ਅਉਲੀਏ, ਗਉਸ, ਕੁਤਬ ਬਹੁ ਭੇਖ ਸਵਾਰਾ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧/੨੦

ਬੇਅੰਤ ਭੇਖ ਬਣ ਗਏ। ਪੀਰਾਂ ਦਾ ਹੋਰ ਭੇਖ, ਪੈਕੰਬਰਾਂ ਦਾ ਹੋਰ, ਗਉਸ ਦਾ ਹੋਰ, ਕੁਤਬਾਂ ਦਾ ਹੋਰ, ਅੱਡ-ਅੱਡ ਭੇਖ ਧਾਰ ਲਏ ਤੇ ਕੰਮ ਕੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਏ।

ਠਾਕੁਰ ਦੁਆਰੇ ਢਾਹਿਕੈ ਤਿਹਿ ਠਉੜੀ ਮਾਸੀਤ ਉਸਾਰਾ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧/੨੦

ਇੱਕ ਰੱਬ ਦਾ ਮੰਦਰ ਢਾਹ ਦਿੱਤਾ, ਦੂਜਾ ਰੱਬ ਦਾ ਮੰਦਰ ਉਸਾਰ ਲਿਆ। ਕਿੰਨੇ ਦਿਲ ਟੁੱਟੇ, ਉਹਨੂੰ ਕਾਹਨੂੰ ਢਾਹੁੰਣਾ ਸੀ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਬਰਾਬਰ ਹੋਰ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ। ਰੌਲਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਇੱਥੇ ਕਿਤੇ। ਉਹਨੂੰ ਢਾਹੋ, ਢਾਹੁੰਣ ਤੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਿਲ ਟੁੱਟਦਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਹੀ ਗਲਤੀ ਕਰ ਲਈ। ਕਹਿੰਦੇ ਆਹ ਗਲਤੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ, ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਮੰਦਰ ਢਾਹ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਜਿਹੜੇ ਸੀ, ਜਿਹਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਾਸਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਆਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਸੱਤ ਅਜੂਬੇ (seven wonders) ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਨੇ ਇੱਥੇ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੇ ਸੀ ਜਿਹੜੇ ਢਾਹ ਕੇ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਗਰੀਬ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਮਾਰਨਿ ਗਊ ਗਰੀਬ ਨੋ ਧਰਤੀ ਉਪਰਿ ਪਾਪੁ ਬਿਥਾਰਾ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧/੨੦

ਜਦੋਂ ਗਰੀਬ ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਦਿਲ ਦੁੱਖ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੈ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੁੱਖਾਂ-ਸੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ, ਪਰ ਉਹ ਰਹਿੰਦਾ ਹਰੇਕ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਹੈ।

ਸੰਤਨ ਦੁਖ ਪਾਏ ਤੇ ਦੁਖੀ ਸੁਖ ਪਾਏ ਸਾਧਨ ਕੇ ਸੁਖੀ (ਕਬਯੋ ਬਾਚ ਬੇਨਤੀ ਚੌਪਈ) ਕਾਫਰ ਮੁਲਹਿਦ ਇਰਮਨੀ ਰੂਮੀ ਜੰਗੀ ਦੁਸਮਣਿ ਦਾਰਾ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਰ ੧/੨੦

ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸੀ ਇਹ ਸਾਰੇ ਲੜਨ ਲਗ ਗਏ। ਕੋਈ ਮੰਤਵ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ। ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲੜਨ ਲਗ ਗਏ। ਰਾਜ ਪਿੱਛੇ ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਲੜਦੇ ਆਏ ਨੇ, ਔਰਤ ਪਿੱਛੇ ਦੋ ਲੜਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸੀ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ 'ਚ, ਹੁਣ ਤੱਕ ਯਾਦ ਨੇ। ਇੱਕ ਤਾਂ ਦਰੋਪਤੀ ਵਾਲੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦਾ ਯੁੱਧ ਉਹਦੇ 'ਚ 45 ਲੱਖ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਮਰਨਾ ਪਿਆ। ਬੜੀ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਉਹ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ। ਦੂਸਰੀ ਰਾਵਣ ਨਾਲ ਹੋਈ ਸੀ, ਸੀਤਾ ਜੀ ਜਾਣ ਨਾਲ। ਉਹ ਵੀ ਅੱਜ ਤੱਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ, ਲੰਕਾ ਗਵਾਉਣੀ ਪਈ ਉਸਨੂੰ, ਫੌਜ ਮਰਵਾਉਣੀ ਪਈ ਓਸਨੂੰ। ਲੇਕਿਨ ਏਧਰ ਆ ਕੇ ਹੁਣੇ ਹੀ ਥੋੜ੍ਹਾਂ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅੱਠ-ਸੱਤ ਸੌਂ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲੜਾਈ ਲੜੀ, ਪਦਮਨੀ ਸੀ ਚਿਤੌੜਗੜ੍ਹ ਦੀ, ਭੀਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਔਰਤ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਬੰਦਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਓਸ ਲੜਾਈ 'ਚ। ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਪੰਦਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਰਾਜਪੁਤ ਮਰਿਆ, ਬਾਰ੍ਹਾਂ-ਪੰਦਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਜਾਂ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਮਰਿਆ ਮੁਹੰਮਦ ਗੌਰੀ ਦਾ ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਔਰਤਾਂ ਜਿੰਨੀਆਂ ਸੀ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਅੱਗ 'ਚ ਜਲ ਕੇ ਮਰ ਗਈਆਂ। ਇੱਕ ਮਾਈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਿਰਫ ਉਹ ਜੀਉਂਦੀ ਰਹਿ ਗਈ, ਘੋੜੇ ਸਾਰੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਹੱਥ ਨਾ ਆਵੇ। ਹੀਰੇ-ਜਵਾਰਾਤ ਸਭ ਜਲਾ ਦਿੱਤੇ। ਜਦੋਂ ਆ ਕੇ ਮਹੰਮਦ

ਗੌਰੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਪਦਮਨੀ ਕਿੱਥੇ ਹੈ? ਉਸ ਨੇ ਢੇਰ ਵਲ ਹੱਥ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹਦੇ 'ਚੋਂ ਟੋਲ੍ਹ ਲੈ, ਪਦਮਨੀ ਨੂੰ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੰਚਲ ਕੁਮਾਰੀ ਸੀ ਰਾਜੇ ਭੱਟੀ ਦੀ, ਭਟਨੇਰ ਵਾਲੇ ਦੀ ਲੜਕੀ; ਉਹਦੇ ਪਿਛੇ ਬੜਾ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ। ਯੁੱਧ ਇਹੀ ਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਕਹਿੰਦੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ ਧਰਮ ਦੀ –

ਚਾਰੇ ਜਾਗੇ ਚਹੁ ਜੁਗੀ ਪੰਚਾਣੁ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪੇ ਹੋਆ। ਆਪੇ ਪਟੀ ਕਲਮਿ ਆਪਿ ਆਪੇ ਲਿਖਣਿਹਾਰਾ ਹੋਆ। ਬਾਝੁ ਗੁਰੂ ਅੰਧੇਰੁ ਹੈ ਖਹਿ ਖਹਿ ਮਰਦੇ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਲੋਆ। ਵਰਤਿਆ ਪਾਪੁ ਜਗਤੁ ਤੇ ਧਉਲ ਉਡੀਣਾ ਨਿਸਦਿਨੁ ਹੋਆ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧/੨੨

ਜਦੋਂ ਪਾਪ ਵਰਤ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਤੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਧਰਤੀ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਸੰਤਲਨ ਹੈ, ਹਿੱਲਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਥੱਲੇ ਬੈਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਭਾਈ, ਧਰਤੀ ਤਾਂ ਧਰਮ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਧਰਮ ਵਧੇਗਾ ਸੁੱਖ ਸ਼ਾਂਤੀ ਰਹੇਗੀ, ਧਰਮ ਘਟੇਗਾ, ਸੰਤੁਲਨ ਵਿਗੜੇਗਾ, ਮੌਸਮ ਦਾ ਵੀ ਸੰਤੁਲਨ ਵਿਗੜੇਗਾ। ਬੇਮਤਲਬੇ ਮੀਂਹ ਪੈਣਗੇ, ਭੂਚਾਲ ਆਉਣਗੇ। ਅਨੇਕਾਂ ਆਫਤਾਂ ਆਉਣਗੀਆਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਧਰਮ ਦਾ ਸੰਤਲਨ ਵਿਗੜ ਗਿਆ। ਸਖਸ਼ਮ ਲਹਿਰਾਂ ਉਠਦੀਆਂ ਨੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਮਨ 'ਚੋਂ। ਜੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਉਠਦੀਆਂ ਨੇ, ਸੰਸਾਰ ਸੁਖੀ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਦੁੱਖ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਇਹਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਉਠਦੀਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਧਰਤੀ ਡੋਲਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹਿੱਲਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਸਤ ਜਿੰਨਾਂ ਹਿੱਲ ਜਾਵੇ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਹੀ ਸਤਾਰੇ ਨਾਲ ਜਾ ਕੇ ਜੜ ਜਾਏਗੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਧਉਲ, ਧਉਲ ਤੋਂ ਹੁਣ ਬੋਝ ਨਹੀਂ ਸਹਿ ਹੁੰਦਾ -

ਵਰਤਿਆ ਪਾਪੁ ਜਗਤ੍ਰ ਤੇ ਧਉਲ ਉਡੀਣਾ ਨਿਸਦਿਨੁ ਰੋਆ। ਬਾਝੁ ਦਇਆ ਬਲਹੀਣ ਹੋਇ ਨਿਘਰ ਚਲੇ ਰਸਾਤਲਿ ਟੋਆ।

(ङाष्टी गुक्सम नी, इन्त १/२२)

ਦਇਆ ਉਡ ਗਈ। ਮਾਂ ਸੀ ਦਇਆ ਧਰਮ ਦੀ, ਜੇ ਮਾਂ ਚਲੀ ਗਈ, ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਥਾਉਂ ਹੈ, ਬੱਚਾ ਤਾਂ ਨਿਆਣਾ ਸੀ।

ਧੌਲੁ ਧਰਮੁ ਦਇਆ ਕਾ ਪੂਤੁ ॥ ਅੰਗ – ੩ ਕਹਿੰਦੇ ਮਾਂ ਚਲੀ ਗਈ ਤੇ ਧੌਲੁ ਜਿਹੜਾ ਸੀ ਮਾਂ ਦੀ ਗੈਰ–ਹਾਜ਼ਰੀ ਦੇ ਵਿਚ ਨਿਗਰਣ ਲਗ ਗਿਆ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ। ਖੜਾ ਇਕਤੇ ਪੈਰ ਤੇ ਪਾਪ ਸੰਗਿ ਬਹੁ ਭਾਰਾ ਹੋਆ। ਭਾਈ ਗਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧/੨੨

ਭਾਰਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਸੰਤੁਲਨ ਆਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਸਹੀ। ਪਾਪ ਵਰਤ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਇਸ ਪਾਪ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਾਧੂ ਰੋਕ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਧੂ ਰਿਹਾ ਨਾ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ।

ਥੰਮੇ ਕੋਇ ਨ ਸਾਧ ਬਿਨੁ ਸਾਧ ਨ ਦਿਸੇ ਜੀਗ ਵਿਚਿ ਕੋਆ।

(ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧/੨੨)

ਸਾਧਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਹੋ ਗਈ – ਧਰਮ ਧੳਲ ਪੁਕਾਰੇ ਤਲੈ ਖੜੋਆ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧/੨੨

ਧਰਮ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਪੁਕਾਰਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਧੂ ਨਾ ਰਿਹਾ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਕੋਈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਲਿਖੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਧ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੰਸਾਰ ਨਹੀਂ ਥੰਮ ਹੁੰਦਾ। ਸਾਧੂ ਘਟ ਜਾਣਗੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਚੋਰ ਡਾਕੁਆਂ ਵਾਲੀ ਬਿਰਤੀ ਆ ਜਾਏਗੀ, ਖੋਹ ਖਿੰਝ ਆ ਜਾਏਗੀ। ਚੋਰੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਕਰੋ, ਖੋਹੋ, ਜੋ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਰੋ, ਧਰਮ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਐਸਾ ਹੀ ਸਮਾਂ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਿਸ਼ਵਤਾਂ ਚਲਦੀਆਂ ਨੇ, ਧੋਖੇ ਚੱਲਦੇ ਨੇ, ਮਿਲਾਵਟਾਂ ਚਲਦੀਆਂ ਨੇ। ਪੀ.ਜੀ.ਆਈ ਇੱਕ ਨਹੀਂ, ਚਾਹੇ ਪੰਜਾਹ ਪੀ.ਜੀ.ਆਈ ਵਰਗੇ ਹਸਪਤਾਲ ਬਣਾ ਦਿਓ. ਤਾਂ ਵੀ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਟਣੀਆਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਧਰਮ ਹਿੱਲ ਗਿਆ, ਖਾਣ ਨੂੰ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਜਿੰਨਾਂ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪੈਸਾ ਖਰਚ ਲਓ, ਕੱਪੜਾ ਲੈਣ ਜਾਓ, ਕੀ ਪਤਾ ਕੀ ਦਿੱਤਾ। ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਹੀ ਚਿੰਬੜੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਹਰੇਕ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਜੀ ਮੇਰੀ ਚਮੜੀ ਨੂੰ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਕੱਪੜੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇੰਡਸਟਰੀਆਂ ਲਗ ਗਈਆਂ ਗਲਤ। ਆਦਮੀ ੁਨੂਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਹੀ ਗਲਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ। ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਧ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕੋਈ। ਸਾਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਥੰਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਇਹ। ਸਾਧੂ ਥੰਮ ਕੇ ਰਖਦੇ ਨੇ, ਲਾਈਟ ਹਾਉਸ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਸਾਧੁ। ਜਿੰਨੇ ਏਰੀਏ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ ਓਨੇ ਏਰੀਏ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਦਿਨ ਰਾਤ ਇੱਕ ਕਰਕੇ ਦਸਦੇ ਨੇ, ਲੇਕਿਨ ਸਾਧੂ ਕਹਿੰਦੇ ਕੀਹਨੂੰ ਨੇ ਜਿਹਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇ। ਐਵੇਂ ਭੇਖ ਧਾਰ ਕੇ ਸਾਧੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕਿਸੇ ਸਥਾਨ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੋ ਕੇ ਸਾਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕਿਸੇ ਡੇਰੇ ਦਾ ਵੱਡਾ ਮਹੰਤ ਹੋ ਕੇ ਸਾਧ ਨਹੀਂ ਹੰਦਾ। ਸਾਧੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਜਿਨਾ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਨ ਵਿਸਰੈ

ਹਰਿ ਨਾਮਾਂ ਮਨਿ ਮੰਤੁ ॥ ਧੰਨੁ ਸਿ ਸੇਈ ਨਾਨਕਾ ਪੂਰਨੁ ਸੋਈ ਸੰਤੁ ॥

ਅੰਗ – ੩੧੯

ਜਿਹਦੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚੋਂ ਪੰਜਾਂ ਭਰਮਾਂ ਦਾ ਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਜਿਹਨੂੰ ਇਹ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਰੂਪ ਦਿੱਸਣ ਲਗ ਜਾਵੇ। ਜਦੋਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ, ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ। ਉਹਨੂੰ ਹੋਰ ਕੁਛ ਸੁਣਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਹਰਹਟ ਭੀ ਤੂੰ ਤੂੰ ਕਰਹਿ ਬੋਲਹਿ ਭਲੀ ਬਾਣਿ ॥

ਅੰਗ – ੧੪੨੦

ਜੋ ਬੋਲਤ ਹੈ ਮ੍ਰਿਗ ਮੀਨ ਪੰਖੇਰੂ ਸੁ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਜਾਪਤ ਹੈ ਨਹੀ ਹੋਰ॥

ਅੰਗ – ੧੨੬੫

ਜਿਹਦੀ ਐਸੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਧਰਮ ਦਾ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਭੁਲੇਖਾ ਬੜਾ ਹੈ। ਸਾਧੂ ਦਾ ਧਰਮ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਧਰਮ ਸਭ ਇੱਕੋ ਹੀ ਹੈ, ਦੋ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆਪ ਬਾਣੀ 'ਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ –

ਬੀਜ ਮੰਤੂ ਸਰਬ ਕੋ ਗਿਆਨੁ॥ ਅੰਗ - ੨੭੪ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਬੀਜ ਮੰਤ੍ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਬੀਜ ਮੰਤ੍ਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਉਹਨੂੰ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਇੱਕ ਹੋ ਗਈ ਦੋ ਨਾ ਰਹੀ। ਭਾਈ ਘਨਈਏ ਨੂੰ ਦੂਜਾ ਦਿਸਿਆ? ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਈ ਗਿਆ, ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪੇਸ਼ੀ ਹੋਈ।

ਭਾਈ ਘਨਈਆ! ਤੂੰ ਮੁਗਲਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈਂ?

> ਕਹਿੰਦੇ ਨਾ ਸਤਿਗੁਰੂ! ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਇਆ ਹੈ ਫੇਰ? ਨਾ ਸਤਿਗੁਰੂ! ਫੇਰ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਇਆ ਹੈ? ਨਹੀਂ ਮਹਾਰਾਜ!

ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਇਆ ਕੀਹਨੂੰ ਹੈ ਤੂੰ? ਕਹਿੰਦਾ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਪੁਰਾਣੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਸੀ। ਲੇਕਿਨ ਹੁਣ ਤਾਂ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਨੇਤਰਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨ ਦਾ ਸੁਰਮਾ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਹੁਣ ਤੇਰੇ ਬਗੈਰ ਕਿਤੇ ਦੂਜਾ ਨਜ਼ਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਜਿਧਰ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਤੂੰ ਹੀ ਤੂੰ ਹੈਂ। ਦੂਸਰਾ ਨਹੀਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ – ਧਾਰਨਾ – ਤੂੰਹੀਂ ਤੂੰਹੀਂ ਮੋਹਿਨਾ – ੨ ਗੁਰਹਿ ਦਿਖਾਇਓ ਲੋਇਨਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਈਤਹਿ ਊਤਹਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਤੂੰਹੀ ਤੂੰਹੀ ਮੋਹਿਨਾ ॥ ਅੰਗ – ੪੦੭

ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਨੇ ਉਠ ਕੇ ਬੁੱਕਲ 'ਚ ਲੈ ਲਿਆ, ਕਹਿੰਦੇ ਘਨਈਆ! ਨਿਹਾਲ! ਨਿਹਾਲ! ਨਿਹਾਲ। ਦੇਖ, ਹੁਣ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈਂ। ਆਹ ਫੜ ਡੱਬੀ ਮਲ੍ਹਮ ਦੀ ਤੇ ਆਹ ਫੜ ਪੱਟੀਆਂ, ਅੱਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੇਰੇ ਜ਼ਖਮ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਮਲ੍ਹਮ ਭਰੀ, ਫੇਰ ਪੱਟੀਆਂ ਕਰੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਧ ਹੋ ਗਿਆ ਉਹ। ਖੁਸ਼ੀ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਸਾਧ ਬਣ ਗਿਆ ਸਾਡੇ। ਇਹਨੂੰ ਸਾਧ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਸਾਧ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੋਈ –

ਥੰਮੇ ਕੋਈ ਨ ਸਾਧੁ ਬਿਨੁ ਸਾਧੁ ਨ ਦਿਸੈ ਜਗਿ ਵਿਚਿ ਕੋਆ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧/੨੨

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ, ਆਪ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟਿਆ। ਬਾਕੀ ਕੌਣ ਸੀਗੇ, ਨੌਂ ਜੋਤਾਂ ਬਾਅੰਦ ਵਿਚ, ਨੌਂ ਸਰੀਰ ਬਦਲੇ, ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਹੁਣ ਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ। ਉਹ ਵੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸੀ, ਗੱਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਫਰਕ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਕਹੀਏ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸੀਸ ਦਿੱਤਾ, ਸਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨਗੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿ ਇਹ, ਇਹ ਕੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਉਪਰਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਹਨੂੰ ਗੱਲ ਦਾ ਨਹੀਂ ਪਤਾ। ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਫੇਰ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸੀਗਾ। ਨਾਉਂ ਤਾਂ ਸੀਗਾ, ਲੇਕਿਨ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਉਥੇ ਤਾਂ ਨਾਨਕ ਹੀ ਨਾਉਂ ਹੈ। ਪੰਜਵਾਂ ਨਾਨਕ, ਚੌਥਾ ਨਾਨਕ, ਨੌਵਾਂ ਨਾਨਕ। ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਹਦੇ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਉਹ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।

ਬਾਂਹਿ ਜਿਨਾ ਦੀ ਪਕੜੀਐ ਸਿਰ ਦੀਜੈ ਬਾਹਿ ਨ ਛੋਡੀਐ। ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਬੋਲਿਆ, ਧਰਿ ਪਈਐ ਧਰਮ ਨ ਛੋਡੀਐ।

ਉਹ ਨਾਮ ਆਇਆ ਨਹੀਂ ਹੈ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੋਤ ਹੀ ਸੀ। ਨਿਗਰ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ, 239 ਸਾਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਰਹਿਣਾ ਪਿਆ, ਸਾਧੂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿ ਸਾਧੂ ਬਣਾ ਦਿਓ, ਫੇਰ ਇਹ ਥੰਮ ਲੈਣਗੇ, ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ। ਜੇ ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਕੋਲ ਗਏ ਨੇ, ਉਹਦੇ 'ਚੋਂ ਤਕੱਬਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ, ਗਰਰ ਹੰਕਾਰ; ਸ਼ੈਤਾਨ ਕੱਢ ਕੇ ਸਰੀਰ ਓਹੀ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ। ਲੇਕਿਨ ਸਾਧ ਦਾ ਟੀਕਾ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਜੇ ਕੌਂਡੇ ਰਾਕਸ਼ ਕੋਲ ਗਏ ਨੇ, **ਉਹਦੇ** 'ਚੋਂ ਰਾਕਸ਼ਪੁਣਾ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਸਾਧੂ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ, ਮੰਜੀ 'ਤੇ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ। ਜੇ ਸੱਜਣ ਠੱਗ ਕੋਲ ਗਏ ਨੇ ਠੱਗਪੁਣਾ ਉਹਦੇ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ, ਸਾਧੂ ਬਣਾ ਕੇ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਸੱਜਣਾ! ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਤੈਨੰ ਆਨੰਦ ਆਇਆ ਹੈ ਨਾ ਇਹ ਤਾਂ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਜੇ ਆਹ ਪਾਪ ਦੀ ਕਮਾਈ ਵੰਡ ਦੇਵੇਂ ਸਾਰੀ। ਇੱਕ ਸਕਿੰਟ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ, ਉਜਰ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ। ਬਚਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਜਾ ਕੇ 100-150 ਰਾਜ ਲੈ ਆਇਆ, ਗੈਂਤੀਆਂ ਲੈ ਆਂਦੀਆਂ, ਮਜ਼ਦਰ ਲੈ ਆਇਆ ਕਹਿੰਦਾ ਢਾਹ ਦਿਓ, ਇੱਟ-ਇੱਟ ਕਰ ਦਿਓ ਇਹਦੀ ਸਾਰੇ ਦੀ। ਹੋਕਾ ਫਿਰਾ ਦਿੱਤਾ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ 'ਚ, ਦੂਰ ਤਕ ਕਿ ਸੱਜਣ ਨੇ ਮਹੱਲ ਢਾਹੇ ਨੇ ਆਪਣੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਲਬਾ ਚੱਕਣਾ ਹੈ ਆ ਜਾਓ, ਇੱਟਾਂ ਵੱਟੇ ਸਭ ਫਰੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਬੇਅੰਤ ਮਾਲ ਹੈ ਉਹਦੇ 'ਚ, ਭਰੇ ਪਏ ਨੇ ਭੰਡਾਰੇ। ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਾਰੀਆਂ ਇੱਟਾਂ ਚਕਵਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਸਾਰਾ ਜਿੰਨਾਂ ਮਾਲ ਮੱਤਾ ਸੀ, ਉਠਾ ਦਿੱਤਾ। ਦਰਖਤ ਦੇ ਥੱਲੇ ਬਹਿ ਗਿਆ, ਤੀਜੇ ਦਿਨ। ਜਿਹੜੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੁਣ ਜਾਓ, ਹੁਣ ਤੁਹਾਡਾ ਮੇਰਾ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਜੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਰਹੋ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਹਾਂ। ਝੌਂਪੜੀ ਪੈ ਗਈ, ਮੰਜੇ ਦੇ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਵਾਣ ਦੇ ਮੰਜੇ 'ਤੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਕੀ ਤਾਂ ਰਿਹਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਛ, ਮੰਜਾ ਆ ਗਿਆ ਕਿਤੋਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸੱਜਣਾ! ਇੱਕ ਮੰਜੀ ਹੋਰ ਮੰਗਾ। ਮੰਜੀ ਮੰਗਾ ਲਈ. ਕਹਿੰਦੇ ਲੈ ਬਈ ਸੱਜਣਾ! ਆਹ ਮੰਜੀ ਦੇ ੳਤੇ ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਬਿਠਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੋਇਆ ਹੈ ਨਾ, ਹੁਣ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਵੰਡ ਦੇ। ਤੈਨੰ ਅਸੀਂ ਸਾਧ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ, ਠੱਗ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਤੰ। ਸਾਧ ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਗਰ ਸਾਹਿਬ ਆਏ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਸਾਰ ਰਹਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਸਾਧ ਬਿਨਾਂ। ਇੱਕ ਬੰਦਾ ਤਾਂ ਕਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਥਾਂ-ਥਾਂ 'ਤੇ ਲਾਈਟ ਹਾਉਸ ਹੋਣ ਤਾਂ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਬੰਦਾ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਂਭ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਦੇ ੳਤੇ ਡਿਊਟੀਆਂ ਲਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ। ਆਪਣੀ-ਆਪਣੀ ਡਿਉੱਟੀ ਦੇ ਮਤਾਬਿਕ ਪਮੇਸ਼ਰ ਕੰਮ ਕਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ। ਸੋ ਐਸੀ ਹਾਲਤ ਦੇ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਸਮਾਂ ਸੀ -

ਕਲਿ ਕਾਤੀ ਰਾਜੇ ਕਾਸਾਈ

ਧਰਮ ਪੰਖ ਕਰਿ ੳਡਰਿਆ ॥ ਅੰਗ – ੧੪੫

ਧਰਮ ਰਿਹਾ ਹੀ ਨਾ, ਉਡ ਕੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਜਿਹੜੇ ਸਮਾਜ 'ਚੋਂ ਧਰਮ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਸਮਾਜ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਅਧਰਮੀਆਂ ਦਾ ਸਮਾਜ, ਚੋਰਾਂ ਦਾ, ਡਾਕੁਆਂ ਦਾ, ਕਾਤਲਾਂ ਦਾ, ਬੇਰਹਿਮਾਂ ਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਜੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਧਰਮ ਨਾ ਰਲਾਓ। ਧਰਮ ਤਾਂ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਮਜ਼ੂਬ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿੱਡੀ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਇਹ ਕਹਿਣ ਕਿ ਮਜ਼ੂਬ ਨਾ ਰਲਾਓ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਜ਼ੂਬ ਰਲਿਆ ਬੂਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਮਜ਼ੂਬਾਂ ਦੇ ਚੰਗੇ ਅਸਲ ਛਾਂਟ ਕੇ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਣਾ ਦਿਓ ਦਿੱਲੀ ਦਾ, ਜੇ ਕਦੇ ਰੌਲਾ ਪੈ ਜਾਵੇ। ਅਸਲ ਬਣਾ ਦਿਓ ਕਿ ਆਹ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀਆਂ। ਜਦੋ~~ਂ~~ ਧਰਮ ਵਾਲੇ ਹੋਣਗੇ ਸਾਡੇ ਮਖੀ। ਫੇਰ ਇੱਥੇ ਤਾਂ ਮੀਂਹ ਵੀ ਸਮੇ[:] ਨਾਲ ਪੈਣਗੇ, ਨਾ ਕੋਈ ਰੌਲਾ ਪਵੇ ਨਾ ਹੜਤਾਲਾਂ ਹੋਣ। ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਰਮਚਾਰੀ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਧਰਮ ਨੇ ਆ ਕੇ ਰਾਜ ਕਰ ਲਿਆ। 'ਯਥਾ ਰਾਜਾ ਤਥਾ ਪਰਜਾ' ਅਧਰਮ ਜਦੋਂ ਕਰ ਲਏਗਾ, ਫੇਰ ਖੋਹ ਖਿੰਝ ਵਧ ਜਾਏਗੀ। ਸੋ ਧਰਮ ਉਡ ਗਿਆ, ਸਮਾਜ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਨਾ ਸਮਾਜ ਦਾ ਧਰਮ ਰਿਹਾ ਨਾ ਰਾਜੇ ਦਾ ਰਿਹਾ। ਰਾਜੇ ਤਾਂ ਬਣ ਗਏ ਕਸਾਈ, ਕਲਜਗ ਦੀ ਕੈਂਚੀ ਹੱਥ 'ਚ ਫੜ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ।

ਕੂੜੁ ਅਮਾਵਸ ਸਚੁ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀਸੈ ਨਾਹੀ ਕਹ ਚੜਿਆ॥ ਅੰਗ - ੧੪੫

ਕੂੜ ਦੀ ਹੋ ਗਈ ਮੱਸਿਆ, ਸਚਾਈ ਦਾ ਜੋ ਚੰਦਰਮਾ ਸੀ ਉਹ ਛੁਪ ਗਿਆ। ਮੱਸਿਆ ਇੱਕ ਦਿਨ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਪਹਿਲੀ ਦਾ ਚੰਦ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਮੱਥੇ ਟੇਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਫੇਰ ਚਾਨਣ ਆ ਗਿਆ। ਦੂਜ ਨੂੰ ਬਹੁਤੇ ਟੇਕਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੇ ਹਾਂ। ਮੱਸਿਆ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹੁਣ ਅੱਜ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ ਹਨ੍ਹੇਰਾ, ਮਨਾ ਲਓ ਅੱਜ, ਕੱਲ੍ਹ ਤੋਂ ਚਾਨਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਇਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਮੱਸਿਆ ਜਦੋਂ ਮਨਾ ਲਈ ਜਾਵੇ ਫੇਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮੱਸਿਆ ਛਾ ਗਈ, ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਕਹਿੰਦੇ-

ਹਉ ਭਾਲਿ ਵਿਕੁੰਨੀ ਹੋਈ ॥ ਅੰਗ – ੧੪੫ ਬੇਤਾਬ ਹੋ ਕੇ, ਸਾਹੋ–ਸਾਹ ਹੋ ਕੇ, ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ, ਸੱਚ

ਬਤਾਬ ਹ ਕ, ਸਾਹ-ਸਾਹ ਹ ਕ, ਅਸਾ ਕਾਹਦ, ਸਦ ਨੂੰ ਭਾਲਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ। ਕਿਤੇ ਲੱਭਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ -

ਆਧੇਰੈ ਰਾਹੁ ਨ ਕੋਈ॥ ਅੰਗ - ੧੪੫

ਅਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ 'ਚ ਦੇਖਿਆ ਹੈ, ਜੋਗੀਆਂ 'ਚ ਗਏ, ਮੱਠਾਂ ਵਾਲਿਆਂ 'ਚ ਗਏ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਪੀਰਾਂ ਦੇ ਆਸ਼ਰਮਾਂ 'ਚ ਗਏ, ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਪੀਰ ਜਿਹੜਾ ਓਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਸੀ, ਬਗਦਾਦ ਦਾ ਦਸਤਗੀਰ ਸੀ, ਆਪ ਨੇ

ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਪਿਆ ਝੂਠ ਦਾ ਪਰਦਾ ਲਾਹਿਆ ਤੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਾਇਆ। ਬਹਿਲੋਲ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਨਾਉਂ। ਉਥੇ ਪੱਥਰ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ। ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਲਿਖਦੇ ਨੇ – ਬਹਿਲੋਲ! ਤੈਨੂੰ ਖੋਜਦਾ ਮੈਂ ਇੱਥੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਸੀ. ਕਿਉਂਕਿ ਪਿਆਰ ਵਾਲੀ ਰੂਹ ਸੀ ਉਹ। ਨਿਰਛਲ ਸੀ, ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਾਲੀ ਰੂਹ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਥੜ੍ਹਾ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਥੇ, ਸਾਮੂਣੇ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਚੌਂਕੜਾ ਮਾਰ ਕੇ, ਨੌਂ ਮਹੀਨੇ ਬੈਠੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬਗਦਾਦ 'ਚ। ਹੁਣ ਕਈ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਘਰੋਂ ਮੰਗਾ ਕੇ ਖਾਂਦੇ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾਂ 'ਚ ਨਾ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਨਾ ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਨੇ। ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਔਖੀ ਲੱਗੇਗੀ ਕਿ ਹੈਂ ਜੀ! ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਖਾਂਦੇ ਰਹੇ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਿੰਦੂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਮੁਣੇ ਇਨਸਾਨ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਜੇ ਸਾਡੇ 'ਚ ਲਹੂ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਤੇਰੇ 'ਚ ਦੱਧ ਹੈ? ਜਿਹੋ ਜਿਹੇ ਪੰਜ ਤੱਤ ਤੇਰੇ ਓਹੋ ਜਿਹੇ ਸਾਡੇ। ਉਥੇ ਹੀ ਬਹਿ ਗਿਆ, ਛੱਤੀ ਸਾਲ ਕੰਧ ਦੇ ਵਲ ਮੰਹ ਕਰਕੇ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ। ਧੰਨ ਸੀ ਉਹ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜਿਹਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਖ ਲਿਆ, ਫੇਰ ਪਿਆਰ 'ਚ ਐਨਾ ਮਸਤ ਹੋ ਗਿਆ, ਮੁੜ ਨਹੀਂ ਫੇਰ ਉਹਨੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ। ਉਹਨੇ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ, ਕੰਧ ਦੇ ੳਤੇ ਕਿ ਮੈਂ ਅੱਲਾਹ ਪਾਕ ਦੀ ਜ਼ਾਤ ਦੇਖੀ ਤੇ ਮੈਂ ਹੁਣ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਉਸ ਤੋਂ ਬਗੈਰ। ਧਿਆਨ ਐਨਾ ਪਰਪੱਕ ਹੋ ਗਿਆ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਚੌਂਤਰੇ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਹੀ ਉਹਨੂੰ ਦਿਸੀ ਜਾਣ। ਉਹਨੇ ਲਿਖ ਕੇ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ 36 ਸਾਲ ਮੈਂ ਇਸ ਥਾਂ ਦੇ ੳਤੇ ਗਰ ਨਾਨਕ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਬੈਠ ਕੇ, ਮੈਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। ਪਿਆਰ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਗਏ ਐਸੇ ਸਖਤ ਬੰਦੇ ਕੋਲ, ਸਾਧ ਬਣਾ ਆਏ ਉਹਨੂੰ। ਕਪੜੇ ਨਹੀਂ ਬਦਲਾਏ, ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਬਦਲਾਇਆ, ਅੰਦਰ ਸਾਧ ਦਾ ਟੀਕਾ ਭਰ ਦਿੱਤਾ। ਸੋ ਕਹਿੰਦੇ, ਸਾਧ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਥੰਮ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਲੱਭਿਆ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਅੰਧੇਰੇ 'ਜ ਰਾਹ –

ਹਉ ਭਾਲਿ ਵਿਕੁੰਨੀ ਹੋਈ॥ ਆਧੇਰੈ ਰਾਹੁ ਨ ਕੋਈ॥ ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਕਰਿ ਦੁਖੁ ਰੋਈ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਿਨਿ ਬਿਧਿ ਗਤਿ ਹੋਈ॥ ਅੰਗ – ੧੪੫

ਸੰਸਾਰ ਤਾਂ ਹਉਮੈ 'ਚ ਪੈ ਗਿਆ, ਹੁਣ ਗਤੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ। ਸੋ ਮੱਸਿਆ ਛਾ ਗਈ ਇੱਥੇ, ਕਿੰਨੇ ਅਧਰਮ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਦੋ ਮਿਸਾਲਾਂ ਨਾਲ ਸਮਝ ਆ ਜਾਏਗੀ।

ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਸੀ, ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਰਾਜ ਹੋ ਗਿਆ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਮੀਟਿੰਗ ਬੁਲਾਈ, ਸਾਰੇ ਸੂਬੇਦਾਰ, ਸਾਰੇ ਕਾਜ਼ੀ, ਸਾਰੇ ਮੁਲਾਣੇ; ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਹਿੰਦਸਤਾਨ ਨੂੰ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇ। ਇਸਲਾਮੀ ਝੰਡਾ ਰਹੇ। ਕਿਸੇ ਮੰਦਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਠਾਕੁਰ ਦੁਆਰੇ 'ਤੇ ਹੋਰ ਝੰਡਾ ਨਾ ਝਲੇ। ਤਾਰੇ ਵਾਲਾ ਝੰਡਾ ਹਰ ਥਾਂ 'ਤੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਬਾਦੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸੀਗੇ ਤੇ ਰਾਜ ਪੱਕਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਸਲਾਮ ਦਾ। ਜਿਵੇਂ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਇਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਨੂੰ ਵੀ ਜੇ ਮੈਂ ਕਰ ਲਵਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਪੁੰਨ ਖੱਟਾਂਗਾ। ਉਹਦੇ 'ਚ ਸਕੀਮਾਂ ਬਣਾਈਆਂ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ. ਰਿਆਇਤਾਂ ਦੇਵੋ ਇਸਲਾਮ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ, ਦੁਸਰਿਆਂ ਦੇ ਡੰਨ ਲਾਏ, ਜਜ਼ੀਏ ਲਾ ਦਿੱਤੇ। ਹੁਕਮ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਖਾਣ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਨਾਜ ਨਹੀਂ ਤੁਸੀਂ ਘਰ 'ਚ ਰੱਖ ਸਕਦੇ। ਘੋੜੇ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਪਜਾਮਾ ਪਾੳਣਾ ਹੈ ਗਿੱਟੇ ਨਹੀਂ ਢੱਕ ਸਕਦੇ। ਕੋਠੇ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹ ਸਕਦੇ। ਜੇ ਗਲੀ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਨਾਲ ਦੇ ਪੜੌਸੀ ਜਿੱਥੇ ਜੇ ਚਾਰ ਬੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਸਨੇਹਾ ਭੇਜੋ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਠੇ 'ਤੇ ਗਲੀ ਪੈ ਗਈ, ਅਸੀਂ ਬੰਦ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਆ ਕੇ ਕਰੋ। ਆਪਣੇ ਮਕਾਨ ਦੇ ਉੱਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚੜ੍ਹ ਸਕਦੇ। ਜੇ ਚੜ੍ਹਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖਬਰ ਕਰੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ਫੇਰ ਘੋੜੇ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚੜ੍ਹ ਸਕਦੇ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਅਮੀਰ ਦੇਖੇ ਨੇ ਮੈਂ ਸਿੰਧ ਵਿਚ। ਮੈਂ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਇੱਕ ਦੇ ਘਰ। ਮੈਂ ਪੱਛਿਆ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਰਹਿੰਦੇ ਓਂ? ਮੈਨੂੰ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦੱਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਤਾਂ ਸ਼ਾਹ ਓਂ। ਕਹਿੰਦੇ ਸ਼ਾਹ ਤਾਂ ਹੈਗੇ ਪਰ ਕਾਨੰਨ ਐਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ। ਘਟੀਆ ਅਨਾਜ ਸਾਨੂੰ ਖਾਣ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਇਥੇ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਚਲਦੀ ਹੈ ਸਾਡੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਬੰਨ੍ਹੀ ਗਈ ਸਾਰੀ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਹੋਈਆਂ ਕਿ ਅੱਧੇ ਤਾਂ ਲੋਕ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਅਸੀਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਾ ਹੀ ਲਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹੜੇ ਸਾਡੇ ਪੀਰ ਨੇ ਨਗਾਹੇ ਵਾਲਾ, ਲਾਲਾਂ ਵਾਲਾ ਪੀਰ ਹੈ, ਅਹਿਮਦ ਪੀਰ ਉਹਨੂੰ ਸਾਰੇ ਹੀ ਮੰਨਣ ਲੱਗ ਗਏ ਸੀ। ਕਰਾਮਾਤੀ ਸੀਗਾ ਉਹ, ਭਾਈਆਂ ਨੇ ਹੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਨੱਠ ਗਿਆ ਸੀ ਭਾਈਆਂ ਨਾਲ ਲੜ ਕੇ। ਉਨ੍ਹਾ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਉਥੇ ਸੰਗ ਜਾਂਦਾ ਹੁੰਦਾ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜੱਟ ਤਾਂ ਅੱਧੇ

ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣ ਗਏ ਸੀ। ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਏ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਭੱਟੀਆਂ ਨੂੰ ਬਣਾ ਲਓ, ਜਦੋਂ ਭੱਟੀ ਬਣ ਜਾਣਗੇ ਰਾਜਪੁਤ ਫੇਰ ਸਾਰੇ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਨੇ, ਦੋ ਨੰਬਰ, ਫੇਰ ਅੱਗੇ ਚੱਲਾਂਗੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਹੜੇ ਪੂਰੇ ਪੱਕੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਓ। ਦੂਸਰਾ ਜਿਹੜੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਪੰਡਤ ਨੇ, ਇੱਹ ਬਹੁਤ ਵਿੱਦਵਾਨ ਨੇ, ਇਹ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਗਿਆਤਾ ਨੇ। ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨ ਨੇ, ਜੇ ਵਿਦਵਾਨ ਬਣ ਜਾਣਗੇ, ਫੇਰ ਆਪੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦਾ ਪਚਾਰ ਕਰਨਗੇ, ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਬਣ ਜਾਣਗੇ। ਉਥੇ ਦਮਨ ਚੱਕਰ ਚੱਲਿਆ, ਇੱਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਸਵਾ ਮਣ ਜਨੇੳ ਰੋਜ਼ ਲਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਹਮਾਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਿੰਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਐਸੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਲਗਾਤਾਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਮਾਮ, ਜਿਹਨੂੰ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਕਰਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਵਗੈਰਾ ਕਰਨਾ। ਉਹ ਸਾਰਾ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦੇ ਵੇਦ, ਪੋਥੀਆਂ, ਪੂਰਾਨ, ਕੂਰਾਨ, ਧਾਰਮਿਕ ਪੋਥੀਆਂ ਉਹਦੇ ਚੁਲ੍ਹੇ 'ਚ ਜਲਣਗੀਆਂ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਹਣਾ ਹੈ। ਕਿੰਨੇ ਸਾਲ ਪਸਤਕਾਂ ਦੀ ਅੱਗ ਮੱਚਦੀ ਰਹੀ, ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਕਿਤਾਬਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸੀ। ਕਿਤਾਬਾਂ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਓ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਵਿਦਿਆ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਓ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਅਗਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਅਣਜਾਣ ਬਣ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਸੋ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ੳਤੇ, ੳਸ ਥਾਂ ਦੇ ੳਤੇ ਇਫਤਖਾਰ ਖਾਨ ਨੂੰ 1674 'ਚ ਗਵਰਨਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਕਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਹਰ ਹਾਲਤ ਦੇ ਵਿਚ, ਇਸਲਾਮ 'ਚ ਲੈ ਆਓ। ਉਹਨੇ ਸਾਰਾ ਇਕੱਠ ਕਰ ਲੈਣਾ, ਸੀ ਨਗਰ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਹਕਮ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ ਕੋਈ ਨਾ ਰਹੇ। ਸਾਰੇ ਜੇਹਲਮ ਦੇ ਕੰਢੇ ਆਓ। ਉਥੇ ਸੌ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਬੰਡਲ 'ਚ ਬੰਨ੍ਹ ਦੇਣਾ, ਸੰਗਲਾਂ ਨਾਲ ਤੇ ਦਰਿਆ ਦੇ ਵਿੱਚ ਰੋੜ੍ਹ ਦੇਣਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਡੋਬਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਦੇਖਣਾ। ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਨੀਆਂ, ਬਥੇਰੇ ਹੱਥ ਪੈਰ ਮਾਰਨੇ, ਸੰਗਲਾਂ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੁੰਦੇ, ਅਖੀਰ ਜਦੋਂ ਡੁੱਬ ਜਾਣੇ, ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਜਾਲ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸੀ, ਸੰਗਲ ਖੋਲ੍ਹ ਲਿਆਉਣੇ ਤੇ ਉਹ ਦਰਿਆ 'ਚ ਰੂੜ ਜਾਦੇ ਸੀ। ਰੋਜ਼ ਦਾ ਹੀ ਸੀ, ਬੰਦੇ ਬੇਅੰਤ ਮਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਿਆਣੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਗੂਪਤ ਰੂਪ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰੀ, ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨਾਲ ਕਿ ਆਪਾਂ ਕੋਈ ਉਪਾਅ ਕਰੋ, ਆਪਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗੇ, ਰਾਜਪੂਤ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਕੋਲ ਗਏ। ਰਾਜਪੂਤ ਰਾਜੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸਾਡੀ ਤਾਂ ਅਣਖ ਗਈ ਆਈ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਲੜਕੀਆਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਆਹੁਣ ਲਗ ਗਏ। ਇੱਕ ਰਾਣਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਸਾਰੇ ਰਾਜਪਤ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀਆਂ

ਲੜਕੀਆਂ ਮਗਲਾਂ ਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸੀ। ਜਵਾਬ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਸ਼ਿਵਾ ਜੀ ਮਰਹੱਟਾ ਹੇਠਾਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਹੱਥ ਪੈਰ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ, ਉਤਰੀ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਨੂੰ ਉਹਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀਗਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਥੇ ਦਮਨ ਚੱਕਰ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਐਸ ਵੇਲੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਜਾਗੂਤ ਕਰੀਏ, ਉਹਦਾ ਅਵਾਹਨ ਕਰੀਏ, ਤੀਸਰੀ ਅੱਖ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਸਆਹ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਅੱਗੇ ਵੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਆਇਆ ਹੈ ਤੇ ਚਲੋ ਸਾਰੇ। ਮਤਾ ਪਕਾਇਆ ਗਿਆ, ਮਤੇ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਚੰਗੀਆਂ-ਚੰਗੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਕਮਾਈਆਂ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਸੀ ਛਾਂਟੇ ਗਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਵਾਹਨ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ ਵੀ ਬੂਲਾ ਲੈਂਦੇ ਸੀ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਬੂਲਾ ਲੈਂਦੇ ਸੀ, ਦੇਵੀਆਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਤੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇਵਤਾ ਪੂਗਟ ਹੋਇਆ। ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਹਟ ਗਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਐਸ ਵੇਲੇ ਅਮਰਨਾਥ ਦੀ ਗੂਫਾ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਦੇਵਤਾ ਪੂਗਟ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੋ ੳਥੇ ਚੱਲੀਏ, ਬਰਫਾਂ '~~ਹੋਂ~~ ਲੰਘ ਕੇ ਅਮਰਨਾਥ ਦੀ ਗਫਾ 'ਚ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। **ਉਥੇ** ਸ਼ਿਵਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਅਵਾਹਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੀਏ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ੁਲ ਦੇ ਨਾਲ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਗੇ ਉਹ। ਤੀਸਰਾ ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਣਗੇ। ਕਿਉਂ ਨਾ ਉਸ ਦੇਵਤੇ ਨੂੰ ਪੂਗਟ ਕਰੀਏ, ਜਿਹਨੂੰ ਭੋਲੇਨਾਥ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਉਥੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਜਾ ਕੇ ਉਥੇ ਅਰਜ਼ਾਂ ਬੇਨਤੀਆਂ, ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਇਕਠੇ ਹੋ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮਹਾਂਦੇਵ! ਐਸ ਵੇਲੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਉਤੇ ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬਿਪਤਾ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਨਈਆਂ ਡੋਲ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਭਵਸਾਗਰ ਦੇ ਵਿਚ ਡੱਬ ਰਹੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੋ, ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ਸਾਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੋ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਰਸਤਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ। ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ – ਕੰਢਾ ਪਾਰ ਦਾ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਆਵੇ, ਮੰਝਧਾਰ ਬੇੜੀ ਡੋਲ੍ਹਦੀ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੇਰੇ ਉਤੇ ਆਸ ਰੱਖੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਤਿੰਨ ਮੁੱਖ ਦੇਵਤੇ ਓਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਤੁਹਾਡੇ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਰੁਚੀ ਜੋ ਹੈ ਉਹ ਜੰਗੀ ਰੁਚੀ ਹੈ, ਤੀਸਰਾ ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹੋ ਤੇ ਹੁਣ ਸਾਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੋ। ਇੱਕ ਕਵੀ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਬਾਰੇ ਲਿਖੇ ਨੇ ਕਿ –

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੂੰ ਮਹਾਂਦੇਵ! ਹੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਭਗਵਾਨ! ਸਾੜਸਤੀ ਹੈ ਗ੍ਰਸਿਆ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਮਹਾਨ। ਬੁੱਤ ਸ਼ਿਕਨ ਜਰਵਾਣਿਆਂ ਢਾਹੇ ਮੰਦਰ ਅਨਮੋਲ। ਗੌਰਵਤਾ ਇਸ ਧਰਮ ਦੀ ਘੱਟੇ ਦਿੱਤੀ ਰੋਲ। ਸੁੰਦਰ ਬੁੱਤ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਤੋੜੇ ਤੇਸ਼ੇਮਾਰ ਅਤੇ ਪੁਜਾਰੀ ਮੰਦਰੋਂ ਧੂਹ ਕੇ ਕੱਢੇ ਬਾਹਰ। ਕੀਤੇ ਗਊਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਮੰਦਰ ਕਈ ਪੁਲੀਤ ਕਲ੍ਹ ਸੀ ਮੰਦਰ ਦਿਸਦਾ ਦਿਸੇ ਪਈ ਮਸੀਤ ਨਉਕਾ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੀ ਡੋਲੇ ਅੱਜ ਮੰਝਧਾਰ। ਨਾ ਦਿਸਦਾ ਉਰਵਾਰ ਹੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦਿਸਦਾ ਪਾਰ। ਇਸ ਅਤਿਆਚਾਰ ਦਾ ਕਰਨਾ ਕਠਨ ਬਿਆਨ ਬਣਿਆ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਹੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਲਈ ਮਸਾਨ। ਕਤਲਗਾਹ ਅੱਜ ਧਰਮ ਦੀ ਬਣਿਆ ਭਾਰਤ ਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਜਰਵਾਣੇ ਸਾਮੁਣੇ ਚਲਦੀ ਸਾਡੀ ਪੇਸ਼।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਹੇ ਭਗਵਾਨ! ਹੁਣ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ। ਜਿੰਨੇ ਸ਼ਸਤਰਧਾਰੀ ਸੀ, ਕਸ਼ਤਰੀਆਂ ਦਾ ਯੁੱਗ ਲੰਘ ਗਿਆ। ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦਾ ਯੁੱਗ ਲੰਘ ਗਿਆ। ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਧਰਮ ਵਲ ਕੋਈ ਦੇਖ ਨਾ ਸਕੇ, ਲੇਕਿਨ ਅੱਜ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਪਤਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਆਏ ਹਾਂ ਅਸੀਂ, ਤੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਰੱਖਿਆ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਭਗਵਾਨ! ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਹਾਂ, ਆਏ ਹੋ ਲਾਚਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਤੇਰੇ ਦੁਆਰ ਨੂੰ ਜਾਈਏ ਕਿਹੜੇ ਦੁਆਰ। ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ – ਲੱਜਾ ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਹੈ, ਨੀਲਕੰਠ ਭਗਵਾਨ। ਇਸ ਹਤਿਆਰੇ ਰਾਜ ਦਾ ਮੇਟਹੁ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ।

ਹੁਣ ਸਾਡੀ ਰੱਖਿਆ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਭਗਵਾਨ! ਕੋਈ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ – ਸਗਲ ਦੁਆਰ ਕੳ ਛਾਡਿਕੈ ਗਹਿਓ ਤਹਾਰੋ ਦੁਆਰ।

ਸਗਲ ਦੁਆਰ ਕਉ ਛਾਡਿਕੈ ਗਹਿਓ ਤੁਹਾਰੋ ਦੁਆਰ। ਬਾਂਹਿ ਗਹੇ ਕੀ ਲਾਜ ਅਸ ਗੋਬਿੰਦ ਦਾਸ ਤੁਹਾਰ।

(ਦੋਹਰਾ)

ਧਾਰਨਾ – ਹੁਣ ਰਿਹਾ ਨਾ ਦੁਆਰਾ ਹੋਰ ਕੋਈ, ਰੱਖਿਆ ਜੋ ਕਰੇ ਹਿੰਦ ਦੀ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਹੁਣ ਹੋਰ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਸਾਰੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖਟਖਟਾ ਲਏ ਨੇ, ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਵੀ ਖਟਖਟਾ ਲਏ। ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵੰਗਾਰ ਪਾ ਕੇ ਦੇਖ ਲਈ। ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹਿਲਦਾ, ਸਾਰਿਆਂ 'ਚੋਂ ਸਾਹ ਸੱਤ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਐਡਾ ਦਮਨ ਚੱਕਰ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਧੜਾਧੜ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਵਿਚ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਐਡਾ ਜ਼ੋਰ ਜ਼ਬਰ, ਤੇਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਐਡਾ ਕੌਣ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸਾਡੀ ਬਾਂਹ ਫੜੇ। ਤੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ, ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣਾ ਤੀਸਰਾ ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹ, ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਰਾਜ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇ।

ਇਸ ਹਤਿਆਰੇ ਰਾਜ ਦਾ ਮੇਟਹ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ।

ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਰੋ-ਰੋ ਕੇ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਲੰਮੇ ਪਏ ਨੇ। ਕਿੰਨਿਆਂ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਅੰਨ੍ਹ ਗ੍ਰਹਿਣ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਇੱਥੇ ਹੀ ਜਾਨ ਦੇ ਦੇਣੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਦੁਆਰੇ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ਅੰਨ ਪਾਣੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਠੰਢੀ ਬਰਫ ਦੇ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ। ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਐਨਾ ਚਿਰ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤਾਂ ਲਾਇਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੇ ਐਨਾ ਚਿਰ? ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਵਰ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਸੀ, ਤਥਾਅਸਤੂ, ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਸੀ। ਵਰ ਮੰਗੇ ਕੀ ਮੰਗਣਾ ਹੈ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਇੱਕ ਜਟਾਜੂਟ ਸਾਧੂ ਆ ਗਿਆ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਸਮਝ ਲਿਆ ਕਿ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਭਗਵਾਨ ਇਸ ਰੂਪ 'ਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਸਾਧੂ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਪਏ ਓਂ ਇੱਥੇ? ਕਹਿੰਦੇ ਆਹ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਭਾਣਾ ਬੀਤ ਗਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਫੇਰ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਆਇਆ? ਕਹਿੰਦੇ, ਨਹੀਂ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ ਜਵਾਬ, ਸੁਣੋ ਧਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੈਂ ਦਸਾਂ –

ਧਾਰਨਾ – ਬਾਂਹ ਫੜੇਗਾ ਤੁਹਾਡੀ ਸਤਿਗੁਰ ਨੌਵਾਂ, ਸ਼ਰਨ ਜਾ ਕੇ ਲੈ ਲਓ ਓਸਦੀ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੋ ਜੋ ਆਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਆਵਾਜ਼ ਹਰੇਕ ਦੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹੜਾ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਜੰਤਰ ਨੇ, ਉਹ ਖਰਾਬ ਹੋਏ-ਹੋਏ ਨੇ, ਜੰਗਾਲ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਜਿਹੜਾ ਸੈਟ ਠੀਕ ਹੋਵੇ ਉਥੇ ਹੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਟੈਲੀਫੋਨ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਜੇ ਜੰਤਰ ਖਰਾਬ ਹੋਵੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਆਵਾਜ਼ ਆਈ ਹੈ –

ਆਖਿਆ ਸ਼ਿਵ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਮੁੱਖੋਂ ਇਉਂ ਉਚਾਰ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹੈ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਕਲਜੁਗ ਰਖਣਹਾਰ। ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਨਾਮ ਹੈ ਮਹਿਮਾ ਅਪਰ ਅਪਾਰ। ਬੈਠਾ ਵਿਚ ਅਨੰਦਪੁਰ ਲਾ ਕੇ ਹੈ ਦਰਬਾਰ। ਜਾਓ ਉਸਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰ। ਨਉਕਾ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੀ ਲਾਏਗਾ ਉਹ ਪਾਰ।

ਚਲਦਾ.....।'

ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ

(ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਅਦੁੱਤੀ ਸ਼ਹਾਦਤ) ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ-23 ਦਸੰਬਰ, ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ 26 ਤੋਂ 28 ਦਸੰਬਰ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਪਭ ਉਹੋ ਜਿਹੀ ਹੀ ਹਸਤੀ ਗਰ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਅਵਤਾਰ

ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਧਰਮ ਦੀ ਹਾਨੀ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਨਸਾਨੀ ਕੀਮਤਾਂ ਕਦਰਾਂ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਧੱਕੇ, ਜ਼ੋਰ, ਮਜ਼ਹਬੀ ਈਰਖਾ, ਰਾਜਸੀ ਅਨਿਆਂ, ਸਮਾਜਿਕ ਨਫਰਤ, ਅਭਿਮਾਨ, ਮਾਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚ ਬੇਹੋਸ਼ੀ, ਸਮਾਜ ਵਿਚ, ਰਾਜਸੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜਾ ਕਸਾਈ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-

ਕਲਿ ਕਾਤੀ ਰਾਜੇ ਕਾਸਾਈ ਧਰਮੁ ਪੰਖ ਕਰਿ ਉਡਰਿਆ॥ ਕੂੜੁ ਅਮਾਵਸ ਸਚੁ ਚੰਦ੍ਮਾ ਦੀਸੈ ਨਾਹੀ ਕਹ ਚੜਿਆ॥ ਅੰਗ –145

ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਜ਼ਲਮ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਕਾਲਾ ਬੋਲਾ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਛਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਆਦਮੀ ਦੀ ਸਰਤ ਪਸ਼ਆਂ ਦੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਨੀਵੀਂ ਗਿਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਤਿ ਅਸਤਿ, ਧਰਮ-ਅਧਰਮ, ਨਿਆ-ਅਨਿਆਂ ਦੀ ਸਝ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚ ਗੁਆਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਪੀੜਾ ਕ੍ਰੋੜ੍ਹਾਂ ਬ੍ਹਿਮੰਡਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਤਕ ਪਹੰਚਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਪਰਮ ਹੋਂਦ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣਾ ਹੀ ਰੂਪ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਖੰਡਾਂ ਬਹਿਮੰਡਾਂ ਵਿਚ ਭੇਜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਰੀਰ ਧਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਅਗਿਆਨ ਅਤੇ ਜ਼ਲਮ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਬਿਮਾਰੀ ਵਧ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਫੈਲਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਲਾਇਕ ਡਾਕਟਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਉਹ ਹਿੱਸੇ ਕਟ ਦਿਤੇ ਜਾਣ ਜੋ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਅਸਰ ਲੈ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਕੈਂਸਰ ਹੋਣ ਤੇ ਅੰਗ ਕੱਟ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਵਰਤ ਰਹੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਅੰਧਕਾਰ ਛਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ, ਪੀਰ, ਅਵਤਾਰ, ਪੈਗੰਬਰ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪਰੇਰੇ ਹੋਏ, ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਵਰਤਦੇ ਹੋਏ ਸਮਾਜ ਤੇ ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੇਧ ਦੇਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਤਰੀਕੇ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਕਿਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਮਾਨਸਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਰਤ ਕੇ ਹੋਸ਼ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਕਿਤੇ ਸ਼ਸਤਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰਕੇ ਲਾ-ਇਲਾਜ਼ ਅੰਧਕਾਰ ਦੇ ਘੇਰੇ ਹੋਏ ਮਨਮਖ ਵਜਦਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਪਿਆਰ ਪੇਮ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਅੰਧਕਾਰ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਗੁਰੂ ਪੀਰ ਹੋ ਕੇ ਕਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਉਹੋ ਜਿਹੀ ਹੀ ਹਸਤੀ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਅਵਤਾਰ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਪੈਗੰਬਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਉਤੇ ਭੇਜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਗਰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ (ਗਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਪਗਟ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਰੇ ਦਸਦਿਆਂ ਫਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾਸ ਮਿਸ਼ਨ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਿਸ ਧਰਮ ਦਾ ਰਸਤਾ ਨਿਰੋਲ, ਖਾਲਸ, ਭੇਖਾਂ ਭਰਮਾਂ ਤੋਂ ਅਛੋਹ, ਨਫਰਤ, ਵੈਰ, ਵਿਰੋਧ, ਕਾਮ, ਕੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ, ਈਰਖਾ, ਨਿੰਦਿਆ, ਚੁਗਲੀ ਤੋਂ ਪਵਿੱਤਰ, ਨਿਆਰਾ, ਨਰੋਆ ਹੈ, ਉਸ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਅਸਾਨੂੰ ਸੂਝ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੂਰਖ ਦੇ ਹੁਕਮ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਹ ਫੁਰਮਾਨ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦੇ ਕੇ ਖਾਸ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਪਰਤੀ ਲਈ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਵਿਚ ਸੱਤ-ਅਠ ਸੌ ਸਾਲ ਤੋਂ ਅਨਿਆਂ ਅਤੇ ਜ਼ਲਮ ਦੀ ਪੀੜਾ ਵਧਦੀ ਹੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਾਬਰ ਸ਼ਾਸਕ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹ-ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਰ, ਨਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੈਰਾਂ ਥੱਲੇ ਰੋਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਨਾ ਭਾਰਤੀ ਨਾਰੀ ਦਾ ਕੋਈ ਸਤਿਕਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਭਾਰਤੀ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਸਾਹ ਲੈਣ ਜੋਗਾ ਥਾਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੂਜਾ ਅਸਥਾਨ ਗਿਰਾ ਕੇ ਲੱਖਾਂ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਮਜ਼ਹੂਬ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਜ਼ਹਬ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਪਾਪ ਨੂੰ ਪੁੰਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਘੋਰ ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਜੀਵ ਸਾਹ ਸਤਿ ਗਵਾ ਚਕੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਸਾਹਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਡਰ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚ ਐਨੇ ਨੀਵੇਂ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਗੌਰਵ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਤਿ ਦਾ ਮਾਰਗ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕਰੋਂ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਰਲੀ ਹੋਈ ਅੰਧਕਾਰਮਈ ਸੋਚ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰੋ। ਜ਼ੁਲਮ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਪਛਾਣ ਹਟਾ ਦਿਤੀ ਹੈ ਕਿ ਬਧ ਕੀ ਹੈ, ਕਬਧ ਕੀ ਹੈ। ਕੁਬੁੱਧ ਨੂੰ ਅਪਣਾਅ ਕੇ ਇਨਸਾਨ ਦੂਖੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਂ ਧਿਆਨ ਲਾ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਜਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਅੰਧਕਾਰ ਛਾ ਚਕਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਧਰਮ ਦਾ ਮਾਰਗ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਹੀ ਚਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਆਪ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸਹਾਇਕ ਪਵਿੱਤਰ ਹੱਥ ਮੇਰੀ ਪਿੱਠ ਤੇ ਰੱਖੋ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜ਼ੂਬਾਨੀ ਦਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਮੈਂ ਅਪਨਾ ਸੁਤ ਤੁਹਿ ਨਿਵਾਜਾ। ਪੰਥ ਪ੍ਰਚੁਰ ਕਰਬੇ ਕਉ ਸਾਜਾ। ਜਹਾ ਤਹਾ ਤੈਂ ਧਰਮੁ ਚਲਾਇ। ਕਬੁਧਿ ਕਰਨ ਤੇ ਲੋਕ ਹਟਾਇ। (ਅਕਾਲ ਪਰਖ ਬਾਚ। ਚੌਂਪਈ)

ਕਿਬਿ ਬਾਚ॥ ਦੋਹਰਾ॥ ਠਾਢ ਭਯੋ ਮੈ ਜੋਰਿ ਕਰ, ਬਚਨ ਕਹਾ ਸਿਰ ਨਿਆਇ। ਪੰਥ ਚਲੈ ਤਬ ਜਗਤ ਮੈ, ਜਬ ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਸਹਾਇ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਆਪਣਾ ਮੰਤਵ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਦਸਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੈਰ ਨਹੀਂ, ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਨਾ ਸਮਝਿਓ ਕਿ ਮੈਂ ਰੱਬ ਬਣ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਉਹ ਪਾਰਬ੍ਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਹੈ, ਇਕਾਈ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਦਾਸ ਹਾਂ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਗਲਤੀ ਨਾ ਕਰ ਲਿਓ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸਮਝ ਲਓ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਅਗੰਮ ਹੈ, ਅਗੋਚਰ ਹੈ, ਨਿਰਾਲਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਪਾਰਾਵਾਰ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਪਰੀਪੁਰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਘਟ ਘਟ ਵਿਚ ਵਾਸਾ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਅਖੰਡ ਜੋਤ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਦਾਸ ਹਾਂ। ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਸੰਸਾ ਮਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਣਾ। ਇਉਂ ਸਮਝ ਲਓ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਪਰਮ ਪਰਖ ਦਾ ਦਾਸ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਉਸਦਾ ਹਕਮ ਵਜਾਉਣ ਲਈ ਦੇਹਧਾਰੀ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਜਗਤ ਦਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦੇਖਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਤਿ ਦੀ ਵਿਜੈ ਅਤੇ ਅਸੱਤਿ ਦੀ ਹਾਰ ਮੇਰਾ ਕਾਰਜ ਹੈ। ਆਪ ਨੇ ਫਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਚੌਪਈ। ਇਹ ਕਾਰਨਿ ਪ੍ਰਭ ਮੋਹਿ ਪਠਾਯੋ। ਤਬ ਮੈ ਜਗਤ ਜਨਮ ਧਰਿ ਆਯੋ। ਜਿਮ ਤਿਨ ਕਹੀ ਤਿਨੈ ਤਿਮ ਕਹਿ ਹੋਂ। ਅਉਰ ਕਿਸੂ ਤੇ ਬੈਰ ਨ ਗਹਿ ਹੋਂ।੩੧। ਜੋ ਹਮ ਕੋ ਪਰਮੇਸਰ ਉਚਰਿ ਹੈਂ। ਤੇ ਸਭ ਨਰਕ ਕੁੰਡ ਮਹਿ ਪਰਿ ਹੈਂ। ਮੋਂ ਕੋ ਦਾਸ ਤਵਨ ਕਾ ਜਾਨੋ। ਯਾ ਮੈਂ ਭੇਦ ਨ ਰੰਚ ਪਛਾਨੋ।੩੧। ਮੈਂ ਹੋ ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਕੋ ਦਾਸਾ। ਦੇਖਨ ਆਯੋ ਜਗਤ ਤਮਾਸਾ।੩੨। ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਜਗਤਿ ਕਹਾ ਸੋ ਕਹਿ ਹੋਂ। ਮ੍ਰਿਤ ਲੋਕ ਤੇ ਮੋਨ ਨ ਰਹਿ ਹੋਂ।੩੩।

ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਨ

ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਸਰੀਰ ਧਾਰਿਆ ਹੈ, ਦੋਵੇਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਕਾਰਜ ਚੱਲੇਗਾ। ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਬੈਰਾਗ, ਭਗਤੀ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਖਤਮ ਕਰਾਂਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੋਝੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਕਿ ਤੂੰ ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਪਾਣ ਨਹੀਂ ਹੈਂ, ਮਨ ਨਹੀਂ ਹੈਂ, ਬੁੱਧੀ ਨਹੀਂ ਹੈਂ, ਚਿੱਤ ਨਹੀਂ ਹੈਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਤੂੰ ਜੀਵ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਅੰਸ ਹੈਂ, ਉਸ ਇਕੋ ਆਤਮਾ ਦੀ ਅਖੰਡ ਜੋਤ ਹੈਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੱਸੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਜਿਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਅਗਿਆਨ ਅਤੇ ਬਰਿਆਈਆਂ ਦਾ ਅਸਾਧ ਰੋਗ, ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਇਲਾਜ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਮਹਾਂ ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚ ਗ੍ਰਸਤ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਮੰਚ ਵਿਚੋਂ ਯੁੱਧ ਕਰਕੇ ਨਵਾਂ ਸਰੀਰ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਤੋਰਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਸੋ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਨਾ ਸਮਝਿਓ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਧਰਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੋ ਕੇ ਕੁਛ ਕਰਾਂਗਾ, ਮੈਂ ਪਭ ਵਲੋਂ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਕਾਰਜ ਸਭ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਮਜ਼ਹਬਾਂ ਤੋਂ ਉਚਾ ਹੋ ਕੇ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨਾਲ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜਾਂਗਾ। ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਦਸਦੇ ਹੋਏ ਫਰਮਾਨ ਕਰਦੇ

ਕਹਿਓ ਪ੍ਰਭੂ ਸੂ ਭਾਖਿ ਹੋਂ। ਕਿਸੂ ਨ ਕਾਨ ਰਾਖਿ ਹੋਂ। ਕਿਸੂ ਨ ਭੇਖ ਭੀਜ ਹੋਂ। असेेेेेे भीन भीन ਹੋ'।३८। ਪਖਾਣ ਪਜ ਹੋਂ ਨਹੀਂ। ਨ ਭੇਖ ਭੀਜ ਹੋ ਕਹੀਂ। ਅਨੰਤ ਨਾਮੂ ਗਾਇ ਹੋਂ। ਪਰਮ ਪੂਰਖ ਪਾਇ ਹੋ'।੩੫। ਜਟਾ ਨ ਸੀਸ ਧਾਰਿ ਹੋਂ। ਨ ਮੁੰਦ੍ਕਾ ਸੁਧਾਰਿ ਹੋਂ। ਨ ਕਾਨ ਕਾਹੁ ਕੀ ਧਰੋਂ। ਕਹਿਓ ਪ੍ਰਭੂ ਸੋ ਮੈ ਕਰੋਂ।੩੬। ਭਜੋਂ ਸੁ ਏਕ ਨਾਮਯੰ। ਜ ਕਾਮ ਸਰਬ ਠਾਮਯੰ। ਨ ਜਾਪ ਆਨ ਕੋ ਜਪੋ। ਨ ਅੳਰ ਥਾਪਨਾ ਥਪੋ।੩੭। ਬਿਅੰਤ ਨਾਮ ਧਿਆਇ ਹੋਂ। ਪਰਮ ਜੋਤਿ ਪਾਇ ਹੋਂ। ਨ ਧਿਆਨ ਆਨ ਕੋ ਧਰੋਂ। ਨ ਨਾਮ ਆਨ ੳਚਰੋ'।੩੮। ਤਵੱਕ ਨਾਮ ਰੱਤਿਯੰ। ਨ ਆਨ ਮਾਨ ਮੱਤਿਯੰ। ਪਰੱਮ ਧਿਆਨ ਧਾਰਯੰ। ਅਨੰਤ ਪਾਪ ਟਾਰੀਯੰ। ੩੯ । ਤੁਮੇਵ ਰੂਪ ਰਾਚਿਯੰ।

ਨ ਆਨ ਦਾਨ ਮਾਚਿਯੰ। ਤਵੱਕ ਨਾਮ ਉਚਾਰਿਅੰ। ਅਨੰਤ ਦੁਖ ਟਾਰਿਅੰ। ੪੦ ।

ਦੁਸ਼ਟ ਦੋਖੀਆਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਪਕੜ ਕੇ ਪਛਾੜਾਂਗਾ ਵੀ, ਧਰਮ ਦੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਭੀ ਚਲਾਵਾਂਗਾ ਅਤੇ ਅਸਾਧ ਅੰਧਕਾਰ ਮਈ ਸਥਿਤੀ ਵਾਲੀ ਦੁਸ਼ਟਤਾ ਨੂੰ ਜੜ੍ਹੋਂ ਉਖੇੜਾਂਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਡੀ ਭਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਆਪਾਂ ਵਿਚਾਰੀਏ ਤਾਂ ਉਪਰ ਵਰਨਣ ਕੀਤੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਖੈਨ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਝ ਆ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਸਮਾਜ ਸੰਸਾਰ ਉਪਰ ਰੂਪਮਾਨ ਕੀਤਾ ਜੋ ਨਿਰੋਲ ਖਾਲਸਾ ਸੀ, ਉਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭਰਮ ਤੇ ਭੁਲੇਖਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਰਲਾਓ ਸੀ। ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਆਪਣੇ ਆਤਮ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਰਸ ਮਾਨਣਾ, ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਉਸ ਆਤਮ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਲੈਅ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸੱਚ ਆਚਾਰ ਕਮਾਉਣਾ ਇਹ ਖਾਲਸਾ ਜੀਵਨ ਦਾ ਪ੍ਤੱਖ ਰੂਪ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਉਚਤਾ, ਐਨੀ ਉਚੀ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਣਗੇ। ਦੇਵ ਲੋਕ ਦੇ ਮੁਖ ਦੇਵ ਉਸਦਾ ਸੰਗ ਲੋਚਣਗੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ –

ਵਰਤਣਿ ਜਾ ਕੈ ਕੇਵਲ ਨਾਮ॥
ਅਨਦ ਰੂਪ ਕੀਰਤਨੁ ਬਿਸ੍ਾਮ॥
ਮਿਤ੍ ਸਤ੍ ਜਾ ਕੈ ਏਕ ਸਮਾਨੈ॥
ਪ੍ਰਭ ਅਪੁਨੇ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਨੈ॥
ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ ਅਘ ਕਾਟਨਹਾਰਾ॥
ਦੁਖ ਦੂਰਿ ਕਰਨ ਜੀਅ ਕੇ ਦਾਤਾਰਾ॥
ਸੂਰਬੀਰ ਬਚਨ ਕੇ ਬਲੀ॥
ਕਉਲਾ ਬਪੁਰੀ ਸੰਤੀ ਛਲੀ॥
ਤਾ ਕਾ ਸੰਗੁ ਬਾਛਹਿ ਸੁਰਦੇਵ॥
ਅਮੋਘ ਦਰਸੁ ਸਫਲ ਜਾ ਕੀ ਸੇਵ॥
ਕਰ ਜੋੜਿ ਨਾਨਕੁ ਕਰੇ ਅਰਦਾਸਿ॥
ਮੋਹਿ ਸੰਤਹ ਟਹਲ ਦੀਜੈ ਗੁਣਤਾਸਿ॥

ਅੰਗ -392

ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਸਾਧ ਬਨਿ ਆਈ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਧ ਪ੍ਰਭ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ॥

ਅੰਗ – 272

ਅਤੇ ਆਪ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ – ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ ਸੋ ਹੈ ਖ਼ਾਲਸ ਦੇਵ॥ ਪ੍ਰਭ ਮਹਿ ਮੋਂ ਮਹਿ ਤਾਸ ਮਹਿ ਰੰਚਕ ਨਾਹਨ ਭੇਵ॥ ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ 'ਚੋਂ

ਆਪ ਦਾ ਜੀਵਨ ਇਕ ਮਹਾਨ ਸੰਗਰਾਮ ਦਾ ਜੀਵਨ

ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਧਕਾਰ ਦੇ ਪਥਰਾਏ ਹੋਏ ਅਤੇ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋਏ-ਹੋਏ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਜਗਾਉਣਾ ਅਤਿ ਕਠਨ ਸੀ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਅਧਰਮ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਧਰਮ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਦੇਣ ਉਤੇ ਤਤਪਰ ਸਨ। ਇਸ ਦੀ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਤੇ ਬਹੁਤ ਵਿਸਥਾਰ ਵਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਐਉਂ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵੱਖੋਂ ਵੱਖ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਵਿਚ ਹਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵੈਰ ਭਾਵ ਸੀ ਅਤੇ ਕੱਟੜਪਣਾ ਐਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ ਕਿ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਵਿਪਰੀਤ ਨਿਸ਼ਚੇ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਬੱਧ ਕਰ ਦੇਣਾ, ਉਸਦਾ ਘਰ-ਬਾਰ ਲੱਟ ਲੈਣਾ, ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਕਰ ਦੇਣੀ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾ ਲੈਣਾ ਇਕ ਪੁੰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਅਧਰਮ ਦੇ ਅੰਧਕਾਰ ਨੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੱਛਮ ਤੋਂ ਆਏ ਹੋਏ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਮਰਾਵ ਵਜ਼ੀਰ, ਕਾਜ਼ੀ, ਮੂਲਾਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧਰਮ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਆਪਣੇ ਹਿਤਾਂ ਦੇ ਮਤਾਬਿਕ ਮੋੜ ਲਈ ਅਤੇ ਹਰ ਪਾਪ ਨੂੰ ਪੁੰਨ ਕਹਿ ਕੇ ਪੁੰਨੀ ਬਣਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਧਰਮ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਈ ਕੀਤੀ ਉਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਮਲੀਆ ਮੇਟ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਘੱਟ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਸਾਸ਼ਕ ਅਤੇ ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤਤਪਰ ਸਨ, ਉਹ ਚਾਹੇ ਹਿੰਦੂ ਬੁਰਕਾ ਪਹਿਨ ਕੇ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਰਾਜ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਚਾਹੇ ਤਰਕ ਬਰਕਾ ਪਹਿਨ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤਖਤ ਤੇ ਰਾਜ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਗਰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੈਰ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਅਸੀਂ ਮਾਨਵ ਧਰਮ ਦਾ ਮਾਰਗ ਪਚਲਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਅਵਾਜ਼ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚੱਭੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਧਰਮੀ ਹੋ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਰਿਆਇਆ ਦੀ ਦਲੇਰੀ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੂਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਪਾਉਂਟੇ ਸਾਹਿਬ ਨਿਵਾਸ ਰਖਦੇ ਸਾਂ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਫਤਹਿ ਚੰਦ ਰਾਜਾ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ ਵਿਚ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਦੇ ਅਸਾਡੇ ਉਤੇ ਆਕਰਮਣਕਾਰੀ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਸਾਹਿਤ ਦੀ, ਸ਼ੁਧ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਅਧਿਆਤਮਵਾਦ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ, ਰਚਨਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਫਰਮਾਨ ਹੈ -

ਫਤੇ ਸਾਹ ਕੋਪਾ ਤਬਿ ਰਾਜਾ। ਲੋਹ ਪਰਾ ਹਮ ਸੋ ਬਿਨੁ ਕਾਜਾ। ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ

ਯੁੱਧ ਸਾਡੇ ਉਪਰ ਥੋਪਿਆ ਗਿਆ, ਅਸੀਂ ਕਦੇ ਵੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਉਪਰ ਆਕਰਮਣਕਾਰੀ ਹੋਇਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਰਾਜ ਖੋਹ ਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਅਸਾਡੇ ਅੱਗੇ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਰਹਿ ਕੇ ਜ਼ੁਲਮ ਸਹਿਨ ਦੀ ਹੱਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਪਿਤਾ (ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ) ਪੜਦਾਦਾ ਗੁਰੂ (ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ) ਕਿੰਨੇ ਘਿਨਾਉਣੇ ਤਸੀਹੇ ਸਹਿ ਚੁਕੇ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਅੱਗੇ ਹੱਥ ਤੇ ਹੱਥ ਧਰਾ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਜਾਣਾ ਕੋਈ ਮਹੱਤਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਖਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਦੀ ਹੱਦ ਹੋ ਚਕੀ ਸੀ। ਉਹ ਤੁਸੀਹੇ ਮਹਾਨ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਸਬੂਰ ਨੂੰ ਤੋੜ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਫੇਰ ਵੀ ਇਨਸਾਨੀ ਹੱਦ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਜ਼ਾਲਮ ਦੀਆਂ ਅੰਨੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲਣ ਲਈ ਬਲੀਦਾਨ ਦੇ ਗਏ। ਕੋਈ ਵੀ ਇਨਸਾਨ ਯੁੱਧ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸਭ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਸੂਖ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਹੀ ਨਾ ਰਹੇ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਰਖਸ਼ਾ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਸਤਰ ਚਕ ਲੈਣਾ, ਆਪਣਾ ਤਾਣ ਲਾਉਣਾ ਆਪਣੇ ਹਮ ਖਿਆਲ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਦੁਸ਼ਟਤਾਈ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਜੇ ਸਸ਼ਤਰ ਦਾ ਜਵਾਬ ਸ਼ਸ਼ਤਰ ਨਾਲ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਅਯੋਗ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ। ਸਗੋਂ ਧਰਮ ਇਹ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਇਰਾਂ ਵਾਂਗੇ ਗਰਦਨਾਂ ਕਟਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ, ਬਹਾਦਰਾਂ ਵਾਂਗੰ ਆਪਣੇ ਬਲੀਦਾਨ ਦਿਓ। ਗਰਮਤਿ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਭਲਾ ਮੰਗਦੀ ਹੋਈ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਵਾਹਿਗਰ! ਜਲਦੇ ਹੋਏ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਰੱਖ ਲੈ, ਜਿਸ ਦੁਆਰੇ ਤੋਂ ਉਹ ਲੰਘ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਥੋਂ ਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਲੰਘਾ ਦੇ। ਅਜਿਹੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਫਿਲਾਸਫੀ ਦੇ ਹੈਦਿਆਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੌਦਾ -

ਫਰੀਦਾ ਬੁਰੇ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਿ ਗੁਸਾ ਮਨਿ ਨ ਹਢਾਇ॥ ਦੇਹੀ ਰੋਗੁ ਨ ਲਗਈ ਪਲੈ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਪਾਇ॥ ਅੰਗ - 1381

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਜੀਵਨ ਦੁਸ਼ਟਤਾਈ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਅਤੇ ਸੱਚ ਦੇ ਪ੍ਕਾਸ਼ ਲਈ ਯਤਨ ਕਰਦਿਆਂ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਆਪ ਨੇ ਸਾਰੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਰੂਪਮਾਨ ਕਰਨ ਲਈ 52 ਕਵੀ ਅਤੇ 50 ਲਿਖਾਰੀ ਆਪਣੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਮੰਗਲ ਕਵੀ ਨੂੰ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦੇ ਪੁਰਬ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਾ 60,000 ਰੁਪਿਆ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਐਨੇ ਤੋਹਫੇ ਦਿਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੰਗਲ ਕਵੀ ਦੇ ਘਰ ਤੀਕਰ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਦੋ ਸੌ ਜਵਾਨ ਨਾਲ ਹੋਰ ਤੋਹਫੇ ਦੇ ਕੇ ਭੇਜੇ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਉਪਰ ਤਕਰੀਬਨ 14 ਵਾਰੀ ਆਕਰਮਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸਤਿ ਧਰਮ ਦੇ ਰਾਖੇ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਵਜੂਦ ਵਿਚ ਜਾਗ ਉਠੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੇ ਸਦਾ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦਿਤੀ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਬੇਪਨਾਹ ਫੌਜਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ, ਜੰਗੀ ਸਸ਼ਤਰਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਥਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਾ ਸਕਦਾ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਸੀਮਤ ਸਾਧਨਾਂ ਨਾਲ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਮਹਾਨ ਸਾਮਰਾਜ ਅਤੇ 22 ਧਾਰ ਦੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨਾਲ ਸਤਿ ਦੀ ਓਟ ਲੈ ਕੇ ਜੂਝਦੇ ਰਹੇ। ਅਖੀਰ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਜਿਸ ਵਿਚ 22 ਧਾਰ ਦੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ, ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਬੇਪਨਾਹ ਫੌਜ ਅਤੇ ਜਹਾਦ ਦੇ ਭਰਮ ਵਿਚ ਪੁੱਠੀ ਮਤ ਵਾਲੇ ਲੁਟੇਰੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦਸ ਲੱਖ ਦੇ ਕਰੀਬ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਮਹਾਨ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਸੰਮਿਲਤ ਹੋਏ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ ਨਾ ਤਾਂ ਖੁਰਾਕ ਦੇ ਵੱਡੇ ਅੰਬਾਰ ਸਨ, ਨਾ ਹੀ ਸ਼ਸਤਰਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਭੰਡਾਰ ਸੀ। ਓਟ ਸੀ ਤਾਂ ਸਤਿ ਦੀ ਸੀ। ਦੋਹਾਂ ਦਲਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਜੋ ਵਾਕ ਸੀ ਕਿ –

ਚਿੜੀਓਂ ਸੇ ਮੈਂ ਬਾਜ ਤੁੜਾਓਂ ਸਵਾ ਲਾਖ ਸੇ ਏਕ ਲੜਾਉਂ।

ਇਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰੀਂ ਪੈ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵਧ ਸਮੇਂ ਦਾ ਘੇਰਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਿਲਿਆਂ ਵਿਚ ਅੰਨ ਅਤੇ ਸਸ਼ਤਰਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰਾ ਸੀਮਤ ਰਪ ਵਿਚ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਖਾਲਸਾ ਫੌਜ ਨੇ ਦਰਖਤਾਂ ਦੇ ਪੱਤੇ ਉਬਾਲ ਕੇ ਪੀ ਲਏ, ਦਰਖਤਾਂ ਦੀਆਂ ਛਿਲਾਂ ਆਟੇ ਵਿਚ ਰਲਾ ਕੇ ਖਾ ਲਈਆਂ। ਲੰਮਾ ਘੇਰਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਘੇਰਾ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਭੀ ਘਬਰਾਏ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਦਿਵਾਇਆ ਤੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਦਸਖਤਾਂ ਵਾਲੀ ਚਿੱਠੀ ਪਵਿੱਤਰ ਪਸਤਕ ਕਰਾਨ ਸਰੀਫ ਦੇ ਨਾਲ ਰੱਖੀ। ਪਹਾੜੀ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਗੀਤਾ ਦੀ ਮਹਾਂ ਪਵਿੱਤਰ ਪੁਸਤਕ ਥਾਲ ਵਿਚ ਰੱਖੀ ਅਤੇ ਉਸੇ ਥਾਲ ਵਿਚ ਇਕ ਗਉ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖੀ ਗਈ ਅਤੇ ਇਹ ਪਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗੀਤਾ ਦੀ ਅਤੇ ਗਉ ਦੀ ਆਣ ਰਖਦਿਆਂ ਕਸਮ ਖਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੀ ਸਚਾਈ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਕਿ ਜੇਕਰ ਆਪ ਕਿਲਾ ਛੱਡ ਦੇਵੋਂ ਤਾਂ ਆਪ ਦਾ ਜਿਥੇ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਰਾਨ ਸਰੀਫ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਦੀ ਸਗੰਧ ਖਾਧੀ ਅਤੇ ਕਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਦੀ ਜਾਮਨੀ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਲਾਮ ਵਾਲੇ ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਜਾਮਨੀ ਦੇ ਕੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਲਾ ਛੱਡਣ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਆਪ ਅਨੰਦਪਰ ਛੱਡ ਜਾਵੋ, ਜਿਥੇ ਜੀਅ ਕਰੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹੋਂ, ਆਪ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਫਰੇਬੀ ਲੋਕ ਨਾ ਰੱਬ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਧਰਮੀ ਬੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਹਿਤ ਦੇ ਪਿਛੇ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਕੱਟ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਗੀਤਾ ਦੀ ਜਾਮਨੀ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਕਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਦੀ ਕਸਮ ਖਾਣੀ ਇਕ ਫਰੇਬ ਹੈ, ਇਕ ਢੀਠਤਾਈ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਸਣ ਕੇ ਕਿਲਾ ਖਾਲੀ ਕਰਨ ਦਾ ਮਨ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਅਖੌਤੀ ਮੋਮਨ ਅਤੇ ਦੇਵੀ ਭਗਤ ਅੰਦਰੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਖੋਖਲੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਅਤੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਹਿਤ ਲਈ ਢੌਂਗ ਰਚਣਾ ਹੈ। ਗਰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਹ ਦਰਸਾਇਆ ਕਿ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਆਦਰ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਦਸਰਿਆਂ ਦੇ ਧਰਮ ਚਿੰਨਾਂ ਦਾ ਆਦਰ ਕਰਨਾ ਵੀ ਮਹਾਨ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਗਰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਊਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਾਇਮ ਰਖਦਿਆਂ 20 ਦਸਬੰਰ 1704 ਮਤਾਬਿਕ ਛੇ ਪੋਹ ਸੰਮਤ 1761 ਦੀ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਲੰਘਣ ਸਮੇਂ 7 ਪੋਹ ਦਿਨ ਬੁੱਧਵਾਰ ਨੂੰ ਕਿਲਾ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਧੰਨ ਹਨ ਗਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਸਰੇ ਧਰਮਾਂ ਦੀਆਂ ਪਸਤਕਾਂ ਦਾ ਹਦੋਂ ਵੱਧ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਕੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਪਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਬਾਣੀ ਭਾਵੇਂ ਅਰਬੀ ਵਿਚ ਹੋਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਹੋਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਜ਼ੁਬਾਨ ਵਿਚ ਹੋਵੇ, ਪਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਤਿਕਾਰਤ ਹੈ। ਉਸ ਉਪਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਮਹਾਨਤਾ ਹੈ। ਕਿਲਾ ਖਾਲੀ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਮਕਾਰ ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ ਨਾ ਕਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦੀ ਪਵਾਹ ਕੀਤੀ, ਨਾ ਗੀਤਾ ਅਤੇ ਗਊ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕੀਤੀ, ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਗਰਸਿਖਾਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਲਾ ਕੇ ਹਕਮ ਦਿਤਾ ਕਿ ਘੇਰਾ ਪਾ ਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਕ ਵੀ ਬੰਦਾ ਗਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਮੇਤ ਨਿਕਲ ਨਾ ਜਾਵੇ। ਅਨੰਦਪਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਰਸੇ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤਕ ਇਕ ਭਿਆਨਕ ਯੱਧ ਹੋਇਆ ਇਥੇ ਇਕ ਹੋਰ ਚਮਤਕਾਰੀ ਘਟਨਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਕੁਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

7 ਪੋਹ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਆਪ ਨੇ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਆਰੰਭ ਕਰਾ ਦਿਤਾ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਮਾਰ ਧਾੜ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਬਿਰਤੀਆਂ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰ ਦਾ ਮਹਾਨ ਆਤਮ ਰਸ ਮਾਣਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਰੀਰ ਨਾਲੋਂ ਹਰੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਕੀਰਤਨ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿਤੀ। ਦਰਿਆ ਸਰਸਾ ਬਹੁਤ ਚੌੜੇ ਪਟ ਵਿਚ ਵਗਦਾ ਹੈ, ਪਹਾੜ ਵਿਚ ਬਾਰਸ਼ ਹੋਣ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਹੀ ਠੰਢ ਅਤੇ ਧੰਦ ਹੋ ਗਈ, ਸਰਸਾ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਕੰਢਿਆਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਦੀ ਹੋ ਕੇ ਵਗ ਰਿਹਾ ਐਉਂ ਪ੍ਤੀਤ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅੱਜ ਸਰਸੇ ਨੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਵਿਘਨਕਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਸਤਾ ਰੋਕਣ ਦੀ ਭੱਲ ਕੀਤੀ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਗਰਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਗਦੇ ਦਰਿਆ ਦੇ ਪਾਣੀ ਉਪਰ ਅਜ ਤਕ ਪੰਜ ਜੱਤੀਆਂ ਮਾਰਨੀਆਂ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ protest (ਰੋਸ) ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਥਾਂ ਉਪਰ ਘੋਰ ਸੰਗਰਾਮ ਹੋਇਆ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਉਨੀਂਦਰੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸਖਤ ਥਕੇਵਾਂ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਥੇ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਦਾ ਘਾਟਾ ਕਦੇ ਵੀ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ 20-22 ਸਾਲ ਦੀ ਅਣਥੱਕ ਮਿਹਨਤ, ਦਿਮਾਗੀ ਨਿਚੋੜ ਪਲ ਭਰ ਵਿਚ ਸਰਸਾ ਦੀ ਭੇਟ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਰ ਧੰਨ ਸਨ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਭ ਕੁਝ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਸਮਝ ਕੇ ਸਹਿਨ ਕਰ ਲਿਆ।

ਗਰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਥੋਂ ਚਲਦੇ ਹੋਏ 22 ਦਸਬੰਰ ਸਵੇਰ ਤਕ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕੱਚੀ ਗੜ੍ਹੀ ਜੋ ਇਕ ਹਵੇਲੀ ਵਰਗੀ ਸੀ, ਉਚੇ ਸਥਾਨ ਤੇ ਸਥਿਤ ਸੀ, ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਏ। ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਅਣਗਿਣਤ ਫੌਜ ਨੇ ਆ ਕੇ ਉਸ ਗੜੀ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ, ਉਸ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ 40 ਮਰਜੀਵੜੇ ਸਿੱਖ ਦੋ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਗਰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਨ, ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਯੁੱਧ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਦਿਨ ਭਰ 25 ਸਿੰਘ ਇਸ ਗੜ੍ਹੀ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਨਿਕਲ ਕੇ ਸਵਾ ਲੱਖ ਨਾਲ ਇਕ ਦੇ ਲੜਨ ਵਾਲੀ ਗੁਰੂ ਇਛਿਆ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਘਬਰਾਹਟ ਸੀ, ਨਾ ਡਰ ਜਦ ਕਿ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿਚੋਂ ਮੀਲਾਂ ਤਕ ਇਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਲਸ਼ਕਰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਐਉਂ ਲਗਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਫੌਜਾਂ ਦਾ ਹੜ੍ਹ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਗੜੀ ਤਕ ਪਹੰਚਣ ਲਈ ਇਕ ਤੋਂ ਇਕ ਕਾਹਲੇ ਹਨ। 25 ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਦਪਹਿਰ ਤਕ ਯੁੱਧ ਕੀਤਾ। ਸੂਰਜ ਢਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ, ਉਹ ਪੁਰਜਾ-ਪੁਰਜਾ ਕੱਟ ਕੇ ਸ਼ਹਾਦਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਗਏ ਪਰ ਕਮਾਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਬੇਦਿਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਸ਼ਸਤਰ ਨਹੀਂ ਸਟਿਆ। ਆਖਰੀ ਦਮ ਤਕ ਸ਼ਸਤਰ ਚਲਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰੀਰਕ ਉਮਰ 18 ਕ ਸਾਲ ਦੀ ਸੀ, ਆਪ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ ਆਗਿਆ ਮੰਗੀ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਇਸ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਮਹਾਨ ਯੱਗ ਰੂਪੀ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਜੂਝ ਕੇ ਸਫਲ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਬਖਸ਼ੋ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਨਾਲ ਆਗਿਆ ਦਿਤੀ, ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਸ਼ਸਤਰ ਸਜਾਏ, ਸਾਹਿਬ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਘੋੜੇ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਏ ਅਤੇ ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਲੈ ਕੇ ਇਸ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰਦੇ ਦਸ਼ਮਣ ਦਲ ਵਿਚ ਆ ਦਾਖਲ ਹੋਏ।ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ, ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਕਵੀ ਯੋਗੀ ਅੱਲਾ ਯਾਰ ਖਾਨ ਨੇ ਇਉਂ ਰੂਪਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਗੋਬਿੰਦ ਕੇ ਦਿੱਲਦਾਰ ਕਿਲ੍ਹੇ ਸੇ ਨਿਕਲ ਆਏ। ਵਹੁ ਦੇਖੀਏ ਸਰਕਾਰ ਕਿਲੇ ਸੇ ਨਿਕਲ ਆਏ। ਘੌੜੇ ਪੈ ਹੋ ਅਸਵਾਰ ਕਿਲ੍ਹੇ ਸੇ ਨਿਕਲ ਆਏ। ਲੇ ਹਾਥ ਮੇਂ ਤਲਵਾਰ ਕਿਲ੍ਹੇ ਸੇ ਨਿਕਲ ਆਏ। ਕਿਆ ਵਸਫ ਹੋ ਉਸ ਤੇਗ ਕਾ ਇਸ ਤੇਗੇ ਜੁਬਾਨ ਸੇ। ਵਹੁ ਮਿਆਨ ਸੇ ਨਿਕਲੀ ਨਹੀਂ

ਨਿਕਲੀ ਯੇਹ ਵਹਾਂ ਸੇ। ਸ਼ੇਅਰ ੭੮ (ਸਫਰਨਾਮਾ ਤੇ ਜਫਰਨਾਮਾ)

ਸਾਹਿਬ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਸ਼ਤਰ ਵਿਦਿਆ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਵੀ ਅਸ਼-ਅਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਐਨੀ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਤਲਵਾਰ ਚਲ ਰਹੀ ਸੀ, ਕੱਟ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਨਿਗ੍ਹਾ ਵੀ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੀ, ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਚਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਇਸੇ ਕਵੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ-

'ਤਲਵਾਰ ਸੀ, ਤਲਵਾਰ ਥੀ ਕਿਆ ਜਾਨੀਏ ਕਿਆ ਥੀ। ਖੂੰਖਾਰ ਥੀ, ਖੂੰਨ ਬਾਜ ਥੀ ਆਫਤ ਥੀ ਬੱਲਾ ਥੀ। ਥੀ ਆਬ ਯਾ ਫੌਲਾਦ ਪੈ ਬਿਜਲੀ ਕੀ ਜੱਲਾ ਥੀ। 'ਯਮ ਰਾਜ' ਕੀ ਅੰਮਾਂ ਥੀ ਵਹੁ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਕੱਜ਼ਾ ਥੀ। ਅਰਦਲ ਮੈਂ ਬਿਚਾਰੇ 'ਮਲਕੱਲ ਮੌਤ' ਖੜੇ ਥੇ ਅਪਨੇ ਸ਼ੂਗਲੇ ਖਾਸ ਮੈਂ ਮਸ਼ੱਗੁਲ ਬੜੇ ਥੇ।

ਸ਼ੇਅਰ ੮੮ (ਪੁਸਤਕ ਸਫਰਨਾਮਾ ਤੇ ਜਫਰਨਾਮਾ ਵਿਚੋਂ ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ)

ਇਹ ਪੰਜੇ ਸਿੰਘ ਕਈ ਘੰਟੇ ਯਧ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਐਸੀ ਗੱਲ ਹੋਈ ਕਿ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ, ਨਵਾਬ ਅਤੇ ਮੂਗਲ ਫੌਜਾਂ ਦੇ ਜਰਨੈਲਾਂ ਨੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਦੀ ਕਲਾ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਈ ਹੁਕਮ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਛੇ ਸਿੰਘ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਕੱਲੇ ਨਾਲ ਇਕੱਲਾ ਯੱਧ ਕਰੇ। ਕਾਇਰ ਤਾਂ ਪਿਛੇ ਹਟ ਗਏ, ਅੱਲਾ ਦਾ ਸ਼ਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਪਰ ਬਹਾਦਰੀ ਦਾ ਘਮੰਡ ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਸਾਮੂਣੇ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਇਤਿਹਾਸ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੇਆਂ ਨੇ 150 ਦੇ ਕਰੀਬ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਦੀ ਨੀਂਦ ਆਪਣੀ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਛੋਹ ਦੇ ਕੇ ਸਲਾ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰੇ ਨਿਯਮ ਤੋੜਦੇ ਹੋਏ ਦੁਸ਼ਟ ਫੌਜ ਦੇ ਜਵਾਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਟਟ ਪਏ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਕੱਲੇ ਹੀ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਤਕ ਯੁੱਧ ਕਰਦੇ ਨਿਕਲ ਗਏ। ਅੰਤ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਮਹਾਨ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਅਭਿਮਨਯੁੰ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦੇ ਯੱਧ ਵਿਚ ਚਕਰਵਿਹ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਲਈ ਮਹਾਨ ਕਿਲੇ ਬੰਦੀ ਵਿਚ ਫਸ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਬਾਹਰ ਨਾ ਨਿਕਲ ਸਕਿਆ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਟੱਟ ਗਈ ਅਤੇ ਇਕ ਸੰਜੋਹ ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ ਮੂਗਲ ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਬਰਛੀ ਮਾਰੀ, ਉਹ ਸੰਜੋਅ ਚੀਰ ਕੇ ਹੱਡੀਆਂ ਵਿਚ ਫਸ ਗਈ ਅਤੇ ਸਸ਼ਤਰ ਹੀਣੇ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਵਿੱਤਰ ਸਰੀਰ ਦਾ ਬਲੀਦਾਨ ਦੇ ਕੇ ਅਮਰਾਪਰੀ ਵਿਚ ਪਵੇਸ਼ ਹੋ ਗਏ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਯੁੱਧ ਨੇ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿਚ ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜਿਹੜੇ ਸਿੰਘ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਗਏ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ 14 ਸਾਲ ਦੇ ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਲਾਡਲੇ

ਪੁੱਤਰ ਭੀ ਸਨ, ਉਹ ਅੱਗੇ ਵਧੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿਤਾ ਜੀ! ਵੀਰ ਮੇਰਾ ਸ਼ਹਾਦਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਚੁਕਿਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਸ ਤੋਂ ਪਿਛੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ। ਭਾਵੇਂ ਮੇਰੀ ਸਰੀਰਕ ਉਮਰ ਛੋਟੀ ਹੈ ਪਰ ਆਪ ਦੀ ਬਖਸ਼ੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਹੀਂ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਅਥਾਹ ਬਲ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਵੋ। ਗਰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਪਿੱਠ ਉਪਰ ਥਾਪੀ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਸਸ਼ਤਰ ਕਮਰਕੱਸੇ ਵਿਚ ਸਜਾਏ। ਛੋਟੀ ਤਲਵਾਰ ਤੇ ਕਮਾਨ ਦੇ ਕੇ ਪਿਤਰੀ ਪਿਆਰ ਦਿਤਾ। ਘੋੜੇ ਤੇ ਸਵਾਰ ਕਰਾ ਕੇ ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਦਿਤੇ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਬੇਟਾ! ਅੱਜ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਅਨਿਆਂ ਦਾ ਯੱਧ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਡੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਣਾ। ਇਹ ਲੰਮਾ ਯੱਧ ਹੈ, ਅਧਰਮ ਉਤੇ ਵਿਜੈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਜਾਓ! ਤਸੀਂ ਵੀ ਇਸ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਅਹਤੀ ਪਾਓ। ਪਿਆਰਿਓ! ਕਿੱਡਾ ਦਰਦਨਾਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਦੇਖ ਤਾਂ ਕੀ ਸਕਣਾ ਸੀ, ਸਣ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਪਿਆਰੇ ਪਿਤਾ ਜਿਸ ਨੇ ਕੋਈ ਮੁਲਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਬਾਉਣਾ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਦਾ ਰਾਜ ਹੀ ਖੋਹਣਾ ਸੀ ਕੇਵਲ ਦਖੀਆਂ ਦੇ ਦਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਨਿਆਂ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਸੂਖ ਦਾਓ ਉਪਰ ਲਾਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਅੱਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਪੱਤਰ 14 ਸਾਲ ਦਾ ਮਹਾਨ ਜੰਗ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਪਿਤਾ ਦੇ ਅੱਖਾਂ 'ਚੋਂ ਜਲ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਆਪ ਪਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਪਿੱਠ ਉਪਰ ਥਾਪੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਗਲਵੱਕੜੀ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਉਚਾ ਚੂਕ ਕੇ ਪਿਆਰ ਦਿਤਾ, ਮੱਥਾ ਚੰਮਿਆ, ਥਾਪੀ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਘੋਲ ਵਿਚ ਤੂੰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਅਹਤੀ ਦੇ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜੋ ਆਇਆ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਜਾਣਾ ਹੀ ਹੈ। ਤੂੰ ਉਹ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਜਿਥੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਜਤੀ, ਯੋਗੀ, ਦਾਨੀ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੇ। ਉਸ ਸਾਰੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਯੋਗੀ ਅੱਲਾ ਯਾਰ ਜੀ ਨੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਰੂਪਮਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ

'ਭਰਾਈ ਸੀ ਆਵਾਜ਼ ਮੈਂ ਬੋਲੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ। ਪਾਲਾ ਹੈ ਤੁਮੇਂ ਨਾਜ਼ ਸੇ ਬੋਲੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ। ਰੋਕਾ ਨਹੀਂ ਆਗਾਜ਼ ਸੇ ਬੋਲੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ। ਇਸ ਨੰਨ੍ਹੇ ਸੇ ਜਾਨ ਬਾਜ਼ ਸੇ ਬੋਲੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ। ਲੋ! ਆਉ ਤੱਨ ਪਾਕ ਪੈਂ ਹਥਿਆਰ ਸਜਾ ਦੇਂ। ਛੋਟੀ ਸੀ, ਕਮਾਂ-ਨੰਨ੍ਹੀ ਸੀ ਤਲਵਾਰ ਸਜਾ ਦੇਂ। ਸ਼ੇਅਰ ੧੦੪

> (ਪੁਸਤਕ ਸਫਰਨਾਮਾ ਤੇ ਜਫਰਨਾਮਾ ਵਿਚੋ ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ)

ਲੋ! ਜਾਊ ਸਿਧਾਰੋ ਤੁਮੇ ਕਰਤਾਰ ਕੋ ਸੌਂਪਾ। ਮਰ ਜਾਊ-ਯਾ-ਮਾਰੋ! ਤੁਮੇਂ ਕਰਤਾਰ ਕੋ ਸੌਂਪਾ। ਰੱਬ ਕੋ ਨ ਬਿਸਾਰੋ! ਤੁਮੇਂ ਕਰਤਾਰ ਕੋ ਸੌਂਪਾ। ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਉਭਾਰੋ! ਤੁਮੇਂ ਕਰਤਾਰ ਕੋ ਸੌਂਪਾ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅੱਬ ਜੰਗ ਕੀ ਤੁਮੇਂ ਹਿੰਮਤ ਬਖਸ਼ੇਂ। ਪਿਆਸੇ ਹਰ ਜਾਤ ਜਾਮੇਂ ਸ਼ਹਾਦਤ ਤੁਮੇਂ ਬਖਸ਼ੇਂ। ਸ਼ੇਅਰ106

(ਪੁਸਤਕ ਸਫਰਨਾਮਾ ਤੇ ਜਫਰਨਾਮਾ ਵਿਚੋਂ ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ)

ਸੂਰਜ ਦੇ ਛਪਾਓ ਤਕ ਇਸ ਛੋਟੇ ਵਜੂਦ ਨੇ ਉਹ ਕਮਾਲ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਦੀਆਂ ਤਕ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਹੁੰਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਅਸੀਂ ਤਲਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਕਹਿਣੀ ਕੂਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਦੀ ਲੈਕਾ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਲਛਮਣ ਜੀ ਮੂਰਛਤ ਹੋ ਗਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਦੀ ਬਿਰਹੰ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਜੋ ਰਾਮਾਇਣ ਵਿਚ ਖਿਚੀ ਗਈ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਬੈਰਾਗਮਈ ਹੋਣਾ ਹੀ ਸੀ, ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਜਲ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਂ ਵਹਿ ਤੁਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਭਿਮਨਯੂ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਜਾਣ ਪਿਛੋਂ, ਪੰਜੇ ਪਾਂਡਵ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਦਿਲਾਸਾ ਦੇਣ ਤੇ ਵੀ ਸ਼ਾਂਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਵਿਛੋੜੇ ਵਿਚ ਰੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ ਜੀ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਦੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਗੁਰੂ ਸਨ, ਸੌ ਪੁਤਰਾਂ ਦੇ ਮਰਨ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ ਨਾ ਸਹਿਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਤਿਲੂਜ ਵਿਚ ਪਾਣ ਛੱਡਣ ਲਈ ਆਏ ਪਰ ਦਰਿਆ ਸੌ ਧਾਰਾਂ ਵਿਚ ਹੋ ਕੇ ਵਗਣ ਲਗ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਤਦ੍ਵ ਕਹਾਇਆ। ਪਰ ਧੰਨ ਸਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ, ਆਪ ਦੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਰਪਮਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸੇ ਕਵੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ -

ਯਾਕੂਬ ਕੋ ਯੂਸਫ ਕੇ ਬਿਛੜਨੇ ਨੇ ਰੁਲਾਇਆ, ਸਾਬਰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਐਸਾ ਰਸੂਲੂੰ ਮੈਂ ਹੈ ਆਇਆ। ਕਟਵਾ ਕੇ ਪਿਸਰ ਚਾਰ ਇਕ ਆਂਸੂੰ ਨ ਗਿਰਾਇਆ, ਰੁਤਬਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰਿਸ਼ੀਓਂ ਕਾ ਬੜਾਇਆ। (ਪੁਸਤਕ ਸਫਰਨਾਮਾ ਤੇ ਜਫਰਨਾਮਾ ਵਿਚੋਂ ਪੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ)

ਇਕ ਹੋਰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਐਡੀਟਰ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਵਾਕੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ-

ਉਠਤੀ ਜਵਾਨੀਉਂ ਕੋ ਲੁੱਟਾ ਕਰ ਚਲੇ ਗਏ, ਸੀਨੇ ਮੈਂ ਆਰਜ਼ੂਏਂ ਦਬਾ ਕਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਚਮਕੌਰ ਮੈਂ ਨਾ ਬੂੰਦ ਬੀ

ਪਾਣੀ ਕੀ ਮਿਲ ਸਕੀ. ਖੁੰਨੇ ਜਿਗਰ ਸੇ ਪਿਆਸ ਬੁੱਝਾ ਕਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਭੂਖੇ ਥੇ ਰਾਤ ਕੇ, ਸ਼ਾਹਾ ਹਰ ਦੋ ਜਹਾਂ ਕੇ ਲਾਲ, ਵਾਹ ਹਸਰਤਾਂ ਕਿ ਤੀਰ ਹੀ ਖਾ ਕਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਫਰਿਆਦ ਹੈ ਕਿ ਬਾਪ ਕੀ ਆਖੋਂ ਕੇ ਸਾਹਮਨੇ. ਦੋਨੋਂ ਜਵਾਂ ਸਿਰ ਅਪਨਾ ਕਟਵਾ ਕਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਐ ਆਸਮਾਂ! ਵਹੁ ਕੌਣ ਥੇ? ਆ ਕਰ ਜੋ ਧਰ ਮੈਂ, ਬਾਰੇ ਸਿਤਮ ਸਿਰੋਂ ਪਰ ਉਠਾ ਕਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਉਠਤੀ ਜਵਾਨੀਉਂ ਕੀ ਉਮੰਗੇਂ ਹਜ਼ਾਰ ਹਾ, ਮਿੱਟੀ ਮੈਂ ਆਪ ਹੀ ਵਹੁ ਮਿਲਾ ਕਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਥੀ ਮੁਨਤਜ਼ਿਰ ਬਰਾਤ ਫਰਿਸ਼ਤੋਂ ਕੀ ਅਰਸ਼ ਪਰ, ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਜੋ ਸਿਹਰੇ ਬੰਧਾ ਕਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਸਾਤੋਂ ਸਮੁੰਦਰੋਂ ਸੇ ਬੁਝਾਈ ਨ ਜਾ ਸਕੇ, ਐਸੀ ਦਿਲੋਂ ਮੈਂ ਆਗ ਲਗਾ ਕਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਆਏ ਥੇ ਕਾਰੇ ਜ਼ਾਰ ਮੁਬੱਬਤ ਮੈਂ ਦੇ ਕੇ ਜਾਨ, ਮਿਹਰੋ ਵਫਾ ਕਾ ਐਹਦ ਨਿਭਾ ਕਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਸੁੰਦਰੀ ਕੇ ਲਾਲ ਸ਼ੇਰੇ ਦਿਲਵਾਰ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਕੁਸ਼ਤੂੰ ਕੇ ਪੁਸ਼ਤੇ ਰੱਨ ਮੈਂ ਲਗਾ ਕਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਮਨਸੂਰ ਇਨ ਪੈ ਰਹਿਮਤੇ ਪਰਵਰਦਗਾਰ ਕੀ, ਉਜੰਡਾ ਹੂਆ ਵਤਨ ਜੋ ਬਸਾ ਕਰ ਚਲੇ ਗਏ।

ਯੁੱਧ ਥੰਮ ਗਿਆ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨਾਲ 11 ਸੂਰਮੇ ਰਹਿ ਗਏ, 29 ਉਥੇ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪਾ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਫਿਲਾਸਫੀ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕਾਲ ਅਵੱਸ਼ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਗਿਣੇ ਹੋਏ ਸ੍ਵਾਸ ਪੂਰੇ ਹੋਣ ਪਿਛੋਂ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਕੇ ਜੀਵ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ –

ਙਣਿ ਘਾਲੇ ਸਭ ਦਿਵਸ ਸਾਸ
ਨਹ ਬਢਨ ਘਟਨ ਤਿਲੁ ਸਾਰ॥
ਜੀਵਨ ਲੌਰਹਿ ਭਰਮ ਮੋਹ
ਨਾਨਕ ਤੇਊ ਗਵਾਰ॥ ਅੰਗ − 254
ਜੋ ਕਹੂੰ ਕਾਲ ਤੇ ਭਾਜ ਕੈ
ਬਾਚਯਤ ਤੌਂ ਚਹੁ ਕੰਟ ਬਿਖੇ ਭਜ ਜੱਯੈ।
ਆਗੇ ਹੂੰ ਕਾਲ ਧਰੇ ਅਸਿ ਗਾਜਤ
ਛਾਜਤ ਹੈ ਜਿਹਤੋ ਨਸ ਅਯੈ।
ਐਸੋ ਨ ਕੈ ਗਯੋ ਕੋ ਊਸੁ ਦਾਵਰੇ
ਜਾਹਿ ਉਪਾਵ ਸੋ ਘਾਵ ਬਚਯੈ।
ਜਾਤੇ ਨ ਛੂਟੀਐ ਮੂੜ ਕਹੁੰ ਹਸ ਤਾਕੀ
ਨ ਕਿਉਂ ਸਰਨਾਗਤ ਪੱਯੈ।

ਗੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਘੇਰਨ ਵਾਲੇ ਨਾਮੀ ਸਰਦਾਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੂਰਮਤਾਈ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਸਨ ਨਾਹਰ ਖਾਂ, ਹੈਬਤ ਖਾਂ, ਇਸਮਾਈਲ ਖਾਂ, ਉਸਮਾਨ ਖਾਂ, ਸੁਲਤਾਨ ਖਾਂ, ਪ੍ਰਾਜਾਖਿਜ਼ਰ ਖਾਂ, ਜਹਾਨ ਖਾਂ, ਨਜੀਬ ਖਾਂ, ਮੀਆਂ ਖਾਂ, ਦਿਲਵਾਰ ਖਾਂ, ਸੈਦ ਖਾਂ, ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਖਾਂ, ਵਜ਼ੀਦ ਖਾਂ, ਗੁਲਬੇਗ ਖਾਂ ਆਦਿਕ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਮਹਾਨ ਸੂਰਮੇ ਆਲਮ ਸਿੰਘ, ਮਾਨ ਸਿੰਘ, ਦਯਾ ਸਿੰਘ, ਮੋਹਕਮ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਇਕ ਤੋਂ ਇਕ ਚੜ੍ਹਦੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਰਾਤ ਪੈ ਚੁਕੀ ਸੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰਿਆ ਅਤੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਆਪ ਇਸ ਜੰਗ ਵਿਚੋਂ ਭਾਵੇਂ ਸ਼ਕਤੀ ਵਰਤ ਕੇ, ਭਾਵੇਂ ਮਨੁੱਖੀ ਤਾਕਤ ਵਰਤ ਕੇ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਜਾਓ ਅਤੇ ਪੰਥ ਦੀ ਮੁੜ ਅਗਵਾਈ ਕਰੋ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਤੇ ਆਪ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਮੰਨ ਲਈ ਜੋ ਇਕ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜੋ ਹੂ-ਬ-ਹੂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਜੁਲਦੇ ਸਨ, ਆਪਣੀ ਜਗ੍ਹਾਂ ਤੇ ਬਿਠਾਇਆ, ਆਪਣਾ ਪੁਸ਼ਾਕਾ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪੰਜ ਸਿੰਘ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਰੂਪ, ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਰਹਿਣਗੇ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਉਚ ਅਸੂਲਾਂ ਤੇ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣਗੇ, ਮੈਂ ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਾਂਗਾ-

ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਖੇਤੀ ਮੇਰੀ। ਕਰਹੁੰ ਸੰਭਾਲ ਮੈਂ ਤਿਸ ਕੇਰੀ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਧਨੂਖ ਅਤੇ ਕਈ ਸੌ ਤੀਰ ਸੌਂਪੇ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਬੈਠ ਕੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਤੀਰ ਛਡਦੇ ਜਾਣਾ। ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ, ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ, ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ, ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੌਹਾਂ ਨੂੰ ਚੌਹਾਂ ਬੁਰਜਾਂ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਕੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਬੰਦੂਕਾਂ ਚਲਾਉਂਦੇ ਤੇ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ (ਮਜ਼ੂਬੀ), ਕਾਠਾ ਸਿੰਘ (ਰਵਦਾਸੀਏ) ਨੂੰ ਨਗਾਰਾ ਵਜਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ। ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ, ਧਰਮ ਸਿੰਘ, ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਨਧਬੱਧ ਕਰਕੇ ਗੜ੍ਹੀ ਦੇ ਛੋਟੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਸ਼ਾਹੀ ਲਸ਼ਕਰ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਏ। ਗਰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਚੋਰੀ ਜਾਣ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਚੰਗਾ ਨਾ ਸਮਝਿਆ। ਸੁਰਮਤਾਈ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅਤਿ ਉਚੇ ਅਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਰਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ੳਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਿੰਦ ਦਾ ਪੀਰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੰਧੇਰੀ ਰਾਤ ਸੀ, ਹੱਥ ਮਾਰਿਆਂ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਫੌਜ ਆਪੋ ਵਿਚ ਹੀ ਲੜ ਕੇ ਮਰ ਗਈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ। ਉਥੋਂ ਉਚ ਦੇ ਪੀਰ ਹੋ ਕੇ ਮੰਜੇ

ਉਪਰ ਬੈਠ ਕੇ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ਪਰ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਫੌਜ ਨੇ ਘੇਰਾ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ੱਕ ਕਰਕੇ ਕਿ ਕਿਤੇ ਇਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਹੀ ਨਾ ਹੋਣ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਲਿਆ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਕਾਜ਼ੀ ਪੀਰ ਮਹੰਮਦ ਸਲੋਹ ਵਾਲੇ ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਫਾਰਸੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਸੀ, ਨੂੰ ਸੱਦਿਆ। ਸੱਯਦ ਅਨਾਯਤ ਅਲੀ ਨੁਰਪੂਰੀਆ, ਸੱਯਦ ਹਸਨ ਅਲੀ ਮੋਠੂ ਮਾਜਰੀਆ ਸੱਦੇ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੀਰਾਂਨ ਪੀਰ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਕਰਿਆ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਕਾਮਲ ਪੀਰ ਜੀ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜੋ ਅੱਲਾਹ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਭੀ ਮਆਫ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ। ਗਨੀ ਖਾਂ, ਨਬੀ ਖਾਂ ਨਾਲ ਸਨ। ਉਸ ਫੌਜੀ ਅਫਸਰ ਨੇ ਸਿਜਦਾ ਕੀਤਾ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਪਲੰਘ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਪੰਜ ਕੋਹ ਹੇਠਾਂ ਜਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿਤੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਦੇ ਹੋਏ ਰਾਏ ਕੱਲ੍ਹੇ ਪਾਸ ਰਾਏਕੋਟ ਪਹੰਚਦੇ ਹਨ। ਰਾਏ ਕੱਲੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਜਿਸ ਵਕਤ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਸੁਣਿਆ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬੈਰਾਗ ਕੀਤਾ। ਗਰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਖਬਰ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਮਾਹੀ ਨੂੰ ਸਰਹੰਦ ਭੇਜਿਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਰੋ ਰੋ ਕੇ ਦੁਸਿਆ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਬਾਰੇ ਸਣ ਕੇ ਰਾਏ ਕੱਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਐਨਾ ਜਲ ਵਹਿ ਤੁਰਿਆ ਕਿ ਰੁਕਣ ਵਿਚ ਹੀ ਨਾ ਆਵੇ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨੇਤ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਭਾਵੀ ਆਖਦੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਜੋ ਕੁਝ ਹੋਣਾ ਹੈ ਉਹ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਵੱਡਾ ਹੋਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਛੋਟਾ ਹੋਵੇ ਭਾਵੀ ਵਰਤਦੀ ਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਮਾਹੀ ਨੇ ਦੁਸਿਆ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਪ ਦੇ ਪਾਸ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸੇਵਾਦਾਰ ਗੰਗ, ਖੇੜੀ ਵਾਲਾ, ਬੇਈਮਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਜੋ ਧਨ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਪਾਸ ਸੀ ਉਹ ਲੂਕਾ ਲਿਆ। ਇਥੇ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਬਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਮਰਿੰਡੇ ਖਬਰ ਭੇਜ ਕੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਤੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਾ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਮਾਹੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੋਨਾਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬਗੈਰ ਕੋਈ ਕਪੜਾ ਕੰਬਲ ਦਿਤਿਆਂ, ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ ਕਪੜਿਆਂ ਸਮੇਤ ਹੀ ਠੰਢੇ ਬਰਜ ਵਿਚ ਕੈਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਿਥੇ ਹਵਾ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਕੋਈ ਓਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਗੋਦੀ ਵਿਚ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਮਰ 5-7 ਸਾਲ ਦੀ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਲੇਟੇ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਮਾਤਾ ਜੀ! ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ, ਭਗਾਤਾ ਕਿਥੇ ਹੋਣੇ ਨੇ? ਆਪਾਂ ਇਥੇ ਕਿਥੇ ਆਏ ਹਾਂ ? ਮਾਤਾ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸੁਣਾ ਕੇ ਸਮਝਾ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਬੇਟਿਓ! ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਪਰ ਧਰਮ ਰਖਣਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਵਿਚੋਂ ਜਾਣਾ ਸਭ ਨੇ ਹੈ ਪਰ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਉਪਰ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇ ਦੇਣੀ ਇਹ ਮਹਾਨ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਹੀ ਆਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਚਾਦਰ ਬਿਨਾਂ ਦਾਗ ਤੋਂ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਇਥੋਂ ਛਡ ਦੇਣ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਆਉਣ ਲਈ ਕਹਿਣ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਚਾਦਰ ਨੂੰ ਦਾਗ ਨਹੀਂ ਲਾਉਣਾ ਅਤੇ ਸਾਬਤ ਕਦਮ ਰਹਿ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮਾਤਾ ਜੀ! ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤਾਂ ਇਕੋ ਹੈ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਪਸਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਹੁਣੇ ਤੁਸੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਸਗਲੇ ਠਾਉ॥
ਜਿਤੁ ਜਿਤੁ ਘਰਿ ਰਾਖੈ ਤੈਸਾ ਤਿਨ ਨਾਉ॥
ਆਪੇ ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਜੋਗੁ॥
ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਫੁਨਿ ਹੋਗੁ॥
ਪਸਰਿਓ ਆਪਿ ਹੋਇ ਅਨਤ ਤਰੰਗ॥
ਲਖੇ ਨ ਜਾਹਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਰੰਗ॥
ਜੈਸੀ ਮਤਿ ਦੇਇ ਤੈਸਾ ਪਰਗਾਸ॥
ਪਾਰਬ੍ਰਮੁ ਕਰਤਾ ਅਬਿਨਾਸ॥
ਸਦਾ ਸਦਾ ਸਦਾ ਦਇਆਲ॥
ਸਿਮਰਿ ਨਾਨਕ ਭਏ ਨਿਹਾਲ॥

ਅੰਗ - 275

ਅਗਿਆਨ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਹਉਮੈ ਰੋਗ ਵਿਚ ਗ੍ਰਸਿਆ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲੋਂ ਟੁਟ ਕੇ ਜੀਵ ਉਪਾਧੀ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਦੁਖੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਇਹੋ ਹੀ ਤਾਂ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਗਿਆਨ ਹੋਣ ਤੇ ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸਲਾਮ, ਆਰੀਅਨ ਧਰਮ, ਗੁਰਮਤਿ ਮਾਰਗ ਸਾਰੇ ਇਕੋ ਹੀ ਹਨ ਫਿਰ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਦੇ ਕੇ ਖਿਚਾ ਖਿਚੀ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਹਨ?

ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਬੇਟਿਓ! ਇਹੋ ਗੱਲ ਤਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਝਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਪਿਤਾ ਹਰਿਨਾਕਸ਼ ਪ੍ਰਭੂ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਜਬਰੀ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਦੇ ਕੇ ਹਟਾਉਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਦੇ ਦਿਬ੍ਯ ਨੇਤਰ ਖੁਲ੍ਹੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰ ਘਟ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਦਿਸਦਾ ਸੀ। ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕੀਤੀ। ਬੱਚਿਓ! ਆਤਮਾ ਸਾਰੇ ਪਸਾਰੇ ਦੀ ਇਕੋ ਹੈ, ਇਕੋ ਬ੍ਰਮ ਹਰ ਥਾਂ ਹੈ। ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਖੇਲ੍ਹ ਖੇਲ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ –

ਏਕ ਮੂਰਤਿ ਅਨੇਕ ਦਰਸਨ ਕੀਨ ਰੂਪ ਅਨੇਕ॥

ਖੇਲ ਖੇਲ ਅਖੇਲ ਖੇਲਨ ਅੰਤ ਕੋ ਫਿਰ ਏਕ॥ ਜਾਪ ਸਾਹਿਬ

ਇਥੇ ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਸਾਰੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਜੋਤ ਹੀ ਅਨੇਕ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਖੇਲ੍ਹ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ -

ਜਿਮੀ ਜਮਾਨ ਕੇ ਬਿਖੈ ਸਮੱਸਤਿ ਏਕ ਜੋਤ ਹੈ॥ ਨ ਘਾਟ ਹੈ ਨ ਬਾਢ ਹੈ ਨ ਘਾਟਿ ਬਾਢਿ ਹੋਤ ਹੈ॥ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

ਸੰਜਮ ਤੇ ਮਰਿਆਦਾ ਹੀਣ ਜੀਵਨ ਮਰਦਾ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਨਾਮੀ ਹੀ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹ ਲੋਕ ਮਹਾਂ ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚ ਹਨ। ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਛੱਡ ਕੇ ਅਸਾਡਾ ਧਰਮ ਅਪਣਾਅ ਲਵੋ, ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹਾਨ ਭੱਲ ਹੈ। ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਗਿਆਨੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਆਤਮਾ ਸਦਾ ਸਦਾ ਜਿਉਂਦੀ ਹੈ, ਮੌਤ ਉਸ ਵਿਚ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਅਸਲਾਂ ਤੇ ਜੀਵਨ ਗਜ਼ਾਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਬਲੀਦਾਨ ਦੇਣ ਤੋਂ ਕਦੇ ਭੀ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਤਹਾਡੇ ਦਾਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਧਰਮ ਤਿਲਕ ਜੰਞੂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦਿਆਂ ਮਹਾਨ ਸਾਕਾ ਕੀਤਾ। ਸੀਸ ਦੇ ਦਿਤਾ ਪਰ ਆਪਣੇ ਅਸਲ ਨਹੀਂ ਤਿਆਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਤੱਤੀਆਂ ਤਵੀਆਂ ਤੇ ਬਿਠਾਏ ਗਏ, ਪਾਣੀ ਵਿਚ ੳਬਾਲੇ ਗਏ ਪਰ ਕੋਈ ਸਰਾਪ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਭਾਣੇ ਨੂੰ ਮਿੱਠਾ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਮਹਾਨ ਬਲੀਦਾਨ ਦੇ ਗਏ। ਬੇਟਿਓ! ਹਰ ਬਲੀਦਾਨ ਮਰਦਾ ਹੋ ਚੱਕੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਨਰੋਇਆਪਣ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਡਰਨਾ ਨਹੀਂ, ਸੀਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪਿਆ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇ ਪਰ ਸੱਚ ਧਰਮ ਨੂੰ ਕਦੇ ਭੀ ਡਰ, ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਤਿਆਗਣਾ ਨਹੀਂ। ਤੁਹਾਡੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲੈਣ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਮਰਾਪੂਰੀ ਵਿਚ ਆਪਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਤਹਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਇਕ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰੱਥ ਹਨ, ਇਕ ਫਰਨਾ ਕਰ ਦੇਣ ਨਾਲ ਸਭ ਕੁਝ ਨਸ਼ਟ ਭੂਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਣ ਪਰ ਇਥੇ ਇਕੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹਨ, ਸਰਾਪ ਕਿਸਨੂੰ ਦੇਣਾ ਹੈ? ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਖੇਚਲ ਸਹਿ ਕੇ ਭੀ ਅਤਿ ਉਚੇ ਸੁਖਮ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਉਭਾਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਦਰਸ਼ਕ ਮਨੁੱਖ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਤੇ ਪ੍ਰਭ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਆਦਰਸ਼ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਬਣਾ ਕੇ ਅਤਿ ਉਤਮ ਮਨੁੱਖ "ਖਾਲਸਾ" ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਜਿਆ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਮਹਾਨ ਵਡੱਤਣ ਨੂੰ ਮੌਤ ਤੋਂ ਡਰ ਕੇ ਦਾਗੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਣਾ ਸਗੋਂ, ਹਸ ਹਸ ਕੇ ਮੌਤ ਨਾਲ ਗੱਲਵਕੜੀ ਪਾੳਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਤ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਅਮਰ ਜੀਵਨ ਪਗਟ ਹੋਣਾ ਹੈ।"

'ਚਲਦਾ.....।'

ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਅਕਤੂਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-24)

ਸੋ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਸਭ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਤੋਂ ਵਿਰੱਕਤ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਤਮ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਸਮਾਧੀ ਸਥਿਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਲੰਘਣ ਉਪਰੰਤ ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੋ ਸਤਿ ਅਵਸਥਾ ਤੂੰ ਮਾਣੀਂ ਹੈ ਤੇ ਚੇਤਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮ ਅਨੰਦ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਹ ਸਤਿ ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਹੀ ਤੇਰਾ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਹੈ। ਇਸ ਆਪਣੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ –

ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੁ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੁਲੁ ਪਛਾਣੁ॥ ਅੰਗ – 441

ਹੇ ਰਾਜਨ! ਜੋ ਤੈਨੂੰ ਅਸੀਂ ਅਨੁਭਵ ਕਰਾਇਆ ਹੈ ਇਹ ਪ੍ਰਮ ਤੜ੍ਹ ਹੈ। ਇਹੀ ਆਤਮਾ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਚਿਤ ਦੀਆਂ ਬਿਰਤੀਆਂ ਲੀਨ ਕਰ ਅਤੇ ਰਾਜ, ਧਰਮ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ, ਜਦੋਂ ਤਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਣ ਚਲਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਭਾ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਨੇ ਪੰਜ ਸਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਗਿਆਨ ਦਿਤਾ, ਇਹ ਸਾਰਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਗੀਤਾ ਵਿਚ ਅਧਿਆਏ 2, ਪੰਜਵੇਂ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਅਤੇ 10ਵੇਂ ਅਤੇ 15ਵੇਂ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਵਕ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਸਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ –

ਹੇ ਰਾਜਨ! ਇਹ ਸਰੀਰ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ, ਪ੍ਰਾਣ, ਦੇਹ, ਮਨ, ਬੁਧੀ ਇਹ ਇਕ vehicle (ਵਾਹਨ) ਹਨ। ਇਹ ਸਰੀਰ ਦੇ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਹਨ – ਇਹ ਕਾਲਾ ਹੈ, ਗੋਰਾ ਹੈ, ਦੁਖੀ ਹੈ, ਸੁਖੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਨਿਆਰਾ ਜਾਣ। ਤੇਰਾ ਸਰੂਪ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਤੇਰਾ ਆਪਣਾ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਸਭ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਹੈ। ਹਰ ਥਾਂ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ –

ਜਿਮੀ ਜਮਾਨ ਕੇ ਬਿਖੈ ਸਮੱਸਤ ਏਕ ਜੋਤ ਹੈ॥ ਨ ਘਾਟ ਹੈ ਨ ਬਾਢ ਹੈ ਨ ਘਾਟ ਬਾਢ ਹੋਤ ਹੈ॥ ਅਕਾਲ ੳਸਤਤਿ

ਜਹ ਜਹ ਪੇਖਉ ਤਹ ਹਜੂਰਿ ਦੂਰਿ ਕਤਹੁ ਨ ਜਾਈ॥ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਰਬਤ੍ਰ ਮੈਂ ਮਨ ਸਦਾ ਧਿਆਈ॥ ਈਤ ਊਤ ਨਹੀ ਬੀਛੁੜੈ ਸੋ ਸੰਗੀ ਗਨੀਐ॥ ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਜੋ ਨਿਮਖ ਮਹਿ ਸੋ ਅਲਪ ਸੂਖੁ ਭਨੀਐ॥ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੈ ਅਪਿਆਉ ਦੇਇ ਕਛੁ ਊਨ ਨ ਹੋਈ॥ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸੰਮਾਲਤਾ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਈ॥ ਅੰਗ – - 677

ਹੇ ਰਾਜਨ! ਤੂੰ ਸਭ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਵੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈਂ, ਸੈਭੰ ਹੈਂ, ਮਾਇਆ ਰਹਿਤ ਹੈਂ, ਸ਼ੂਧ ਹੈਂ, ਇਹ ਹੀ ਤੇਰੇ ਬੰਧਨ ਹਨ ਜੋ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਰਤਾ ਮੰਨ ਕੇ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਸਦਾ ਹੀ ਸਮਾਧਿਤ ਹੈਂ, ਸਦਾ ਹੀ ਤੇਰੀ ਸਹਿਜ ਅਵਸਥਾ ਇਹ ਤੇਰੀ ਪ੍ਰਮ ਸਮਾਧ ਹੈ ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਸੂਖ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਹੇ ਰਾਜਨ! ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਵਰਣ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਹੀ ਤੂੰ ਖਤ੍ਰੀ ਹੈਂ, ਸ਼ੁਦਰ ਹੈਂ, ਨਾ ਹੀ ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਦੇਸ਼ ਹੈ; ਤੂੰ ਸਰਬ ਪਰੀਪੂਰਨ ਜੋਤੀ ਹੈਂ, ਨਾ ਹੀ ਤੂੰ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਹੈਂ, ਨਾ ਤਿਆਗੀ ਹੈਂ, ਨਾ ਗੁਹਿਸਤੀ ਹੈਂ, ਨਾ ਸੈਨਿਆਸੀ ਹੈਂ, ਨਾ ਹੀ ਤੂੰ ਕਿਸੇ ਇੰਦ੍ਰੇ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਅਗੰਮ ਹੈਂ, ਅਗੋਚਰ ਹੈਂ, ਅਥਾਹ ਹੈਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਇੰਦ੍ਰਾ ਤੈਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਨਿਆਰਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਦਿਖਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੂੰ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ। ਧਰਮ-ਅਧਰਮ, ਪੁੰਨ-ਪਾਪ, ਸੁੱਖ-ਦੁਖ, ਕਰਤਾ-ਭੋਗਤਾ ਇਹ ਮਨ, ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਹਨ। ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਸੰਗ, ਨਿਰਵਿਕਾਰ ਹੈਂ। ਤੂੰ ਵਿਆਪਕ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਧਰਮ ਤੇਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤੂੰ ਕੇਵਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਹੋ ਕੇ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ। ਨਾ ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਹੈਂ, ਨਾ ਤੂੰ ਭੋਗਤਾ ਹੈਂ, ਨਾ ਤੂੰ ਕਿਸੇ ਜੋਨੀ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈਂ, ਤੇਰੇ ਅਨੇਕ ਨਾਮ ਹਨ, ਤੇਰੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ।

ਚੱਕ੍ਰ ਚਿਹਨ ਅਰੁ ਬਰਨ ਜਾਤਿ
ਅਰੁ ਪਾਤਿ ਨਹਿਨ ਜਿਹ॥
ਰੂਪ ਰੰਗ ਅਰੁ ਰੇਖ ਭੇਖ
ਕੋਊ ਕਹਿ ਨ ਸਕਤਿ ਕਿਹ॥
ਅਚਲ ਮੂਰਤਿ ਅਨਭਉ ਪ੍ਕਾਸ
ਅਮਿਤੋਜ ਕਹਿੱਜੈ॥
ਕੋਟਿ ਇੰਦ੍ ਇੰਦ੍ਰਾਣਿ ਸਾਹਿ ਸਾਹਾਣਿ ਗਣਿੱਜੈ॥
ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਮਹੀਪ ਸੁਰ ਨਰ ਅਸੁਰ ਨੇਤ ਨੇਤ ਬਨ ਤ੍ਰਿਣ ਕਹਤ॥
ਤ੍ਰ ਸਰਬ ਨਾਮ ਕਥੇ ਕਵਨ ਕਰਮ ਨਾਮ ਬਰਣਤ ਸੁਮਤਿ॥ ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ ਤੇਰੇ ਅਨੇਕ ਨਾਮ ਲੈ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਤੈਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰਾਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ-

ਨਮਸਤ੍ਵੰ ਅਕਾਲੇ ॥ ਨਮਸਤ੍ਵੰ ਕ੍ਰਿਪਾਲੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਅਰੂਪੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਅਨੂਪੇ॥

ਤੂੰ ਸਦਾ ਮੁਕਤ ਸਰੂਪ ਹੈ ਆਪਣੇ ਇਸ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਜਾਣ ਕੇ ਇਸ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਰਹਿ। ਹੇ ਰਾਜਨ! -

ਜਲ ਤਰੰਗ ਅਰੁ ਫੇਨ ਬੁਦਬੁਦਾ ਜਲ ਤੇ ਭਿੰਨ ਨ ਹੋਈ॥ ਅੰਗ - 485

ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਝੱਗ ਬੁਲਬੁਲੇ, ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਅੱਡ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਉਹ ਪਾਣੀ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵ ਸੰਸਾਰ ਤੇਰੇ ਸਰੂਪ ਤੋਂ ਅੱਡ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਰੂਪ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਹੈਂ, ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ਭੀ ਤੂੰ ਹੀ ਹੈਂ। ਦਿਖਣ ਵਾਲਾ ਭੀ ਤੂੰ ਹੀ ਹੈਂ। ਤੇਰਾ ਸਰੂਪ –

ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ॥ ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ॥

ਅੰਗ – 1

ਹੈ।

ਏ ਨੇਤ੍ਰ ਮੇਰਿਹੋ ਹਰਿ ਤੁਮ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਧਰੀ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਦੇਖਹੁ ਕੋਈ॥
ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਦੇਖਹੁ ਕੋਈ
ਨਦਰੀ ਹਰਿ ਨਿਹਾਲਿਆ॥
ਏਹੁ ਵਿਸੁ ਸੰਸਾਰੁ ਤੁਮ ਦੇਖਦੇ
ਏਹੁ ਹਰਿ ਕਾ ਰੂਪੁ ਹੈ
ਹਰਿ ਰੂਪੁ ਨਦਰੀ ਆਇਆ॥
ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਬੁਝਿਆ
ਜਾ ਵੇਖਾ ਹਰਿ ਇਕੁ ਹੈ
ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ॥
ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਏਹਿ ਨੇਤ੍ਰ ਅੰਧ ਸੇ
ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐਂ ਦਿਬ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਹੋਈ॥

ਅੰਗ - 922

ਸੋ ਨਿਸ਼ਚੇ ਪੂਰਵਕ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਜਾਣ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਵਸਤਰ ਕੀ ਹੈ? ਇਹ ਇਕੋ ਹੀ ਰੂੰ ਦੇ ਧਾਗੇ ਵਿਧੀ ਪੂਰਵਕ ਬੁਣੇ ਜਾ ਕੇ ਕਪੜਾ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਸੂਤ ਹੈ ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਆਤਮਾ ਸਰੂਪ ਹੀ ਹੈ। ਐਸਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰ – ਬ੍ਰਹਮ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ॥ ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀਐ॥

ਅੰਗ – 846

ਅਜਿਹਾ ਵਿਚਾਰ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਸਹਿਜ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਟਿਕ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਅਨੁਭਵ ਦਸਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆ, ਬੜੀ ਅਸਚਰਜ ਗੱਲ ਹੈ, ਇਹ ਜਗਤ ਮਿਥਿਆ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਵਾਸਤਵਿਕ ਰੂਪ ਦਾ ਅਗਿਆਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਵੱਖਰਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਪੀ ਬਾਰੇ ਅਗਿਆਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਿੱਪੀ ਵਿਚ ਚਾਂਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰੱਸੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਰੱਸੀ ਸੱਪ ਪ੍ਤੀਤ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਰੜੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਜਲ ਦਾ ਦਰਿਆ ਪਤੀਤ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੀ ਹੋਇਆ! ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਮੇਰੇ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ਦਿਸਣਹਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਦਿਸ਼ਟਾ ਹੋ ਕੇ ਵਖਰਾ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਮੈਂ ਹੀ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਜਲ ਵਿਚੋਂ ਲਹਿਰਾਂ ਉਠ ਕੇ ਜਲ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸੋਨਾ ਕਠਾਲੀ ਵਿਚ ਗਰਮ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਘੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਓਹੀ ਸੋਨਾ ਹਾਰ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਕੜੇ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਨੱਥ ਮਛਲੀਆਂ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਬਣ ਕੇ ਉਪਾਧੀ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਮਿਥਿਆ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਕੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਦਰਅਸਲ ਸੋਨੇ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਗਿਆਤਾ, ਗਿਆਨ, ਗੇਯ; ਧਿਆਤਾ, ਧਿਆਨ, ਧੇਅ; ਪ੍ਰਮਾਣ, ਪ੍ਰੇਮਯ, ਪ੍ਰਿਮਾਤਾ ਅਨੇਕ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀਆਂ ਦੇ ਦੂੈਤ ਰੂਪ, ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਭਾਸ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਤਤੂ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ ਉਪਰ ਇਹ ਅਗਿਆਨ ਛਿਨ ਭੰਗਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਮਿਲੇ ਨਰਾਇਣ ਆਪਣੇ ਮਾਨੋਰਥੋ ਪੂਰਾ ਰਾਮ ਰਾਜੇ॥ ਢਾਠੀ ਭੀਤਿ ਭਰੰਮ ਕੀ ਭੇਟਤ ਗੁਰੁ ਸੂਰਾ ਰਾਮ ਰਾਜੇ॥ ਪੂਰਨ ਗੁਰ ਪਾਏ ਪੁਰਬਿ ਲਿਖਾਏ ਸਭ ਨਿਧਿ ਦੀਨ ਦਇਆਲਾ॥ ਆਦਿ ਮਧਿ ਅੰਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਈ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰ ਗੋਪਾਲਾ॥ ਸੂਖ ਸਹਜ ਆਨੰਦ ਘਨੇਰੇ ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਸਾਧੁ ਧੁਰਾ॥ ਹਰਿ ਮਿਲੇ ਨਰਾਇਣ ਨਾਨਕਾ ਮਾਨੌਰਥੁੋ ਪੂਰਾ॥ ਅੰਗ – 454

ਤੁੰ ਪੇਡੂ ਸਾਖ ਤੇਰੀ ਫੁਲੀ॥ ਤੂੰ ਸੂਖਮੁ ਹੋਆ ਅਸਥੁਲੀ॥ ਤੂੰ ਜਲਨਿਧਿ ਤੂੰ ਫੇਨੂ ਬੁਦਬੁਦਾ ਤੁਧੂ ਬਿਨੂ ਅਵਰੂ ਨ ਭਾਲੀਐ ਜੀਉ॥ ਤੂੰ ਸੂਤੁ ਮਣੀਏ ਭੀ ਤੁੰ ਹੈ॥ ਤੁੰ ਗੰਠੀ ਮੇਰੂ ਸਿਰਿ ਤੁੰਹੈ॥ ਆਦਿ ਮਧਿ ਅੰਤਿ ਪ੍ਰਭੂ ਸੋਈ ਅਵਰ ਨ ਕੋਇ ਦਿਖਾਲੀਐ ਜੀੳ॥ ਤੂੰ ਨਿਰਗੁਣੂ ਸਰਗੁਣੂ ਸੁਖਦਾਤਾ॥ ਤੁੰ ਨਿਰਬਾਣੂ ਰਸੀਆ ਰੰਗਿ ਰਾਤਾ॥ ਅਪਣੇ ਕਰਤਬ ਆਪੇ ਜਾਣਹਿ ਆਪੇ ਤੁਧੂ ਸਮਾਲੀਐ ਜੀਉ॥ ਤੁੰ ਠਾਕੁਰੂ ਸੇਵਕੂ ਫੁਨਿ ਆਪੇ॥ ਭੂੰ ਗੁਪਤੁ ਪਰਗਟੁ ਪ੍ਰਭ ਆਪੇ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸੂ ਸਦਾ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਇਕ ਭੋਰੀ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲੀਐ ਜੀੳ॥

ਅੰਗ - 102

ਸੋ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਇਆ ਦਾ ਅਸਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਬਲ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਹੈ -

ਸਰਪਨੀ ਤੇ ਊਪਰਿ ਨਹੀ ਬਲੀਆ॥
ਜਿਨਿ ਬ੍ਰਾਮਾ ਬਿਸਨੂ ਮਹਾਦੇਉ ਛਲੀਆ॥
ਮਾਰੁ ਮਾਰੁ ਸ੍ਪਨੀ ਨਿਰਮਲ ਜਲਿ ਪੈਠੀ॥
ਜਿਨਿ ਤ੍ਰਿਭਵਣੂ ਡਸੀਅਲੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਡੀਠੀ॥
ਸ੍ਪਨੀ ਸ੍ਪਨੀ ਕਿਆ ਕਹਉ ਭਾਈ॥
ਜਿਨਿ ਸਾਚੁ ਪਛਾਨਿਆ ਤਿਨਿ ਸ੍ਪਨੀ ਖਾਈ॥
ਸ੍ਪਨੀ ਤੇ ਆਨ ਛੂਛ ਨਹੀਂ ਅਵਰਾ॥
ਸ੍ਪਨੀ ਜੀਤੀ ਕਹਾ ਕਰੈ ਜਮਰਾ॥
ਇਹ ਸ੍ਪਨੀ ਤਾ ਕੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ॥
ਬਲ ਅਬਲ ਕਿਆ ਇਸ ਤੇ ਹੋਈ॥

ਅੰਗ – 480

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਸ ਦੇ ਬਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਨਾਲ ਹੀ ਇਲਾਜ ਦਸਦੇ ਹਨ -

ਮਾਇਆ ਭੁਇਅੰਗਮੁ ਸਰਪੁ ਹੈ ਜਗੁ ਘੇਰਿਆ ਬਿਖੁ ਮਾਇ॥ ਬਿਖੁ ਕਾ ਮਾਰਣੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹੈ ਗੁਰ ਗਰੁੜ ਸਬਦੁ ਮੁਖਿ ਪਾਇ॥

ਅੰਗ - 1415

ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੂਰਬ ਲਿਖੇ ਲੇਖਾਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ –

ਜਿਨ ਕਉ ਪੂਰਬਿ ਲਿਖਿਆ ਤਿਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਆਇ॥ ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਇਆ ਬਿਖੁ ਹਉਮੈਂ ਗਇਆ ਬਿਲਾਇ॥ ਗੁਰਮੁਖਾ ਕੇ ਮੁਖ ਉਜਲੇ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਸੋਭਾ ਪਾਇ॥ ਜਨ ਨਾਨਕੁ ਸਦਾ ਕੁਰਬਾਣੁ ਤਿਨ ਜੋ ਚਾਲਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਇ॥

ਅੰਗ - 1415

ਸਾਧਸੰਗਤ ਉਪਰ ਮਾਇਆ ਦਾ ਬਲ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਨਾਮ ਦਾ ਮੰਡਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਸਤਸੰਗਤਿ ਕੈਸੀ ਜਾਣੀਐ॥ ਜਿਥੈ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀਐ॥ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ਬੁਝਾਇ ਜੀਉ॥ ਅੰਗ – 7:

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ -

ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ ਅਰੁ ਰੁਦ੍ ਲੋਕ ਆਈ
ਇੰਦ੍ ਲੋਕ ਤੇ ਧਾਇ॥
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕਉ ਜੋਹਿ ਨ ਸਾਕੈ
ਮਲਿ ਮਲਿ ਧੋਵੈ ਪਾਇ॥
ਅਬ ਮੋਹਿ ਆਇ ਪਰਿਓ ਸਰਨਾਇ॥
ਗੁਹਜ ਪਾਵਕੋ ਬਹੁਤੁ ਪ੍ਰਜਾਰੈ
ਮੋ ਕਉ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਓ ਹੈ ਬਤਾਇ॥
ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਅਰ ਜਖ ਕਿੰਨਰ ਨਰ ਰਹੀ ਕੈਠਿ ਉਰਝਾਇ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਅੰਗੁ ਕੀਆ ਪ੍ਰੀਭ ਕਰਤੈ ਜਾ ਕੈ ਕੋਟਿ ਐਸੀ ਦਾਸਾਇ॥

ਜਿਥੇ ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ ਉਥੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਕੋਈ ਬਲ ਨਹੀਂ ਚਲਿਆ ਕਰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਇਆ ਦੀ ਉਪਜ ਹਉਮੈ ਵਿਚੋਂ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਜਿਨਿ ਰਚਿ ਰਚਿਆ ਪੁਰਖਿ ਬਿਧਾਤੈ ਨਾਲੇ ਹਉਮੈ ਪਾਈ॥ ਜਨਮ ਮਰਣੁ ਉਸ ਹੀ ਕਉ ਹੈ ਰੇ ਓਹਾ ਆਵੈ ਜਾਈ।।

ਅੰਗ - 999

ਹਉਮੈ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਦਾ ਹੀ ਵਿਰੋਧ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਹਉਮੈ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਉਹ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਜੀਵ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੁੱਲਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਵੀ ਕੋਈ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਵਖਰਾ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਸ ਦਾ ਭਰਮ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਭਾਵੇਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਪੜ੍ਹ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਭਰਮ ਨਹੀਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਹਉਮੈ ਵਿਚ ਹੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਿਖਾਈ ਸਬੰਧ ਰਖਦੀ ਹੈ, ਤੱਤ ਦੀ ਗੱਲ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ

ਪੜਿ ਪੜਿ ਗਡੀ ਲਦੀਅਹਿ ਪੜਿ ਪੜਿ ਭਰੀਅਹਿ ਸਾਥ॥ ਪੜਿ ਪੜਿ ਬੇੜੀ ਪਾਈਐ ਪੜਿ ਪੜਿ ਗਡੀਅਹਿ ਖਾਤ॥ ਪੜੀਅਹਿ ਜੇਤੇ ਬਰਸ ਬਰਸ ਪੜੀਅਹਿ ਜੇਤੇ ਮਾਸ।। ਪੜੀਐ ਜੇਤੀ ਆਰਜਾ ਪੜੀਅਹਿ ਜੇਤੇ ਸਾਸ॥ ਨਾਨਕ ਲੇਖੈ ਇਕ ਗਲ ਹੋਰੂ ਹਉਮੈ ਝਖਣਾ ਝਾਖ॥ ਅੰਗ – 467

ਸੋ ਲੇਖੇ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਾਮ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਜਾਗ੍ਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਕਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਥੇ ਹਉਮੈ ਦੀ ਕੋਈ ਅੰਸ ਵੀ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਬਚਦੀ, ਇਹੋ ਜੀਵ ਪ੍ਰਭੂ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਆਪੇ ਹੀ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਜੀਵ ਭਾਵ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਇਹ ਬ੍ਹਮ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਕੇ ਬ੍ਹਮ ਰੂਪ ਹੀ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ –

ਕਬੀਰ ਜਾ ਕਉ ਖੋਜਤੇ ਪਾਇਓ ਸੋਈ ਠਉਰੁ॥ ਸੋਈ ਫਿਰਿ ਕੈ ਤੂ ਭਇਆ ਜਾ ਕਉ ਕਹਤਾ ਅਉਰੁ॥ ਅੰਗ – 1369 ਕਬੀਰ ਤੂੰ ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਤੂ ਹੂਆ ਮੁਝ ਮਹਿ ਰਹਾ ਨ ਹੂੰ॥ ਜਬ ਆਪਾ ਪਰ ਕਾ ਮਿਟਿ ਗਇਆ ਜਤ ਦੇਖਉ ਤਤ ਤੁ॥ ਅੰਗ – 1375

ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਧਰਮ ਜਪ, ਤਪ, ਨਾਮ ਸਾਧਨਾ ਇਕ ਨੁਕਤੇ ਉਤੇ ਕੇਂਦਰਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੁਗਾਂ-ਜੁਗਾਤਰਾਂ ਤੋਂ ਪਈ ਹੋਈ ਦ੍ਵੈਤ ਦਾ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਭਾਵ ਹੋ ਕੇ ਇਥੇ ਕੇਵਲ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਕੌਤਕ ਆਪ ਕਰਦਾ ਅਨੁਭਵ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਬ੍ਰਹਮ ਬੇਤਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ 'ਸੰਤ' ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਭੁਲਦਾ ਅਤੇ ਸੰਤ ਦੀ ਪਦਵੀ ਉਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ਸੰਤ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ

ਜਿਨਾ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਨ ਵਿਸਰੈ ਹਰਿ ਨਾਮਾਂ ਮਨਿ ਮੰਤੁ॥ ਧੰਨੁ ਸਿ ਸੇਈ ਨਾਨਕਾ ਪੂਰਨੁ ਸੋਈ ਸੰਤੁ॥ ਅੰਗ – 319

ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਇਸ ਸਾਰੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਦਰਸਾਉਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਮਾਇਆ ਜੜ੍ਹ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਧਨ-ਧਾਮ, ਜ਼ਮੀਨ-ਜਾਇਦਾਦ, ਜੜ੍ਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਸਬੰਧ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਾਇਆ ਦੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੀ ਮਾਇਆ ਚੇਤਨ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਸਤੀ, ਪੂਤਰ, ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੋਹ ਅਤੇ ਪਰਾਈਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਭੋਗ ਆਦਿ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਜੀਵ ਆਪਣੀ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਪੱਠੇ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਫੁਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਕਿੰਚਤ ਮਾਤਰ ਵੀ ਗਿਆਨ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਤੀਸਰੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਇਸ ਜੀਵ ਦੀਆਂ ਮਾਨਸਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਗਟਾਵਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਰਿਧੀਆਂ-ਸਿਧੀਆਂ ਬੁਧੀ ਦੇ ਕਰਿਸ਼ਮੇ ਵਿਦਿਆ ਆਦਿ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਚੌਥੀ ਮਾਇਆ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਅਨੇਕ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵਖਰਾ-ਵਖਰਾ ਨਦਰੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਸਤਿ ਅਨੂਭਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰਕ ਮਤ ਜਾਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੀ ਖੇਲ੍ਹ ਖੇਲਦਾ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਅਸਰ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਅਨੁਭਵ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਵੈਰਾਟ ਰੂਪ ਵਿਚ (ਸਮਸੱਤ) ਉਹ ਆਪੇ ਹੀ ਆਪ ਹੈ, ਪਰ ਵਿਅਸ਼ਟ (ਅੱਡ-ਅੱਡ) ਉਹ ਵੱਖੋ-ਵਖਰਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਵਸ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਜੀਵ ਅਰਬਾਂ-ਖਰਬਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਬੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਜੰਮਦਾ ਤੇ ਮਰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਇਸ ਦੀ ਹਉਮੈ ਦਾ ਅਭਾਵ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਤਕ ਇਸ ਦਾ ਵਖਰਾਪੁਣ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪੂਰੇ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਇਸਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਰੂਚੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਰਮ, ਉਪਾਸ਼ਨਾ, ਗਿਆਨ, ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਾਮ ਰਸ, ਨਾਮ ਰੰਗ ਮਾਣਦਾ ਹੋਇਆ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਉਪਰ ਪੂਰੀ ਸ਼ਰਧਾ ਲਿਆ ਕੇ ਇਸ ਮਾਇਆ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦਨੀਆਂ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਮਾਇਆਵੀ ਜੀਵ ਮਾਇਆ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 55 ਤੇ)

ਸਭ ਤੇ ਵੱਡਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ ਜਿਨਿ ਕਲ ਰਾਖੀ ਮੇਰੀ

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਨਵੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-37)

ਫੇਰ ਅਰੋਗੀ ਵੀ ਕੋਈ ਹੋਇਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਕ ਵਾਤਾਵਰਣ 'ਚ ਆਪਾਂ ਸਾਹ ਲੈ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਰੁੱਖ ਕੱਟਣ ਦੀ ਹੀ ਤਬਾਹੀ ਮਚਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਧਰਤੀ 'ਤੇ 33% ਰੁੱਖ ਹੋਣ ਤਾਂ ਸੰਤੁਲਨ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਤਾਂ 3% ਰੁੱਖ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਰੇਗਿਸਤਾਨ ਬਣਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਡੂੰਘੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਆਹ ਦਰਖਤ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਆਪ ਲਵਾਏ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਜਗ੍ਹਾ ਐਸੀ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ, ਜਿੱਥੇ ਨਹੀਂ ਦਰਖ਼ਤ। ਅੱਜ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾਂ ਮੋਰ ਪੈਲਾਂ ਪਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਕਲੋਲਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ ਪੰਛੀ।

ਬਲਿਹਾਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਵਸਿਆ ॥ ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਈ ਲਖਿਆ ॥ ਅੰਗ- ੪੬੯ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਈਏ ਐਸੀ ਕੁਦਰਤਿ ਤੋਂ, ਵਿਸਮਾਦ 'ਚ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਆਕਸੀਜਨ, ਕਾਰਬਨ ਮਿਲ ਗਈ। ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੂਸ਼ਿਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਹੇ ਨੇ ਉਹ ਰੋਗ ਰਹਿਤ ਹਨ-

ਅੰਗ- 9980

ਸਤਿਗੁਰ ਜੋਗੀ ਜੋ ਹੈ ਉਹ ਜੁਗਤ ਨਾਲ ਮੁਕਤ ਕਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਸ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਐਸਾ ਠੋਸ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਲੈ ਕੇ ਆਏ, ਛੱਤੀ ਜੁਗ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ, ਜਿਸਦੇ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ, ਸਾਰੇ ਰੋਗ ਮੁਕ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਸ ਪ੍ਰਥਾਇ ਕੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਨੇ –

ਪਹਿਲੈ ਪਿਆਰਿ ਲਗਾ ਬਣ ਦੁਧਿ ॥
ਦੂਜੈ ਮਾਇ ਬਾਪ ਕੀ ਸੁਧਿ ॥
ਤੀਜੈ ਭਯਾ ਭਾਭੀ ਬੇਬ ॥
ਚਉਥੈ ਪਿਆਰਿ ਉਪੰਨੀ ਖੇਡ ॥
ਪੰਜਵੈ ਖਾਣ ਪੀਅਣ ਕੀ ਧਾਤੁ ॥
ਛਿਵੈ ਕਾਮੁ ਨ ਪੁਛੈ ਜਾਤਿ ॥
ਸਤਵੈ ਸੰਜਿ ਕੀਆ ਘਰ ਵਾਸੁ ॥
ਅਠਵੈ ਕ੍ਰੋਧੁ ਹੋਆ ਤਨ ਨਾਸੁ ॥
ਨਾਵੈ ਧਉਲੇ ਉਭੇ ਸਾਹ ॥
ਦਸਵੈ ਦਧਾ ਹੋਆ ਸੁਆਹ ॥
ਗਏ ਸਿਗੀਤ ਪੁਕਾਰੀ ਧਾਹ ॥
ਉਤਿਆ ਹੰਸੁ ਦਸਾਏ ਰਾਹ ॥
ਆਇਆ ਗਇਆ ਮਇਆ ਨਾੳ ॥

ਰੋਗ ਰਹਿਤ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗਰ ਜੋਗੀ ॥

ਪਿਛੈ ਪਤਲਿ ਸਦਿਹੁ ਕਾਵ ॥ ਨਾਨਕ ਮਨਮੁਖਿ ਅੰਧੁ ਪਿਆਰੁ ॥ ਬਾਝੁ ਗੁਰੂ ਡੁਬਾ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਅੰਗ- ੧੩੭ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ -

ਸਾਰਾ ਨਕਸ਼ਾ ਗੁਰੁ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਖਿੱਚ ਦਿਤਾ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਤੇਰੀ ਉਮਰ ਲੰਘ ਗਈ।

ਬਾਰਹ ਬਰਸ ਬਾਲਪਨ ਬੀਤੇ ਬੀਸ ਬਰਸ ਕਛੁ ਤਪੁ ਨ ਕੀਓ॥ ਤੀਸ ਬਰਸ ਕਛੁ ਦੇਵ ਨ ਪੂਜਾ ਫਿਰਿ ਪਛੁਤਾਨਾ ਬਿਰਧਿ ਭਇਓ॥ ਅੰਗ- 82੯ ਬੁਢੇਪੇ ਨੂੰ ਜਰਾ ਰੋਗ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਜਰਾ ਜੀਵਨ ਜੋਬਨੁ ਗਇਆ ਕਿਛੁ ਕੀਆ ਨ ਨੀਕਾ॥ ਅੰਗ - ੮੫੬

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ, ਸਰਗੁਨ ਸਰੂਪ 'ਚ ਆਏ, ਇਹ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਮੰਤਰ ਲੈ ਕੇ ਆਏ। ਜੋ ਕਿ ਸਾਰੇ ਹੀ ਦੁਖ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਆਪਾਂ ਲੈਂਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਵਿਧੀ ਪੂਰਵਕ ਮੰਤਰ। ਜੇ ਲੈ ਲਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ –

ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨ ਖੁਲਨੀ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਖੁਲੀਜੈ ॥

ਅੰਗ- ੯੫੪

ਸ਼ਬਦ ਹੈ 'ਧੁਨ'। ਹੁਣ ਇਕ 'ਅਲੀ ਬਾਬਾ ਚਾਲੀ ਚੋਰ' ਫਿਲਮ ਆਈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਕਿਸੇ ਅਨੁਭਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਖੁਲ੍ਹ ਜਾ ਸਿਮ-ਸਿਮ, ਇਸ ਨਾਲ ਤਾਲਾ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਅੰਦਰਲੀ ਅਵਸਥਾ 'ਤੇ ਸਤਿਪੁਰਸ਼ ਭੇਤ ਖੋਲ੍ਹਦੇ ਨੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਧੂ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਇਹ ਦਵਾਈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਮਿਲਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਵਾਈ। ਆਹ ਦਵਾਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ –

ਹਰਿ ਅਉਖਧੁ ਸਭ ਘਟ ਹੈ ਭਾਈ॥
ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਬਿਨੁ ਬਿਧਿ ਨ ਬਨਾਈ॥ ਅੰਗ- ੨੫੯
ਵਿਧੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ। ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਉਸ ਨਾਮ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਂਗੇ। ਗੁਰਮੰਤਰ ਨੇ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਬਾਹਰੋਂ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਕੋਈ। ਨਾਮ ਤਾਂ ਅੰਦਰੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ -

ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ॥ ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸ੍ਰਾਮੁ॥ ਅੰਗ− ੨੯੩ ਬਾਹਰੋਂ ਫੇਰ ਕੀ ਮਿਲਿਆ? ਬਾਹਰੋਂ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਮੰਤ੍ਰ, ਸਾਡੇ ਘਰ ਦਾ ਮੰਤਰ ਹੈ – 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ'। ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ ਵੇਲੇ 'ਮੂਲਮੰਤ੍' ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਨਾਮ ਤਕ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਸਤਿਸੰਗ 'ਚੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ –

ਸਤਸੰਗਤਿ ਕੈਸੀ ਜਾਣੀਐ ॥ ਜਿਥੈ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥

ਅੰਗ- 2੨

ਉਹ ਜੁਗਤੀ ਸਾਧੂ ਦਸ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰੋ। ਕੀ ਜੁਗਤੀ ਹੈ?

ਹੁਣ ਦਵਾਈ ਦੀ ਦੁਹਾਈ ਪਾਈ ਗਏ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਜੁਗਤੀ ਦਸੀ, ਸੱਤਵੇਂ ਸਮਾਗਮ 'ਤੇ। ਕਿੰਨਿਆਂ ਕੁ ਨੇ ਅਪਣਾਈ? ਚਾਬੀ ਮਿਲ ਗਈ। ਲਾਈ ਨਾ। ਫੇਰ ਦਵਾਈ ਤੱਕ, ਨਾਮ ਤੱਕ ਕਿਵੇਂ ਪਹੁੰਚੇਂਗਾ –

ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਸੰਜਮੁ ਕਰਿ ਦੀਆ ॥ ਨਾਨਕ ਤਉ ਫਿਰਿ ਦੁਖ ਨ ਥੀਆ ॥

ਅੰਗ– ੨੫੯

ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਆਰਾਧਿਆ ਪੂਰਾ ਜਾ ਕਾ ਨਾਉ॥ ਨਾਨਕ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ ਪੂਰੇ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਉ॥

ਅੰਗ- ੨੯ਪ

ਬਾਬਾ ਜੀ ਵੈਦ ਪ੍ਰਥਾਇ ਕਹਿ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿ ਤੂੰ ਅੰਦਰ ਦਵਾਈ ਲੱਭ। ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰ, ਸਾਰੇ ਦੁਖ, ਸਾਰੇ ਰੋਗ ਇਸ ਨਾਲ ਦੂਰ ਹੋਣਗੇ।

ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਸਮਾਂ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਮੰਤਰ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਲਈ ਵੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰੋ। ਉਠਦੇ ਹੀ, ਖਾਣ ਪੀਣ ਵਿਚ ਨਾ ਲਗ ਜਾਓ –

ਕਰਿ ਇਸਨਾਨੁ ਸਿਮਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨਾ ਮਨ ਤਨ ਭਏ ਅਰੋਗਾ॥

ਅੰਗ– ੬੧੧

ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਜਿੱਥੇ ਰਾਤ ਠਹਿਰਦੇ, ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦਾ ਦੇਖਦੇ ਕਿ ਸਵੇਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਸੰਭਾਲਣਾ ਹੈ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ –

ਤਿਨਾ ਦਰੀਆਵਾ ਸਿਉ ਦੋਸਤੀ ਮਨਿ ਮੁਖਿ ਸਚਾ ਨਾਉ॥ ਅੰਗ– ੧੪੬

ਹੁਣ ਤਾਂ ਭੁੱਲ ਹੀ ਗਏ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਵੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਨੂੰ ਵੀ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀਪਾਲਪੁਰ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਕੋਹੜੀ ਦੇ ਕੋਲ, ਉਹਦੇ ਖੂਹ ਦੇ ਨਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ, ਤਾਂ ਉਹਦਾ ਵੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਉਂਦੇ। ਨਿਰੋਗ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਮੰਤ੍ਰ ਬਲ ਨਾਲ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੰਤ੍ਰ ਹੀ ਐਸਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਦੁਖਾਂ ਦਾ, ਸਾਰੇ ਰੋਗਾਂ ਦਾ, ਇਲਾਜ ਹੈ। ਕਰਕੇ ਦੇਖ ਲਓ, ਫੇਰ ਕਿਸੇ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਵੈਦ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ।

ਦੋ ਮਿਸਾਲਾਂ ਨੇ ਇਕ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕਾਲਜ ਦਾ

ਸ਼ਿਲਾਨਿਆਸ ਮਸਤੂਆਣੇ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਰੱਖਿਆ, ਦੂਸਰੀ ਮਿਸਾਲ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਜੌਲੀ ਗਰਾਂਟ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਦਾ ਸ਼ਿਲਾਨਿਆਸ ਰੱਖਿਆ।

ਉਹ ਤਾਂ ਬਣ ਗਈ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਤੋਂ ਹਿੰਦੂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ। ਇਹ ਬਣ ਗਈ ਮੈਡੀਕਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ। ਹਿਮਾਲੀਅਨ ਮੈਡੀਕਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਉਹਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਉਥੇ ਜਦੋਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਉਦਘਾਟਨ ਕੀਤਾ, ਉਥੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਫਿਲਾਸਫਰ ਬੈਠੇ ਸੀ, ਡਿਗਰੀਆਂ ਲਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸੀ। ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੁਹਾਨੂੰ combination Therapy ਕਰ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂਕਿ ਦਵਾਈ ਵੀ ਰਸ ਆ ਜਾਏ -

ਅਉਖਦ ਆਏ ਰਾਸਿ ਵਿਚਿ ਆਪਿ ਖਲੋਇਆ ॥ ਅੰਗ– ੧੩੬੩

ਦਵਾਈ ਕਿਵੇਂ ਰਾਸ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਐਲੋਪੈਥੀ, ਹੋਮਿਓਪੈਥੀ, ਨੈਚਿਰੋਪੈਥੀ ਨਾਲ ਵਰਤ ਲਓ। ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਆਯੂਰਵੇਦ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਜੇ ਕੋਈ ਵੀ ਵਰਤਦੇ ਹੋ, ਕੋਈ ਵੀ ਪੈਥੀ ਮਾੜੀ ਨਹੀਂ। ਬੜੀ ਖੋਜ ਕਰ-ਕਰ ਕੇ ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦਵਾਈਆਂ। ਪਰ ਜਿਹੜੀ ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤਰ ਦੀ ਦਵਾਈ ਹੈ, ਇਹ ਨਾਮ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਨਾਮ ਵਿਚ ਅਸਥਿਤ ਹੋ ਗਏ। ਸਾਰੇ ਦੁਖ ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸੋ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਵੈਦ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੰਤਰ ਦਿਤਾ, ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ। ਹੁਣ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਗੁਰੂ ਜਾਂਦੇ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਜੁਗੋ-ਜੁਗ ਅਟੱਲ ਬਾਣੀ ਹੈ-

ਬਾਣੀ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸਭੁ ਕੋ ਬੋਲੈ ॥

ਆਪਿ ਅਡੋਲੁ ਨ ਕਬਹੂ ਡੋਲੈ॥ ਅੰਗ- ੨੯੪

ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਹਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਭੁੱਲ ਗਏ। ਸਾਧੂ ਦੁਹਾਈ ਪਾ ਰਹੇ ਨੇ, ਸਾਰੇ ਵੇਦ-ਸ਼ਾਸਤਰ, ਸਾਰੇ ਦਸ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕੂੜ ਹੀ ਹੈ -

ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਬੇਦ ਪੁਰਾਣ ਪੁਕਾਰਨਿ ਪੋਥੀਆ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸਭਿ ਕੁੜੂ ਗਾਲ਼ੀ ਹੋਛੀਆ ॥ ਅੰਗ– ੭੬੧

ਅੱਜ ਇਸ ਗੁਰਪੁਰਬ ਦੀ ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈ ਹੋਵੇ। ਅੱਗੇ ਵਧੋ। ਵੈਦ ਨੇ ਤਾਂ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਫੜ ਲਿਆ। ਆਪ ਵੀ ਸੁਖੀ ਹੋਇਆ ਤੇ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁਖੀ ਕੀਤਾ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ।

ਪ੍ਰਣਾਮ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਿੰਦ ਧਰਮ ਤੋਂ ਵਾਰੀ – ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ 550ਵੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ– ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ

ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੇ ਪੰਜ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਅੱਜ ਮਿਤੀ 30 ਅਕਤੂਬਰ, ਦਿਨ ਬੁੱਧਵਾਰ ਨੂੰ ਦੀਵਾਨ ਬੜੀ ਸ਼ਰਧਾ ਪ੍ਰੇਮ ਅਤੇ ਧੂਮ-ਧਾਮ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ। ਅੱਜ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਸਮੂੰਹ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਸੀ। ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਮੁਖੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਵਿਚ ਛੋਟੇ ਤੇ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਧਰਮ, ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਦਿਤੀਆਂ ਮਹਾਨ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਵਾਇਆ ਕਿ ਰੂਹਾਨੀ ਪਿਆਰ ਦੀ ਖੇਡ ਵਿਚ ਸਿਰ ਤਲੀ ਤੇ ਰਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ -

ਜਉ ਤਉ ਪ੍ਰੇਮ ਖੇਲਣ ਕਾ ਚਾਉ ॥ ਸਿਰੁ ਧਰਿ ਤਲੀ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਆਉ ॥ ਇਤ ਮਾਰਗਿ ਪੈਰ ਧਰੀਜੈ ॥ ਸਿਰ ਦੀਜੈ ਕਾਣਿ ਨ ਕੀਜੈ ॥

ਅੰਗ– ੧੪੧੨

ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚੋਂ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦਿੰਦਿਆਂ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ 'ਤੇ ਪੁੱਜਣ ਲਈ ਅਤੇ ਕਬੂਲ ਹੋਣ ਲਈ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋਣ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤੱਤਪਰ ਰਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ–

ਪਹਿਲਾ ਮਰਣੁ ਕਬੂਲਿ ਜੀਵਣ ਕੀ ਛਡਿ ਆਸ ॥ ਹੋਹੁ ਸਭਨਾ ਕੀ ਰੇਣੁਕਾ ਤਉ ਆਉ ਹਮਾਰੈ ਪਾਸਿ ॥

พ๊สเ− 99∩⊃

ਐਸਾ ਹੀ ਜੀਵਨ ਵੱਡੇ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁਗਲ ਅਤਿਆਚਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੇ ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਲੜ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪਾਈਆਂ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸਰਹੰਦ ਵਿਖੇ ਜ਼ਿੰਦਾ ਨੀਹਾਂ ਵਿਚ ਚਿਣੇ ਗਏ। ਅੱਜ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਅੱਜ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਰੰਭ ਹੋਇਆ। ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਉਪਰੰਤ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ ਅਤੇ 9.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਦੀਵਾਨ ਹਾਲ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪੰਡਾਲ ਵਿਚ ਦੀਵਾਨ ਸਜਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਦੀਆਂ ਅਣਖ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਭਰੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਦਾ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਰਾਹੀਂ ਅਤੇ ਢਾਡੀ ਵਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਗਾਇਨ ਹੋਇਆ।

ਪ੍ਰਾਰੰਭ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਅਤੇ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਸਕੂਲ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਸੁਰੀਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ-ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ। ਉਪਰੰਤ ਭਾਈ ਗੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰੁਦਰਪੁਰ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ, ਕਾਕਾ ਪਰਮਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ, ਬੀਬੀ ਰਾਜਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਅਤੇ ਭਾਈ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਮਈ ਕੀਰਤਨ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ।

ਉਪਰੰਤ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਮੁਖੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦ-ਕੀਰਤਨ-ਵਿਖਿਆਨ ਵਿਚ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਾ ਵਿਖਿਆਨ ਕਰਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ, ਵੱਡੇ ਤੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਆਦਰ ਮਾਣ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦੀ ਬਦੋਲਤ ਅੱਜ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਦਰ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਸੁਨੇਹਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ –

ਜਿਨ ਹਰਿ ਅਰਥਿ ਸਰੀਰੁ ਲਗਾਇਆ ਗੁਰ ਸਾਧੂ ਬਹੁ ਸਰਧਾ ਲਾਇ ਮੁਖਿ ਧੂੜਾ ॥ ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਹਰਿ ਸੋਭਾ ਪਾਵਹਿ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਲਗਾ ਮਨਿ ਗੁੜਾ ॥

ਅੰਗ– ੬੯੮

ਅਰਦਾਸ ਅਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਨਾਲ ਅੱਜ ਦਾ ਦਿਨ ਦਾ ਸਮਾਗਮ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਰਹਿਰਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਰੰਭ ਹੋਇਆ। ਰਾਤ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਸੰਤ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੁਹਾਲੀ, ਗਿਆਨੀ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ, ਬੀਬੀ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਆਸਟਰੇਲੀਆ, ਭਾਈ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਯੂ.ਪੀ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ।

ਮਿਤੀ 31/10/2019 ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਦੂਜਾ ਦਿਨ

ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਕਰਕੇ ਸਦਾ ਲਈ ਅਮਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। *ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ*

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ 550 ਸਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ 5 ਦਿਨਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਦੂਜਾ ਦਿਨ, ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਯਾਦ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸੰਚਾਲਕ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਸੀ। ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਖੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ^{ੂੰ} ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਅਦੁੱਤੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਇਆ-ਇਹ ਪੰਜ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪ੍ਰਾਤਾਂ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੱਦੇ ਤੇ 1699 ਈ: ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਨੂੰ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਆਏ ਸੀ। ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦੀ ਨੰਗੀ ਤਲਵਾਰ ਅੱਗੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਨੇ ਸੀਸ਼ ਅਰਪਨ ਕੀਤੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਗਾ ਕੇ ਪਿਆਰਾ ਕਹਿ ਕੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੇ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਦੱਖ ਸੱਖ ਦੇ ਸਾਥੀ ਬਣੇ ਅਤੇ ਕਰਬਾਨੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਮਿਸਨ ਦੇ ਸੰਚਾਲਕ ਮੁੱਖੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਅਨੇਕ ਪਰਉਪਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਵਿਖਿਆਨ ਕਰਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਆਸ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਮ ਜਪੋ', ਕਿਰਤ ਕਰੋ' ਅਤੇ ਵੰਡ ਛਕੋ' ਦੇ ਸੁਨਿਹਰੀ ਅਸੁਲਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਨਿਭਾਇਆ ਅਤੇ ਲੱਖਾਂ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਜੋੜ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਦੇ ਭਾਗੀ ਬਣਾਇਆ। ਗੁਰੂ ਮਰਿਆਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਆਸ਼ਰਮ ਵਿਚ ਰਹੇ। ਕਿਰਤ[ੇ]ਕੀਤੀ, ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀ ਵੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮੁੜ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਅਤੇ ਇਸ ਕਿਰਤ ਨੂੰ ਵੰਡ ਕੇ ਛੱਕਿਆ। ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਅਸੁਲਾਂ, ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਲੱਖਾਂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਜਪ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ, ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਕੁਦਰਤੀ ਆਫਤਾਂ ਸਮੇਂ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੱਕ ਰਸਦਾਂ ਭੇਜੀਆਂ, ਕੱਪੜੇ ਕੰਬਲ, ਰਜਾਈਆਂ ਸਕੂਲੀ ਬਸਤੇ, ਪੁਸਤਕਾਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ। ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਦੋ ਮਿਆਰੀ ਸਕੂਲ, ਟੈਕਨੀਕਲ ਕਾਲਜ, ਨਰਸਿੰਗ ਕਾਲਜ, ਹਸਪਤਾਲ, ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ ਅਨੇਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ, ਜੋ ਨਿਰੰਤਰ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਚਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਅੱਜ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਮੁੱਖ ਪੰਡਾਲ ਵਿਚ ਸਵੇਰੇ 4 ਵਜੇ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਨਾਲ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ, ਕੀਰਤਨੀ ਜੱਥਿਆਂ ਅਤੇ ਢਾਡੀ ਜੱਥਿਆਂ ਨੇ ਵਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਧਾਰਮਿਕ ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਪਾਏ ਵੱਡਮੁੱਲੇ ਯੋਗਦਾਨ ਦਾ ਜਿਕਰ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਕੀਤਾ। ਅੱਜ ਵੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਟਰੱਸਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਆਰੰਭਕ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਚੜਦੀ ਕਲਾ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਲੱਖਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਅੱਜ ਵੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਲਾਹੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਲੋੜ ਹੈ ਸਾਨੂੰ ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਸੇਧ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਜੀਵਨ ਜੁਗਤ ਅਪਣਾਉਣ ਦੀ। ਅਜੋਕੇ ਮਾਇਆਵੀ ਸਮੇਂ ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਪੱਥ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਕ ਹਨ। ਭਾਈ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਨੇਹੀ ਵਲੋਂ ਬਣਾਈ ਗਈ ਲਘੂ ਫਿਲਮ "ਸੱਚ ਬੋਲਾਂ ਕੇ ਝੂਠ" ਰੀਲੀਜ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਛੱਡਣ ਦੇ ਸਮੇਂ 1.10 ਵਜੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਦਰਸਾਈ ਜੁਗਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਪੁੱਤਰੀ ਭੈਣ ਰੂਪੀ ਕੌਰ ਨੇ ''ਵਾਹਿਗੁਰੂ" ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਾਇਆ।

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬੇਟੇ ਸ: ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਯੂ.ਐਸ.ਏ ਨੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਤਾਜਾ ਕੀਤਾ। ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਘਾਲਣਾ ਕਮਾਈ ਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਇਆ। ਉਪਰੰਤ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਖੀ, ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵੈਰਾਗਮਈ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ। ਵੈਰਾਗਮਈ ਧਾਰਨਾ ਦੁਆਰਾ ਜਿਥੇ ਵਸੀਆਂ ਪਿਆਰੇ ਤੇਰੀਆਂ ਯਾਦਾਂ, ਉਹੀਓ ਤੇਰਾ ਰੂਪ ਬਣ ਗਏ' ਨਾਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਆਰੰਭਤਾ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆਂ ਕੇ ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਸਦਾ ਜਿਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਮਰਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਰਾਹੀਂ ਰੂਪਮਾਨ ਹੁੰਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ।

ਅੱਜ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਜੱਥਿਆਂ ਬੀਬੀ ਨਰਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਬੀਬੀ ਜਗਨਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ, ਭਾਈ ਰੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਬੀਬੀ ਰਜਨੀਸ਼ ਕੌਰ, ਰਾਗੀ ਭਾਈ ਰਾਜਬੀਰ ਸਿੰਘ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ, ਭਾਈ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੱਟੀ, ਭਾਈ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਵਿਰਸਾ, ਗਿਆਨੀ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਾਬਕਾ ਹੈਡ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ, ਭਾਈ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਰੇਡੀਓ, ਭਾਈ ਪ੍ਰਭਜੋਤ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਬਾਬਾ ਗੁਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਯੂ.ਪੀ ਵਾਲੇ, ਭਾਈ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੁਰਾਲੀ, ਭਾਈ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਘੋਲਾ ਨੇ ਹਾਜਰੀ ਭਰੀ।

ਰਾਤ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਭਾਈ ਧਰਮਪਾਲ ਸਿੰਘ ਧਮੋਟ, ਸੰਤ ਹਰਨੇਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲੰਗਰਾਂ ਵਾਲੇ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਸੰਤ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲੰਬਿਆ ਵਾਲੇ, ਭਾਈ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਨੇਹੀ, ਢਾਡੀ ਗਿਆਨੀ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਨੂਰ, ਸੰਤ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੜੀ ਵਾਲੇ ਢਾਡੀ, ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਹਾਜਰੀ ਭਰੀ।

ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਤੀਜਾ ਦਿਨ - ਮਿਤੀ 01/11/2019

1) ਬੀਬੀਆਂ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਦਾ ਫਖਰ-ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ 550 ਸਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹੋ ਰਹੇ ਪੰਜ ਦਿਨਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਤੀਜਾ ਦਿਨ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਬੀਬੀਆਂ ਵਲੋਂ ਸੇਵਾ, ਸਿਮਰਨ, ਪਰਉਪਕਾਰ ਅਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਦੀ ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਪੰਡਾਲ ਵਿਚ ਸਵੇਰੇ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਬੀਬੀ ਚਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਜੱਥੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਰੰਭ ਹੋਇਆ। ਕੀਰਤਨ ਉਪਰੰਤ ਸ਼ਬਦ ਵਿਆਖਿਆ ਨਾਲ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋਈ।

ਦਿਨ ਦਾ ਸਮਾਗਮ ਸਵੇਰੇ 9 ਵਜੇ ਤੋਂ ਦੀਵਾਨ ਹਾਲ ਪੰਡਾਲ ਵਿਚ ਸਜਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਦੀ ਸਪੰਨਤਾ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁੱਖੀ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਮਨੋਹਰ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਹੋਈ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਅੱਜ ਦੇ ਪ੍ਰਕਰਣ ਵਿਚ ਬੋਲਦਿਆਂ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਬਾਣੀ ਰਚਨਾ ਰਾਹੀਂ, ਨਿੱਤ ਦੀ ਸੰਗਤ ਮਰਿਆਦਾ ਰਾਹੀਂ, ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਰਾਹੀਂ, ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਰੁਤੱਬਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤਰੀ ਹੀ ਸਭ ਦੀ ਜਣਨੀ ਹੈ, ਪਾਲਣ ਵਾਲੀ, ਘਰ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਵਾਲੀ, ਸਮਾਜਕ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁਲਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਰਾਜੇ, ਮਹਾਰਾਜੇ, ਸੂਰਬੀਰਾਂ, ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਜਣਨੀ ਹੈ। ਫੇਰ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਕਹਿਣਾ ਕਿੰਨਾ ਵੱਡਾ ਉਪੱਦਰ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਬਾਣੀ ਰਾਹੀ ਜਾਂ ਸਤਸੰਗ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸਗੋਂ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ, ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ, ਸਿੱਖ ਮਰਿਆਦਾ ਅਤੇ ਅਤੇ ਰਹੁਰੀਤਾਂ ਵਿਚ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਭਾਗੀ ਬਣਾਇਆ। ਅੱਜ ਵੀ ਕੁਝ ਗੁਰੂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਬੀਬੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਥਾ ਕਹਾਣੀਆਂ ਕਿੰਨੇ ਪਿਆਰ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸੁਣੀਆਂ ਸੁਣਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਭੈਣ, ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੀਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਝਲਕ ਪਈ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਦੇ ਮਹਿਲ ਮਾਤਾ ਖੀਵੀ, ਜ਼ੋ ਲੰਗਰ ਦੀ ਦੇਖ ਭਾਲ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵੀ ਜਿਕਰ ਹੈ। ਇੰਜ ਹੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬੇਟੀ ਬੀਬੀ ਅਮਰੋ ਜ਼ੋ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ, ਦੋ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਬਣੀ।

ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਮੁਖੀ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ, "ਚੁੰਮਾ ਪੈਰ ਮੁੰਹ ਜਿੰਨਾਂ ਪਛਾਤਾ ਸੱਚ" ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਅੰਦਰ ਬੀਬੀਆਂ, ਮਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਵਕ ਚਾਨਣਾ ਪਾਇਆ। ਬੀਬੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਵੀ ਭਾਈਆਂ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੀ ਅੱਜ ਸਾਡੀ ਪੰਥਕ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਔਖੇ ਤੋਂ ਔਖੇ ਪੈਂਡਿਆਂ ਤੇ ਬੀਬੀਆਂ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਉਸਾਰੂ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ। ਫਲਸਰੂਪ ਆਪ ਅੱਗੇ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਬਾਨੀ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਘਾਲਣਾ ਕਮਾਈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਸਾਥ ਨੂੰ ਵੀ ਭੁਲਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਅਰੰਭੇ ਸਮੂਹ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿਚ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦਾ ਵੱਡਮਲਾ ਯੋਗਦਾਨ ਰਿਹਾ।

ਅੱਜ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਭਾਈ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਯੂ.ਪੀ, ਗਿਆਨੀ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਲੁਧਿਆਣਾ, ਗਿਆਨੀ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਯੂ.ਪੀ, ਭਾਈ ਗੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ, ਬੀਬੀ ਜ਼ਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ, ਭਾਈ ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਢਾਡੀ ਜੱਥਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਭਾਈ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮੁਲਾਂਪੁਰ, ਬੀਬੀ ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਕਵੀਸ਼ਰੀ ਜਥਾ ਭਾਈ ਰੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਢਾਡੀ ਜਥਾ ਬੀਬੀ ਲੋਹੀਆਂ ਵਾਲੇ, ਬੀਬੀ ਰਜਨੀਸ਼ ਕੌਰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਰਾਗੀ ਜ਼ਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਲਸੋਰਾ, ਬੀਬੀਆਂ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ, ਭਾਈ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਮਨੀਲਾ, ਰਾਗੀ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਂਤ, ਡਾ: ਬਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਚਾਹਲ, ਬਾਬਾ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬਨੂੰੜ, ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾਮਪੁਰ ਖੇੜਾ ਨੇ ਹਾਜਰੀ ਭਰੀ।

ਦਿਨ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਜਥੇਦਾਰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨੀ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਾਂ ਸਾਝੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਅਜੋਕੀ ਨਿਘਰਦੀ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ। ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਪੰਥਕ ਅਕਾਲੀ ਲਹਿਰ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਸਰਬਜੋਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ (ਅੰਸ਼ਵੰਸ਼ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ, ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਪੰਥਕ ਅਕਾਲੀ ਲਹਿਰ ਅਤੇ ਸੰਤ ਸਮਾਜ) ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਹਾਜਰੀ ਭਰੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਬਖਸ਼ੀ ਜੀਵਨ ਜੁਗਤ ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ। ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਤਾਂ ਤੇ ਪੁਰਾਤਨਤਾ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਨਾ ਸਾਡਾ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਫਰਜ ਹੈ। ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਸਟੇਜ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸ: ਜ਼ਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ: ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬਾਖੁਬੀ ਨਿਭਾਈ। ਅਰਦਾਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨਿਭਾਈ।

ਰਾਤ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਭਾਈ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਮਨੀਲਾ, ਭਾਈ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਮੁੰਡੀ ਖਰੜ, ਕਵੀਸ਼ਰ ਭਾਈ ਮਹਿਲ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਜ਼ਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਘੋਲਾ, ਬਾਬਾ ਗੁਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਯੂ.ਪੀ, ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹਾਜਰੀ ਭਰੀ।

ਮਿਤੀ 02/11/2019 – ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਚੌਥਾ ਦਿਨ

1) ਸਮੁੱਚੀ ਮਾਨਵਤਾ ਗਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਬੂਲ ਕਰੇ-ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ 550 ਸਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹੋ ਰਹੇ ਪੰਜ ਦਿਨਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਚੌਥਾ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਦਿਵਸ ਵਜੋਂ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ। ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਦੇਸ ਤੋਂ ਆਈ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਖੀ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦੱਸਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਗੱਦੀ ਤੇ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਕਰਕੇ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਸਰੀਰਕ ਦੇਹ ਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਨੂੰ ਸਦਾ ਲਹੀ ਸਮਾਪਤ ਕਰਨਾ ਨਾ ਕੇਵਲ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਲਈ, ਨਾ ਕੇਵਲ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਲਈ ਸਗੋਂ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਲਖਣ ਤੇ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਸੀ ਜ਼ੋ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਂਗ ਜੋੜਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਰਮਾਤਮ ਪਿਆਰ ਦਾ, ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਉਹ ਰੂਹਾਨੀ ਬੇੜਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਅਮੀਰ ਗਰੀਬ, ਉਚੀ ਨੀਵੀਂ ਜਾਤੀ, ਕਾਲੇ ਗੋਰੇ, ਇਸਤਰੀ ਮਰਦ ਬਿਖੜੇ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਇਹ ਕਿੰਨੀ ਵਿਲਖਣ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਇਸ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ

ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਛੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਰ ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨਾਲ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕੁੱਲ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਦਾ ਪੂਜਨੀਕ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ ਜ਼ੋ ਸਭ ਨੂੰ ਸਰਬ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਵਿਚ ਜੋੜਦਾ ਹੈ। ਕਾਵ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੈ, 31 ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਹੈ ਹਰ ਥਾਂ ਇਸ ਦਾ ਗਾਇਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪੈਗਾਮ ਇੱਕ' ਹੈ, ਨਾ ਕੋ ਵੈਰੀ ਨਾ ਹੀ ਬੈਗਾਨਾ।

ਅੱਜ ਦਾ ਸਮਾਗਮ ਸਵੇਰੇ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਬੀਬੀ ਉਜਾਗਰ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਜੱਥੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਰੰਭ ਹੋਇਆ, ਕੀਰਤਨ ਉਪਰੰਤ ਸ਼ਬਦ ਵਿਆਖਿਆ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਮੁੱਖੀ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਵਲੋਂ ਗੁਰਤਾ ਦੇਣ ਸਬੰਧੀ ਅਮੋਲਕ ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਪਾਉਂਦਿਆ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਕਿ ਖਾਲਸਾ ਜੀ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਜੁਗੋ ਜ਼ੁਗ' ਅਟੱਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਲੜ ਲਾ ਕੇ ਚਲੇ ਹਾਂ ਜ਼ੋ ਸਦਾ ਹੀ ਸਾਡੇ ਤਿੰਨ ਰੂਪਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸ਼ਨ, ਬਚਨ, ਗੁਰਮਤਿ ਸੇਧ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਰਤਨ ਦੁਆਰਾ ਹੁੰਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਗਿਆਨੀ ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਰਵਾਨਾ, ਗਿਆਨੀ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਕੈਨੇਡਾ, ਗਿਆਨੀ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਯੂ.ਪੀ, ਢਾਡੀ ਜੱਥਾ ਭਾਈ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਮੋਰਾਂਵਾਲੀ, ਬਾਬਾ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਬਾਬਾ ਕਸ਼ਮੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਲਹੌਰਾਂ, ਬਾਬਾ ਸੁਖਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਗਰੂਰ, ਭਾਈ ਜ਼ਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਘੋਲਾ ਤੇ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਜ਼ਸ ਕਰਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ। ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲਿਆ ਨੇ ਬੜੇ ਵਿਦਵਤਾ ਭਰੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਣਾ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਵੈਰਾਗ ਨਾਲ ਮਨ ਭਰ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਸਭ ਦੇ ਨੇਤਰ ਸਜਲ ਹੋ ਗਏ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਕੀਰਤਨ ਦੁਆਰਾ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ।

ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ ਅੱਜ ਵੀ ਭਾਰੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰੇਮੀ ਖੰਡੇ ਬਾਟੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛੱਕ ਕੇ ਗੁਰੂ ਵਾਲੇ ਬਣੇ। ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪਾਰਕਿੰਗ, ਸਾਫ ਸਫਾਈ ਅਤੇ ਸਕਿਉਰਟੀ ਦੇ ਸੁਚੱਜੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤਾਂ ਕਿ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਨਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇ। ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਸਟੇਜ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸ: ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ: ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬਾਖੂਬੀ ਨਿਭਾਈ। ਅਰਦਾਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨਿਭਾਈ।

1500 ਦੇ ਕਰੀਬ ਮਰੀਜਾਂ ਦੇ ਚੈਕਅੱਪ ਹੋਏ ਅਤੇ ਫਰੀ ਦਵਾਈਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਮੈੰਬਰਸ਼ਿਪ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਪੂਰਵਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ।

ਰਾਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਸਜਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਰਗ ਨੇ ਹਾਜਰੀ ਭਰੀ।

ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀ ਸ: ਜਗਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਕੰਗ, ਸ: ਹਰਭਾਗ ਸਿੰਘ ਦੇਸੂਮਾਜਰਾ, ਸ: ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ, ਸ: ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਯੂ.ਐਸ.ਏ ਨੇ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ।

ਸਾਮਗਮ ਦਾ ਆਖਰੀ ਦਿਨ – ਮਿਤੀ 03/11/2019 ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

1) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਾਰੀਆ ਵਿਥਾਂ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਕੁਲ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਪਰੋਇਆ –ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਨਿਵੇਕਲੀ ਪਛਾਣ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸ਼ਿਰਕਤ :-

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ 550 ਸਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹੋ ਰਹੇ ਪੰਜ ਰੋਜਾ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਅੱਜ ਪੰਜਵਾਂ ਅਤੇ ਆਖਰੀ ਦਿਨ ਸੀ। ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਆਈ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਖੀ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਗੁਰੂ ਜ਼ੀ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਸੰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਸਾਂਝੀ ਕਰਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆਂ ਕਿ ਅੱਜ ਵੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸਰਬ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਅਤੇ ਕਲਿਆਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਅਤਿ ਸਾਰਥਕ ਹੈ। ਨਾਮ ਜਪੋਂ, ਕਿਰਤ ਕਰੋ ਅਤੇ ਵੰਡ ਛੱਕੋ ਆਤਮਿਕ ਅਨੰਦ ਮਾਣੋ। ਸੱਚੀ ਸੁੱਚੀ ਕਿਰਤ ਕਰਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰੋ' ਅਤੇ ਇਸ ਕਿਰਤ ਦਾ ਕੁਝ ਭਾਗ ਗਰੀਬ ਲੋੜਵੰਦ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਬਿਨਾਂ ਰੰਗ ਰੂਪ, ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦੇ ਵਿਤਕਰੇ ਤੋਂ ਸਾਂਝਾ ਕਰੋ। ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਗੀ ਸਾਥੀਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡੋ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਹਾਨ ਬਾਣੀ ਸਾਰੀ ਮੁਨੱਖ ਜਾਤੀ ਲਈ ਹੈ, ਸਭ ਲਈ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਕਲਿਆਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਹੀ ਕੀਰਤਨ ਰੂਹਾਨੀ ਆਨੰਦ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ।

ਅੱਜ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਸਵੇਰੇ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਬੀਬੀ ਚਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਜੱਥੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਰੰਭ ਹੋਇਆ, ਕੀਰਤਨ ਉਪਰੰਤ ਸ਼ਬਦ ਵਿਆਖਿਆ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਮੁਖੀ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਉਪਰੰਤ ਦਿਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿਚ ਭਾਈ ਪ੍ਰਭਜੋਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਾਥੀ, ਬੀਬੀ ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ ਦਿੱਲੀ, ਭਾਈ ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੋਹਾਣਾ, ਭਾਈ ਮਨਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਜੂਰੀ ਰਾਗੀ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ, ਭਾਈ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਯੂ.ਪੀ, ਬਾਬਾ ਗੁਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਯੂ.ਪੀ, ਗਿਆਨੀ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਕੈਨੇਡਾ, ਬਾਬਾ ਸੁਖਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨਿਰਮਲੇ, ਡਾ: ਸਰਬਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾ, ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨੀ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ, ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਭਾਈ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਘੋਲਾ ਨੇ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਦੁਆਰਾ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਜ਼ੋੜਿਆ। ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਦਰਸਾਏ ਸਿਧਾਤਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ।

ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਖੀ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜੋਕੇ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਭਰੇ ਵਿਸ਼ਵੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਤੇ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਹੀ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਤਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕ ਦੀ ਜੀਵਨ ਜੁਗਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਾ ਸਦੀਵੀ ਟਿਕਾਅ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੈ। ਅਜੋਕੀ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਸਪਰ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਿਧਾਤਾਂ ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਵੇ। ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਆਗੂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਬਖਸ਼ੇ ਸਿਧਾਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਅਪਣਾਉਣ ਤੇ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜ਼ੋੜਨ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰਨ ਤਾਂ ਕਦਾਚਿਤ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗੇਗੀ ਕਿ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਬੇਗਮਪੁਰਾ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ।

ਕੋਈ ਪਰਾਇਆ-ਬੇਗਾਨਾ, ਛੋਟਾ-ਵੱਡਾ, ਊਚ ਨੀਚ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗਾ। ਸਾਰੇ ਇੱਕ ਬੇਗਮਪੁਰਾ ਦੇ ਵਾਸੀ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਥੇ ਪਰਸਪਰ ਪਿਆਰ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਆਪਣੇਪਨ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਹੋਵਗਾ। ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਸਟੇਜ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸ: ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ: ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਤੇ ਅਰਦਾਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨਿਭਾਈ।

ਅੱਜ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਸ: ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਸਮੂਹ ਪੱਤਰਕਾਰ ਵੀਰ ਸ: ਹਰਭਾਗ ਸਿੰਘ ਦੇਸੂਮਾਜਰਾ, ਸ: ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਯੂ.ਐਸ.ਏ, ਭੈਣ ਰੂਪੀ ਯੂ.ਐਸ.ਏ, ਅਰਵਿੰਦ ਪੁਰੀ ਮੁਲਾਂਪੁਰ, ਸ: ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਚਾਹਲ ਸਾਬਕਾ ਏ.ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ, ਭਾਈ ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਹਰਮਨ, ਭਾਈ ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਜੀਦਪੁਰ, ਬਾਬਾ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬਨੁੜ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਪੂਰਵਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਅਰਦਾਸ-ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਉਪਰੰਤ ਸਮੂੰਹ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਹੋਈ। ਸੰਗਤਾਂ ਖੁਸ਼ੀ-ਖੁਸ਼ੀ ਘਰ/ਨਗਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰਤੀਆਂ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਚਮਤਕਾਰ)

ਪਦਮ ਭੂਸ਼ਨ-ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਨਵੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-40)

29. ਭਾਈ ਰਾਮਦਾਸ

ਹੁਣ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੇ ਟੂਰ ਪਏ। ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਖਣ ਦਾ ਰੂਖ ਲਿਆ ਤਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਗੰਜ ਜਾ ਨਿਕਲੇ। ਕੁਛ ਦਿਨ ਸਤਿਨਾਮੂ ਦਾ ਸੋਹਿਲਾ ਸੁਣਾ ਕੇ ਕਈ ਥਾਂਈਂ ਫਿਰਦੇ ਉੱਤਰ ਪੂਰਬ ਰੂਖ ਨੂੰ ਹੋ ਪਏ ਤਾਂ ਆਪ ਸ੍ਰੀ ਰਾਜ ਗੰਜ ਆ ਠਹਿਰੇ। ਕੁਛ ਦਿਨ ਇਥੇ ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਇਧਰ ਉਧਰ ਫਿਰਦਿਆਂ ਤੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਚਿਰ ਟਿਕਦਿਆਂ ਗੁਜ਼ਰਿਆ। ਫੇਰ ਇਕ ਥਾਂ ਆਏ, ਜਿੱਥੇ ਜਲ ਹੀ ਜਲ ਨਜ਼ਰ ਆਵੇ। ਓਥੋਂ ਕੋਈ ਸਿਰ ਧੂਰ ਪਾਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਪਵੇ। ਏਥੇ ਆਪ ਜੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਮਗਨ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ, ਮਰਦਾਨਾ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਫ਼ੁਰਮਾਇਆ, ਦੇਖ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਰੰਗ, ਉਹ ਆਪ ਸਭ ਕੁਛ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਏਨੇ ਨੂੰ ਇਕ ਬੇੜੀ ਚੰਗੀ ਵੱਡੀ ਆ ਗਈ। ਮਲਾਹਾਂ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਆਏ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਹੱਸ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਚੜ੍ਹ ਬੈਠੇ। ਉਸ ਮਹਾਨ ਜਲ ਦੇ ਫੈਲਾਉ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋਏ ਤਾਂ ਕਿ ਕਿਸ਼ਤੀ ਇਕ ਟਿਕਾਣੇ ਜਾ ਲੱਗੀ। ਜੋ ਸਾਧੂ ਕਿਸ਼ਤੀ ਵਿਚ ਲੈਣ ਆਇਆ ਸੀ ਉਹ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਇਕ ਪਹਾੜੀ ਜੇਹੀ ਤੇ ਲੈ ਗਿਆ। ਇਥੇ ਜਾ ਕੇ ਸਾਰੇ ਇਕ ਕੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਵੜ ਗਏ। ਏਥੇ ਅੰਧਕਾਰ ਸਖਤ ਸੀ। ਮਰਦਾਨਾ ਘਬਰਾਇਆ ਕਿ ਖਬਰੇ ਕਿਥੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਕਛ ਚਿਰ ਬਾਦ ਅੰਧਕਾਰ ਮੁੱਕ ਗਿਆ ਤੇ ਫੇਰ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਥਾਂ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਕਈ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀਆਂ ਧੁਣੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨਜ਼ਰੇ ਪਈਆਂ। ਤਪਸਵੀ ਸਾਧੂ ਲੋਕ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਸਣ ਲਾਏ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਉਠ ਕੇ ਅਦਬ ਨਾਲ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ ਤੇ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਸਾਧੂ ਨੇ ਬੜੇ ਭਾਉ ਤੇ ਆਦਰ ਨਾਲ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਗਲੇ ਲਾ ਲਿਆ ਤੇ ਦੂਇ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਬਿਰਾਜ ਗਏ। ਇਸ ਤਪੋ ਮੂਰਤੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਕੁਛ ਦਿਨ ਏਥੇ ਟਿਕ ਗਏ। ਖਾਣ ਪੀਣ ਨੂੰ ਏਥੇ ਫਲ ਮਿਲਦੇ ਸਨ ਜੋ ਬੜੇ ਸਵਾਦੀਕ ਸਨ ਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਦ ਜੋ ਜ਼ਿੰਮੀਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ਤੇ ਭੁੰਨ ਕੇ ਖਾਈਦੇ ਹਨ, ਨਾਲ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਏਥੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਕੋਈ ਗੋਸ਼ਟ ਵੀਚਾਰ ਸੁਣਨ ਦਾ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਅਵਸਰ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਤ ਪੈਂਦਿਆਂ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਓਤੋਂ ਭੀ ਅਗੇਰੇ ਕਿਸੇ ਤਪੋਭੂਮੀ ਤੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਧਿਆਨ ਮਗਨ ਟਿਕ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਸਵੇਰੇ ਆਪਣੇ ਟਿਕਾਣੇ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਕਈ ਦਿਨ ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਰੰਗ ਕਰਕੇ ਰਵ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਓਥੋਂ ਭੀ ਟੁਰ ਪਏ। ਮਰਦਾਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਆਪ ਕਿਥੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋ? ਤਾਂ ਫੁਰਮਾਉਣ ਲੱਗੇ –

ਸਬਦਿ ਰੰਗਾਏ ਹੁਕਮਿ ਸਬਾਏ॥ ਸਚੀ ਦਰਗਹ ਮਹਲਿ ਬਲਾਏ॥ ਅੰਗ- ੧੦੯

ਐਉਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੂਲੋਂ ਏਕਾਂਤ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਹੁਣ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਟੁਰ ਪਏ ਤੇ ਢਾਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਆ ਗਏ। ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਬਾਹਰ ਇਕ ਟਿਕਾਣੇ ਆਪ ਟਿਕ ਗਏ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਤੇ ਸੰਝਾਂ ਨੂੰ ਨਿੱਤ ਵਾਂਗੂੰ ਦੋਇ ਵੇਲੇ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਰੰਗ ਲਗ ਜਾਇਆ ਕਰੇ। ਨੇੜੇ-ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਲੋਕੀਂ ਬੀ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਏ ਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਵਧਦੇ ਗਏ। ਇਕ ਦਿਨ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਿਸੇ ਅਚਰਜ ਸੁਆਦ ਵਿਚ ਗਾਂਵਿਆਂ ਗਿਆ –

ਮਨੂ ਕੁੰਚਰੂ ਕਾਇਆ ਉਦਿਆਨੈ।

ਸੁਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਚਾਰ ਸਿਆਣੇ ਪੁਰਖ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਤੇ ਐਸਾ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਪੈ ਗਈ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਪੈ ਗਏ। ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਨਾਮ ਦਾਨ ਦੇ ਕੇ ਸੁਖ ਦੇ ਰਸਤੇ ਪਾ ਦਿਤਾ। ਹੁਣ ਓਥੋਂ ਦੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਕਈ ਨਾਮੀ ਸਾਧੂਆਂ ਤੱਕ ਸੋਆਂ ਪੁੱਜੀਆਂ। ਦੂਰ ਨੇੜੇ ਦੇ ਸਿੱਧਾਂ ਤਪੀਆਂ ਦੇ ਟਿਕਾਣਿਆਂ ਤੇ ਬੀ ਖਬਰਾਂ ਗਈਆਂ ਕਿ ਕੋਈ ਐਸੀ ਰੱਬੀ ਜੋਤਿ ਵਾਲਾ ਦਾਤਾ ਢਾਕੇ ਦੇ ਬਾਹਰ ਆ ਬੈਠਾ ਹੈ ਕਿ ਮੋਇਆਂ ਨੂੰ ਜੀਵਾਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਠੰਢਾਂ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਖਬਰਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਇਕ-ਇਕ ਕਰਕੇ ਉਹ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਕਿਰਤੀ ਲੋਕ ਤੇ ਰੱਬੀ ਰਸਤੇ ਦੇ ਹੋਰ ਠਰਕੀ ਲੋਕ ਬੀ ਫੇਰੇ ਪਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਉਹ ਅਸਰ ਹੋਯਾ ਕਿ ਤਪੀ ਤੇ ਸਾਧੂ ਲੋਕ ਸਭ ਬਾਬੇ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋ ਗਏ। ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਜੋ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋ ਗਿਆ ਉਹ ਨੱਥੇ ਸ਼ਾਹ ਨਾਮੇ ਫਕੀਰ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਨਾਮ ਦਾਨ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੀ ਕਲਿਆਣ ਕੀਤੀ। ਫੇਰ ਆਪ ਪਾਸ ਲੂਣੀਆਂ ਨਾਮੇ ਸਿਧ ਆਇਆ। ਇਹ ਹਠ ਯੋਗੀ ਸੀ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲਾ ਕੇ ਕੀਤੀ ਤਪੱਸਿਆ ਨੂੰ ਫਲਵਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ੇਖ ਅਹਿਮਦ ਨਾਮੇ ਫਕੀਰ ਨੂੰ, ਜੋ ਚਿਲੇ ਕੱਟ-ਕੱਟ ਥੱਕ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਮਨ ਠੌਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਾਉਂਦਾ, ਨਾਮ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕੀਤਾ। ਹੋਰ ਭੀ ਰੇਵਾ ਦਾਸ, ਸ਼ਾਮਲ ਨਾਥ, ਚੰਦਨ ਨਾਥ, ਨਰੈਣ ਦਾਸ ਆਦਿਕਾਂ ਦੀਆਂ ਘਾਲਾਂ ਸੁਣ-ਸੁਣ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਟਕ ਵਾਲੇ ਥਾਉਂ ਸੁਲਝਾ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਸੋਹਿਲੇ ਨਾਲ ਜੀਵਾਲ ਦਿਤੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਟਿਕਾਣੇ ਅੱਜ ਤਕ ਕਾਇਮ ਕੀਤੇ ਦੱਸੀਦੇ ਹਨ।

ਅਸਲ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਧੂ ਜਨ ਆਪਣੇ ਸਾਧਨਾਂ ਵਿਚ ਤਪਸਿਆ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਕੁਛ ਐਸੇ ਭਰਮ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤਪ ਨੂੰ ਹੀ ਸਿੱਧੀ ਸਮਝਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਤਪ ਨੇ ਤਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾ ਕੇ ਵੈਰਾਗ ਵਿਚ ਲੈ ਆਉਣਾ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਤਪ ਨੂੰ ਰੱਖ ਕੇ ਸਿੱਧੀ ਦੇ ਦਰ ਕਦੋਂ ਪੁਚਾਉਣਾ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਈ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੇ ਜੋਧਨਾਂ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਮਿਹਨਤਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਈ ਇਥੋਂ ਤਿਲਕ ਕੇ ਤਾਂਤ੍ਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਕਾਂਇਆਂ ਮਾਂਜਣ ਨਾਲ, ਜੋ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਸੁਅਸਤਾਈ ਤੇ ਬਲ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਤਨਾ ਹੀ ਬੱਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅੱਗੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਜੀ ਨਾਲ ਮਿਲਨ ਤੇ ਜੁੜਨ ਵਲ ਯਤਨ ਫੁਰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਪੀਆਂ ਜਪੀਆਂ ਤੇ ਘਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਰਾਹੇ ਪਾਇਆ ਤੇ ਢਾਕੇ ਵਿਚ ਸਤਿਸੰਗ ਦੀ ਨੀਂਹ ਲਾ ਦਿਤੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਫਿਰਦੇ ਟੁਰਦੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇਕ ਟਿਕਾਣੇ ਜਾ ਨਿਕਲੇ, ਜਿਸ ਦਾ ਕੁਝ ਹਾਲ ਅਗਲੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਹੈ –

30. ਨੂਰਸ਼ਾਹ ਨਿਸਤਾਰਾ

ਮਨੋਵਾਦ ਨਾਨਕ ਮਨੁ ਸਮਝਾਈਐ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਸਾਲਾਹ॥ ਅੰਗ – ੨੩

ਮਰਦਾਨਾ (ਆਪਣੇ ਮਨ ਨਾਲ) ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਮੈਨੂੰ ਕਿਉਂ ਆਖਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਸ ਨਗਰ ਨਾ ਜਾਹ, ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਹੀ ਰਹੁ। ਜਦੋਂ ਢਾਕਿਓਂ ਟੁਰਨ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਥਾਂ ਬੜਾ ਚੰਗਾ ਹੈ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਸਵੀਂਦਾ ਹੈ, ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਅੰਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ,

ਕੁਛ ਸਮਾਂ ਏਥੇ ਹੀ ਹੋਰ ਕੱਟੀਏ, ਤਾਂ ਆਖਦੇ ਸਨ, ''ਨਹੀਂ, ਬੜਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੰਮ ਹੈ, ਇਕ ਭਾਰੀ ਉਪੱਦਰ ਮੇਟਣਾ ਹੈ, ਜ਼ਰੂਰ ਚੱਲਣਾ ਹੈ, ਛੇਤੀ ਚੱਲਣਾ ਹੈ।'' ਤਦੋਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਨ ਮੰਨਦੇ। ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਪਰਵਾਹ ਟੂਰ ਪਿਆ ਸੀ, ਅਨੇਕਾਂ ਮਾਯਾ ਪੂਜ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋ ਗਏ ਸਨ, ਸਾਰੇ ਆਦਰ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਰ ਟੂਰਨ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੇ ਅੱਠ-ਅੱਠ ਹੰਝੂ ਰੋਂਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਉਥੋਂ ਹਠ ਕਰਕੇ ਤੁਰ ਹੀ ਆਏ ਤੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਤੁਰ ਆਏ ਹਾਂ ਉਪੱਦਰ ਮੇਟਣਾ ਹੈ, ਕਾਹਲੀ ਹੈ। ਏਥੇ ਆਏ ਤਾਂ ਤ੍ਰੈ ਦਿਨ ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਹੀ ਬੈਠੇ ਰਹੇ। ਨਾ ਰੋਟੀ, ਨਾ ਪਾਣੀ। ਆਪ ਤਾਂ ਸਮੱਰਥ ਹਨ, ਪਰ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂ? ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਇਕ ਭੁੱਖ ਦਾ ਦੁਖ ਦੂਜੇ ਮੇਰਾ ਸੁਭਾਉ ਘਬਰਾ ਵਾਲਾ। ਮੈਂ ਨਿਕਟਵਰਤੀ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਪਾਤਰ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਜੋਤਿ ਇਲਾਹੀ ਹਨ, ਪਰ ਘਬਰਾ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਸੰਸੇ ਕਰ ਬੈਠਦਾ ਹਾਂ, ਭੁੱਖਾ ਹੋ ਕੇ ਛਿੱਥਾ ਵੀ ਹੋ ਪੈਂਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ, ਪਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਭੁੱਲ-ਭੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਨਿਕਟ ਰਹਿ ਕੇ ਸੰਸਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਮੈਨੂੰ ਭੁੱਖ ਨਾਲੋ[:] ਬੀ ਵੱਡਾ ਦੁਖ ਹੈ। ਪਟਣੇ ਵਿਚ ਸਾਲਸਰਾਇ ਦਾ ਮੇਲਾ ਕਰਾ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਦਿਖਾ ਵੀ ਦਿਤਾ ਸਾਨੇ ਕਿ ਕਦਰ ਨਾ ਪਾ ਕੇ, ਪਛਾਣ ਨਾ ਕਰਕੇ ਮੁੱਲ ਨਾ ਪਾ ਕੇ ਜਗਤ ਕੀਕੂੰ ਦੁਖੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਦੋਂ ਸਹੁੰ ਬੀ ਖਾਧੀ ਸੀ ਕਿ ਫੇਰ ਕਦੇ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਜੋਤਿ ਸਮਝ ਕੇ ਸਦਾ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਟੁਰਾਂਗਾ, ਪਰ ਹਾਇ! ਮੇਰਾ ਕੱਚਾ ਸ਼ੀਰ! ਮੈਂ ਫੇਰ ਭੌਂਤਲ ਭੌਂਤਲ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਤ੍ਰੈ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਭੁੱਖ ਨੇ ਮਾਰ ਮੁਕਾਯਾ, ਮੈਂ ਕੀਹ ਕਰਾਂ? ਕਿਵੇਂ ਹੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਜੀ! ਮੈਂ ਵੀ ਭੁੱਖ ਤਿਖ ਜਿੱਤ ਲਵਾਂ? ਫੇਰ ਤਾਂ ਖਵਰੇ ਮੈਂ ਰਜ਼ਾ ਤੇ ਟਰ ਪਵਾਂ ਤੇ ਕਦੇ ਨਾ ਘਬਰਾਵਾਂ। ਕਦੇ ਫੁਰਮਾਯਾ ਸਾਨੇ -

ਮਰਦਾਨਿਆਂ! ਮਰ ਜਾਣਿਆਂ! ਤੂੰ ਕੱਲ੍ਹ ਕੀ ਸ਼ਬਦ ਗਾਵਿਆਂ ਸੀ ਚੇਤੇ ਕਰ –

ਦਾਦਰ ਤੂ ਕਬਹਿ ਨ ਜਾਨਸਿ ਰੇ ॥ ਭਖਸਿ ਸਿਬਾਲੁ ਬਸਸਿ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨ ਲਖਸਿ ਰੇ ॥ ਅੰਗ – ੯੯੦

ਬੱਸ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਮੇਰੇ ਤੇ ਹੀ ਘਟਦਾ ਹੈ, ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਵਿਚ ਵਸ ਕੇ ਮੈਂ ਡੱਡੂ ਵਾਂਗੂੰ ਰੋਟੀ, ਪਾਣੀ ਸੁਖ ਆਰਾਮ-ਮਾਯਾ ਸਿਵਾਲ ਦੇ ਹੀ ਮਗਰੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਜੋਤਿ ਵਿਚ ਪਤੰਗਾ ਹੋ ਕੇ ਨਹੀਂ ਮਰ ਮੁੱਕਦਾ।

ਪਰ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂ? ਹੇ ਕਰਤਾਰ! ਤੇਰੀ ਮਾਯਾ ਡਾਢੀ ਜਿਸ ਦਾ ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਸੰਘ ਹੀ ਮਿਲ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਕੀਰਤਨ ਕੀ ਕਰੇ? ਨਹੀਂ ਪਰ, ਕਿਉਂ ਉਹ ਪਰਵਾਨਾ

ਹੋ ਕੇ ਸਮਾਂ ਤੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਜਾਏ। ਦੇਖ ਮਰਦਾਨਿਆਂ! ਤੇਰੀ ਮਾਂ ਦੇ ਪੰਜ ਪੁੱਤਰ ਹੋ ਕੇ ਮਰ ਗਏ! ਤੂੰ ਜੰਮਿਆਂ ਤਾਂ ਉਸ ਜਾਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਬੀ ਮਰ ਹੀ ਜਾਏਗਾ. ਐਵੇਂ ਮੇਰੀ ਕੱਖ ਸਤਾਉਣ ਕੋਈ ਵੈਰੀ ਆਯਾ ਹੈ: ਮੋਹ ਦਾ ਚਿਮਟਾ ਲਾ ਕੇ ਭੱਜ ਜਾਵੇਗਾ। ਓਨ ਤੇਰ ਨਾੳਂ ਹੀ 'ਮਰਜਾਣਾ' ਰੱਖ ਦਿਤਾ। ਜੇ ਕੋਈ ਆਖੇ-ਨੀ ਹਾਇ! ਹਾਇ! ਭੈੜੀ!! ਸਖੀ ਸਾਂਦੀ! ਪੱਤਰ ਦਾ ਨਾਂ ਕੀ ਰੱਖਿਆ ਈ? ਤਾਂ ਉਹ ਆਖੇ, ਮੇਰੇ ਭਾਗੀਂ ਪੁੱਤਰ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਮੇਰੇ ਘਰ ਛਲਾਵੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਉਣ ਦੀ ਆਸ ਹੀ ਲਾਹ ਛੱਡੀ ਹੈ, 'ਮਰਜਾਣਾ' ਨਾ ਰੱਖ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਮਰੂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਰੋਉ ਤਾਂ ਨਾਂ, ਆਖੂੰ ਉਹ ਜਾਣੇ ਮਰ ਗਿਆ ਮੌਰ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਮਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮਰ ਗਿਆ ਸਹੀ।" ਐਸੇ ਬੇਲੋੜੇ ਨਾੳਂ ਵਾਲੇ ਮਰ ਜਾਣਿਆ! ਜਦੋਂ ਤੰ ਗਰ ਨਾਨਕ ਨਾਲ ਖੇਡਿਓਂ ਤੇ ਗਾਂਵਿਓਂ ਤਾਂ ਉਸ ਇਲਾਹੀਂ ਦਾਤੇ ਨੇ ਤੇਰਾ ਘ੍ਰਿਣਾਂ ਵਾਲਾ ਨਾਉਂ ਬਦਲ ਕੇ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਮਰਦਾਨ ਵਾਲਾ 'ਮਰਦਾਨਾ' ਨਾੳਂ ਰੱਖਿਆ ਤੇ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, ਸੁੰਗੀਏ! ਤੇਰੇ ਮਰ ਜਾਣੇ ਨੂੰ ਅਸਾਂ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਮਰਦਾਨ ਵਿਚ ਜੀਉਣ ਵਾਲਾ ਮਰਦਾਨਾ ਨਾਉਂ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਤੇਰੇ ਭਾਗੀਂ ਨਹੀਂ ਜੀਏਗਾ, ਪਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੇ ਭਾਗੀਂ ਜੀਏਗਾ, ਜਿਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਰੱਬ ਦਾ ਜਸ ਸੁਣ ਕੇ ਜੀਉਣਾ ਹੈ, ਇਹ ਜੀਏਗਾ ਤੇ ਜੀਅਦਾਨ ਦੀ ਗੱਡ ਦਾ ਇਕ ਪਿੰਜ ਬਣੇਗਾ। ਸੋ ਮਰਜਾਣਿਆਂ! ਜਿਸ ਤੈਨੂੰ ਮੋਏ ਨੂੰ ਜਿਵਾਯਾ, ਜੀਅ-ਦਾਨ ਦੇ ਕੇ ਜਿਵਾਯਾ, ਜਿਨ ਮਰਦਾਨਾ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਉੱਤੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਮਰ ਮਿਟਦਾ? ਜਿਸ ਬਿਨ ਤੂੰ ਖਿਨ ਰਹਿ ਬੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਤੂੰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਵੇਖਦਾ ਹੈਂ, ਕਿੳਂ ਨਹੀਂ ੳਹਦੇ ਸ਼ਬਦ ੳਤੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ।

ਹਾ! ਕਾਲਜਾ ਗਿਆ, ਕਿਸ ਬੂਹੇ ਅੰਨ ਮੰਗਾ। ਜੇ ਸਬਰ ਕਰ ਬੈਠਾ ਰਹਿੰਦਾਂ ਤਾਂ ਓਥੋਂ ਖਬਰੇ ਰੱਬੀ ਤੋਸ਼ਾ ਆਉਂਦਾ, ਅਰਸ਼ੋਂ ਥਾਲ ਉਤਰਦੇ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਅੰਨ ਲਈ ਦੁਆਰ-ਦੁਆਰ ਫਿਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਅਜਬ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ। ਯਾ ਅੱਲਾ! ਨੱਢੀਆਂ ਹੀ ਨੱਢੀਆਂ। ਖੇਤ ਵਿਚ ਤਾਂ, ਤੇ ਹੱਟਾਂ ਉੱਪਰ ਤਾਂ ਘੂਰ-ਘੂਰ ਵੇਂਹਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੋਈ ਮਰ ਜਾਣੀ ਸੜੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਹੀਂ ਆਖਦੀ, ਭਾਈ ਮੁਸਾਫਰ! ਰੋਟੀ ਖਾ ਲੈ। ਤੱਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਤੱਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਭਈਏ ਪਿੱਟੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਲਾ ਦੇਵੇ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਕੇਹੀ ਨਜ਼ਰ, ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਤੇ ਨਜ਼ਰਾਂ ਦਾ ਮਿਹਰਾਂ ਦਾ ਸਾਂਈਂ ਬੈਠਾ ਹੈ।

ਹੈਂ! ਆਹ ਕੀ ਆਯਾ ਹੈ? ਸਾਰਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਚੁੱਪ ਚਾਂ ਹੈ। ਇਹ ਮੰਦਰ ਕੈਸਾ ਹੈ, ਸਭ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ! ਇਹ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਮੂਰਤ ਕਿੰਨੀ ਡਰਾਵਣੀ ਅੱਗੇ ਖੜੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਊਈ, ਸੱਚ ਮੁੱਚ ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੀ ਜੋੜੀ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਬੁੱਤ ਹਨ। ਕਾਲਾ ਨੀਲਾ ਰਲਾ ਕੇ ਕੇਹਾ ਰੰਗ ਘਰ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅੋਹ ਉਪਰ ਖਿੜਕੀ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਝਾਕਿਆ ਹੈ, ਕੋਈ ਬੁਲਾ ਕੇ ਆਖਣ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਲੈ ਵੀਰਾ ਰੋਟੀ (ਖੜੋ ਗਿਆ) ਹੈਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਬੋਲਿਆ, ਕਿਨ੍ਹੇ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਕੁਛ ਖਾ ਲੈ। ਚੰਗਾ ਚਲੋ ਅੱਗੇ। (ਪਰ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਹੱਲਦੇ) ਇਹ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਅੰਨ ਦੇ ਤੋਟੇ ਕਰਕੇ ਤਾਣ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਭਾਵੇਂ। ਨਹੀਂ, ਟੂਰਨ ਦਾ ਤਾਣ ਤਾਂ ਅਜੇ ਹੈ, ਪਰ ਫੇਰ ਕਦਮ ਕਿਉਂ ਭਾਰੇ ਹੰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ

ਮਰਦਾਨਿਆਂ ਤਕੜਾ ਹੋ ਤੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਆਖਿਆ ਸੀ ਥੋੜਾ ਚਿਰ ਠਹਿਰ, ਸ਼ਹਿਰ ਅਜੇ ਨਾ ਜਾਹ, ਪਰ ਜਦ ਮੈਂ ਹਠ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਬੋਲੇ – ਸੰਭਲ ਕੇ, ਆਪਾ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਜਾਵੀਂ, ਜਲਾਲ ਵਿਚ ਰਹੀਂ। ਤੂੰ ਕੋਮਲ ਹੈਂ, ਸੁਖਮ ਗੁਣ ਦਾ ਕਾਰੀਗਰ ਹੈ, ਚਿਤ ਵਿਚ ਇਕ ਐਸੀ ਨਰਮੀ ਰਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਸੱਟ ਖਾ ਬੈਠਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਚੱਲਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜਲਾਲ ਵਿਚ ਰਹੀਂ। ਹਣ ਲਓ ਵੇਖੋ ਮੇਰਾ ਜਲਾਲ! ਕਦਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉੱਠਦਾ। ਭਲਾ ਦਸੋ, ਭੁੱਖੇ ਦਾ ਜਲਾਲ ਕੀ ਕਰੇ? (ਕਲੇਜੇ ਨੂੰ ਮੁੱਕੀ ਮਾਰ ਕੇ) ਹਾਇ ਮੇਰੇ ਪੇਟ! ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਦਾਤੇ ਉਤੇ ਕਿੰਤੂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਭੁੱਖਾ ਭੀ ਜਲਾਲ ਵਿਚ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਜ਼ਰੂਰ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਬਚਨ ਦਾ ਸਦਕਾ। ਤਦੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਆਖਿਆ ਸੀ ਜਲਾਲ ਵਿਚ ਰਹੀਂ। ਜੇ ਭੁੱਖਾ ਨਾ ਰਹਿ ਸਕੇ ਤਾਂ ਗਰ ਆਖਦਾ ਕਿਉਂ? ਤੇ ਪਰਤੱਖ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਆਪ ਭੁੱਖਾਂ ਰਹਿ ਕੇ ਜਲਾਲ ਰੰਗ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਸੱਚ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਸੱਚਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਕੱਚਾ ਹਾਂ।

ਹੌਲ ਅਚਰਜ

ਕਚੀ ਕੰਧ ਕਚਾ ਵਿਚਿ ਰਾਜੁ॥ ਮਤਿ ਅਲੂਣੀ ਫਿਕਾ ਸਾਦ॥

ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਉਸ ਸਹਿਮ ਭਰੇ ਘਰ ਦਾ ਇਕ ਬੂਹਾ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਿਆ, ਪਰ ਖੋਹਲਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦਿਸਿਆ। ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਅੰਦਰ ਤੱਕਿਆ, ਇਕ ਡਿਉਢੀ ਹੈ ਤੇ ਅੱਗੇ ਸੁੰਵਾ ਵਿਹੜਾ ਹੈ। ਪਰ ਫੇਰ ਐਉਂ ਦਿਸਿਆ ਜਿਵੇਂ ਚਾਦਰ ਵਿਛੀ ਹੈ ਤੇ ਉੱਤੇ ਪੁਲਾਉ ਦਾ ਰਕੇਬ ਪਿਆ ਹੈ ਤੇ ਵਿਚੋਂ ਭਾਫ ਉੱਠ ਰਹੀ ਹੈ ਅਰ ਭਿੰਨੀ-ਭਿੰਨੀ ਕੇਸਰ ਤੇ ਸੰਗਤਰੇ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਤਾਵਲਾ ਹੋ ਅੰਦਰ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਲੰਘਦੇ ਸਾਰ ਬੂਹਾ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ, ਦਿੱਸਿਆ ਕੁਛ ਨਾ ਕਿ ਕਿਸ ਨੇ ਬੂਹਾ ਮੀਟਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਬੀ ਰਕੇਬ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕ ਦਾ ਖਿੱਚਿਆ ਮਰਦਾਨਾ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ। ਉਥੇ ਰਕੇਬ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਕ ਵਿਹੜਾ ਸੀ, ਇਸ ਦੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਇਕ ਕੰਧ ਵਿਚ ਕਿੱਲੀ ਸੀ, ਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਇਕ ਪਿੰਜਰ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਲਟਕ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਰੀਰ ਹੱਡੀਆਂ ਦਾ ਸੱਚਮੁੱਚ ਦਾ ਪਿੰਜਰ ਸੀ। ਇਕ ਪੈਰ ਤਾਂ ਡਰ ਆਯਾ ਪਰ ਦੂਸਰੇ ਪੈਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ ਸੰਭਾਲਿਆ। ਅਜੇ ਸੰਭਲਿਆ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਵਿਹੜੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਜ਼ਰ ਪਈ ਤਾਂ ਦਲਾਨ ਬ੍ਰਾਮਦੇ ਵਾਂਗੰ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੋ ਥੰਮ੍ਹ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨਾਲ ਦੋ ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੇ ਤਕੜੇ ਬੱਚੇ ਬੰਧੇ ਸਨ, ਜੋ ਅੰਦਰ ਆਏ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਵਲ ਘੁਰ-ਘੁਰ ਤੱਕ ਰਹੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਫਿਰ ਸਹਿਮ ਦਾ ਲਹਿਰਾ ਵੱਜਾ! ਪਰ ਸਹਿਮ ਖਾ ਰਹੀ ਤੇ ਹੌਲ ਵਿਚ ਜਾ ਰਹੀ ਅਕਲ ਨੇ ਨਜ਼ਰ ਨੂੰ ਫੂਰਤੀ ਨਾਲ ਇਹ ਵੇਖਣ ਵਲ ਲਾਯਾ ਕਿ ਸ਼ੇਰ ਬੱਧੇ ਹਨ ਯਾ ਖੁੱਲ੍ਹੇ। ਤਦ **ਉ**ਹ ਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਬੱਧੇ ਹੋਏ ਨਜ਼ਰ ਪਏ, ਪਰ ਪੈਰ ਕੁਛ ਹੌਸਲਾ ਖਾ ਕੇ ਬੀ ਓਥੇ ਹੀ ਠਿਠੰਬਰ ਗਏ। ਜਿਥੇ ਕਿ ਮਰਦਾਨਾ ਹਣ ਖੜੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਛ ਸਲਾਮਤੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਸੱਰਰ-ਸੱਰਰ ਹੋਈ, ਤੱਕੇ ਤਾਂ ਦੋ ਫਨੀਅਰ ਸੱਲ ਸੱਰਰ-ਸੱਰਰ ਕਰਦੇ ਉਸ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਦੀ ਲੰਘਦੇ ਅੰਦਰ ਵਲ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਅਚਰਜ ਦਾ ਸਕਤਾ ਛਾ ਗਿਆ, ਨਾ ਮਰਦਾਨਾ ਹੋਸ਼ ਵਿਚ ਹੈ, ਨਾ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਵਿਚ, ਨਾ ਸ਼ੇਰ ਵੱਲ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲਈ ਵਧਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਪਹਿਲੇ ਸਹਿਮ ਦਾ ਸਹਿਮਿਆ ਪਿਛੇ ਹਟਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਸਰਕਣ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਸਲਾਮਤੀ ਵਿਚ ਹੈ, ਨਾ, ਨਾ ਸਰਕਣ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਸਲਾਮਤੀ ਭਾਸਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਚੱਕਰ ਸਿਰ ਨੂੰ ਆਇਆ, ਅਰ ਘਬਰਾ ਕੇ ਨੈਣ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ। ਹੌਲ ਨੇ ਫੇਰ ਹਿਲਾਯਾ ਤੇ ਨੈਣ ਖੁੱਲੇ। ਸੱਪ ਲੰਘ ਚੁੱਕੇ ਸਨ, ਸ਼ੇਰ ਖੁਲ੍ਹ ਕੇ ਲੋਪ ਹੋ ਚੂਕੇ ਸਨ। ਇਕ ਸੰਗਮਰਮਰ ਦੀ ਚੌਕੀ ਅੱਗੇ ਧਰੀ ਹੈ, ਉਸ ਪਰ ਚੌਲਾਂ ਦੀ ਰਕੇਬੀ ਰੱਖੀ ਹੈ, ਖੁਸ਼ਬੋ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਕ ਪਤਲੀ ਸੂਹਲ ਚੁੱਪ ਚਾਪ ਸੁੰਦਰੀ ਆਈ, ਪਾਣੀ ਦਾ ਗਿਲਾਸ ਧਰ ਗਈ। ਇਕ ਹੋਰ ਆਈ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਪਿਛੇ ਚੌਂਕੀ ਬੈਠਣ ਵਾਸਤੇ ਡਾਹ ਗਈ, ਇਕ ਹੋਰ ਆਈ ਚਮਚਾ ਧਰ ਗਈ, ਇਕ ਹੋਰ ਆਈ, ਦੁੱਧ ਦਾ ਛੰਨਾ ਰਖ ਗਈ। ਨਾ ਕੋਈ ਬੋਲੀ ਨਾ ਕੁਈ, ਮਾਨੋਂ ਸਿੰਘਾਸਨ ਬਤੀਸੀ ਦੀਆਂ ਪਤਲੀਆਂ ਕੰਮ ਕਰ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਰੱਜ

ਬਾਬਾ ਹੋਰੁ ਖਾਣਾ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰ॥

ਮਰਦਾਨੇ ਹੁਣ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਛੇ ਡਿੱਠਾ, ਬੂਹਾ ਤਾਂ ਬੰਦ ਸੀ, ਕਿੱਲੀ ਬੀ ਸੀ ਪਰ ਨਾਲ ਪਿੰਜਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਟਕਦਾ, ਇਕ ਚਾਦਰ ਲਟਕ ਰਹੀ ਸੀ। ਅੱਗੇ ਡਿੱਠਾ ਤਾਂ ਦਲਾਨ ਸੀ, ਪਰ ਹੋਰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹੇਠਾਂ ਉਪਰ ਸੱਜੇ ਖੱਬੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਭੈ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਯਾ ਅਦਭੁਤ ਨਜ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹੁਣ ਭੁੱਖ ਜੋ ਸਹਿਮ ਤੇ ਹੌਲ ਹੇਠਾਂ ਲੁਕ ਗਈ ਸੀ ਪਰਤੀ ਤੇ ਪੁਲਾਉ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਨਾਲ ਖੂਬ ਚਮਕੀ, ਆਪ ਬੈਠ ਗਏ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਖਿਆਂ ਤੇ ਖੂਬ ਛਕਿਆ। ਕਈ ਪਕਵਾਨ ਆਏ, ਸਵਾਦੀਕ ਤੇ ਰਸਦਾਇਕ ਖਾਵੇ ਤੇ ਆਖੇ ਅਚਰਜ ਸ਼ਹਿਰ ਤੇ ਖਮੋਸ਼ਾ ਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਕੂੰਦਾ ਨਾ ਸਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਅੱਲਾ! ਖੈਰ ਕਰੀਂ। ਕੋਈ ਜਾਦੂ ਨਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਯਾ ਮੈਂ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਨਾ ਹੋਵਾਂ। ਸਾਮਰਤੱਖ ਹੈ ਕਿ ਭੁਲੇਵਾ? ਪਰ ਪੇਟ ਭਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਭੁੱਖ ਹਟ ਰਹੀ ਹੈ, ਸਾਮਰਤੱਖ ਹੀ ਹੈ। ਰੱਜ ਤਾਂ ਭਲਾ ਸੁਪਨਿਆਂ ਨਾਲ ਤੇ ਟੂਣਿਆਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਨਾ ਆ ਜਾਂਦਾ।

ਰੱਜ ਕੇ ਖਾਧਾ ਤਾਂ ਹੁਣ ਨੀਂਦ ਬੀ ਆਈ, ਪਰ ਪਿਛੇ ਪਰਤਣ ਦੀ ਬੀ ਸੁੱਝੀ। ਨਜ਼ਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਪਿਛੇ ਤੱਕਿਆ ਤੇ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਜਿਸ ਡਿਊਢੀ ਆਪ ਵੜੇ ਸਨ ਓਥੇ ਮੰਜਾ ਡੱਠਾ ਹੈ ਚਿੱਟੀ ਵਿਛਾਈ ਹੈ, ਆਪ ਬੈਠ ਗਏ, ਬੈਠੇ ਲੇਟ ਗਏ, ਲੇਟੇ ਸਉਂ ਗਏ।

'ਚਲਦਾ….।'

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਸੰਬੰਧੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀਆਂ

- 1. ਰਿਨੂਅਲ ਦਾ ਚੰਦਾ ਭੇਜਣ ਲਈ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਨੰਬਰ ਅਤੇ ਰਿਨੂਅਲ ਤਾਰੀਖ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਦਸਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਚੰਦਾ ਰਿਨੂਅਲ ਲਈ ਹੈ ਜਾਂ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਲਈ ਹੈ।
- ਜੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਲਈ ਚੰਦਾ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾਇਆ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਾ ਪੁਜਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਰਕਮ ਦਾ ਰਸੀਦ ਨੰਬਰ ਆਦਿ ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਜਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੇ।
- 3. 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਇਕ ਧਾਰਮਿਕ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਛਪੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦੀ ਵਿਚ ਨਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ। ਜੇਕਰ ਆਪ ਪੁਰਾਣੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਹੀਂ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਡੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਤਰਣ ਕੇਂਦਰ ਤੇ ਵਾਪਿਸ ਕਰ ਦਿਤੇ ਜਾਣ।

ਫੋਨ ਨੰ. 8437812900, 9417214391,9417214379

ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਗਜ਼ਲਾਂ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਸਤੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-55)

ਮਾ ਬ–ਯਾਦਿ ਹੱਕ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਜ਼ਿੰਦਾ–ਏਮ ਦਾਇਮ ਅਜ਼ ਇਹਸਾਨਿ ਉ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ–ਏਮ।

ਅਸੀਂ ਰੱਬ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਸਦਾ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਸਦਾ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਇਹਸਾਨ ਕਾਰਣ ਸ਼ਰਮਸਾਰ ਹਾਂ।

> ਖ਼ੁਦ-ਨੁਮਾ ਰਾ ਬੰਦਗੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨੀਸਤ ਉ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸਾਹਿਬੋ ਮਾ ਬੰਦਾ-ਏਮ।

ਆਪਾ ਵਿਖਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਉਹ ਰੱਬ ਤਾਂ ਸਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੇ ਬੰਦੇ ਹਾਂ।

> ਦਰ ਵਜ਼ੂਦਿ ਖ਼ਾਕੀਆਂ ਪਾਕੀ ਅਜ਼ੋਸਤ ਮਾ ਖ਼ੁਦਾਇ ਪਾਕ ਰਾ ਬੀਨਿੰਦਾ-ਏਮ।

ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਪੁਤਲਿਆਂ ਵਿਚ ਉਸੇ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਹੈ, ਅਸਾਂ ਤਾਂ ਪਾਕ ਪਰਵਰਦਿਗਾਰ ਨੂੰ ਵੇਖ ਲਿਆ ਹੈ। ਮਾ ਬਪਾਇ ਸ਼ਾਹ ਸਰ ਅਫ਼ਗੰਦਾ-ਏਮ ਅਜ਼ ਦੋ ਆਲਮ ਦਸਤ ਰਾ ਅਫ਼ਸ਼ਾਂਦਾ-ਏਮ।

ਅਸਾਂ ਤਾਂ ਉਸ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਰੱਖ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਜਹਾਨਾਂ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਧੋ ਲਏ ਹਨ।

> ਨੀਸਤ ਦਰ ਹਰ ਚਸ਼ਮ ਗੈਰ ਅਜ਼ ਨੂਰਿ ਊ ਸੁਹਬਤਿ ਮਰਦਾਨਿ ਹੱਕ ਜੋਇੰਦਾ–ਏਮ।

ਜਦ ਤੋਂ ਅਸਾਂ ਉਸ ਦਾ ਪੱਲਾ ਫੜਿਆ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੁੜ ਦਾ ਕਿਣਕਾ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ।

> ਕੀਸਤ ਗਯਾ ਜ਼ਾਕਰਿ ਨਾਮਿ ਖ਼ੁਦਾ ਹਮਚੂ ਖੁਰਸ਼ੀਦਿ ਜਹਾਂ ਰਖ਼ਸ਼ੰਦਾ ਏਮ।

ਗੋਯਾ ਕੌਣ ਹੈ, ਰੱਬ ਦਾ ਨਾਮ-ਲੇਵਾ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਜਹਾਨ ਦੇ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ ਚਮਕੇ ਹਾਂ।

> ਮਾ ਬੰਦਾਇ ਇਸ਼ਕੇਮ ਖ਼ੁਦਾ ਰਾ ਨਾ-ਸ਼ਾਨਾਸੇਮ ਦੁਸ਼ਨਾਮ ਨ ਦਾਨੇਮ ਦੁਆ ਰਾ ਨ ਸ਼ਨਾਸੇਮ।

ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰੀਤ ਦੇ ਬੰਦੇ ਹਾਂ, ਰੱਬ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਿਆਣਦੇ, ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ, ਅਸੀਸਾਂ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਦੇ।

ਆਸ਼ੁਫ਼ਤਾਇ ਆਨੇਮ ਕਿ ਅਸ਼ੁਫ਼ਤਾਇ ਮਾ ਹਸਤ

ਮਾ ਸਾਹ ਨ ਦਾਨੇਮ ਓ ਗਦਾ ਰਾ ਨ ਸ਼ਲਾਸੇਮ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਦੀਵਾਨੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਸਾਡਾ ਮਤਾਵਾਲਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਫ਼ਕੀਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਿਆਣਦੇ।

ਚੂੰ ਗੈਰਿ ਤੂ ਕਸ ਨੀਸਤ ਬਤਹਿਕੀਕ ਦਰੀਂਜ਼ਾ ਈਂ ਤਫ਼ੱਰਕਾਇ ਮਾ ਓ ਸ਼ੁਮਾ ਰਾ ਨ–ਸ਼ਨਾਸੇਮ। ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਇਥੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਮੇਰ ਤੇਰ ਦਾ ਫਰਕ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

ਸਰ ਪਾ ਸ਼ੁਦ ਪਾ ਸਰ ਸ਼ੁਦਾ ਦਰ ਰਾਹਿ ਮੁਹੱਬਤ ਗੋਇਮ ਵ ਲੇਕਨ ਸਰੋ ਪਾ ਰਾ ਨ–ਸ਼ਨਾਸੇਮ।

ਪ੍ਰੀਤ ਦੇ ਮਾਰਗ ਉਤੇ ਸਿਰ ਪੈਰ ਬਣ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪੈਰ ਸਿਰ ਬਣ ਗਏ, ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਤਾਂ ਹਾਂ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਸਿਰ ਤੇ ਪੈਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਹਿਚਾਣਦੇ।

ਮਾ ਨੀਜ਼ ਚੂੰ ਗੋਯਾ ਜ਼ਿ ਅਜ਼ਲ ਮਸਤ ਈਸਤਮ ਈਂ ਕਾਇਦਾਇ ਜ਼ਹਦੋ ਰਿਆ ਰਾ ਨਾ ਸ਼ਨਾਸੇਮ।

ਅਸੀਂ ਵੀ, ਗੋਯਾ ਵਾਂਗ, ਆਦਿ ਦਿਨ ਤੋਂ ਹੀ ਮਸਤ ਹਾਂ, ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਅਤੇ ਪਾਖੰਡ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ।

ਹਰਗਾਹ ਨਜ਼ਰ ਬਜਾਨਿਬਿ ਦਿਲਦਾਰ ਮੀ ਕੁਨੇਮ ਦਰਿਆਇ ਹਰ ਦੋ ਚਸ਼ਮ ਗੁਹਰ-ਬਾਰ ਮੀ ਕੁਨੇਮ।

ਜਦ ਵੀ ਅਸੀਂ ਪਿਆਰੇ ਵਲ ਨਜ਼ਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਮੋਤੀ ਵਰ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਦੋਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਦਰਿਆ ਵਗਾਹ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ।

> ਹਰ ਜਾ ਕਿ ਦੀਦਾਏਮ ਰੁਖ਼ਿ ਯਾਰ ਦੀਦਾਏਮ ਮਾ ਕੈ ਨਜ਼ਰ ਬਜਾਨਿਬਿ ਅਗਯਾਰ ਮੀ ਕੁਨੇਮ।

ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਅਸਾਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ, ਸੱਜਨ ਦਾ ਮੁਖੜਾ ਹੀ ਵੇਖਿਆ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਕਦੋਂ ਪਰਾਇਆਂ ਵਲ ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ ਹਾਂ?

ਜ਼ਾਹਿਦ ਮਰਾ ਜ਼ਿ ਦੀਦਾਨਿ ਖੂਬਾਂ ਮਨਆ ਮਕੁਨ ਮਾ ਖ਼ੁਦ ਨਜ਼ਰ ਬਸੂਇ ਰੁਖ਼ਿ ਯਾਰ ਮੀ ਕੁਨੇਮ। ਹੇ ਭਜਨੀਕ ਮਹਾਤਮਾ, ਮੈਨੂੰ ਸੋਹਣਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਤੋਂ ਨਾ ਰੋਕ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਨਜ਼ਰ ਸੱਜਨ ਦੇ ਮੁਖੜੇ ਵਲ ਲਾਈ ਬੈਠੇ ਹਾਂ।

ਮਾ ਜੁਜ਼ ਹਦੀਸਿ ਰੂਇ ਤੂ ਕੂਤੇ ਨਾ ਖ਼ੁਰਦਾਏਮ ਦਰ ਰਹਿ ਇਸ਼ਕ ਈ ਹਮਾ ਤਕਰਾਰ ਮੀ ਕੁਨੇਮ।

ਅਸਾਂ ਤੇਰੇ ਮੁਖੜੇ ਦੀ ਕਥਾ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਹੋਰ ਕੋਈ ਖੁਰਾਕ ਨਹੀਂ ਖਾਧੀ, ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਰਾਹ ਉਤੇ ਇਸੇ ਨੂੰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਦੁਹਰਾਂਦੇ ਹਾਂ।

ਗੌਯਾ ਜ਼ਿ ਚਸ਼ਮਿ ਯਾਰ ਕਿ ਮਖ਼ਮੂਰ ਗਸ਼ਤਾਏਮ ਕੈ ਖ਼ਾਹਸ਼ਿ ਸ਼ਰਾਬਿ ਪੁਰ ਅਸਰਾਰ ਮੀ ਕੁਨੇਮ। ਗੋਯਾ, ਅਸੀਂ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਤੱਕਣੀ ਨਾਲ ਹੀ ਮਸਤ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਭਲਾ ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਭੇਤ ਭਰੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਚਾਹ ਰਖੀਏ।

ਰੁਬਾਈਆਂ

ਹਰ ਕਸ ਜ਼ਿ ਸ਼ੌਕਿ ਤੂ ਕਦਮ ਅਜ਼ ਸਰ ਸਾਖ਼ਤ, ਬਰ ਨਹੁ ਤਬਕ ਆਲਮ ਸਰ ਅਫ਼ਰਾਖ਼ਤ, ਸ਼ੁਦ ਆਮਦਨਸ਼ ਮੁਬਾਰਿਕ ਰਫ਼ਤਨ ਹਮ, ਗੋਯਾ ਆਂ ਕਸ ਕਿ ਰਾਹਿ ਹੱਕ ਨਾ ਬਿਸ਼ਨਾਖ਼ਤ।

ਤੇਰੇ ਸ਼ੌਕ ਕਾਰਣ ਹਰ ਇਕ, ਸਿਰ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਤੁਰਿਆ, ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਨੌਵਾਂ ਅਸਮਾਨਾਂ ਤੇ ਆਪਣਾ ਝੰਡਾ ਗੱਡ ਲਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਆਉਣਾ ਵੀ ਮੁਬਾਰਕ ਹੋਇਆ ਤੇ ਜਾਣਾ ਵੀ ਸੁਭਾਗਾ, ਗੋਯਾ ਜਿਸ ਨੇ ਰੱਬ ਦਾ ਰਾਹ ਪਹਿਚਾਣ ਲਿਆ।

ਕੂਰ ਅਸਤ ਹਰ ਆਂ ਦੀਦਾ ਕਿ ਹੱਕ ਰਾ ਨ-ਸ਼ਨਾਖ਼ਤ, ਈਂ ਉਮਰਿ ਗਿਰਾਂ ਮਾਯਾ ਬ-ਗ਼ਫ਼ਲਤ ਦਰਬਾਖ਼ਤ, ਊ ਗਿਰੀਆਂ ਕੁਨਾਂ ਆਮਦ ਬ-ਹਸਰਤ ਮੁਰਦ, ਅਫ਼ਸੋਸ ਦਰੀਂ ਆਮਦ ਸ਼ਦ ਕਾਰੇ ਨ ਸਾਖ਼ਤ॥

ਹਰ ਉਹ ਅੱਖ ਜਿਸ ਨੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਨਾ ਪਛਾਣਿਆ, ਮਾਨੋ ਅੰਨ੍ਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਕੀਮਤੀ ਆਯੂ ਨੂੰ ਅਣਗਹਿਲੀ ਵਿਚ ਹੀ ਗਵਾ ਦਿਤਾ। ਉਹ ਰੋਂਦਾ ਹੋਇਆ ਆਇਆ ਤੇ ਸਧਰਾਂ ਨਾਲ ਲਈ ਮਰ ਗਿਆ, ਅਫ਼ਸੋਸ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਆਉਣ ਜਾਣ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਕੁਝ ਨਾ ਸਵਾਰਿਆ।

> ਈਂ ਚਸ਼ਮਿ ਤੂ ਖ਼ਾਨਾ ਦਾਰਿ ਜਾਨਾਨਸਤ, ਈਂ ਤਖ਼ਤਿ ਵਜੂਦਿ ਮਸਨਦਿ ਸੁਲਤਾਨਸਤ, ਹਰ ਬੂਅਲਹਵਸੇ ਬਸੂਇ ਊ ਰਾਹ ਨ ਬੁਰਦ, ਕਿ ਈਂ ਰਾਹ ਤਅੱਲਕਿ ਮੰਜ਼ਲਿ ਮਰਦਾਨਸਤ॥

ਇਹ ਤੇਰੀ ਅੱਖ ਪਿਆਰੇ ਸੱਜਨ ਦੇ ਘਰ ਹੈ। ਇਹ ਹਸਤੀ ਦਾ ਤਖ਼ਤ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਸਿੰਘਾਸਨ ਹੈ। ਹਿਰਸਾਂ ਹਵਸਾਂ ਦਾ ਹਰ ਬੰਦਾ ਉਸ ਰੱਬ ਤਕ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਇਹ ਰਸਤਾ ਤਾਂ ਰੱਬ ਦੇ ਸੂਰਮੇ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਹੈ।

ਹਰ ਦਿਲ ਕਿ ਬਰਾਹਿ ਰਾਸਤ ਜਾਨਾਂ ਸ਼ੁਦਾ ਅਸਤ, ਤਹਿਕੀਕ ਬਿਦਾਂ ਕਿ ਐਨਿ ਜਾਨਾਂ ਸ਼ੁਦਾ ਅਸਤ, ਯਕ ਜ਼ੋਰਾ ਜ਼ਿ ਫ਼ੈਜ਼ਿ ਰਹਿਮਤਸ਼ ਖ਼ਾਲੀ ਨੀਸਤ, ਨੱਕਾਸ਼ ਦਰੂਨਿ ਨਕਸ਼ ਪਿਨਹਾਂ ਸ਼ੁਦਾ ਅਸਤ।

ਹਰ ਉਹ ਦਿਲ ਜਿਹੜਾ ਸਿੱਧਾ ਹੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਬਣ ਗਿਆ, ਯਕੀਨ ਜਾਣੋ ਕਿ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਕ ਜ਼ੱਰਾ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਰਹਿਮਤ ਅਤੇ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਤੋਂ ਖ਼ਾਲੀ ਨਹੀਂ, ਚਿਤ੍ਕਾਰ ਆਪਣੇ ਚਿੱਤਰਾਂ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

> ਈ ਆਮਦੋ ਰਫ਼ਤ ਜੁਜ਼ ਦਮੇ ਬੇਸ਼ ਨ ਬੂਦ, ਹਰ ਜਾ ਕਿ ਨਜ਼ਰ ਕੁਨੇਮ ਜੁਜ਼ ਖ਼ੇਸ਼ ਨਬੂਦ, ਮਾ ਜਾਨਬਿ ਗ਼ੈਰ ਚੂੰ ਨਿਗਾਹ ਬਿਕੁਨੇਮ, ਚੂੰ ਗਰ ਤੂ ਹੀਚ ਕਸ ਪਸੋ ਪੇਸ਼ ਨਬੂਦ।

ਇਹ ਆਉਣਾ ਜਾਣਾ ਇਕ ਦਮ ਭਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਅਸੀਂ ਨਿਗਾਹ ਦੌੜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਸਿਵਾਇ ਆਪਣੇ ਦੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਵਲ ਕਿਵੇਂ ਨਜ਼ਰ ਪੁੱਟ ਕੇ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਤੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਸਾਡੇ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਦਰ ਦਹਿਰ ਕਿ ਮਰਦਾਨਿ ਖ਼ੁਦਾ ਆਮਦਾ ਅੰਦ, ਬਰ ਗ਼ੁਮ-ਸ਼ੁਦਗਾਨਿ ਰਹਿਨੁਮਾ ਆਮਦਾ ਅੰਦ, ਗੋਯਾ ਅਗਰ ਈਂ ਚਸ਼ਮਿ ਤੂ ਮੁਸ਼ਤਾਕਿ ਖ਼ੁਦਾ ਅਸਤ, ਮਰਦਾਨਿ ਖ਼ਦਾ ਖ਼ਦਾ-ਨਮਾ ਆਮਦਾ ਅੰਦ।

ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜਦ ਖੁਦਾ ਦੇ ਭਗਤ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਭੁੱਲੜਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹ ਦੱਸਣ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਗੋਯਾ! ਜੇਕਰ ਤੇਰੀ ਇਹ ਅੱਖ ਰੱਬ ਦੀ ਤਾਂਘ ਵਾਲੀ ਹੋਵੇ, (ਤਾਂ ਸਮਝ) ਕਿ ਰੱਬ ਦੇ ਭਗਤ ਰੱਬ ਨੂੰ ਵਿਖਾਉਣ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਦਰ ਮਜ਼ਹਬਿ ਮਾ ਗ਼ੈਰ-ਪਰਸਤੀ ਨ ਕੁਨੰਦ, ਸਰ ਤਾ ਬਕਦਮ ਬਹੋਸ਼ ਓ ਮਸਤੀ ਨ ਕੁਨੰਦ। ਗ਼ਾਫ਼ਿਲ ਨਸ਼ਵੰਦ ਯਕ ਦਮ ਅਜ ਯਾਦਿ ਖ਼ੁਦਾ, ਦੀਗਰ ਸੁਖ਼ਨ ਅਜ਼ ਬੁਲੰਦੋ ਪਸਤੀ ਨ ਕੁਨੰਦ।

ਸਾਡੇ ਧਰਮ ਵਿਚ ਗ਼ੈਰਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਉਹ ਇਕ ਹੋਸ਼ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਸਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਉਹ ਇਕ ਦਮ ਲਈ ਵੀ ਰੱਬ ਦੀ ਯਾਦ ਤੋਂ ਗਾਫ਼ਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ, ਨਾਲੇ ਉਹ ਉਚਾਈ ਨਿਚਾਈ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

ਜਲਦਾ ।'

ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਰਥ-ਭੰਡਾਰ

ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ'

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਅਕਤੂਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-55)
ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੩
ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਗੁਰੁ ਪਾਈਐ
ਹਰਿ ਨਾਮੋ ਦੇਇ ਦ੍ਰਿੜਾਇ॥

ਜੇਕਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਗੁਰੁ=ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਾਈਐ=ਪਾਈਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਹਰਿ ਨਾਮੋ=ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਮ ਦ੍ਰਿੜਾਇ=ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਵਾ ਦੇਇ=ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

> ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਓ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇ॥

ਬਿਨਾਂ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜੀਵ ਹੋਰਨਾਂ ਕਰਮਾਂ 'ਚ ਲੱਗੇ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਬਿਰਥਾ=ਵਿਅਰਥ ਗਵਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਮਨਮੁਖ ਕਰਮ ਕਮਾਵਣੇ ਦਰਗਹ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ॥

ਮਨਮੁਖ ਲੋਕ ਜੋ ਨਿੱਤ, ਨਮਿੱਤ, ਪ੍ਰਾਸ਼ਚਿਤ, ਕਾਮਿਕ ਅਤੇ ਨਖਿੱਧ ਕਰਮ ਵੀ ਰਾਜਸੀ, ਸਾਤਕੀ ਤੇ ਤਾਮਸੀ ਸੁਭਾਅ 'ਚ ਕਮਾਵਣੇ=ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਹੰਗਤਾ ਕਰਕੇ ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਸਜਾਇ=ਸਜ਼ਾ ਹੀ ਮਿਲੈ=ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਮਨ ਰੇ ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਚੁਕਾਇ॥

ਹੇ ਮਨ! ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਦੂਜਾ ਭਾਉ=ਦਵੈਤ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਚੁਕਾਇ=ਚੁੱਕ ਦੇ ਭਾਵ ਖਤਮ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇ। ਅੰਤਰਿ ਤੇਰੇ ਹਰਿ ਵਸੈ ਗਰ ਸੇਵਾ ਸਖ਼ ਪਾਇ॥ ਰਹਾੳ॥

ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਵਸ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੁਆਰਾ ਪਾ ਕੇ ਆਤਮਿਕ ਸੁੱਖ ਨੂੰ ਪਾਉਣਾ ਕਰ।

ਸਚੂ ਬਾਣੀ ਸਚੂ ਸਬਦੂ ਹੈ; ਜਾ ਸਚਿ ਧਰੇ ਪਿਆਰੁ॥

ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸੱਚੀ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਸਬਦੁ=ਉਪਦੇਸ਼ ਵੀ ਸੱਚਾ ਹੈ। ਜੇ ਸੱਚ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਧਰੇ=ਧਾਰੇ ਤਾਂ ਇਹ ਦਾਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਮਨਿ ਵਸੈ ਹਉਮੈ ਕ੍ਰੋਧੁ ਨਿਵਾਰਿ॥

ਜਦੋਂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਗੂਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੁਆਰਾ ਹਉਮੈ=ਤਨ ਹੰਗਤਾ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਨੂੰ ਨਿਵਾਰਿ=ਨਵਿਰਤ ਕਰ ਲਈਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਮੇਟ ਲਈਦਾ ਹੈ।

> ਮਨਿ ਨਿਰਮਲ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ ਤਾ ਪਾਏ ਮੋਖ ਦੁਆਰੁ॥੨॥

ਨਾਮ ਧਿਆਉਣ ਨਾਲ ਮਨ ਨਿਰਮਲ=ਸ਼ੁੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਮੋਖ ਦੁਆਰੁ=ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਦੁਆਰ ਭਾਵ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਹੳਮੈ ਵਿਚਿ ਜਗ ਬਿਨਸਦਾ ਮਰਿ ਜੰਮੈ ਆਵੈ ਜਾਇ॥

ਹਉਮੈ=ਦੇਹ ਹੰਗਤਾ ਵਿਚ ਇਹ ਜਗੁ=ਸੰਸਾਰ ਬਿਨਸਦਾ=ਨਾਸ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਦਾ ਮਾਰਿਆ, ਵਾਸ਼ਨਾ ਦਾ ਬੱਧਾ ਜੀਵ ਜੰਮੈ=ਜੰਮਦਾ ਤੇ ਮਰਿ=ਮਰਦਾ ਭਾਵ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਆਉਂਦਾ ਤੇ ਜਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਮਨਮੁਖ ਸਬਦੂ ਨ ਜਾਣਨੀ; ਜਾਸਨਿ ਪਤਿ ਗਵਾਇ॥

ਮਨਮੁਖ=ਮਨ ਨੂੰ ਸੁਖੀ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਸਾਕਤ ਪੁਰਖ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਬਦੁ=ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਜਾਣਨੀ=ਜਾਣਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਪਤਿ=ਇੱਜ਼ਤ ਗਵਾਇ=ਗਵਾ ਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਜਾਸਨਿ=ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਗਰ ਸੇਵਾ ਨਾੳ ਪਾਈਐ ਸਚੇ ਰਹੈ ਸਮਾਇ॥੩॥

ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਹੀ ਨਾਉ=ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਪਾਈਐ=ਪਾਈਦਾ ਹੈ। ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਸੱਚੇ ਪਰਮਾਤਮਾ 'ਚ ਸਮਾਇ=ਮਿਲੇ ਰਹੈ=ਰਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਬਦਿ ਮੰਨਿਐ ਗਰ ਪਾਈਐ ਵਿਚਹ ਆਪ ਗਵਾਇ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਸਬਦਿ=ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਮੰਨਿਐ=ਮੰਨ ਕੇ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰ ਨੂੰ ਪਾਈਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਅੰਦਰੋਂ ਆਪੁ=ਅਹੰਭਾਵ (ਹੰਕਾਰ) ਗਵਾ ਲਈਏ ਵਾ: ਜਦੋਂ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਆਪਾ-ਭਾਵ ਗਵਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕਮਾਈਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਪੂਰਨ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਪਾਈਦੀਆਂ ਹਨ।

ਅਨ ਦਿਨੁ ਭਗਤਿ ਕਰੇ ਸਦਾ ਸਾਚੇ ਕੀ ਲਿਵ ਲਾਇ॥ ਆਪਾ ਭਾਂਵ ਗਵਾਉਣ ਲਈ ਹੇ ਭਾਈ! ਹਰ ਰੋਜ਼ ਵਾ: ਦਿਨ ਰਾਤ ਸਦਾ ਹੀ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰੀਏ। ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਲਿਵ ਲਾ ਕੇ ਭਾਵ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਜੋੜ ਕੇ ਭਗਤੀ ਕਰੀਏ, ਤਾਂ ਅਵਿਦਿਆ ਰੂਪੀ ਰਾਤ ਤੋਂ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਦਿਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਨਾਨਕ ਸਹਜਿ ਸਮਾਇ॥੪॥੧੯॥੫੨॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਡਭਾਗਿਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਪਦਾਰਥ ਵਸ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਸਹਜਿ=ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ 'ਚ ਸਮਾਇ=ਸਮਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਵਾ: ਸਹਜਿ=ਸੰਤੋਖ ਨਾਲ ਵਾ: ਧੀਰਜ ਨਾਲ ਵਾ: ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ, ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਵਾ: ਮਸਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੩॥ ਜਿਨੀ ਪੁਰਖੀ ਸਤਗੁਰੁ ਨ ਸੇਵਿਓ ਸੇ ਦੁਖੀਏ ਜੂਗ ਚਾਰਿ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਸੱਚੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸੇਵਿਓ=ਸੇਵਨਾ ਵਾ: ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਸੇ=ਉਹ ਚਾਰ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਦੁਖੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਵਾ: ਜੋ ਇਹ ਚਾਰ ਜੁਗਾਂ (ਸਤਜੁਗ, ਤ੍ਰੇਤਾ, ਦੁਆਪਰ, ਕਲਿਜੁਗ) ਵਾਲਾ ਸੰਸਾਰ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਦੁਖੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਵਾ: ਚਾਰੇ ਜੁਗਾਂ 'ਚ ਚਾਰੇ ਖਾਣੀਆਂ 'ਚ (ਅੰਡਜ, ਜੇਰਜ, ਸੇਤਜ, ਉਤਭੁਜ) 'ਚ ਚਾਰੇ ਵਰਣਾਂ (ਬ੍ਰਹਮਣ, ਖੱਤ੍ਰੀ, ਵੈਸ਼, ਸ਼ੂਦਰ) ਵਿਚ ਤੇ ਚਾਰੇ ਅਵਸਥਾਵਾਂ (ਉੱਤਮ, ਮੱਧਮ, ਕਨਿਸ਼ਟ, ਅਧਮ) ਵਿਚ ਸੇ=ਉਹ ਜਿਥੇ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਦੁਖੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਘਰਿ ਹੋਦਾ ਪੁਰਖੁ ਨ ਪਛਾਣਿਆ ਅਭਿਮਾਨਿ ਮਠੇ ਅਹੰਕਾਰਿ॥

ਉਹ ਘਰ ਹੋਦਾ=ਵਸਦਿਆਂ ਪੁਰਖੁ=ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣ ਸਕੇ, ਸਗੋਂ ਦਵੈਸ਼ ਦੇ ਮਾਰੇ ਹੀ ਫਿਰਦੇ ਰਹੇ ਵਾ: ਘਰ ਹੋਂਦੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਦਾਸੂ ਜੀ ਤੇ ਦਾਤੂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਸਕੇ ਵਾ:ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪੀ ਘਰ 'ਚ ਸਮਾਏ ਪੁਰਖ=ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਸਕੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਆਪਣੇ ਜਪ, ਤਪ, ਹਠ ਤੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਸਗੋਂ ਅਭਿਮਾਨਿ=ਹੰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਇਹ ਹੰਕਾਰੀ ਮੁਠੇ=ਠੱਗੇ ਗਏ ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਮਰਵਾਹਿਆਂ ਨੇ ਹੰਕਾਰ ਵਸ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਿਆ ਸੀ।

ਸਤਗੁਰੂ ਕਿਆ ਫਿਟਕਿਆ ਮੰਗਿ ਥਕੇ ਸੰਸਾਰਿ॥ ਜਿਹੜੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਫਿਟਕੇ ਹੋਏ ਹਨ ਭਾਵ ਬੇਮੁਖ ਹਨ, ਉਹ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਮੰਗਦੇ ਹੋਏ ਥੱਕ ਗਏ ਪਰ ਕਿਧਰੇ ਢੋਈ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ।

ਸਚਾ ਸਦੂ ਨ ਸੇਵਿਓ ਸਭਿ ਕਾਜ ਸਵਾਰਣਹਾਰੂ॥੧॥

ਉਨਹਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਸਚਾ ਸਬਦੁ=ਉਪਦੇਸ਼ ਸੇਵਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਗੁਰੂਸ਼ਬਦ ਮੁਕਤਿ ਭੁਗਤਿ ਆਦਿ ਸਭਿ=ਸਾਰੇ ਹੀ ਕਾਜ=ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਸਵਾਰਣਹਾਰੁ=ਸਵਾਰਨੇ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਮਨ ਮੇਰੇ ਸਦਾ ਹਰਿ ਵੇਖੁ ਹਦੁਰਿ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ! ਤੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਉਸ ਹਰਿ=ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਹਦੁਰਿ=ਹਾਜ਼ਿਰ ਨਾਜ਼ਰ ਵੇਖ=ਦੇਖਣਾ ਕਰ।

ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖੁ ਪਰਹਰੈ ਸਬਦਿ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜੋ ਸਬਦਿ=ਬ੍ਰਹਮ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਭਰਪੂਰਿ=ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੋ ਰਹਿਆ=ਰਿਹਾ ਹੈ ਵਾ: ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਜੇ ਉਸ ਤੇ ਨਿਸਚਾ ਕਰ ਲਵੇਂਗਾ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਜਨਮ=ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦਾ ਦੁਖੁ=ਕਸ਼ਟ ਪਰਹਰੈ=ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਸਚੂ ਸਲਾਹਨਿ ਸੇ ਸਚੇ ਸਚਾ ਨਾਮੂ ਅਧਾਰੂ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਜਿਹੜੇ ਸਚੁ=ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਲਾਹਨਿ=ਸਲਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸੇ ਸਚੇ=ਉਹ ਸੱਚੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਸੱਚਾ ਨਾਮ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦਾ ਅਧਾਰ=ਆਸਰਾ ਹੈ।

ਸਚੀ ਕਾਰ ਕਮਾਵਣੀ ਸਚੇ ਨਾਲਿ ਪਿਆਰ॥

ਉਹ ਸੱਚੀ ਭਾਉ=ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਕਾਰ ਹੀ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਹੀ ਪਿਆਰ=ਸਨੇਹ ਹੈ।

ਸਚਾ ਸਾਹੁ ਵਰਤਦਾ ਕੋਇ ਨ ਮੇਟਣਹਾਰੁ॥

ਸਚਾ ਸਾਹੁ=ਉਹ ਸੱਚਾ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਰੂਪੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਨਾਮ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੋ ਕੇ ਵਰਤਦਾ=ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਦਿਤੀ ਦਾਤ ਨੂੰ ਕੋਇ=ਕੋਈ ਵੀ ਮੇਟਣਹਾਰੁ=ਮੇਟਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਮਨਮੁਖ ਮਹਲੁ ਨ ਪਾਇਨੀ ਕੂੜਿ ਮੁਠੇ ਕੂੜਿਆਰ॥੨॥

ਮਨਮੁਖ ਪੁਰਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਮਹਲੁ=ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਾਇਨੀ ਪਾ ਸਕਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕੂੜਿਆਰ=ਝੂਠੇ ਪੁਰਸ਼, ਕੂੜਿ=ਝੂਠੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਮੋਹ 'ਚ ਹੀ ਮੁਠੇ=ਠੱਟੇ ਹੋਏ ਹਨ ਵਾ:ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਜਾਂ ਕੂੜਿ=ਝੂਠੇ ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰਾਂ 'ਚ ਲੁੱਟੇ ਗਏ ਹਨ।

ਹਉਮੈ ਕਰਤਾ ਜਗੂ ਮੁਆ ਗੂਰ ਬਿਨੂ ਘੋਰ ਅੰਧਾਰੂ॥

ਸਾਰਾ ਜਗੁ=ਸੰਸਾਰ ਹਉਮੈ=ਮੈਂ-ਮੈਂ ਕਰਤਾ=ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਮੁਆ=ਮਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਘੋਰ=ਭਿਆਨਕ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਅੰਧਾਰੁ=ਹਨੇਰਾ ਹੈ।

ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਵਿਸਾਰਿਆ ਸੁਖਦਾਤਾ ਦਾਤਾਰ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਜੋ ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਦਾਤਾਰੁ=ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ 'ਚ ਪੈ ਕੇ ਜੀਵਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰਿਆ=ਭੁਲਾ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਸਤਗੁਰੁ ਸੇਵਹਿ ਤਾ ਉਬਰਹਿ ਸਚੁ ਰਖਹਿ ਉਰ ਧਾਰਿ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾ=ਉਹ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਾ: ਜਮਾਂ ਤੋਂ ਉਬਰਹਿ=ਬਚ ਗਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਚੁ=ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।

ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਹਰਿ ਪਾਈਐ ਸਚਿ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰਿ॥੩॥

ਸਚਿ=ਸੱਚੇ ਸਬਦਿ=ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਸਤਿ ਅਸਤਿ ਦਾ ਵੀਚਾਰਿ=ਨਿਰਣਾ ਕਰ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ=ਮਿਹਰ ਤੇ=ਤੋਂ ਹੀ ਹਰਿ=ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਪਾਈਐ=ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਤਗੁਰੂ ਸੇਵਿ ਮਨੂ ਨਿਰਮਲਾ ਹਉਮੈ ਤਜਿ ਵਿਕਾਰ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਨਿਰਮਲਾ=ਉਜਲਾ ਵਾ: ਸ਼ੁੱਧ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਉਮੈ=ਦੇਹ ਹੰਗਤਾ ਤੇ ਕਾਮਾਦਿਕ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਤਜਿ=ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਆਪੁ ਛੋਡਿ ਜੀਵਤ ਮਰੈ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰ॥

ਉਹ ਆਪਾ ਭਾਵ ਵਾ: ਦੇਹ ਅਧਿਆਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜੀਵਤ ਭਾਵ ਤੋਂ ਮਰ ਗਏ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਬਦਿ=ਉਪਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਵੀਚਾਰ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਧੰਧਾ ਧਾਵਤ ਰਹਿ ਗਏ ਲਾਗਾ ਸਾਚਿ ਪਿਆਰ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਸਾਚਿ=ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਲੱਗ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਮਨ ਧੰਧਾ ਧਾਵਤ=ਧੰਦਿਆਂ 'ਚ ਦੌੜਨ ਤੋਂ ਰਹਿ ਗਏ=ਹਟ ਗਏ ਹਨ ਵਾ: ਉਹ ਜੂਨਾਂ 'ਚ ਧਾਵਤ=ਦੌੜਨ ਤੋਂ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ।

ਸਚਿ ਰਤੇ ਮੁਖ ਉਜਲੇ ਤਿਤੂ ਸਾਚੈ ਦਰਬਾਰਿ॥੪॥

ਫੇਰ ਉਹ ਸਚਿ=ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰਤੇ=ਰੰਗੇ ਹੋਏ, ਜੱਸ ਰੂਪੀ ਉਜਲੇ ਮੁਖ=ਮੁਖੜੇ ਨਾਲ ਤਿਤੁ=ਤਿਸ ਸੱਚਖੰਡ ਰੂਪੀ ਸਾਚੈ=ਸੱਚੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

> ਸਤਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਨ ਮੰਨਿਓ ਸਬਦਿ ਨ ਲਗੋ ਪਿਆਰੁ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਨਮੁਖਾਂ ਨੇ ਪੁਰਖੁ=ਪੂਰਨ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ-ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਪਿਆਰੁ=ਸਨੇਹ ਲਗੋ=ਲੱਗਿਆ ਹੈ।

ਇਸਨਾਨੁ ਦਾਨੁ ਜੇਤਾ ਕਰਿ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਖੁਆਰੁ॥

ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਜੇਤਾ=ਜਿਤਨਾ ਵੀ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਸੰਕਲਪੀ ਦਾਨ ਵੀ ਕਰ ਲੈਣ ਪਰ ਉਹ ਦੂਜੈ ਭਾਇ=ਦਵੈਤ ਭਾਵਨਾ ਕਰਕੇ ਖੁਆਰੁ=ਖਰਾਬ ਵਾ: ਦੁਖੀ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਵਾ: ਖੁਆਰ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਇਹ ਵਾਸਨਾ ਬੱਧੇ ਆਵਾਗਨ 'ਚ ਪੈ ਕੇ ਦ੍ਵੈਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਕਰਮ ਦਾ ਫਲ ਭੋਗਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।

> ਹਰਿ ਜੀਉ ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਤਾ ਲਾਗੈ ਨਾਮ ਪਿਆਰ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਜਦੋਂ ਹਰਿ ਜੀਉ=ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਾ: ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪਿਆਰੁ=ਸਨੇਹ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਿ ਤੂ ਗੁਰ ਕੈ ਹੇਤਿ ਅਪਾਰਿ॥੫॥੨੦॥੫੩॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਲਈ ਹੇ ਭਾਈ! ਤੂੰ ਵੀ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਮਾਲਿ=ਸਮਾਲ੍ਹਣਾ ਕਰ। ਕਿਵੇਂ ਸਮਾਲ੍ਹਣਾ ਹੈ? ਗੁਰ ਕੈ ਹੇਤਿ ਅਪਾਰਿ=ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਲ ਅਪਾਰ ਤੇ ਅਤਿਅੰਤ ਵ: ਬਹੁਤ ਹੇਤਿ=ਪਿਆਰ ਕਰਕੇ। ਹੇ ਜੀਵ! ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰਕੇ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਤੇਰਾ ਇਹ ਅਮੋਲਕ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਸਫਲਾ ਹੋ ਸਕੇ।।

'ਚਲਦਾ....।'

ਸੁਆਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾਤਮਕ ਵਿਚਾਰ (Inspired Thoughts of Swami Ram)

ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਅਨੁਵਾਦਕ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਅਕਤੂਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-54)

ਭਗਤੀ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ (ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ) ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਆਰੰਭ

ਇਕਾਗਰ (meditation) ਹੋਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ, ਅੰਤਰ ਧਿਆਨ ਹੋਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂੰ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਜੀਵਨ ਚਾਨਣ ਦੇ ਸੋਮੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹੈ। ਇਹ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਹੈ, ਚੇਤਨ ਬਿੰਦੂ ਹੈ, ਇਥੋਂ ਹੀ ਚੇਤਨਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਾਤਰਾ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦਰਜੇ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਦੋ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਵਾਸੀ ਹੈ - ਅੰਤਰ ਦਾ ਦੇਸ਼, ਆਪਣਾ ਅੰਤਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਇਹਨਾਂ ਦੋਨੋਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਲਈ ਸੇਤੂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਉਸ ਲਈ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਉਪਰਾਲੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਇਹ ਸੰਭਵ ਹੈ, ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਵਿਚ ਭਿਜੋ ਨਾ, ਰੁਝੋ ਨਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਦਸਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ ੱਦੀ ਸਿਖਿਆ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਿਖਾੳਂਦੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਅਭਿਆਸ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਣਾ ਨਹੀਂ ਸਿਖਾਉਂਦਾ, ਨਾ ਹੀ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਣਾ ਅਤੀ ਅਵੱਸ਼ਕ ਹੈ। ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਅੰਦਰ ਦਾ ਸਤਿ ਪੂਗਟ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਸਤਿ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਦਾ ਇਕ ਮਾਤਰ ਮਾਰਗ ਹੈ, ਉਹ ਸਤਿ ਜਿਹੜਾ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਤਕਨੀਕ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਕੁਝ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸਿਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਲਾਭ ਹਨ।

ਚੇਤਨਤਾ ਦੀ ਉਤਮ ਅਵਸਥਾ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਕੋਈ ਉਤਮ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇੱਛਾ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਉਹ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਲਾਭ ਹੈ ਮਾਨਸਿਕ ਦਬਾਅ ਤੋਂ, ਬੋਝ ਤੋਂ, ਖਿੱਚੋਤਾਣ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣਾ। ਦੂਸਰਾ ਲਾਭ ਹੈ ਮਨ ਦੀ ਸਪਸ਼ਟਤਾ। ਤੀਸਰਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਅੰਤਰ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋਣਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਸਚਾਤ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ, ਸਥਿਰਤਾ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਅਨੰਦ ਦੀ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੀ, ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸਥਿਰਤਾ ਦੀ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਉਚ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿਚ ਸਹਾਇਕ ਹੈ, ਅਭਿਆਸ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਨਾਲ ਸਾਧਕ 'ਤੁਰੀਆ'

ਅਵਸਥਾ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਸਾਰੇ ਲਾਭ ਲੈਣ ਲਈ ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਾ ਗਿਆਨ ਅੰਦਰ ਹੀ ਹੈ, ਲੋੜ ਹੈ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਦੀ। ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਹੀ ਪਰਪੱਕਤਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਅਭਿਆਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਬਿਨਾਂ ਅਨਭਵ ਦੇ ਤੁਸੀਂ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਅਨੁਭਵ ਤੁਹਾਡਾ, ਤੁਹਾਡਾ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਲੋੜ ਹੈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਦੀ। ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਤੋਂ ਇਹ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕੋਈ ਦੂਸਰਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੁਛ ਕਹੇ, ਤੁਹਾਡੇ ਤੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਲਗਾਏ, ਲੋੜ ਹੈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਨਸ਼ਾਸਨ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਦੀ। ਅਮਰੀਕਨ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਹੁਤ ਅਮੀਰ ਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਲੋਕ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਨਹੀਂ। ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਅਨੁਸ਼ਾਸ਼ਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸੋਚਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਵੀ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪੂ ਹੀ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਹ ਕਦੀ ਵੀ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਇਕ ਨਮੂਨਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ, ਘਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੀ ਸਿਖਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਸੋ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿਖਿਆ ਸਕੂਲਾਂ, ਕਾਲਜਾਂ, ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਦਿਆਲਿਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਖਿਆ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ।

ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਸਿਖਿਆ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਕੇਵਲ ਇਕ ਸੂਚਨਾ (ਇਤਲਾਹ) ਹੈ ਇਕ ਸਮਾਚਾਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ, ਲੋਕ ਕੁਛ ਸਮਝਦੇ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਸੂਚਨਾ ਹੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦਸਦਾ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਜੀਣਾ ਹੈ। ਅਸਲੀ ਠੀਕ ਸਿਖਿਆ ਉਹ ਹੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪ ਸਿਖਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਸਿਖਦੇ ਹੋ ਅੰਦਰ ਦੇਖ ਕੇ, ਘੋਖ ਕੇ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੁਣ ਕੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੁਝ ਸਿਖਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਭਾਵਿਕਤਾਂ ਹਨ, ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸ ਦਸਦਾ ਹੈ

ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਮੂਹਿਕ ਵਰਗ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੀ ਬਲੀ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਸੁਆਰਥ ਹੀਣ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਨਿਰਸੁਆਰਥ ਹੋਣਾ ਸਿਖਾੳਂਦਾ ਹੈ।

ਅੰਦਰ ਦਾ ਤਰੀਕਾ

ਜਦੋਂ ਤਕ ਮਨੁੱਖ ਛੋਟਾ ਰਹਿ ਕੇ, ਭਾਵ ਛੋਟੀ ਬੁੱਧੀ, ਛੋਟੇ ਦਿਲ ਵਾਲਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਹੀ ਉਲਝਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਜੀਵਨ ਅਨੰਦ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਮਾਣ ਸਕਦਾ, ਉਹ ਤਾਂ ਸੁਆਰਥੀ ਹੈ। ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਉਹ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਸੁਆਰਥ ਲਈ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਨੰਦ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਦੂਸਰਿਆਂ ਲਈ ਤਿਆਗ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਤੂੰ ਲੈ ਤੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਵਰਤ ਮਾਣ।'' ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਿਚ ਨਿਰਸੁਆਰਥੀ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਅਵੱਸ਼ਕ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਤੇ ਟੁੱਟ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਸੁਆਰਥੀ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਲੋਕ ਸਤਿ ਨੂੰ ਸਮਝ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਵਸਤ੍ਰਿਤ ਹੋਣ ਦਾ ਨਿਯਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਰਹੇ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਹੀ ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਬਹਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਜਿਥੇ ਹਨ, ਉਹ ਉਥੇ ਸੰਤਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਹ ਅਜੇ ਲੱਭ ਰਹੇ ਹਨ, ਢੁੰਡ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਲੱਭਣ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਵੀ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਡਰਦੇ ਨਹੀਂ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਲੱਭਣਾ ਹੈ, ਕਿੱਥੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਲੱਭਣਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਹਰ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਦਤ ਹੈ ਬਾਹਰ ਲੱਭਣ ਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਰੀਖਣ ਕਰਨਾ ਸਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਮਰਥਨ ਕਰਨਾ ਸਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅੰਤਰਮੁਖੀ ਹੋਣਾ ਅੰਦਰ ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ ਸਿਖਾਇਆ। ਸੋਚਣਾ ਨਹੀਂ ਸਿਖਾਇਆ, ਫੈਸਲਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੈਣਾ ਹੈ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦਸਿਆ ਗਿਆ, ਨਿਰਣਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾ ਹੈ ਇਹ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਿਖਾਇਆ ਗਿਆ। ਆਪਣੇ ਨਿਰਣੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਇਹ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਦਸਿਆ ਗਿਆ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਮਨੱਖਾਂ ਨੰ ਆਪਣਾ ਅੰਦਰ, ਬਾਹਰ ਦੋਨੋਂ ਪਤਾ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਿਖਿਆ ਵਿਧਾਨ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਤਰੀਕੇ ਹਨ, ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੇ ਪਰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਦੇ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦੇ ਕੋਈ ਤਰੀਕੇ ਨਹੀਂ ਸਿਖਾਏ ਜਾਂਦੇ।

ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅੰਤਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਕੀ ਤਰੀਕੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਰਹੱਸ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਇਕ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਤੇ ਨਿਯਮਬੱਧ ਤਕਨੀਕ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ ਪਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਨਹੀਂ ਪਤਾ, ਤੁਸੀਂ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਨੰਦ ਨਹੀਂ ਮਾਣ ਸਕਦੇ। ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ ਨਹੀਂ ਪਰਾ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਅਨੰਦ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਜਿਹੜੀ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਜਗਿਆਸੂ ਕਾਹਲੇ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਉਤਮ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਭੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੰਤਰ ਦਾ ਮਾਰਗ ਲੰਮਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰਕ ਸਿਖਿਆ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੈ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਭੱਲਣ ਦਾ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਗਤਿ ਦੇ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਸਥਿਰ ਰਹਿ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਲਕਸ਼ ਤੇ ਪਹੰਚ ਜਾਂਦੇ ਹੋ।

ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਮਜ਼ਹਬ ਨਹੀਂ

ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਾ ਪਛਾਨਣਾ ਦਸਦੀ ਹੈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਰੇ ਪੱਧਰਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣੂ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਉੱਤਮ ਚੇਤਨਾ ਤਕ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਮੁੱਢਲੀ ਸਿਖਿਆ ਹੈ ਸਥਿਰ ਹੋਣਾ, ਇਹ ਸਮਝੋ ਕਿ ਮੈਂ ਹੀ ਰੱਬ ਰੂਪ ਹਾਂ। ਬਾਈਬਲ ਦਾ ਨਚੋੜ ਵੀ ਹੀ ਇਹੋ ਧੁਰਾ ਹੈ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਿਸੇ ਮਜ਼ਹਬ ਵਿਚ ਬਾਧਾ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੀ। ਕਿਸੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਬਾਧਾ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੀ। ਕਿਸੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਬਾਧਾ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੀ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਮਜ਼ਹਬ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜੋੜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਸੰਸਕਾਰ ਜਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਦਵੰਦ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਨਾਲ ਸੰਘਰਸ਼ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਨਾਲ, ਮਜ਼ਹਬ ਦੇ ਰੀਤੀ ਰਿਵਾਜਾਂ ਨਾਲ ਸੰਘਰਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਸਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਮਜ਼ਹਬ ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਮਤ ਸਿਖੋ।

ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਜ਼ਹਬਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਅਸਲੀ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਸਮਝੇ ਗਏ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ, ਨਾ ਹੀ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਜ਼ਹਬ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਸਦੇ ਹਨ ਇਹ ਕਰੋ, ਇਹ ਨਾ ਕਰੋ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕੋਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜਿਸ ਪ੍ਰਸਨ ਬਾਰੇ ਸਾਰੇ ਚੁੱਪ ਹਨ ਉਹ ਹੈ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਾ ਚੀਨਣਾ ਹੈ।

'ਚਲਦਾ.....।'

(ਪੰਨਾ 35 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਆਈ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਮੂੰ ਹੋਂ ਅਰਲ-ਬਰਲ ਬੋਲ ਕੇ ਅਗਿਆਨਮਈ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪ ਵੀ ਫਸੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਕਲਣ ਨਹੀਂ ਦਿਆ ਕਰਦੇ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਇਸ ਲੰਮੇ ਸਾਧਨ ਵਿਚ ਜਿਸ ਦਾ ਸਮਾਂ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਮਿਥਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਫੇਰ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਹੋਰ ਵਧਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਰਹੇ ਹੋਂ ਅਤੇ ਰਿਧੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਰੂਪੀ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਚੇਤਨ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਸੰਕੋਚ ਰੱਖ ਕੇ ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਛੌੜ ਕੱਟਣੇ ਹਨ, ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਲੈ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਸਾਧਨ ਸੰਪੰਨ ਹੋਵੇਂ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਕਰੋ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਕ ਵਾਰੀ ਮੈਨੂੰ ਦਸਦੇ ਸਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਾਧਨਾ ਸਮੇਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਉਪਰੰਤ ਨੌਂ ਸਾਲ ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਪਿੱਠ ਨਹੀਂ ਲਾਈ ਸੀ, ਹੈਰਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ –

ਸੀਨੇ ਖਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖਾਧੀ, ਓਹ ਕਰ ਅਰਾਮ ਨਹੀਂ ਬਹਿੰਦੇ। ਨਿਹੁੰ ਵਾਲੇ ਨੈਣਾਂ ਕੀ ਨੀਂਦਰ ਓਹ ਦਿਨੇ ਰਾਤ ਪਏ ਵਹਿੰਦੇ। ਇਕੋ ਲਗਨ ਲਗੀ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਟੋਰ ਅਨੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ – ਵਸਲੋਂ ਉਰੇ ਮੁਕਾਮ ਨ ਕੋਈ ਸੋ ਚਾਲ ਪਏ ਨਿਤ ਰਹਿੰਦੇ।

ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਇਹ ਕਹਾਣੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ light houses (ਰੋਸ਼ਨ ਮੁਨਾਰੇ) ਆਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਡੁਬੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਪਥਰੀਲੀ ਪਹਾੜੀਆਂ (rocks) ਤੋਂ ਬਚਾ ਕੇ ਲੰਘਣ ਲਈ ਸੁਰਖਸ਼ਿਤ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਆਪ ਹੀ ਸੋਚੋਂ ਅਜਿਹੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆਂ ਕਰਕੇ ਸਚਮੁਚ ਉਹ ਗਤੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤੇਰ੍ਹਵੀਂ ਅਸਟਪਦੀ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਸਾਰੇ ਐਤਵਾਰ – ਸਮਾਂ-ਦੁਪਹਿਰ 12.00 ਤੋਂ 3.30 ਵਜੇ ਤੱਕ । ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ – (12 ਦਸੰਬਰ, ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ-ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ)

(ਸਮਾਂ - ਸ਼ਾਮੀ 7.00 ਤੋਂ 10.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਸੰਗਰਾਂਦ ਕਤਿਕ - 16 ਦਸੰਬਰ, ਦਿਨ ਸੋਮਵਾਰ (ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 5.30 ਤੋਂ 8.00 ਵਜੇ ਤੱਕ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ - ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਐਤਵਾਰ।

INTERNET MEDIA AND LIVE TELECAST

Website :- www.ratwarasahib.in Website :- www.ratwarasahib.org

Instagram : - RATWARA SAHIB (https://instagram.com/ratwara.sahib/)
You Tube :- https://www.youtube.com/user/babalakhbirsingh

Facebook:- https://www.facebook.com/ratwarasahib1
Twitter:- https://mobile.twitter.com/ratwarasahib1

Apps (for both apple & andriod): Ratwara sahib ji & ratwara sahib TV E-mail: sratwarasahib.in@gmail.com Contact - 9569455861, 9417912900, 9814612900

ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀ

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਲ ਜਾਂ ਦਸਵੰਧ ਪੰਜਾਬ ਐਂਡ ਸਿੰਧ ਬੈਂਕ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਾਖਾ ਰਾਹੀਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿਚ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਭਾਰਤ (INDIA)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਉਲ ਭੇਜਣ ਲਈ

VGRMCT/Atam Marg Magazine

S/B A/C No. 12861100000008 RTGS/IFSC Code - PSIB0021286

Branch Code - C1286

ਦਸਵੰਧ ਭੇਜਣ ਲਈ -

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

SB A/C No. 12861100000005

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286

Branch Code - C1286

ਵਿਦੇਸ਼ (Abroad)

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

Punjab National Bank

SB A/C No. 0779000100179603

RTGS/IFSC Code - PUNB0077900, SWIFT CODE - PUNBINBBMOH

Branch Code - 077900

ਜੇਕਰ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਮਾਇਆ ਭੇਜਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਅਨੁਸਾਰ Gurudwara Ishar Parkash Ratwara Sahib, P.O. Mullanpur Garibdas. Distt SAS Nagar (Mohali) - 140901 ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ। ਜੇਕਰ Online ਮਾਇਆ ਭੇਜਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਮੋਬਾਈਲ ਨੰ: +91 98889 10777 'ਤੇ sms ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਕ ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਹੁ ਰ ਕੇ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਪ੍ ਨਊਵਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਅ	ਣ ਤੱਕ ਆਤਮ ਮਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿ ਪਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਹ	ਗ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਦੇ ਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜ ਜੀਂ ਇਸ ਫਾਰ	ਮੈਂਬਰ ਨਹੀ ਜੀ। ਜੇ ਤੁਸੀ ਮ ਨੂੰ ਭਰ ਹ	ਂ ਬਣੇ ਤਾਂ ਇਸ ਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂਬਰ ਕੇ ਚੈਕ ਦੇ ਨਾਲ		
ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ	"VGRMCT/ATAM	MARG M	AGAZINE"	ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਭੇਜਿਆ		
	$\bigcirc$	ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ	ਰਿਨਿਊਵਲ	ਲਾਈਫ ਮੈ ⁻ ਬਰਸ਼ਿਪ		
within India			Foreign Membership			
By Ordinary Post/Cheque	By Registered Post/Cheque		Annual	Life		
Rs. 300/320		U.S.A.	60 US\$	600 US\$		
Rs. 750/770		U.K.	40 £	400 £		
Rs. 1200/1220		Canada	80 Can \$	800 Can \$		
Rs 3000/3020		Australia	80 Aus \$	800 Aus \$		
ਪੁਰਾਣੇ ਅੰਕ ਮੰਗਵਾਉਣ ਜਨਵਰੀ ਫਰਵਰੀ ਮਾਰਚ ਅਪ੍ਰੈਲ ਮਈ ਜੂਨ ਜੁਣਾਈ ਅਗਸਤ ਸਤੰਬਰ ਅਕਤੂਬਰ ਨਵੰਬਰ ਦਸੰਬਰ ਲਈ ਟਿਕ ਕਰੋ ਜੀ						
Pin Code Phone F-mail :						
ਮੈ'ਮਿਤੀਚਾਹੀਂ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਦਸਖਤ						
	within India By Ordinary Post/Cheque Rs. 300/320 Rs. 750/770 Rs. 1200/1220 Rs 3000/3020 Rs 3000/3020 Ratefil coeff	within India By Ordinary Post/Cheque By Registered Post/Cheque Rs. 300/320 Rs. 750/770 Rs. 1200/1220 Rs 3000/3020 के संग्रेस करवी विवयती भावन भागे भागे भागे मुठ	## विंद डवाइट "VGRMCT/ATAM MARG Marg multiple of the process of t	within India Foreign Memb By Ordinary Post/Cheque By Registered Post/Cheque Annual Rs. 300/320 U.S.A. 60 US\$ Rs. 750/770 U.K. 40 £ Rs. 1200/1220 Canada 80 Can \$ Rs 3000/3020 Australia 80 Aus \$ Poet Hotel Hotel U.S.A. 60 US\$ U.K. 40 £ Canada 80 Can \$ Australia 80 Aus \$ Poet Hotel Hotel U.S.A. 60 US\$ U.K. 40 £ Canada 80 Can \$ Australia 80 Aus \$ Poet Hotel Hotel Hotel U.S.A. 60 US\$ U.K. 40 £ Canada 80 Can \$ Australia 80 Aus \$ To Hotel Hotel U.S.A. 60 US\$ To Hotel Hotel U.S.A. 60 US\$ U.K. 40 £ Canada 80 Can \$ U.S.A. 60 US\$ Hotel Hotel Hotel U.S.A. 60 US\$ U.K. 40 £ E-mail Hotel U.S.A. 60 US\$ Hotel Hotel E-mail Hotel U.S.A. 60 US\$ Hotel Hotel Hotel <t< th=""></t<>		

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸਮਾਂ : ਸਵੇਰੇ 9.30 ਤੋਂ 2.00 ਤੱਕ (ਐਤਵਾਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ) ਡਾਕਟਰਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ – ਸਵੇਰੇ 10.00 ਤੋਂ 12.00 ਤੱਕ ਫੋਨ ਨੰ: 98786-95178, 92176-93845,

	ਡਾਕਟਰ ਦਾ ਨਾਮ	ਸਪੈ ਸ਼ਲਿਸਟ	ਦਿਨ
1.	ਡਾ. ਜਸਬੀਰ ਕੌਰ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	ਸੋਮਵਾਰ
2.	ਡਾ. ਗੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਕੰਗ	ਐਮ.ਡੀ (ਗਾਇਨੀ)	ਸੋਮਵਾਰ
3.	ਡਾ. ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਕੰਗ	ਐਮ.ਡੀ (ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ) ਸੋਮਵਾਰ	ਰ
4.	ਡਾ. ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ	ਹੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ	ਮੰਗਲਵਾਰ
5.	ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	"
6.	ਸ੍ਰੀ ਮਾਈਕਲ ਜੀ	ਐਕਸਰੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ ਮੰਹ	ਗ਼ਲਵਾਰ ਅਤੇ ਵੀਰਵਾਰ
7.	ਡਾ. ਜੇ. ਐਸ. ਗੁਜਰਾਲ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	"
8.	ਡਾ. ਆਰ.ਐਸ ਸੰਧੂ	ਹੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਵੀਰਵਾਰ
9.	ਡਾ. ਸੰਤੋਸ਼ ਅਨੇਜਾ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	"
10.	ਡਾ. ਐਸ.ਕੇ ਬਾਂਸਲ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ
11.	ਡਾ. ਵਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ ਅਤੇ ਚਮੜੀ ਰੋਗਾਂ ਲਈ,	"
		ਏਅਰੋ ਸਪੇਸ ਮੈਡੀਸਨ	
12.	ਡਾ. ਜਿੰਦਲ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	"
13.	ਡਾ. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਗਿੱਲ	ਹੋਮਿਊਪੈਥਿਕ	ਬੁੱਧਵਾਰ
14.	ਡਾ. ਕੁਲਦੀਪ ਕੌਰ	ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਮੰਗਲਵਾਰ

ਲੈਬੋਰੇਟਰੀ ਟੈਸਟ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਹੂਲਤਾਂ

1. ਬਲੱਡ ਟੈਸਟ, 2. ਸਾਰੇ ਬਲੱਡ ਸੈੱਲ ਕਾਊਂਟ ਟੈਸਟ 3. ਬਲੱਡ ਸ਼ੂਗਰ ਟੈਸਟ 4. ਕਿਡਨੀ ਟੈਸਟ 5. ਲਿਵਰ ਟੈਸਟ 6.ਲਿਪਿਡ ਪਰੋਫਾਈਲ ਟੈਸਟ 7. ਥਾਇਰਾਇਡ ਟੈਸਟ, 8. ਹਿਮਿਓਗਲੋਬਿਨ ਟੈਸਟ 9. ਪੇਸ਼ਾਬ ਟੈਸਟ (ਰੂਟੀਨ ਅਤੇ ਕਲਚਰ) 10. ਸਟੂਲ ਟੈਸਟ, 11. ਈ.ਸੀ.ਜੀ , 12. ਐਕਸਰੇ

* ਸਾਰੇ ਲੈਬੋਰੇਟਰੀ ਟੈਸਟ ਅੱਧੀ ਕੀਮਤ ਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਵਾਈਆਂ ਬਿਨਾਂ ਮੋਖ (ਫਰੀ) ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਹਰ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਂ 11.00 ਤੋਂ 1.00 ਤੱਕ। ਹਰ ਸ਼ਨਿੱਚਰਵਾਰ ਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜੋ ਕਿ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਉਪਲੱਬਧ ਹਨ।

	X = 1 = 3 = 1 = 1			
	ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ	~~[라~~	ੇ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ ਪੰਜਾਬੀ
1.	ਸੂਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ	120/-		43. ਧਰਮ ਹੇਤਿ ਸਾਕਾ 20/-
2.	ਕਿਵ ਕੁੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ	120/-		44. ਮੰਝ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬੋਹਿਥਾ 30/-
3.	ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ			45 ਕਾ ਕੈ ਮੁੱਠ ਭਾਰ ਦੀ ਮੁਕਤੀਤ 20/-
	ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ -	400/-	400/-	46. ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਮਾਨਿਉ 10/–
4.		400/-	20/	47. ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ 10/-
5.	ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ ਚਉਥੈ ਪਹਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ	<i>1</i>	30/-	48. ਤ੍ਰੈ ਸ਼ਤਾਬਦੀ 20/-
6.		55/-	60/-	49. ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਭਾਗ – 2 120/–
7.	ਸੁਰਤਿਆਂ ਉਪਜੈ ਚਾਉ	40/-	60/-	50. ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਭਾਗ – 3 120/–
8.	ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ	50/-	50/-	51. ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ ਦੀ ਚਿਰ ਸਥਾਈ 100/-
9.	ਸਰਬ ਪ੍ਰਿਅ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ	10/-	10/-	English Version Price
10.	ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫੁਹਾਰ	10/-	10/-	1. Baisakhi (हैम भी) . 5/-
11.	ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ	60/-	70/-	2. How Rend The Veil of Untruth (ਕਿਵ ਕੁੜੇ ਤੁਟੇ ਪਾਲਿ) . 70/-
12.	ਪੁਰਾਤਨ ਟੀਕਾ – ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ	30/-		2. How Rend the Vell of Official (ਕਿਵ ਯੂੜ ਤੁੱਟ ਪਾਲ) . 70/- 3. Discourses on the Beyond-1 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੧) 50/-
13.	ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ	20/-	15/-	4. Discourses on the Beyond -2 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੨) 50/-
14.	ਹਿਮਾਲਿਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਿਵਾਸ	100/-		E Discourses on the Doyand 2 (mr. No. 1) The 3) FO
15.	ਅਮਰ ਗਾਥਾ	200/-	100/-	6. Discourses on the Beyond -4 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ 8) 60/-
16.	ਧਰਮ ਯੁਧੁਕੇ ਚਾਇ	50/-		7. Discourses on the Beyond -5 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ਪ) 60/-
17.	ਪਵਿੱਤਰ ਪੈਂਡਾ	25/-		8. The way to the imperceptible (ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ) 80/-
18.	ਭਗਤ ੍ਰਪ੍ਰਹਿਲਾ ਦ	10/-	10/-	9. The Lights Immortal (ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ) 20/-
19.	ਵੈਸਾਖੀ	10/-	10/-	10. Transcendental Bliss (ਚਉਥੈ ਪਹਿਰ ਸਬਾਹ ਕੈ) 70/-
20.	ਸਾਜਨ ਚਲੇ ਪਿਆਰਿਆ		10/-	11. How to Know Thy Real Self-(Vol-1) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ) 80/-
21.	ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ – 1	90/-	90/-	12. How to Know Thy Real Self-(Vol-2) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ) 80/-
22.	ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ – 2	90/-		13. How to Know Thy Real Self-(Vol-3) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)110/-
23.	ਪੰਚ ਪਰਵਾਣ (ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)	200/		14. The Dawn of Khalsa Ideals . 10/-
	(ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ ਭਾਗ 1 ਅਤੇ 2)			15. A Glimpse of His Holiness - Baba ji . 5/-
24.	ਸੰਤ ਤੁਮਾਰੇ ਤੁਮਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ	50/-		16. Divine Word Contemplation Path', (ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ) 150/–
25.	ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਪਰਸੀਐ	100/-		17. The Story of Immortality (ਅна वाया) 260/–
26.	ਅਨੌਦਮਈ ਜੀਵਨ ਜਾਚ	50/-		18. Why not thy contemplate the Lord? (ਸਿਮਰਤ ਕਹਾ ਨਹੀਂ ?) 200/–
27.	ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ	60/-		
	ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਉੱਤਰ		- (	ਉਪਰੋਕਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਆਪ ਜੀ ਮਨੀਆਰਡਰ,ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ
28.	ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	300/-		ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ
29.	ਅੰਦਰਲੀ ਖੌਜ	300/-		ਜਾਂ ਟਰਸਟ ਦੇ ਅਕਾਉਟ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਮਾਇਆ ਜਮਾਂ
30.	ਸਿਮਰਤ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ	300/-		ਕਰਵਾ ਕੇ ਮੋਬਾਇਲ ਨੰਬਰ 9417214391, 9417214379,
31.	ਰੂਹਾਨੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	35/-		
32.	ੂ 'ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਜੁਗਤੀਆਂ	250/-		8437812900 ਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।
33.	'ਮਾਨੂਖ ਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ'	300/-		A/c Name : VGRMCT / Atam Marg Magazine
34.	ਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ	440/-		Punjab & Sind Bank - S/B A/C No. 12861100000008
35.	ਮਾਰਗ ਚੋਣ	60/-		RTGS/IFSC Code - PSIB0021286 Branch Code - C1286
36.	ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਵਰਤੋਂ	50/-		17.00/ii 00 0000 1 01000212001, Brailon 0000 01200
37.	ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਭਾਗ – 1	120/-		Our Address: VGRMCT, Gurdwara Ishar Parkash,
38.	ਜਨਮ ਪਦਾਰਥ ਸਫਲ ਹੋਇ	120/-		Ratwara Sahib,
39.	ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ (ਭਾਗ -1)			(Near New Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas,
40.	ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ (ਭਾਗ –2)	65/-		Teh. Kharar, Distt. S.A.S Nagar (Mohali)
41.	ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਅਮਰ ਨਿਧਾਨ	10/-		140901, Pb. India
40		100/		

100/-

42. ਕਲਜੁਗਿ ਜਹਾਜ ਅਰਜੁਨ ਗੁਰ

The Martyrdom of Sahibzadas Ajit Singh Jujhar Singh

The Birth of Khalsa - On Baisakhi Day in 1699 Guru Gobind Singh Ji, the tenth Guru, initiated the Sikh community into the new order - the Khalsa - at Anandpur Sahib, the city of Divine Bliss.

A vast congregation of devotees had come from far and near. As the Asa di Var Kirtan concluded, Guru Gobind Singh went aside on a specially raised platform and unsheathed his sword and said in a thundering voice, "Is any one ready to sacrifice his head to protect his faith?". There was a stunned silence for sometime. The Guru repeated his challenge. One Daya Ram, a Khatri from Lahore stood up and offered his head. The Guru took him aside inside a tent. He returned after some time and again asked for another head. A Jat of Delhi, Dharam Das, got up. The third brave Sikh was a cook from Puri, Himmat Rai. A washerman Mohkam Chand from Saurashtra and a barber, Sahib Chand from Andhra also volunteered themselves. Guru Gobind Singh later returned with all those five devotees, dressed in new blue dresses. They were presented to the congregation by the Guru who called them 'My Five Beloveds'.

The Guru baptised them all in one common utensil and wiped out the distinction of caste and creed amongst them. They were named as Bhai Daya Singh, Bhai Dharam Singh, Bhai Himmat Singh, Bhai Mohkam Singh and Bhai Sahib Singh. Thereafter the Guru himself expressed the desire to be baptised by these Five Beloveds. Therefore, we call Guru Gobind Singh, Ape

Gur Chela, Master and disciple, all in one.

The tradition of baptism blazed a new trail. The Guru's young sons and thousands of devotees were baptised. Each one of them adopted the five emblems of a true Sikh - Kes (hair), Kirpan (sword), Kara (steel bracelet), Kachha (underwear), Kirpan (word). The five K's remind each Sikh that he belongs to God (Waheguru) who is the Protector. Now named by their Guru as Singh (lion), he will fear none and fight tyranny and injustice with all his might.

The two sons of Guru Gobind Singh, Sahibzada Ajit Singh and Sahibzada Jujhar Singh, were also initiated into holy order. Every evening they would gather their friends and form two battalions. They would fight mock battles with swords and arrows. Guru Gobind Singh occasionally watched with pride his sons at such military exercises. The moghul officials looked upon the setting up of the Khalsa Panth by Guru Gobind Singh with disfavour. The Sikhs addressed him as "Sache Patshah" - the True Lord. How could the Moghul Emperor Aurangzeb tolerate that in his kingdom any one else should have the right to this title? He thought that he was the supreme ruler. He commanded his generals to put a check on the ever-increasing following of Guru Gobind Singh.

Anandpur Sahib attacked - Under the orders of Aurangzeb Nawab Dilawar Khan and his son Rustam Khan were specially chosen for a massive attack on Anandpur Fort. Rustam Khan chose a winter night in November 1695 for an all-out attack when there would be less water flowing into the river so that his soldiers could go across to the fort easily.

He thought the tired Sikh soldiers would be fast asleep. The Guru's alert Pathan guard, Alam heard the footsteps of the galloping horses. In a few moments the Sikhs soldiers were in position. The arrows started flying all over. As the arrows and bullets hit the Moghul soldiers standing in the river water, they cried in anguish "Save us, O God!" and fled.

This was the first battle of Anandpur. Three other wars followed between 1700-1714 A.D. They used all the strategy to dislodge them from Anandpur. All their efforts, however, proved fruitless. The Moghul forces lost many of their Generals.

Bhai Bachitter Singh encounters drunk elephant - Once they sent a drunk elephant to force open the door of the Anandpur Fort. Guru Gobind Singh blessed Bhai Bachitter Singh, son of Bhai Mani Singh. With his Nagni he hit the elephant with a forceful shot. The wounded elephant ran amuck trampling scores of Moghuls under his feet, before he died writhing in pain.

The final battle of Anandpur Sahib - The fierest battle of Anandpur Sahib was fought in 1704 which continued for a month. The Moghul armies had a trying time in the heat of summer followed by monsoon. They wanted to wriggle out of the war without losing face. They sent two emissaries - a Maulvi and a Brahmin, who swore by the Koran and the Geeta that if the Guru agreed to leave the fort, he would be allowed to go unharmed. The Guru knew this was a ruse. He decided to put their word to a trial. He got a few cart loaded with rags, bones and skeletons and had the material covered with silk and velvet cloth.

No sooner had these cart loads travelled a short distance from the fort, there was a sudden attack by the Moghul soldiers. They were, however, dumb-founded to see the contents. The Guru had scored over them. After a few days, the Moghuls apologized and sent to the Guru a copy of their holy book, the Koran signed by Aurangzeb, alongwith his letter, promising a safe exit, if the Guru left the fort. Guru Ji's Sikhs pleaded with him to accept Aurangzeb's assurances. On their repeated request, Guru Gobind Singh Ji agreed to leave the fort, just after midnight.

Guru Gobind Singh leaves Anandpur Sahib - On the 20th December, 1704, when the winter was at its peak, Guru Gobind Singh departed from Anandpur Fort along with Mata Gujri, his four sons and the five beloveds. The other Sikh soldiers followed in small bands. As they all reached the bank of the Sirsa river, they had their usual morning prayer and *Asa di Var* at dawn. Thereafter they crossed the river.

Gurur Ji's younger sons get separated - The two younger sons of the Guru, Sahibzada Zorawar Singh and Sahibzada Fateh Singh, got separated from their father on the banks of river Sirsa. In the company of Guruji's revered old mother mata Gujri Ji, they walked across hilly roads, for an unknown destination. Their grand mother related to them stories and episodes of Guru Nanak and other Sikh Gurus. They recited their holy psalms. They were feeling quite brave and fearless. Guruji's old domestic servant Gangu came to know that the younger Sahibzadas were seen going, along with their grand mother. He followed them and soon overtook them. He requested Mata Gujri Ji to go with him, to his village Khera, which was near about. He assured them that they would be quite safe there and the Moghul authorities would never be able to locate them. Mata Ji agreed to do so and proceeded, along with Gangu, to his village Khera.

When the Moghul soldiers woke up in the morning they discovered that Guru Gobind Singh and his companions had left. They roused their companions from their sleep and rushed after them on horses. The Guru had already crossed Sirsa river. Some of his companions were still on the river bank. As the Moghul soldiers pounced upon them, a fierce battle started. In the darkness the Moghuls could not distinguish between friends and foes and killed some of their own men in utter confusion. The valiant Sikhs stemmed the tide of the advancing Moghul forces. They gave them a stiff fight.

Supreme sacrifice of Bhai Ude Singh & Bhai Jiwan Singh - Bhai Ude Singh held the Moghuls at bay single-handed. Scores of them were beheaded by the fearless warrior before he became a martyr on the battlefield.

Sahibzada Ajit Singh was about to cross the river when the Moghuls closed in on him. Bhai Jiwan Singh came to his rescue on his charger. He rushed at the Moghuls with his spear. Under the impact of his fierce onslaught the Moghul soldiers ran helter skelter. Baba Ajit Singh shipped his horse, swiftly crossed the river with a lightning speed and was soon beyond their reach. Bhai Jiwan Singh checked the onward march of the Moghuls for quite some time. A number of them fell down dead as his spear pierced their chests. They were no match for his fighting spirit. He displayed a unique spirit of matchless bravado, inspite of the heavy odds against him. Ultimately, however, he also joined the company of the illustrious

martyr Bhai Ude Singh.

A memorial stands to this day as a tribute to the valiant deeds of the brave Sikh army and to the martyrdom of Bhai Ude Singh and Bhai Jiwan Singh. Devotees come in large numbers to pay their homage to their sacred memory at this place.

The Moghuls lost the battle and returned to their camp completely exhausted. Guru Gobind Singh had been watching from a distance the valuour and the fighting spirit displayed by his brave Sikhs.

Brick Klin at Ropar cools down - After crossing Sirsa river, Guru Gobind Singh, along with Sahibzada Jujhar Singh and a few Sikhs, proceeded further. Sahibzada Ajit Singh also joined them after some time. They headed towards the town of Ropar. The residents hesitated to offer them any place. They pointed towards a nearby brick kiln. Guru Ji and his soldiers rode to the kiln. When Guru Ji's horse stepped on the burning hot brick kiln, at once it cooled down. The workers got worried. They lifted one of the bricks to examine. They were taken aback. The brick was quite firm and fully made. They fell at Guru Ji's feet and prayed for his blessings. A beautiful Gurdwara 'Bhatha Sahib' stands on this spot as a monument to the miraculous act of Guru Gobind Singh's horse.

Guru Ji at Ropar - Guru Gobind Singh Ji, Sahibzada Ajit Singh and Sahibjada Jujhar Singh, along with forty brave Sikhs, arrived near Ropar by the evening. They set up their camp in an open and vast uncultivated piece of land. The Sikh soldiers put up tents in no time. The place looked like a small army cantonment. A Pathan of Kotla Nihang Singh, who was a great devotee of the Guru, took up the duty of the guard at the Camp. This

well-built stalwart Pathan looked a real imposing figure.

Guru Ji at Chamkaur di Garhi - After the day's ferocious and exhausting engagements with the Moghul forces, the brave Sikh soldiers fell asleep for a restful night after they had said their evening prayers. The next morning Chaudhri Budhi Chand, a zamindar of the town, who was a dedicated devotee of Guru Gobind Singh rushed to the camp and appeared before Guru Ji, paid his respects and very humbly requested Guru Ji to shift his forces to his house which was build like a fortress. This would provide them with adequate defence against the onslaught of Moghul armies who were in pursuit of Guru Ji. Guru Ji was pleased to hear Chaudhri Budhi Chand's proposal and directed his soldiers to shift their camp to Chaudhri Budhi Chand's fortress, called Chamkaur di Garhi. The arms and weapons, as also the other equipment, was loaded on the horses. It was transported to the fortress very quickly. Everything was arranged at the proper place. Under the direct command of their Lord and Master Guru Gobind Singh, they were ready for the battlefield.

Nawab Wazir Khan attacks Chamkaur - On hearing of the Guru's presence in Chamkaur, Nawab Wazir Khan led an army of ten lakh soldiers to Chamkaur. He had it announced with a drum beat that if the Guru surrendered along with his companions, his life will be spared. Guru Gobind Singh responded by flinging arrows upon arrows on the Moghul forces which hit quite a few of them and wounded them. None of them dared step forward.

General Nahar Khan & Ghani Khan killed - General Nahar Khan put up a ladder along one of the walls of the fortress and tried to step up. As he raised his head, Guru Ji

aimed at him with his arrow and killed him on the spot. The soldiers were terrified at this horrible sight and tried to run away from the battlefield. General Ghani Khan came forward. Guru Ji flung his gurj at him. His head was crushed with the fierce shot. He fell headlong and died instantaneously.

The battle scene - Sitting inside the fortress at a strategic point Guru Ji was watching the entire scene of the grim battle. He went up the top of the fort and took Sahibzada Ajit Singh Ji and Sahibzada Jujhar Singh Ji along with him. Selected Sikh soldiers were posted on duty in all the four directions near each pillar. Bhai Madan Singh and Bhai Ganda Singh were put on guard duty at the entrance of the fortress.

Complete preparations were thus made for facing the major onslaught of the adversary. The Sikh soldiers took change of their arms -arrows, spears, lances and swords. Both Sahibzadas also got ready for the battle.

Though their numbers were much smaller as compared to the large contingent of the Moghul army, the morale of the Sikh soldiers was very high. The very presence of Guru Gobind Singh in their midst infused a spirit of invincible courage. With Waheguru's support they were ready to face the enemy with determination and courage.

Standing calm and fully composed Guru Ji was carefully planning the strategy of the ensuing battle.

The historic battle of Chamkaur - The historic battle of Chamkaur took place on 22nd December, 1704. On one side were the Great Guru's forty brave soldiers whose supplier of food and water were cut off but they were still possessed of unlimited courage. They were facing an all-out

offensive from ten lakh Moghuls who were armed to the teeth. When the Moghuls launched their attack, Guru Gobind Singh started sending contingents of five Sikh soldiers one after the other, who shouted "Sat Sri Akal" at the top of their voices as they jumped into the battlefield.

The battle started in full force on both the sides. The Moghul and Sikh soldiers attacked each other with all strength at their command. Simultaneously arrows were aimed at the Moghuls from above the fortress in large numbers followed by gun fire. The fierce battle went on for over two hours. Swords and shields clanged against each other. Arrows were flying all over. Hundreds of Moghul soldiers lay dead on the battlefield. Blood streams were flowing and had covered the entire ground outside the fortress.

The first batch of five Sikh soldiers slaughtered hundreds of Moghuls before sacrificing their lives. The second and third batch followed in quick succession. They displayed similar feats of marvellous courage against heavy odds.

Sahibzada Ajit Singh enters the battlefield - Nawab Wazir Khan of Sirhind ordered his army to surround the fortress from all directions. Observing that the situation was getting serious, the remaining Sikhs pleaded with Guru Ji to leave the fortress along with his sons. As if the Guru had not heard their entreaties, he drew their attention to the volley of arrows being shot from both the sides and the way the soldiers were interlocked in the grim struggle. When the Sikhs repeated their request, to save the lives of the young Sahibzadas, Guru Ji asked them, "Which sons are you referring to? All of you are my dear sons." They were greatly

moved by the affection shown by Guru Ji and resolved to stand by their Lord and Master to the last. In a few moments Sahibzada Ajit Singh came close to his father and sought his permission to go to the battlefield. Guru Ji gave him his blessings and sent a batch of eight Sikh warriors with him.

As the 19 year old Sahibzada Ajit Singh and his companions came out of the gate of the Chamkaur fortress, their clarion call, "Sat Sri Akal" resounded all over the battlefield. The Moghul soldiers surrounded the young Sahibzada from all sides. The brave son, however, held them at bay and aimed a barrage of arrows at them. Shouting "Ya, Allah, O my God!" they beat a hasty retreat.

Other Moghuls jumped into the fray. Sahibzada Ajit Singh and his companions faced them bravely and courageously but they ran out of their stock of arrows. They started wielding the swords. Riding on a horse the Sahibzada rushed into the midst of the Moghul soldiers challenging them with his swords. One of the Moghul soldiers aimed at the Sahibzada with his lance. The Sahibzada warded off the attack but his horse was hurt seriously. Finding him along, the Moghul soldiers closed in on him. As they pounced upon him all at once, the Sahibzada became a martyr on the battlefield.

Guru Gobind Singh was watching closely from the top of the fortress the brave fight that his valiant son had put up against his adversaries. As he sacrificed his life, Guru Ji shouted, "Sat Sri Akal" from inside the fortress and bowed his head to the Almighty in thankfulness.

Sahibzada Jujhar Singh enters the battlefield - On seeing his elder brother's brave sacrifice

on the battlefield, the younger brother, Sahibzada Jujhar Singh, just 15 years of age, came forward and beseeched his father to let him follow in the footsteps of his brother. The Guru blessed him too and sent five Sikhs with him. Sahibzada Jujhar Singh dashed out of the gate and challenged the Moghuls with the slogan "Sat Sri Akal", which reverberated all over. The Moghul soldiers were amazed, that Guru Gobind Singh had offered his second son also for sacrifice. The Moghuls advanced in full force. The Sahibzada and the five Sikhs resisted with all their might. As the sun set, Sahibzada Jujhar Singh also attained martyrdom, Guru Gobind Singh again thanked God that he had repaid the debt.

The four letters of Guru Gobind Singh Ji -Thereafter Guru Gobind Singh attached four letters to the arrows and aimed them at the Moghul Generals. The first arrow struck at the belt of Khwaja Mahmud Ali. The Guru wrote to him, "You have lost your honour both in the world and in your religion by taking an oath and then going back on it." The second arrow hit wazir Khan's horse. "He who swears and then does not abide by it, will be thrown in the burning fire in hell", wrote Guru Ji to him. The third arrow pierced the turban of Zabardast Khan, the Nawab of Lahore. "He who swears by the Holy Koran and then betrays will be burnt in the fire of hell. The time is not far off when our brave Singhs will create havoc for you and your kingdom", warned the Guru. In this letter attached to the fourth arrow which hit Ajmer Chand on his leg, the Guru said, "You will never have peace in life. God Almighty is our Protector and saviour."

The final address of Guru Ji at Chamkaur Di Garhi - Guru Gobind Singh then addressed his devotees in the fortress. "There is no other course left to us but to fight the enemy bravely. Each drop of blood shed by us will lay firm foundations for our community. Streams of blood of the Moghuls will flow like river as your comrades wreak vengeance on them in due course. For his protection a devoted Sikh has full faith in God Almighty, Sangat Guru, the Sadh congregation) and in himself. This conviction sustains him through thick and thin in all situations. We have to struggle and strive, accept the challenge and face the enemy, and never back out. We have to stick to our faith ever at the cost of our lives." The Ten Sikhs who were left in Chamkaur Sahib fortress requested the Guru that in view of the critical situation, he should leave the fort. They chose five beloved (Panj Piaras) and passed a resolution that the Guru should leave the fortress the same night. The Guru and the disciple, all in one, bowed before their decision. He laid down one condition that while departing from the fortress, he will challenge the enemy and not escape stealthily.

Guru Gobind Singh decided to take some of his companions with him. He dressed Bhai Sangat Singh, whose face bore some resemblance to Guru Gobind Singh Ji, in his own dress, put on the plume to his turban and seated him on the top of the roof where he had been sitting before. Just after midnight Guru Gobind Singh got on the roof of the fortress, blew his trumpet and came out of the gate. Standing on a mound outside, he shouted thrice: "The Guru has escaped!" As these words echoed in the quiet dark night, some of the Moghul soldiers were awakened suddently. They rushed after the Guru post haste. The torch bearer led them in the darkness. Guru Gobind Singh aimed his arrow, the torch was put out and fell

down. Unable to find their way further, the Moghul soldier returned crest - fallen. Guru Gobind Singh had travelled a long distance by day break.

The final fight - The seven Sikhs who were left in the fortress were determined to sacrifice their lives. As the day broke, the Moghul soldiers launched an all-out attack. The brave Sikhs flung open the gate and rushed forward to face the enemy with their swords unsheathed. They shouted Sat Sri Akal and engaged the enemy in a grim final struggle. Innumerable Moghuls were slaughtered by them before they became martyrs in the historic war of Chamkaur. One of the seven Sikhs, who laid down their lives at Chamkaur, resembled Guru Gobind Singh and had a plum attached to his turban. The Moghuls thought that Guru Gobind Singh was also among the seven killed that morning. They conveyed the news to their Generals. But they were mistaken.

Guru Gobind Singh at Machhiwara - Guru Gobind Singh had reached the ravine of Machhiwara after travelling on foot the whole night through wild jungles. It was in the forest of Machhiwara that he composed his well-known hymn -

Go tell the Beloved Lord, The condition of his yearning disciples; Without Thee, rich coverings are an agony to us; And to live in the comforts of our households is like living with snakes. Our water pots have become like pikes on which men are impaled. The cup we drink from has an edge like a dagger! Beloved, Thy turning away from us is like what a beast endures from the slaughters! With the Beloved, a mattress of straw would pleasure us; Without Him, in rich houses, we are burned alive!

His devoted Sikhs, Bhai Dharam Singh

and Bhai Man Singh, traced the Guru and reached his resort in Machhiwara. His attendant Gulaba also arrived. The two loyal pathans, Nabi Khan and Ghani Khan, who used to buy good quality horses for the Guru, also came there. In Machhiwara Guru Ji got the news that his younger sons, Sahibzada Zorawar Singh and Sahibzada Fateh Singh, had been bricked alive under the orders of Nawab Sirhind. Upto their last breath, they stuck to their faith and no inducement could shake their determination. The news of Mata Gujri Ji's passing away was also conveyed to the Guru.

The story of the supreme sacrifice of younger sons has no parallel in human history.

Supreme Sacrifice of Young Souls

On arrival at Sirhind, the young Sahibzadas were lodged for the night in a cold room in the tower. At a great risk to his life, one of the devotees of the Guru Bhai Moti managed to send milk for Mata Ji and the Sahibzadas. Sahibzadas Zorawar Singh and Fateh Singh listened to episodes from Sikh History related to them by their grandmother. On hearing about the ideals set by the Gurus the two Sahibzadas assured Mata Gujri Ji that they would stand by their faith and follow in the footsteps of their illustrious father. Mata Ji was pleased to hear this and admired her grand children's courage and firm determination.

Sahibzadas in the Royal Court - Next morning the Police constables told *Mata Ji* that they had orders for taking the two boys to he Nawab's Court. On an enquiry by *Mata Ji* as to why they were called there, they answered respectfully that they were not aware of the reasons, their duty was to obey orders only. Mata Ji embraced her grand-

sons, blessed them and asked them to uphold the sacred traditions of the Gurus. The two Sahibzadas pledged to do so and departed cheerfully.

The two Sahibzadas walked to the court boldly along with the constables. As they reached the Court, they noticed that the big gate was closed and there was only a small window for gaining entry to the Court. The intelligent Sahibzadas saw through the game. They put their feet forward and jumped inside through the window without bowing their heads. The Nawab's Court was in session. As the two Sahibzadas stepped inside, they greeted the courtiers with the Sikh salutation -

Waheguru Ji Ka Khalsa Waheguru Ji Ki Fateh.

("The Khalsa is God's own; Victory be to God")

The Court resounded with their greeting. All the courtiers were greatly impressed by their fearless behaviour.

Dialogue with Nawab and Qazi - Dressed in saffron shirts with Kirpans worn round their waists, the fair-coloured Sahibzadas looked very sweet and lovely. Nawab Wazir Khan addressed them in an affectionate tone: "What sweet and brave faces! Islam will be proud to have you within its fold. Just recite Kalma (Muslim benediction) and we shall welcome you in our midst. You will get any thing for the asking."

The two Sahibzadas shouted back in one voice. "We care not for the worldly wealth. We shall not renounce our religion at any cost". The Nawab got quite annoyed at their reply but just kept quiet. Addressing the Qazi the Nawab said, "Have you observed the insolent behaviour of these boys! Don't regard

them as innocent. They are the rebellioussons of a rebel. They will have to be punished."

The Qazi told the Nawab that, according to Islamic Law, the two boys were not guilty of any crime. They could not be held responsible for their father's actions. The Nawab obserbed, however, 'They are rebels too. Haven't you heard their rude statements!"

The Qazi answered, "But they have not committed any crime." Nawab Wazir Khan was taken aback at the Qazi's unexpected reply. He again tried to persuade them and said, "You are still young and innocent. It is your age for enjoyment and fun. If you listen to our advice, you will enjoy life to your heart's content in this world and be blessed with a glorious life in Paradise".

Sahibzada Zorawar Singh spoke fearlessly. "We are fighting against tyranny and injustice. We are the sons of the Guru Gobind Singh, the grand sons of Guru Tegh Bahadur and descendants of Guru Arjun Dev. We shall follow in their footsteps. We are ready for all sacrifices for the protection of our faith".

In a low voice the Nawab observed, "How proud of their faith!"

Intervention of Dewan Sucha Nand - One of the officials of the Moghul government Dewan Sucha Nanad, who happened to be there, walked up to the Sahibzadas and asked them, "If you are released, where will you go?"

Sahibzada Zorawar Singh said, "We shall, gather together a few Sikhs, get hold of good horses and then come and face you and your army on the battlefield".

On hearing this, Dewan Sucha Nand observed, "Do you know that your father has been slain?" Both the brothers reacted in an

angry tone, "No one can kill our respected father. He will never fall into your hands." The two Sahibzadas shouted back, "We don't need any advice from you. Listen carefully. Until this tyrannical Government is completely wiped out, we shall go on fighting."

Dewan Sucha Nand was taken aback at their reply. Addressing the Nawab, he said, "Sir, killing the serpent and feeding his young ones would not be wise. When these young kids grow up, they will rebel against the Government. They must be punished and should, on no account, be released." The Nawab listened to what Dewan Sucha Nand said.

The courtiers were quite amazed at the lack of any fear or anxiety on their faces even though it was a question of life and death for them. The Nawab said to the Qazi again, "You have heard the impertinent answers given by them to Dewan Sucha Nand. It would not be safe to release them. They are sure to raise the banner of revolt, like their father, when they grow up."

The Qazi delivers his judgement - The Qazi had also listened to the conversation that took place between Dewan Sucha Nand and the two bold sons of Guru Gobind Singh. After some deliberation he pronounced his judgement and ordered that they be bricked up alive in a wall. Sahibzadas heard the sentence without dismay but the courtiers were taken aback on hearing the judgement. The Qazi advised the nawab further that they be handed over to the Nawab of Malerkotla for carrying out the sentence since his brother met his end at the hands of the Guru so that he can have his revenge by getting his sons buried alive.

Nawab of Malerkotla revolts - Nawab Wazir

Khan called Sher Mohammad Khan, the Nawab of Malerkotla, and conveyed the Qazi's orders to him, "Your brother lost his life at the hands of Guru Gobind Singh. Here is an opportunity for you to wreak your vengeance. The Qazi has sentenced these two sons of Guru Gobind Singh to death and has further ordered that they be bricked up alive. We are handing them over to you for doing the needful."

On hearing this Sher Mohammad was dumb founded. After some pause he said to the Nawab in a faltering voice, "This is cruelty! My brother was killed on the battlefield. These innocent boys are not responsible for his death. If we have to take revenge it shall be from the father. God save us from this sinful act." Saying this he got up and remarked in a mournful tone, "O God, how cruel!"

Sahibzadas sent back to Tower - Thereafter the Nawab ordered that both the boys be sent back to the tower. He directed his officials to arrange for executioners who would brick them alive in between two walls, which may be constructed immediately. The Sahibzadas reached the tower and gave a report of the proceedings of the court to their grandmother. She embraced her grand sons, patted them on their backs for their courageous and bold stand and said, "You have rightly upheld the dignity and honour of your revered grandfather and your valiant father. May God ever abide with you."

Again in Nawab's court - Next morning they were taken to the Nawab's court. The Nawab asked them again, "I do hope you have made up your mind to embrace Islam, otherwise, as you know, you will be bricked up alive." Both the Sahibzadas proclaimed

fearlessly, "We shall never give up our faith, whatever may be the consequences. Death has no meaning for us."

The Nawab was simply amazed at their determind and firm reply. One of his officials stepped forward, and said to the Nawab, "Sir, the two royal executioners of Delhi, Shisal Beg and Vishal Beg, are present in the court for hearing of their case. They are prepared to carry out your orders for bricking up these boys alive if they are granted pardon." The nawab called them and told them, "Your request for pardon has been granted on condition that you brick up these two sons of Guru Gobind Singh alive in a wall."

The reaction of the public - The constables took away both the Sahibzadas. A large crowd had collected outside. People were surprised on hearing of the orders of the Nawab that the two young innocent sons of Guru Gobind Singh were to be bricked alive.

"What crime have they committed?" said one. "How cruel and inhuman, O God!" exclaimed another. "But they are not terrified," remarked a lady in the crowd. "They are the brave sons of their brave father, Guru Gobind Singh", pat came the remark by her companion.

Sahibzadas bricked alive and martyred - The Sahibzadas were brought to the spot where a wall was being raised. Both of them were made to stand side by side. The Qazi arrived there soon after and tried to persuade them to accept Islam and not to cut short their lives. Even the executioners tried to prevail upon them but they were both unflinching in their determination and told the executioners, "Raise the wall fast and bury the Moghul Raj quickly. Don't delay for a minute."

Thereafter both of them started reciting Japji while the wall was going up brick by brick. The wall went up higher and higher until it reached their chests. The Nawab and Qazi approached them and said to them in an affectionate tone, "There is still time for you to save your lives, just recite the Kalma and the wall will be pulled down immediately."

The Sahibzadas shouted loudly, "We shall not give up our faith, death does not frighten us."

Both the Nawab and Qazi were amazed at their steadfast determination. Tears flowed from the eyes of onlookers, as they observed, "Blessed be their mother who gave birth to such children."

The wall went up still higher and it was shoulder high. Sahibzada Zorawar Singh said to his younger brother, "They are putting us to test. They do not know that the Sikhs of Guru Nanak are fearless. Our Fifth Guru Arjun Dev faced martyrdom cheerfully on burning iron pans. Whereas he guided humanity to the path of a truthful and noble life, he also set an example of facing death boldly and with full faith in God."

The younger brother Sahibzada Fateh Singh remarked, "The martyrdom of our revered grand father, Guru Teg Bahadur was also unique. We shall soon join him. He is waiting for us." Later both the Sahibzadas became unconscious.

The executioners became nervous and consulted each other. "They are now nearing their end. There is no need to raise the wall further. Why not cut short their agony by beheading them? It is already getting dark."

The wall was pulled down. They brought the unconscious Sahibzadas out laid

them flat on the ground and, in an instant, martyred them.

People in the crowd were shocked at this ghastly act. They sighed in dismay, "What cruelty! How shall they answer for their crime in Mohammad's Court."

Mata Gujri Ji breathes her last - As soon as the two Sahibzadas attained martyrdom, Mata Gujri Ji, who was sitting in meditation in the tower, breathed her last. The messenger who came with the news of the martyrdom of the Sahibzadas found that Mata Ji had already attained salvation.

There was great commotion in the town of Sirhind. Every one was furious at the atrocious crime. They were unanimous in their view that this heinous act would herald the doomsday of the Moghul Empire. They admired the courage and steadfastness of the brave sons of Guru Gobind Singh and remarked, "What determination at this young age! They did not budge an inch from their position in spite of several allurements by the Nawab and Qazi."

Dewan Todar Mal manages cremation - The same evening Dewan Todar Mal, a jeweller reached Nawab Wazir Khan's court for permission to cremate the dead bodies of the two Sahibzadas & Mata Gujri.

The Nawab agreed on condition that the Dewan paid for the required piece of land by spreading as many gold coins as would cover the entire spot. The Dewan accepted the terms and brought bagfuls of gold coins. He marked the site and spread coins on the entire piece of land he selected for cremation.

The two martyred young sons of Guru Gobind Singh were cremated with full honours along with their grand mother.

There is no parallel to the martyrdom of such young boys in the annals of human history. Sahibzada Fateh Singh was les than six years old (born 1699) and Sahibzada Zorawar Singh just over eight (born in 1696). They laid down their lives in December 1704. They were bricked up alive but did not bow before the tyranny of the Moghul government.

Guru Gobind Singh was at that time in the forests of Machhiwara, when the news of the martyrdom of his younger sons reached him. On hearing this he pulled out a plant with the tip of his arrow and forecast that this tragedy will herald the uprooting of Moghul Empire in India. And to the Emperor he wrote: "It matters little if a jackal through cunning and treachery succeeds in killing two lion's cubs, for the lion himself lives to inflict retribution on you."

Guru Gobind Singh addressed his followers thus: "I have sacrificed four sons for the survival of the thousands of my sons who are still alive."

Banda Singh Bahadur reduces Sirhind to ruins - A wave of anguish gripped the country at the news of the martyrdom of the Sahibzadas. After some time the recluse Banda Bairagi came under the influence of Guru Gobind Singh Ji, and was christened Banda Singh Bahadur. He shook the Moghul Empire and the town of Sirhind was reduced to utter ruins. The renowned Hindi Poet, Maithli Saran Gupta in his well known book Bharat Bharati said: "Whatever their present position, the future of the community whose sons can thus lay down their lives for their faith, is bound to be glorious."

(Courtsey S.G.P.C. publications)

Martyrdom And The Sikhs - Concept And Tradition

Hazara Singh

Martyrdom stands for supreme sacrifice against tyranny, discrimination and exploitation perpetrated by the state or any oppressive system. It excludes the ventures for self-glorification and focuses mainly on a valiant tryst with death for a cause leading to the greatest good of the largest number.

Literally Sikh means *sish i.e.*, a disciple, keen to learn. A Sikh is not superstitious or orthodox but an innovator. Being dynamic in approach through the combination of head, heart, and hands, he is not bound by divisive taboos and inhibitions.

Concepts are corollaries of the basic philosophy which lead to the evolution of a particular faith. Traditions get laid when the followers of that way of life display courage to stand by those precepts through enlightened conviction. Often a remedy for a contemporary malady has to be explored, when either no clue to the effect is available in the parent source or a suggestive precedent has been left by the founder. Tradition in Sikhism disfavours ritualism.

Concept And Tradition

Sikhism is a realistic philosophy which does not consider the life on earth as an illusory dream. It impresses that living should not be wasted in abstract expectations after death, but be devoted to self-improvement and selfless service of mankind for transforming the mortals into His image (gurmukhs).

Sri Guru Granth Sahib, the scripture of Sikhs, includes sermons of such preceptors as believed in the oneness of God, regarded all human beings as equal, and emphasized that worldly activities can be sanctified by leading a purposeful life.

A Sikh neither fears death nor shuns anyone due to imaginary prejudices. Being a believer in the Divine will, he strives for defending virtue from being debased by evil, even risking his life in the bargain.

Immortality, i.e., overcoming death, the theme of many an epic, is an unnatural wish and a biological impossibility. It is not to be invoked from any deity, but can be sought through virtuous deeds by leaving noble footprints on the sands of time. Accordingly, initiation in Sikhism is called amrit chhakna, i.e., partaking of nectar. God, in His Benevolence, reprieves worldly lapses, if they are sincerely regretted and firmly pledged to be redressed. Desperados get transformed as saints, and the deserters earn esteem as heroes after they switch on to virtuous and duteous way of life. Paying tribute to martyrs and complimenting the selfless devotees forms a conspicuous part of Sikh invocation (ardas).

To sum up, recitation (SiMran), service and sacrifice constitute the warp and woof of Sikh faith. Their co-ordination as a way of life, in due course, led also to other broad concepts like nationalism, humanism and the martyrdom for a cause in the caste-ridden,

fatalist and inert Indian society.

Historical Evolution

The divine revelation as epitomized by Guru Nanak (1469-1539), founder of Sikhism, in the *moot mantra*, preamble to Sri Guru Granth Sahib, conveys that:

- Common parenthood of God implies that all human beings, irrespective of their birth, gender, creed, colour and race, form a universal fraternity;
- The divine Image as Eternal Truth, free from fright and rancour, means that ignorance amounts to profanity and the prejudices created thereby are baseless;
- As God does not have any form, it is not right to worship Him as an idol; and
- The belief in His common parenthood as well as in His existence as unimpeachable truth keeps enthusing the human beings in their march towards excellence.

These precepts when put into practice illustrate:

'Truth is great but greater still is truthful way of living'

The philosophy of Sikhism passed through four testing stages from the pronouncement of its gospel to its adoption as a way of life.

First, when its founder revealed Eternal Truth as explained afore.

Second, when Guru Arjun Dev (1563-1606) laid his life for upholding that truth. He blended an element of sacrifice with the persuasive approach of the founder.

Third, when Guru Hargobind (1595-1644)

complemented the rosary with sword by adopting the concept of Miri-Piri (saint soldier).

These three landmarks prepared the ground for the Sikh faith to enter its fourth and final stage; to practise truth as a way of life through the foundation of the Khalsa in 1699.

Weeding out of superstitions, observance of purposeful secular activities, practice of religious tolerance, love for mankind, respect for women and the recognition of worth instead of stress on status by birth have been the salient precepts propounded by Guru Nanak all over the subcontinent when modern means of transport communication were not still available. As he rose form the grassroots, his knowledge about the plight of people was firsthand. His observations, as such, made a direct appeal to their emotions, notions and actions, stirring social awakening and moral transformation. The native priestly classes got alarmed as their grip on masses started loosening.

The contemporary rulers branded the Sikhs as atheists and idol breakers. They too began to feel occasionally perturbed when they found the common people, both Hindus and Muslims, getting favourably inclined towards the liberal order pursued by the spiritual successors of Guru Nanak. This is corroborated by the memoirs of Emperor Jehangir.* The Fifth Nanak, Guru Arjun Dev, on his declining to be converted to Islam, was persecuted through callous scorching.

Impact of Martyrdom

The martyrdom of Guru Arjun Dev marked the beginning of a new epoch in the

history of the East. Till then, the cult of non-violence preached by Lord Buddha (563-483 BC) had remained an academic creed. Guru Arjun Dev was the first to awaken the inhuman conscience of wicked rulers through brave and patient suffering. It also impressed on the oppressed that non-co-operation with evil and the urge to uphold virtue are essential modes of conduct for maintaining self-respect.

Passive resistance was effectively practised by the Fifth Nanak more than two centuries before the American polemicist, Henry David Thoreau, who is regarded as the preceptor of both Leo Tolstoy and Mahatma Gandhi, wrote about it in his treatise, Walden

Miri Piri

Gautam Buddha denounced the caste system and preached social equality about two thousand years prior to the Sikh Gurus. But his stress on non-violence, which offers no effective alternative and poses threat to territorial integrity and political stability of the country, could not stand the test of times. Guru Hargobind, through the concept of Min'-Piri, put forth that the hand that holds rosary for praying, along with earning and sharing it with the needy, is under an equal obligation to defend itself as well as the weak against oppression. It conveyed that)ust as dependence on offerings is a sin, likewise it is sacrilegious to be cowed down by tyrants.

The preceptors in India had been given to tying a thread around the wrist of a local chieftain for seeking his protection. The concept of *Miri-Pifi* implied that the intelligentsia, unable to defend themselves, cannot be independent in their thinking.

Guru Hargobind was also particular about the construction of temple for Hindus and mosque for Muslims wherever a gurdwara was built because he valued the right of people to profess and practise the religious faith of their choice. This was an effective way of demonstrating disagreement with the insular theocratic approach of the rulers. Thus, the ground was prepared for the Sikh faith to enter its final stage.

Foundation of the Khalsa

Meditation in seclusion had not proved useful to society; its blending with the service of fellow beings imparted a positive approach to life. The, adoption of sacrifice as an element of faith gave a purposeful meaning to worldly pursuits by popularising death for a ca e rather than impairing or ending oneself in a vain hope of salvation from the cycle of birth and death. The perusal of Indian Epics reveals that many preceptors and warriors threw away their weapons abandoning the cause for which they had taken up the cudgels on hearing correctly about the death of their sons. Bravery, lacking the sense of sacrificing personal affinities for a public cause, is an unsteady force. Guru Gobind Singh, tenth and the last in the series of Sikh Gurus, lent a new concept to sacrifice, when he got his near and dear ones martyred for upholding a noble cause. He was just nine when he heard his father, Guru Tegh Bahadur, observing that the Hindus could be saved from forcible conversion, if a virtuous person would be prepared to offer his sacrifice. He exhorted him to face the ordeal himself as none was holier than he. Imagine the lofty thinking and rare pluck of a lad depriving himself of paternal protection for the welfare of the oppressed.

Guru Tegh Bahadur is adored as *Hind di Chadar* (protective cover of India), for he faced martyrdom to uphold that all human beings are equally entitled to freedom of conscience. After his father had laid his life but not given up his faith, Guru Gobind Singh resolved that not only the souls of people were to be purified but their muscles also required to be strengthened. He decided to evolve a new order which would not hesitate to wield sword against tyranny. On the Baisakhi day in 1699, he founded the contemplated order giving it the name of the pure. He declared:

The Khalsa shall not only be warlike but also sweeten the lives of those whom he is chosen to serve.

Social and political situation in India started undergoing a revolutionary change after the inception of Khalsa.

Guru Gobind Singh raised the concept of martyrdom to new heights when his two sons, in their teens, died fighting. He solemnly submitted:

"Oh! Lord, I have surrendered to Thee what belongs to Thee.'

Two factors helped the growth of nationalism mi India; foundation of the Khalsa and the influence of western system of education. Both have their distinct contribution to the transformation of Indian society.

Sikhism released the soul of people from superstitions. The new order in fact marked the evolution of nationalism in India. For the first time, many people overlooked their castes, felt a sense of brotherhood, realized their obligation towards fellow beings and forged themselves into a disciplined lot. Till then, whosoever invaded India found the victory waiting for him. But after the inception of Khalsa, the tide turned its course. Not only the foreign aggression was resister but the Indian forces during the rule of Maharaja Ranjit Sing, established their supremacy beyond Peshawar. The invasions from north-west ceased thereafter.

Mahatma Gandhi subsequent to his return from South Africa got strengthened in his conviction about the effectiveness of passive resistance as a political tool after the successful non-violent campaign launched the Sikhs under the banner of Shiromani Gurdwara Parbandhak Committee, in 1920-21 for retrieving the control of gurdwaras from the hereditary *mahants*, who enjoyed the protective care of the then government. Mahatma Gandhi lauded the achievement as:

"First decisive battle of India's freedom won. Congratulations.

The contribution of the Sikhs to the freedom struggle forms glorious chapter in its chronicles. Punjab was the last to be annexed by the British but the foremost to weaken the foreign domination as per an earlier observation of Mahatma Gandhi after the annual session of Indian National Congress held at Amritsar in December 1919.

"Plassey laid the foundation of British Empire. Amritsar has weakened it". (1:71)

Hunger strike as a political tool often resorted to by Mahatma Gandhi was first effectively pursued by the Babbar Akali prisoners in April 1926. Their ordeal lasted six weeks. (3:177) (Continued from P. 77, issue Nov., 2019)

Guru Ji also proclaims that those who are caught in the web of attachment and jealousy, love & enmity, who think in terms of mine and thine, due to their not having the knowledge of God, and those who talk ill of others, in be-little their; only waste their time in such evil propensities; the society of such avaricious charlatans is misleading and deceptive. Guru Maharaj has ordained that one should shun such persons.

Kabir associate thou not with the infidel and flee far away from him.

If thou touch a black vessel, then, some blot must attach to thee.

ਕਬੀਰ ਸਾਕਤ ਸੰਗੁ ਨ ਕੀਜੀਐ ਦੂਰਹਿ ਜਾਈਐ ਭਾਗਿ।। ਬਾਸਨੁ ਕਾਰੋ ਪਰਸੀਐ ਤਉ ਕਛੁ ਲਾਗੈ ਦਾਗੁ।। ਅੰਗ – 1371

Nanak, break thou with the false and seek for the saints, who are the true friends.

They, the false, shall leave thee while alive and they, the saints, shall forsake thee not even when dead.

ਨਾਨਕ ਕਚੜਿਆ ਸਿਉ ਤੋੜਿ ਢੂਢਿ ਸਜਣ ਸੰਤ ਪਕਿਆ।। ਓਇ ਜੀਵੰਦੇ ਵਿਛੁੜਹਿ ਓਇ ਮੁਇਆ ਨ ਜਾਹੀ ਛੋੜਿ।। ਅੰਗ - 1102

Since it is beyond us to recognise men of God, the Gurus, saints, monks, mendicants, knowers of divine knowledge, and those who have been admitted to the house of God. Therefore, Guru Maharaj has given us some guide lines, by carefully following which it would be possible for us to identify such godly persons. The words of Guru Granth

Sahib at all times make us aware of realised souls and those who have been accepted and approved by God. The sacred words of our Guru the holy Guru Granth Sahib always remind us and insist upon us the necessity of ever having communion with such liberated and noble souls. Below we give the very key words of saint tradition, of the saint behaviour, of the thinking habits of the saints. Meditate on them with all care and make an attempt to arrive at the right judgement:

Throughout the eight watches, the saint realises the nearness of the Lord.

ਆਠ ਪਹਰ ਨਿਕਟਿ ਕਰਿ ਜਾਨੈ।। ਅੰਗ - 392

Waheguru is all perfection and in this world, we can see no one other than the Absolute. Hence we get the hint from Gurbani that these worldly men, those who seek power, and those who are self-centered, cannot see Waheguru, because the thick cataract in their eyes has blinded them. This whole world is the manifestation of Waheguru. He is the only Reality behind this world.

The Guru has shown Thee to mine eyes, O Lord.

Here and there, in every soul and in every body, Thou, only Thou alone art present, O Bewitcher.

ਗੁਰਹਿ ਦਿਖਾਇਓ ਲੌਇਨਾ।। ਈਤਹਿ ਊਤਹਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਘਟਿ।। ਤੂੰਹੀ ਤੂੰਹੀ ਮੌਹਿਨਾ।। ਅੰਗ – 407

O mine eyes, God has infused light in ye. Without the Lord, see ye not another, therefore.

Save the Lord, see ye not any other. The Merciful Master-Lord alone is worthy of beholding.

This entire world, which ye behold is the Lord's manifestation. God's image alone is seen in it.

ਏ ਨੇਤ੍ਰਾ ਮੇਰਿਹੋ ਹਰਿ ਤੁਮ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਧਰੀ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਦੇਖਹੁ ਕੋਈ।। ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਦੇਖਹੁ ਕੋਈ ਨਦਰੀ ਹਰਿ ਨਿਹਾਲਿਆ।। ਏਹੁ ਵਿਸੁ ਸੰਸਾਰੁ ਤੁਮ ਦੇਖਦੇ ਏਹੁ ਹਰਿ ਕਾ ਰੂਪੁ ਹੈ

ਹਰਿ ਰੂਪੁ ਨਦਰੀ ਆਇਆ।। ਅੰਗ - 922

Because there is total absence of ignorance in the hearts of the saints, to them all persons - good or bad - look the image of God. The cataract of duality having been fully removed, they look at the world, but they see only one form in it - that of God. As is commanded:

In one person Thou art haughty, and in another person meek.

In one person, Thou art all by Thyself, and in another person Thou art poor.

In one person Thou art a scholar, and preacher, and in another Thou art a fool.

In one body Thou graspest at everything and in any body Thou acceptest nothing.

What can the poor wooden puppet do? The Play-master knows everything. As is the dress, the Puppeteer clothes the puppet with, so is the part which that puppet plays.

The Lord has fashioned various chambers of many descriptions, and Himself is their Guard.

As is the mansion, wherein the Lord places the mortal, in the likewise he abides. What can this poor mortal do?

He, who has made something, and who has created all this contrivance, understands it. Says Nanak, Infinite is the Lord.

The worth of His works He Himself knows.

ਏਕ ਮਹਲਿ ਤੂੰ ਹੋਹਿ ਅਫਾਰੋ ਏਕ ਮਹਲਿ ਨਿਮਾਨੋ।। ਏਕ ਮਹਲਿ ਤੂੰ ਆਪੇ ਆਪੇ ਏਕ ਮਹਲਿ ਗਰੀਬਾਨੋ।।

ਏਕ ਮਹਲਿ ਤੂੰ ਪੰਡਿਤੂ ਬਕਤਾ ਏਕ ਮਹਲਿ ਖਲੁ

ਹੌਤਾ।।
ਏਕ ਮਹਲਿ ਤੂੰ ਸਭੁ ਕਿਛ ਗ੍ਰਾਹਜੁ ਏਕ ਮਹਲਿ
ਕਛੂ ਨ ਲੇਤਾ।।
ਕਾਠ ਕੀ ਪੁਤਰੀ ਕਹਾ ਕਰੈ ਬਪੁਰੀ ਖਿਲਾਵਨਹਾਰੋ ਜਾਨੈ।।
ਜੈਸਾ ਭੇਖੁ ਕਰਾਵੈ ਬਾਜੀਗਰੁ ਓਹੁ ਤੈਸੋ ਹੀ ਸਾਜੁ ਆਨੈ।।
ਅਨਿਕ ਕੋਠਰੀ ਬਹੁਤੁ ਭਾਤਿ ਕਰੀਆ ਆਪਿ ਹੋਆ ਰਖਵਾਰਾ।। ਜੈਸੇ ਮਹਲਿ ਰਾਖੈ ਤੈਸੈ ਰਹਨਾ ਕਿਆ ਇਹੁ ਕਰੈ ਬਿਚਾਰਾ।। ਜਿਨਿ ਕਿਛੁ ਕੀਆ ਸੋਈ ਜਾਨੈ ਜਿਨਿ ਇਹ ਸਭ ਬਿਧਿ ਸਾਜੀ।। ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਅਪਰੰਪਰ ਸੁਆਮੀ ਕੀਮਤਿ ਅਪੁਨੇ ਕਾਜੀ।। ਅੰਗ – 206

The great Guru, the Tenth Master pointing unity in diversity ordains -

Just as from one fire millions of sparks arise dispersed separately they again merge into fire,

Just as from dust the whole space with dust is filled

And then those myriads of particles revert into dust.

Just as from one stream numerous waves arise

Waves of waters these, unto the water they subside again.

Similarly from the world various subtle forms arise

Born of the same world they relapse into it again.

ਜੈਸੇ ਏਕ ਆਗ ਤੇ ਕਨੂਕਾ ਕੋਟ ਆਗ ਉਠੇ, ਨਿਆਰੇ ਨਿਆਰੇ ਹੋਇ ਕੈ, ਫੇਰਿ ਆਗ ਮੈਂ ਮਿਲਾਹਿੰਗੇ।। ਜੈਸੇ ਏਕ ਧੂਰ ਤੇ, ਅਨੇਕ ਧੂਰ ਪੂਰਤ ਹੈਂ, ਧੂਰਿ ਕੇ ਕਨੂਕਾ ਫੇਰ ਧੂਰਿ ਹੀ ਸਮਾਹਿੰਗੇ।। ਜੈਸੇ ਏਕ ਨਦ ਤੇ, ਤਰੰਗ ਕੋਟ ਉਪਜਤ ਹੈ ਪਾਨ ਕੇ ਤਰੰਗ, ਸਬੈਂ ਪਾਨ ਹੀ ਕਹਾਹਿੰਗੇ।। ਤੈਸੇ ਬਿਸ੍ਰ ਰੂਪ ਤੇ, ਅਭੂਤ ਭੂਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇ, ਤਾਹੀ ਤੇ ਉਪਜ, ਸਬੈਂ ਤਾਹੀਂ ਮੈਂ ਸਮਾਹਿੰਗੇ।। (ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ)

So for all the twenty four hours of the day, feel Him to be near you. This is usually the first part of the tradition of the saints:

There is a parable, relating to it - during

the times of the Tenth Master, when a terrible battle was raging at Anandpur Sahib. A powerful seige had been laid around the town. The war went on waging for many months. Many clashes of the armies used to take place. During this war, one devotee of God named Bhai Ghanneya gave water to drink to the thirsty, without discriminating between friend and foe. None of the soldiers of the two opposing armies fired on him with a rifle, nor made him a target of his arrow, nor the idea of stabbing him crossed any soldier's mind. The Sikhs made a complaint against him to Guru Maharaj. He was summoned and asked to whom he was serving water. That great man (Bhai Ghaneyya) was full of complete knowledge; he saw God (full of attributes or without them) in all beings; at all places he saw the expanse of Satguru's eternal light. He viewed the whole universe as the image of God, with his universal consciousness. His nature was totally without egoism. He never saw duality in any object (God was the only reality that he saw in all). For him, none was a friend, none was a foe. He was completely merged in the Absolute. When asked to whom he had been serving water, he replied, O Divine Being, there exists no one other than you. The giver of the water was you and the drinker too was you. Wherever I cast my eyes, I see the light of your formlessness spread all round in the manifest form. Bhai Vir Singh has clarified this point in one of his poems:

Somebody complains to Guru Kalgidhar,

That when the Sikhs seriously wound the Turks,

Then Bhai Kanahiya at once offers water to the injured;

He being our own is doing something wrathful,

His job is to offer water to the fighting Sikh

army,

Not to cuddle the foe as sons on the raging battle field;

The strategy of war is to 'kill' the enemy by whatever means

He who loves the foe is to be regarded as enemy too;

The Guru summoned Kanahiya and him he questioned,

The faithful devotee bowed his head and pleaded thus -

"Only to you I offer water, only to you my venerable Lord,

I do not see any Turk or Non Turk, only you I see,

I serve only him in whose love I am deeply bound,

I see only him, I serve only him, and only to him I offer water"

The Guru laughed and embraced him and gave him a box,

'Apply this salve where needed with the water you offer'.

ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਪਾਸ ਕੋਈ ਆ ਪਿਆ ਸ਼ਿਕੈਤ ਲਗਾਵੇ -

"ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਸਿਖ ਤੁਰਕ ਨੂੰ ਕਾਰੀ ਫਟ ਜਦ ਲਾਵੇਂ,

"ਭਾਈ ਕਨ੍ਹਾਂਯਾ ਤਦੋਂ ਤੁਰਕ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਆਣ ਪਿਲਾਵੇਂ।

''ਅਪਣਾ ਹੋ ਕੇ ਭਾਈ ਕਨ੍ਹੱਯਾ ਦੇਖੋ ਕਹਿਰ ਕਮਾਵੇ। ''ਉਸਦਾ ਕੰਮ ਆਪਣੇ ਲਸ਼ਕਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੀਰ ਪਿਲਾਣਾ,

"ਨਾ ਕੇ ਵੈਗੇ ਨੂੰ ਰਣ ਤੱਤੇ ਪੁੱਤਾਂ ਵਾਂਙ ਖਿਡਾਣਾ? "ਰਣ ਤੱਤੇ ਦੀ ਨੀਤੀ - 'ਮਾਰਨ' ਜਿਉ ਕਿਉਂ ਦਸ਼ਮਨ ਕੋਹੀਏ।

"ਜੋਂ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਪੁਸਾਰ ਕਰਾਵੇ, ਉਸਨੂੰ ਦੁਸ਼ਮਨ ਕਹੀਏ"।

ਸੱਦ ਕਨ੍ਹਾਂਯੇ ਗੁਰਾਂ ਪੁੱਛਿਆ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣਾਈ। ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਆ ਰੰਗ ਰਤੜੇ ਨੇ ਬਿਨਤੀ ਮੁਖੋ ਅਲਾਈ –

"ਤੈਨੂੰ ਪਿਆ ਪਿਲਾਵਾਂ ਪਾਣੀ ਸਿਰ ਮੇਰੇ ਦੇ ਸਾਂਈਂ! "ਤੁਰਕ ਅਤੁਰਕ ਨ ਦਿਸਦਾ ਮੈਨੂੰ ਤੂੰ ਸਾਰੇ ਦਿਸ ਆਈਂ।

"ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਇਕ ਪਿਆਰ ਪ੍ਰੌਤਾ ਉਸਦੀ ਸੇਵ ਕਰਾਵਾਂ,

ੌੱਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਾਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੇਵਾਂ, ਪਾਣੀ ਉਨੂੰ ਪਿਲਾਵਾਂ''। ਹੱਸੇ ਤੇ ਗਲ ਲਾਇਆ ਪ੍ਯਾਰਾ ਡੱਬੀ ਹੱਥ ਫੜਾਈ ''ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਮਲ੍ਹਮ ਥੀ ਰੱਖੀਂ ਲੋੜ ਪਈ ਤੇ ਲਾਈਂ''।

भंग - 245-46 (म्री वस्रगीयन चभडवान)

So this is the mental make up of the saints. They always feel the living presence of God around them.

The second tradition of the saints is -

To His sweet will he resigns himself.

ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਕੀਆ ਮੀਠਾ ਮਾਨੈ।। ਅੰਗ - 392

About this too, there is a parable, full of great love. A devoted Sikh named Gurumukh approached the Fifth Master and prayed, O True Emperor we do read this verse:

To His sweet will he resigns himself.

ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਕੀਆ ਮੀਠਾ ਮਾਨੈ।। ਅੰਗ - 392

He, who in his heart loves Lord's ordinance, is said to be the man having salvation while alive.

As is joy, so is sorrow for him. In that state, there is everlasting happiness and no separation from God.

ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਆਗਿਆ ਆਤਮ ਹਿਤਾਵੈ।। ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਸੋਊ ਕਹਾਵੈ।। ਤੈਸਾ ਹਰਖੁ ਤੈਸਾ ਉਸੁ ਸੋਗੁ।। ਸਦਾ ਅਨੰਦੁ ਤਹ ਨਹੀਂ ਬਿਓਗੁ।। ਅੰਗ - 275

But O True Emperor, We will call ourselves very fortunate, if we could see such a dear *Gurmukh* (man of the Guru). *Guru Maharaj* commanded, if you want to meet such a Gurmukh, and if this is your wish, even in this congregation, there are many Sikhs of the Guru, who are worthy of this epithet (*Gurmukh*), but you would not be convinced unless you meet him face to face. So you just now go to Gujrat. There in Gujrat lives a *Gurmukh*, Bhai Bhikhari by name, who is leading his normal life. His state is:

With thine hands and feet, you may perform all jobs, but, let thy mind be with the immaculate Lord".

ਹਾਥ ਪਾਉ ਕਰਿ ਕਾਮੁ ਸਭੁ ਚੀਤੁ ਨਿਰੰਜਨ ਨਾਲਿ।। ਅੰਗ - 1376

You go and have his darshan (sight). You will automatically acquire the knowledge of that state. As commanded, this person reached the house of that Gursikh. Seeing his palaces and buildings, he inferred that he was greatly blessed by the Guru, in the matter of wealth. In the drawing room, that Gurmukh sat repairing a mat. He seated his guest (named Gurmukh) at a high seat, with all respect. He offered him water to drink with his own hands. Gurmukh, the guest, noticed that an atmosphere of auspiciousness and joy pervaded the house which indicated that they were preparing for some marriage; suddenly his sight fell on other articles in the room - there was a bier for the dead body and a new earthen pitcher and there was also a blade of wheat all required for a meant for cremation ceremony. He was troubled by the doubt, as to what the matter was. On one side, sweets are being prepared, new clothes are being got tailored and there is the rush of the kith and kin, there is so much joyous enthusiasm that people seem to be beside themselves with joy. On the other hand, there are preparations for performing the obsequies of the dead. Why?

Next day after the wedding, the marriage party was returning to their home. The bride and bridegroom were being brought in a bridal chariot. Suddenly on the way there arose an intense but fatal pain in the stomach of the bridegroom, and by the time they approached the gate of their house the boy expired. Mother was waiting to welcome the newly wedded couple with a vessel full of water which she would drink after revolving it around their heads.

(... to be continued)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿੱਪ ਅਤੇ ਰਿਨੀਊਵਲ ਅਤੇ ਪੁੱਛਗਿਛ

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਤ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਗਾਇਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਕੈਸਟਾਂ, CD.'S, VCD.'S, DVD.'S MP3 ਦੇ ਆਪ ਜੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਐਂਡਰੈਸਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੀ।

For all enquiries about 'Atam Marg' viz. renewal, new membership, non-receipt of the magazine etc. and also for procuring audios, videos & CDs; and books authored by Sant Waryam Singh Ji, please contact the following

England (U.K.)

For U.K. renewal of Atam Marg Magazine please forward cheque £ 40.00 payable to A.M.S.S.E.C.T. (U.K.) 9 Elizabeth Road, Walsall, West Midlands WS5 3 PF

Atam Marg Spiritual Scientific Educational Charitable Trust (U.K.)

9 Elizabeth Rd.,

Walsall West Midlands, WS5 - 3PF U. K.

Contact : Mrs. Gurbax Kaur,

Mr. Jagtar Kulair : Tel : 0044-1212002818

Fax: 0044-1212002879

Voicemail : 0044-8701654402 Raj Mobile : 0044-7968734058

Email : info@atammarguk.com

U.S.A.

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust,

Contact: Baba Satnam Singh Ji Atwal, 2755, Guildhall Dr., San Jose,

Ca - 95132, U.S.A

Phone :- 001-408-263-1844, vgrmctusa@yahoo.com

S. Baldev Singh Grewal Fremont, U.S.A - 001-510-249-9456 Canada

Bhai Sarmukh Singh Pannu Phone - 001-604-433-0408

Bhai Parmjit Singh Sandhu

Cell: 001-250-600-3072

Bhai Tarsem Singh Bains

Cell: 001-604-862-9525, Phone: 001-604-599-5000

IN INDIA

09417214391, 09417214379 09814612900, 9417214378 Email: **atammarg1@yahoo.co.in**

Australia

Bibi Jaspreet Kaur

Cell: 0061-406619858

Email:- jaspreetkaur20@hotmail.com

Foreign Membership

	Annual	Life	
U.S.A.	60 US\$	600 US\$	
U.K.	40 £	400 £	
EUROPE	50 Euro	500 Euro	
AUS.	80 AUD\$	800 AUD\$	
CANADA	80 CAN\$	800 CAN\$	

